Agata Kristi

PENKI PARŠIUKAI

Agata KRISTI

PENKI PARŠIUKAI

Romanas

UDK 820-3
Kr-267

Versta iš leidinio:
Agatha Christie
FIVE LITTLE PIGS
London, 1942

ISBN 9986-436-73-7

PROLOGAS

KARLA LEMARŠAN

Erkiulis Puaro sukluses smalsiai žiūrėjo į kabinetan įėjusią jauną moterį.

Laiške, kurį ji buvo jam atsiuntusi, nieko ypatinga neperskaitė. Jokios užuominos, kodėl ji taip geidžianti su juo susitikti. Laiškas buvo trumpas ir konkretus. Tik ryžtingai suraitytas parašas bylojo apie Karlos Lemaršan jaunystę.

Ir štai ji atėjo - aukšta, liekna, jauna, kokių dvidešimt penkerių metų moteris. Tokia, kurią kartą pamatęs, nori išvysti ir antrą kartą. Gražiai apsirėdžiusi - brangiu elegantišku kostiumu, puošnia goržete. Galva vos vos atlošta, aukšta kakta, daili nosis, valtingas smakras. Ir nuostabiai žvali. Ko gero, jos optimizmas traukė labiau, negu grožis.

Prieš jai pasirodant, Erkiulis Puaro jautėsi esąs sukriošęs senis, dabar jis pagyvėjo, pažvalėjo, tarsi pajaunėjo.

Ją pasitikdamas, Puaro atsistojo ir pajuto tamsiai pilkų akių tiriantį žvilgsnį.

Karla Lemaršan atsisėdo. Puaro pasiūlė cigaretę, ir ji paėmė. Pridegusi keletą minučių rūkė, vis nenuleisdama nuo jo rimtų mąslių akių.

- Jūs jau apsisprendėte, ar ne? - švelniai paklausė Puaro.

- Atleiskite? - krūptelėjo ji.

Kalbėjo maloniu, nors truputį grebluojančiu balsu.

- Jūs svarstėte, kas aš - apgavikas ar kaip tik tas, kuris jums reikalingas?

- Taip, iš tikrųjų, - nusišypsojo ji. - Matote, mesjė Puaro, jūs... jūs atrodote visai ne toks, kokį įsivaizdavau.

- Sukriošėlis? Senesnis, negu manėte?

- Tai irgi teisybė. - Ji patylėjo. - Kaip regite, kalbu atvirai. Aš norėčiau... Suprantate, man reikalingas geriausias iš geriausių...

- Nesijaudinkite, - garantavo Erkiulis Puaro. - Aš ir esu geriausias iš geriausių!

- Kuklumu, regis, nepasižymite, - nusišypsojo Karla. - Tačiau nepaisant to, aš linkusi patikėti jūsų žodžiais.

- Jei ieškote ir norite nusisamdyti fiziškai stiprų žmogų, tai ne ten pataikėte, - lyg niekur nieko aiškino Puaro. - Aš nematuoju pėdsakų, nerenku cigarečių nuorūkų ir nekreipiu dėmesio į ištryptą žolę. Aš sėdžiu krėsle ir mąstau. Štai kur, - jis pastukseno į savo kiaušinio formos galvą, - vyksta svarbiausieji įvykiai!

- Žinau, - linktelėjo Karla Lemaršan. - Todėl jus ir pasirinkau. Aš noriu, kad jūs padarytumėte stebuklą.

- Tai jau įdomu, - sukruto Erkiulis Puaro ir laukdamas, ką ji dar pasakys, nebenuleido akių nuo moters.

Karla Lemaršan giliai atsiduso.

- Aš esu ne Karla, - tarė ji, - o Kerolaina. Kaip ir mano motina. Taip mane pakrikštijo jos garbei. - Viešnia truputį patylėjo. - Ir nors kiek pamenu vadinuosi Lemaršan, tikroji mano pavardė - Kreil.

Suraukęs kaktą, Puaro kažką įtemptai mąstė.

- Kreil... ši pavardė man kažką primena.

- Mano tėvas buvo dailininkas, ir gana garsus, - paaiškino ji. - Kai kas jį vadina net žymiu. Ir aš esu tokios nuomonės.

- Emiasas Kreilas? - paklausė Erkiulis Puaro.

- Taip. - Ir vėl kiek patylėjusi, ji tęsė: - Mano motiną, Kerolainą Kreil, teisė už jo nužudymą!

- Aha! - sušuko Erkiulis Puaro. - Prisimenu, nors ir gana miglotai. Tuo metu buvau užsienyje. Tai taip seniai atsitiko...

- Prieš šešiolika metų, - tarė Karla.

Ji išblyško, o akys degė kaip angliukai.

- Suprantate? Ją teisė ir pripažino kalta... O nepakorė tik dėl

kažkokių lengvinančių aplinkybių. Mirties bausmę pakeitė kalėjimu iki gyvos galvos. Bet po metų ji mirė. Mirė. Viskas baigta...

- Ir ką gi? - tyliai paklausė Puaro.

Jaunoji moteris, kurios vardas ir pavardė - Karla Lemaršan, sugniaužė rankas ir ėmė kalbėti neskubėdama, truputį miksėdama, bet drąsiai ir ryžtingai:

- Tik pasistenkite teisingai mane suprasti. Matote, visa tai atsitiko, kai aš buvau vos penkerių metų. Visai mažytė... Žinoma, prisimenu ir mamą, ir tėvą, atsimenu ir tai, kaip mane staiga išvežė kažkur į kaimą. Atsimenu kiaules ir mielą storą fermerio žmoną... Atsimenu - visi man buvo labai geri... Atsimenu, kaip keistai, vogčia jie vis žvilgčiojo į mane. Aš, žinoma, supratau - vaikai paprastai šitą jaučia: kažkas atsitiko, bet kas - niekaip nesuvokiau.

O paskui mane įlaipino į garlaivį - tai buvo nuostabu, - mes plaukėme ilgai ilgai, ir aš atsidūriau Kanadoje. Ten mane pasitiko dėdė Saimonas. Su juo ir teta Luiza aš gyvenau Monrealyje, o kai paklausdavau apie mamą ir tėtę, man atsakydavo, kad jie netrukus atvažiuosią. O paskui... Paskui aš juos kažkaip pamiršau - tarsi supratau, kad jų nebėra tarp gyvųjų, nors man, rodos, niekas šito ir nesakė. Nes tuo laiku - kaip čia teisingiau pasakius? - aš lioviausi jų ilgėjusis. Buvau laiminga. Dėdė Saimonas ir teta Luiza mane mylėjo, aš ėjau į mokyklą, įsigijau daug draugų, ir net pamiršau kažkada turėjusi kitą - ne Lemaršan - pavardę. Teta Luiza man paaiškino, kad Kanadoje aš vadinsiuosi Lemaršan, ir tai manęs nė kiek nenustebino. Kaip jau sakiau, aš paprasčiausiai neatsiminiau, kad kažkada mane kitaip vadino.

Kilstelėjusi smakrą, Karla Lemaršan pridūrė:

- Pažiūrėkite į mane. Metę žvilgsnį, neabejodami pasakysite: “Štai moteris, kuri nežino, kas yra rūpestis!” Aš turtinga, esu puikios sveikatos, neprastai atrodau ir moku džiaugtis gyvenimu. Būdama dvidešimties metų, buvau įsitikinusi, kad nėra pasaulyje už mane laimingesnės merginos.

Bet nejučia man ėmė rūpėti, kas buvo mano mama ir tėvas, kaip jie gyveno? Ir galiausiai aš sužinojau...

Trumpiau šnekant, kai suėjo dvidešimt vieneri, man pasakė

teisybę. Mat tapau pilnamete ir įsigaliojo paveldėjimo teisė. Be testamento, dar buvo laiškas. Laiškas, kurį mirdama man parašė mama.

Jos veido išraiška pasidarė švelnesnė. Akys liovėsi žibėjusios - patamsėjo, padūmavo, sudrėko.

- Štai tada aš sužinojau teisybę, - toliau kalbėjo ji. - Apie tai, kad mano motiną kaltino žmogžudyste. Tai buvo... baisu. - Ji kiek patylėjo. - Yra dar viena aplinkybė, apie kurią privalau jums pasakyti: aš rengiausi ištekėti. Bet man paaiškino, kad privalau palaukti, kad neturinti teisės tuoktis, kol nesukaks dvidešimt vieneri. O kai man viską papasakojo, supratau, kodėl draudė sutuoktuves.

Puaro sukrutėjo.

- O kaip į naujieną reagavo jūsų jaunikis? - paklausė jis.

- Džonas? Džonas į tai nekreipė dėmesio. Sakė, kad jam esą vienas ir tas pats, egzistuojame mudu, Džonas ir Karla, o praeitis mūsų neliečianti. - Ji palinko prie Puaro. - Mes iki šiol neužregistravome savo santuokos. Bet tai neturi reikšmės. Svarbu kas kita. Ir man, ir Džonui... Ne praeitis, o ateitis. - Ji sugniaužė kumščius. - Mes norime turėti vaikų. Mes abudu norime vaikų. Bet mes nenorime, kad mūsų vaikai augtų baimėje.

- Nė vienas žmogus negali būti garantuotas, jog, laikui bėgant, nepaaiškės, kad jo senoliai buvę žmogžudžiai ar prievartautojai, - tarė Puaro.

- Jūs nesupratote. Žinoma, kalbate teisingai. Juk paprastai žmogus apie tai nesužino. O mes sužinojome. Ir ne apie kažkokius ten tolimus giminaičius, o apie mano motiną. Kartais aš pagaunu Džono žvilgsnį, baugštų, staigų, bet man ir to gana. Sakysim, mes susituoksime, o vieną gražią dieną susipykus aš pamatysiu, kad jis žiūri į mane su baime...

- Kaip žuvo jūsų tėvas? - paklausė Erkiulis Puaro.

- Jį nunuodijo, - nedvejodama atsakė Karla.

- Aišku, - teištarė Puaro.

Stojo tyla.

- Ačiū Dievui, jūs esate protingas žmogus ir suprantate, kodėl visa tai man taip svarbu, - ramiai ir griežtai konstatavo jaunoji

moteris. - Nebandote manęs raminti ir neieškote paguodžiančių žodžių.

- Kuo puikiausiai suprantu, kas dedasi jūsų sieloje, - atsakė Puaro. - Tik štai kas man neaišku - kodėl į mane kreipiatės?

- Aš noriu ištekėti už Džono, - tarė Karla Lemaršan. - Ir būtinai ištekėsiu! O ištekėjusi pagimdysiu mažiausiai dvi mergaites ir du berniukus. O jūs turite padaryti viską, kad mano svajonė išsipildytų.

- Jūs turite galvoje... Norite, kad pasikalbėčiau su jūsų sužadėtiniu? Dieve, o ne! Ką aš kalbu, juk jūs turite galvoje visai ką kitą! Sakykite, ką sumanėte?

- Paklausykite, mesjė Puaro, ką pasakysiu ir teisingai supraskite: aš prašau jūsų iš naujo ištirti žmogžudystės bylą.

- Ištirti...

- Taip, kaip tik šito aš ir prašau. Žmogžudystė lieka žmogžudyste, nepaisant, kada ji įvykdyta - vakar ar prieš šešiolika metų.

- Bet mano mieloji jaunoji ledi...

- Palaukite, mesjė Puaro. Aš dar ne viską pasakiau. Yra dar viena svarbi aplinkybė.

- Kokia?

- Mano motina nebuvo kalta, - tarė Karla Lemaršan.

Erkiulis Puaro pačiupinėjo nosį.

- Suprantu... Aš suprantu, kad... - suburbėjo jis.

- Tai ne vien mano nuomonė. Štai jos laiškas. Parašė prieš mirtį, nurodydama, kad turiu teisę perskaityti tik pilnametystės sukakties dieną. Ji norėjo, kad man nekiltų nė mažiausių abejonių. Ji rašo nepadariusi jokio nusikaltimo, dievagojasi esanti nekalta ir kad aš dėl to nė per nago juodymą neturinti abejoti.

Erkiulis Puaro susimąstęs žvelgė į energija trykštantį jauną veidą, į jį žiūrinčias rimtas akis.

- Tout de même...* - neskubėdamas ėmė kalbėti.

- Ne, mama buvo ne tokia! - nusišypsojo Karla. - Jūs manote, kad aš meluoju, meluoju vardan išsigelbėjimo? - Ji vėl pasilenkė prie jo. - Bet, mesjė Puaro, kai kuriuose dalykuose vaikai neblogai susigaudo. Aš atsimenu savo motiną - tiesa, tai tik padriki

*Tuo labiau... (pranc.).

įspūdžiai, bet puikiai pamenu kokia ji buvo. Ji niekada nemeluodavo, net geriausių paskatų turėdama. Jeigu turėdavau patirti skausmą, ji taip ir sakydavo - tau skaudės. Sakysim, kai reikėdavo eiti pas dantų gydytoją, arba ištraukti iš piršto pašiną. Ji nemokėjo meluoti. Kiek pamenu, nebuvau jai labai prieraiši, bet ja tikėjau. Ir iki šiol tikiu! Ji ne tokia, kad prieš mirtį būtų galėjusi sąmoningai meluoti.

Lėtai, beveik nenorom, Erkiulis Puaro pritardamas linktelėjo.

- Štai kodėl nebijau ištekėti už Džono, - toliau kalbėjo Karla. - Esu įsitikinusi - ji nekalta. Bet jis neįsitikinęs, nors ir mano, kad aš turiu tikėti savo motinos nekaltumu. Štai kodėl būtinai reikia šitą įrodyti, mesjė Puaro. Ir tai padaryti galite tiktai jūs!

- Sakysime, jūs teisi, madmuazele, - susimąstęs tarė Erkiulis Puaro, - bet juk praėjo šešiolika metų!

- Suprantu, kad tai nelengva, - guviai atsakė Karla Lemaršan. - Bet niekas kitas šito nesugebės padaryti, tiktai jūs!

Erkiulio Puaro akys sužibo.

- Ar jums neatrodo, kad man meilikaujate?

- Aš šitiek daug apie jus girdėjau, - tarė Karla. - Apie jūsų sėkmę. Apie jūsų sugebėjimus. Jūs juk domitės psichologija, ar ne? Materialių įkalčių nėra - dingo cigarečių nuorūkos, išnyko pėdsakai ir ištryptoji žolė jau seniai atsigavo. Viso šito nebeįmanoma rasti. Bet jūs galite tyrinėti faktus, kurie užfiksuoti byloje, ir galbūt pasikalbėti su žmonėmis, kažkaip su tuo įvykiu susijusiais, - visi jie gyvi. O paskui, kaip sakėte, galėsite sėdėti krėsle ir mąstyti. Ir suprasite, kas iš tikrųjų įvyko...

Erkiulis Puaro atsistojo. Pasukęs ūsus, tarė:

- Madmuazele, dėkoju už man parodytą garbę! Aš pateisinsiu jūsų pasitikėjimą. Aš imuosi šito darbo. Aš išnagrinėsiu šešiolikos metų senumo įvykius ir rasiu teisybę.

Karla atsistojo. Jos akys švytėjo.

- Ačiū, - tik tiek tepasakė.

Erkiulis Puaro kilstelėjo rodomąjį pirštą.

- Luktelėkite! Aš pasakiau surasiąs teisybę, bet supraskite - būsiu bešališkas. Aš nesu tos pačios nuomonės, kaip jūs, ir dar

nežinau, ar jūsų motina buvo kalta ar ne. Jeigu ji kalta, eh bien*, kas tada?

- Aš jos duktė, - Karla išdidžiai kilstelėjo galvą. - Aš trokštu žinoti tik teisybę!

- Jeigu taip, tai en avant!** Nors, ko gero, man derėtų pasakyti kitaip. En arrière...***

---

*Taigi (parnc.).

**Pirmyn (pranc.).

***Atgal... (pranc.).

I KNYGA

I skyrius

GYNĖJAS

- Ar prisimenu Kreil bylą? - perklausė seras Montegjus Depličas. - Žinoma. Kuo puikiausiai. Ji buvo labai patraukli moteris. Bet be jokios pusiausvyros. Visai nesugebėjo tvardytis. - Ir iš padilbų pažvelgęs į Puaro, pasidomėjo: - O kodėl klausiate?

- Mane domina toji byla.

- Labai netaktiškai elgiatės, mano mielasis, - tarė Depličas, išsišiepdamas ir atkišdamas vilko dantis - jo šypsena įvarydavo liudytojams baimę. - Tai mano pralaimėta byla. Aš nesugebėjau jos išgelbėti.

- Žinau.

Seras Montegjus gūžtelėjo pečiais.

- Žinoma, tais laikais aš dar neturėjau didelės patirties, - tarsi teisinosi. - Tačiau vis dėlto padariau viską, ką galėjau. O argi be teisiamojo pagalbos daug nuveiksi? Tik tiek telaimėjome - mirties bausmę pakeitė kalėjimu iki gyvos galvos. Pateikėme apeliaciją. Pasirašydamos prašymą, mums pagelbėjo daug gerbiamų vyrų žmonų ir motinų. Misis Kreil buvo parodyta didelė malonė.

Montegjus Depličas ištiesė ilgas kojas ir atsišliejo į krėslo atkaltę. Jo veidas įgavo išraiškingą protingo žmogaus išvaizdą.

- Jeigu ji būtų jį nušovusi arba peiliu nudūrusi, būčiau galėjęs teigti, kad tai nesąmoninga žmogžudystė. Bet nuodai - čia jau

kas kita, sukis nesisukęs - uodega prišalusi. Aš buvau bejėgis ką nors daugiau padaryti.

- Kokios versijos laikėsi gynyba? - paklausė Erkiulis Puaro.

Atsakymą jis žinojo iš anksto, nes jau buvo skaitęs anų laikų laikraščius, bet nemanė darąs didelę nuodėmę, apsimesdamas nieko nežinančiu.

- Savižudybė. Tai buvo vienintelė versija, kurios mes galėjome nusitverti. Bet jai niekas nepritarė. Kreilas buvo ne toks, kad ryžtųsi nusižudyti. Ar niekada neteko jo sutikti? Ne? Įspūdinga asmenybė. Gudrus, padauža, didelis moterų ir alaus mėgėjas. Gana sunku įtikinti prisiekusiuosius, kad toks žmogus gali patykom save pribaigti. Tokia versija kertasi su scenarijumi. Taigi aš, dar net nesiėmęs tos bylos, jau ją pralošiau, o ir kaltinamoji nepanoro mūsų paremti! Kai tik ji atsisėdo į liudytojos kėdę, aš bematant supratau - mūsų laukia pralaimėjimas. Ji neturėjo noro kovoti. O jeigu jau nesugebi priversti savo klientę duoti parodymus, prisiekusieji bemat padaro išvadas.

- Ar kaip tik tai turėjote omenyje sakydamas, kad be teisiamojo pagalbos daug nenuveiksi? - paklausė Puaro.

- Taip, mano mielasis. Mes juk ne stebukladariai. Pusė sėkmės priklausė nuo to, kokį įspūdį teisiamasis padaro prisiekusiesiems. Aš žinau daugybę atsitikimų, kai prisiekusiųjų sprendimai kirsdavosi su teisėjo išvada: "Jis šitą padarė, ir viskas!" Arba: "Jis šito negalėjo padaryti!" O Kerolaina Kreil net nebandė gintis.

- Kodėl?

- Neklauskite manęs šito,- seras Montegjus gūžtelėjo pečiais. - Pirmiausia, ji mylėjo savo vyrą. Ir pagaliau supratusi, ką padarė, nebesugebėjo atgauti dvasios. Man atrodo, ji visą laiką buvo šoke.

- Vadinasi, ir jūs manote, kad ji kalta?

Depličas nustebo.

- Aš manau, kad tai nereikalauja papildomų įrodymų, - tarė jis.

- Ar ji bent kartą pripažino savo kaltę?

Depličas dar labiau nustebo.

- Ne. Žinoma, ne. Mes turime savo moralinį kodeksą. Mūsų atspirties taškas visuomet vienas ir tas pats - klientas nekaltas. Labai gaila, kad jau nebegalėsite pasikalbėti su seniu Meihjumi. Meihjaus kontora ruošė man šios bylos dokumentus. Senis Meihjus galėtų papasakoti kur kas daugiau už mane, bet jis iškeliavo į aną pasaulį. Tiesa, gyvas ir sveikas jaunasis Džordžas Meihjus, bet tuo laiku jis buvo dar visai menkas vyras. O ir daug vandens jau nutekėjo.

- Taip, žinau. Man pasisekė - jūs vis dėlto labai daug atsimenate, esate geros atminties.

Šie žodžiai paglostė Depličo savimeilę.

- Nori nenori, o tai, kas svarbiausia, lieka atmintyje. Ypač jeigu įvykdytas nusikaltimas, už kurį gresia mirties bausmė. Be to, Kreil bylą plačiai išreklamavo spauda, visi ja labai domėjosi. Nepaprastai įdomi buvo ir į šią istoriją įvelta merguželė. Sakyčiau, gardus kąsnelis.

- Prašau dovanoti už įkyrumą, - atsiprašė Puaro, - bet leiskite paklausti dar kartą: ar jums nekilo jokių abejonių dėl Kerolainos Kreil kaltės?

Depličas gūžtelėjo pečiais.

- Atvirai sakant, dvejoti nebuvo ko. Taip, ji nužudė savo vyrą.

- O kokie buvo įkalčiai?

- Gana svarūs. Pirmiausia - nusikaltimo motyvas. Keletą metų ji su Kreilu gyveno kaip šuo su kate. Nuolat vaidijosi. Tos visokiausios vyro istorijos su moterimis... Toks jau Kreilas buvo žmogus. Apskritai, ji buvo tikra šaunuolė. Atsižvelgdavo į jo temperamentą, be to, juk jis iš tikrųjų buvo aukščiausios klasės dailininkas. Jo paveikslai dabar kaštuoja beprotiškus pinigus. Man ne prie širdies tokia tapyba - kažkokia šlykštynė, bet turiu pripažinti - vis dėlto tuose paveiksluose kažkas yra...

Tai va, dažnai tarp judviejų kildavo skandalai per moteris. Misis Kreil - ne romi avelė, kuri tylėdama kentėtų. Jiedu dažnai pykdavosi, bet, nepaisant visko, jis, kiek pasiautęs, visuomet grįždavo pas ją. Kreilo romanai tuo ir baigdavosi. Tačiau paskutinis romanas stulbinančiai skyrėsi nuo pirmykščių. Į jį buvo įpainiota visai jaunutė dvidešimtmetė mergina.

Tai buvo Elza Grir. Vienturtė kažkokio Jorkšyro fabrikanto dukra. Ji turėjo pinigų, buvo tvirto charakterio ir žinojo, ko nori. O ji norėjo Emiaso Kreilo. Ji privertė Kreilą ją tapyti - paprastai jis netapydavo aukštuomenės damų, apie kurių portretus sakoma: "Na, žinote, tokia su rožine suknele ir perlais", - jis tapė asmenybių portretus. Be to, aš abejoju, ar būtų atsiradę daug moterų, panorusių tapti jo įamžintos, - jis buvo negailestingas! Bet šitą Grir jis vis dėlto sutiko nutapyti, o viskas baigėsi tuo, kad beprotiškai įsimylėjo. Jam buvo beveik keturiasdešimt, ir jiedu su Kerolaina jau daug metų gyveno santuokoje. O tuo laiku jam vėl užėjo noras pakvailioti su kokia mergiščia. Atsitiko taip, kad po ranka pakliuvo toji Elza Grir. Dėl jos jis ėjo iš proto. Net rengėsi skirtis su žmona ir vesti Elzą.

O Kerolaina Kreil skirtis nesutiko. Ji grasino jam. Du žmonės girdėjo Kerolainą sakant: jeigu jis nesiliaus merginęsis tai panelei, ji padarysianti jam galą. Ir ji nejuokavo! Išvakarėse jiedu vaišinosi arbata pas kaimyną. Šis, tarp kita ko, mėgo rinkti visokiausias žoleles ir gaminti vaistingus užpilus. Tarp patentuotų užpilų buvo *Conium maculatum,* arba konijinas, o mūsiškai tariant - dėmėtosios maudos trauktinė. Ir jie kaip sykis kalbėjosi apie konijiną ir jo nuodingąsias savybes.

Kitą dieną kaimynas pastebėjo, kad nuodingojo skysčio butelis pustuštis. Pakėlė didžiausią triukšmą. Misis Kreil miegamajame, biuro stalčiuje, rado flakoną su konijino likučiais...

Erkiulis Puaro neramiai sukrutėjo.

- Galėjo kas nors ir tyčia padėti.

- Žinoma, bet ji pati policijai prisipažino apsivogusi. Žinoma, kvailai padarė, bet tuo metu ji neturėjo advokato, kuris būtų pataręs, ką sakyti, o ką nutylėti. Jos paklausė, ar paėmusi nuodus, ir ji prisipažino - taip, paėmiau.

- Kuriam tikslui?

- Ketinau nusinuodyti, atsakė ji. Kodėl flakonas beveik tuščias, arba kodėl ant jo tebuvo tik jos pirštų atspaudai, ji nesugebėjo paaiškinti. O teigė, kad Emiasas Kreilas pats nusižudęs. Bet jeigu jis slapčia iš jos miegamojo paėmė flakoną, tai kodėl ant jo neliko Kreilo pirštų atspaudų, a?

- Nuodus įpylė į alų, ar ne?

- Taip. Ji paėmė iš šaldytuvo alaus butelį ir pati nunešė į sodą, kur jis tapė. Įpylė alų į stiklinę ir stovėjo šalia, kol jis gėrė. Paskui visi nuėjo pietauti, sode Kreilas liko vienas. Jis dažnai neidavo pietauti. O po kurio laiko misis Kerolaina ir guvernantė rado jį nebegyvą. Misis Kreil prisiekinėjo, kad į alų nieko nepylusi. Mes, gynyba, iškėlėme tokią versiją: Kreilas staiga pasijuto esąs kaltas - jį ėmė graužti sąžinė, - ir jis pats užnuodijo alų. Žinoma, visa tai, kaip sakoma, buvo pritempta, - Kreilas ne toks žmogus! O nemaloniausia tai dėl pirštų atspaudų.

- Ar ant butelio irgi rado jos pirštų atspaudus?

- Ne. Ant butelio tebuvo tik jo pirštų atspaudai, tarp kitko falsifikuoti. Kai guvernantė nubėgo pakviesti gydytojo, žmona prie jo liko viena. Pasinaudojusi proga, ji turbūt nušluostė butelį bei stiklinę ir prispaudė prie jų vyro pirštus. Norėjo apsiginti nelietusi nei butelio, nei stiklinės. Tuo niekas nepatikėjo, o senis Rudolfas, prokuroras, su didžiausiu malonumu akivaizdžiai įrodė, kad žmogus negalįs rankoje laikyti butelio, jei jo pirštai esą konvulsijų sutraukti. Žinoma, mes nėrėmės iš kailio, bet, atvirai šnekant, mūsų įrodinėjimai buvo mažai įtikinami.

- Konijiną galėjo įpilti į butelį iš anksto, - tarė Erkiulis Puaro.

- Butelyje apskritai nebuvo nuodų. Tik stiklinėje.

Jis nutilo. Gražus išraiškingas veidas staiga pasikeitė. Depličas ūmai pasuko galvą.

- Palaukite, Puaro, ką jūs turite galvoje? - paklausė.

- Jeigu Kerolaina Kreil čia nieko dėta, - atsakė Puaro, - tai kokiu būdu konijinas pakliuvo į alų? Gynyba teisme tvirtino, kad jį įsipylęs pats Emiasas Kreilas. Bet jūs tuo netikite - ne toks jis buvo žmogus, - ir aš sutinku su jūsų nuomone. Vadinasi, jeigu Kerolaina Kreil šito nepadarė, tai padarė kažkas kitas.

- O Dieve, Puaro, kam gaudyti vėją laukuose? Juk seniai viskas baigta! Neabejoju, tai jos darbas. Jeigu būtumėte ją matęs tuo metu, nė trupučio neabejotumėte. Jos veide tiesiog buvo parašyta, kad ji kalta. Man net pasirodė, kad po nuosprendžio jai palengvėjo. Ji nebebijojo. Buvo visiškai rami. Tenorėjo tik vieno: kad viskas greičiau baigtųsi. Tvirta moteris...

- Ir nepaisant to, prieš mirtį ji parašė dukrai laišką, prisiekinėdama esanti nekalta, - tarė Erkiulis Puaro.

- Mudu, būdami jos vietoje, tikriausiai pasielgtume lygiai taip pat, - tarė seras Montegjus Depličas.

- Jos duktė teigia, kad ji niekada nemeluodavo.

- Jos duktė teigia... Cha! Iš kur ji žino? Mano mielasis Puaro, proceso metu jos duktė dar buvo visai mažytė, gal kokių ketverių ar penkerių metų. Jai davė kitą vardą ir pavardę ir išvežė iš Anglijos pas kažkokius giminaičius. Ką ji gali žinoti ar atsiminti?

- Vaikai neblogai pažįsta žmones.

- Galbūt. Bet čia ne tas atvejis. Suprantama, duktė negali patikėti, kad motina - žmogžudė. Tegu netiki. Nuo to niekam ne blogiau.

- Bet ji reikalauja įrodymų.

- Įrodymų, kad Kerolaina Kreil nenužudė?

- Taip.

- Manau, kad neįmanoma tokių įrodymų rasti, - atsiduso Depličas.

- Ar jūs tikrai taip manote?

Garsusis advokatas nužvelgė savo pašnekovą.

- Aš visuomet jus laikiau doru žmogumi, Puaro. Ką jūs darote? Norite užsidirbti pinigų, žaisdamas dukters meile motinai?

- Jūs nematėte dukters. Ji nepaprastas žmogus. Labai tvirto būdo.

- Įsivaizduoju, kokia gali būti Emiaso ir Kerolainos Kreilų duktė. Tai ko ji nori?

- Teisybės.

- Hm... Manau, be galo sunku dabar surasti teisybę. Kaip Dievą myliu, Puaro, aš esu įsitikinęs, kad nėra ko abejoti - ji nužudė savo vyrą.

- Atleiskite, mano drauge, bet šituo aš pats asmeniškai turiu įsitikinti.

- Abejoju, ar pavyks. Žinoma, laikraščiuose galite perskaityti ataskaitas apie teismo posėdžius. Kaltintoju toje byloje buvo prokuroras Hampis Rudolfas. Jis jau miręs. Palaukite, o kas jam padėjo? Berods, jaunasis Fogas. Taip, Fogas. Pasikalbėkite su juo.

Be to, yra žmonių, kurie nelaimės dieną svečiavosi pas Kreilus. Tikriausia jiems nebus malonūs jūsų klausimai, bet šį tą iš jų išpešti, ko gero, jums pasiseks. Juk sugebate užkariauti pasitikėjimą.

- A, puiku, kad yra žmonių, susijusių su šia byla. Tai labai svarbu. Gal atsimenate, kas jie?

Depličas susimąstė.

- Palaukite - vis dėlto daug metų prabėgo. Į tą bylą, taip sakant, buvo įvelti penki žmonės - tarnų aš neskaitau. Visi pagyvenę, Kreilams ištikimi, iki mirties įbaidyti. Jie nebuvo įtariami.

- Sakote, penki? Papasakokite apie juos.

- Filipas Bleikas, artimas Kreilo draugas. Jie bendravo visą gyvenimą. Kartais ir dabar jį sutinku golfo aikštelėje. Gyvena Sent Džordž Hile. Biržos makleris. Žaidžia bridžą, ir gana sėkmingai. Klesti, pastaruoju metu labai išstorėjo.

- Puiku. Kas kiti?

- Vyresnysis Bleiko brolis. Kaimo skvairas. Namisėda.

Puaro galvoje tarsi suskambo varpelis. Trumpai padzinksėjo ir nutilo. Ir kas čia jam užėjo? Kiekvieną kartą, kai tik imasi kokios bylos, prisimena vaikiškus eilėraštukus! Pastaruoju metu tai tapo tiesiog kažkokiais velnio gundymais ar haliucinacijomis.

"Vienas paršiukas išėjo į turgų. Kitas paršiukas įlindo į svirną..."

- Vadinasi, vyresnysis Bleikas labiausiai mėgdavo tūnoti namuose, ar ne? - sumurmėjo jis.

- Tai tas pats žmogus, apie kurį aš jau kalbėjau - jis rinko žoleles ir gamino užpilus. Chemikas, ar kaip čia pasakius. Mat tokį jau keistą jis turėjo pomėgį. Kuo vardu? Tokį vardą dažnai užtinkame romanuose... Aha, atsiminiau - Mereditas. Mereditas Bleikas. Nežinau, gyvas ar miręs.

- Kas dar?

- Žinoma, ji! Visų nelaimių priežastis. Trečioji trikampio pusė. Elza Grir.

- *"Trečias paršiukas iškėlė puotą..."* - sumurmėjo Puaro.

Depličas įsmeigė į jį akis.

- Ji iš tikrųjų sočiai prisiputo, - tarė jis. - Velnioniškai apsukri. Jau trečią kartą ištekėjo. Išsituokia nepaprastai lengvai. Dabar

ji ledi Ditišem. Atskleiskite bet kurį "Tatlero" numerį - būtinai rasite ką nors apie ją parašyta.

- O kas dar du?

- Guvernantė, bet aš nebeatsimenu jos pavardės. Puiki, paslaugi moteris. Tompson, Džons ar panašiai. O penktoji - tai mergina, netikra Kerolainos Kreil sesuo, kokių penkiolikos metų. Išgarsėjo. Archeologė, nuolat ekspedicijose. Jos pavardė - Voren. Andžela Voren. Labai rimta jauna moteris, neseniai buvau su ja susitikęs.

- Vadinasi, ji ne tas paršiukas, kuris verkdamas namo nukriuksėjo?

Seras Montegjus įtartinai pažvelgė į Puaro.

- Ji turėjo dėl ko verkti, - niūriai atsakė. - Mat vargšą vaikelį bjauriai sužalojo. Gilus randas per visą skruostą... Ji... Bet ką aš čia malu. Pats viską sužinosite.

Puaro atsistojo.

- Ačiū, - tarė jis. - Jūs buvote be galo malonus. Jeigu misis Kreil nenužudė...

- Nužudė, seni, nužudė, - pertraukė Depličas. - Patikėkite mano žodžiu.

Nekreipdamas dėmesio, Puaro tęsė:

- ... Tai visai logiška manyti, kad jį nužudė kažkas iš tų penkių.

- Jeigu taip, tai pasakykite - kodėl? - sudvejojo Depličas. - Juk nebuvo priežasties. Atvirai sakau, aš esu įsitikinęs, kad nė vienas iš jų šito nepadarė. Meskite iš galvos paiką mintį!

Bet Erkiulis Puaro tik nusišypsojo ir papurtė galvą.

II skyrius

KALTINTOJAS

- Be abejonių, kalta, - trumpai atsakė misteris Fogas.

Erkiulis Puaro susimąstęs stebėjo liesą, švariai išskustą Fogo veidą.

Kventinas Fogas nė kiek nebuvo panašus į Montegju Depličą. Depličas mokėjo patraukti pašnekovą, jis tarsi magnetizuodavo, laikydavosi valdingai ir varydavo baimę. O teisme, greitai ir efektingai keisdamas toną, darydavo didelį įspūdį. Čia gražus, malonus, patrauklus ir staiga lyg burtų lazdelei mostelėjus - išsiviepia, atkiša dantis ir vypso, tarsi trokšdamas kraujo.

Kventinas Fogas - liesas, išblyškęs, be menkiausio bruožo, bylojančio apie iškilią asmenybę, - klausinėdavo paprastai tyliu ramiu balsu, bet atkakliai ir griežtai. Jeigu Depličą būtų galima palyginti su rapyra, tai Fogą - su grąžtu. Nuo jo dvelkė liūdesiu. Jis taip ir nesugebėjo pelnyti šlovės, bet buvo laikomas aukštos kvalifikacijos juristu. Ir bylas paprastai laimėdavo.

Erkiulis Puaro susikaupęs jį tyrinėjo.

- Tai va kokį įspūdį jums paliko toji byla.

Fogas linktelėjo.

- Jeigu būtumėte ją matęs teisme! Senasis Hampis Rudolfas, proceso prokuroras, iš jos padarė kotletą. Kotletą!

Jis kiek patylėjo ir netikėtai pridūrė:

- O apskritai procesas vyko nepaprastai jau sklandžiai.

- Aš nelabai supratau, ką jūs norėjote pasakyti, - tarė Erkiulis Puaro.

Fogas suraukė siaurus antakius ir ranka perbraukė švariai nuskustą viršutinę lūpą.

- Kaip čia jums paaiškinus? - tarė. - Tai grynai angliškas požiūris. Ko gero, panašią situaciją galima palyginti su patarle: "Šauti į tupintį paukštį". Ar aišku?

- Tai iš tikųjų grynai angliškas požiūris, bet aš vis dėlto dabar jus supratau. Kriminalinėje byloje, kaip Itono žaidimų lauke arba medžioklėje, anglas palieka viltį savo priešininkui ar aukai.

- Teisingai. Tai va, šioje byloje kaltinamoji neturėjo jokio lūkesčio išeiti į laisvę. Hempis Rudolfas žaidė su ja kaip katė su pele. Tiesa, pirmas ją apklausė Depličas. Kerolaina Kreil sėdėjo romi kaip vaikas tarp suaugusiųjų ir pylė mintinai išmoktus atsakymus. Ramiai, tiksliai formulavo mintis - ir absoliučiai neįtikinamai! Ją pamokė, ką turi sakyti, ir ji paklusniai tai vykdė. Depličas nė truputėlio čia nekaltas. Senasis fokusininkas puikiai suvai-

dino savo vaidmenį, bet scenoje, kur turi vaidinti du aktoriai, vienas bejėgis tempti dvikinkį vežimą. Ji nebuvo linkusi vaidinti drauge su juo. Ir tai prisiekusiesiems paliko slogų įspūdį. O paskui atsistojo senasis Hampis. Tikriausiai jūs buvote pažįstami? Jo mirtis - didelis nuostolis. Permetęs per petį mantijos skverną, jis stovėjo pasisiūbuodamas ir lūkuriavo. O paskui iš nejučių uždavė klausimą, ir pataikė, kaip sakoma, tiesiai į akį!

Jau sakiau - jis padarė iš jos kotletą. Puolė vargšę iš vienos ir iš kitos pusės, ir maigė kaip šiltą vilną. Privertęs prieštarauti pačiai sau, jis prispyrė ją pripažinti parodymų absurdiškumą, ir ji klimpo vis giliau ir giliau. O jis kaip visuomet baigė labai įtikinamai ir svariai: "Aš tvirtinu, misis Kreil, kad jūsų paaiškinimas, jog pavogėte konijiną, geisdama pribaigti save, - grynų gryniausias melas. Aš tvirtinu - jūs pavogėte nuodus, turėdama vienintelį tikslą - nunuodyti savo vyrą, kuris rengėsi jus mesti dėl kitos moters, ir kad sąmoningai jį nunuodijote". Ji pažiūrėjo į prokurorą - tokios malonios išvaizdos moteris, liekna, daili - ir tarė absoliučiai ramiu balsu: "O ne, ne, aš šito nepadariau". Jos žodžiai nuskambėjo be galo neįtikinamai. Aš pastebėjau, kaip savo krėsle sukrutėjo Depličas. Jis bemat suprato, kad viskas baigta.

Kiek patylėjęs, Fogas tęsė:

- Ir nepaisant to, jos elgesys man pasirodė kažkoks keistas. Nors tam tikra prasme ji elgėsi nuostabiai racionaliai. O kas jai liko? Tik pabandyti sužadinti kilniaširdiškumą - juk nepaisant to, kad mes aistringai mėgstame žiaurias medžiokles, svetimtaučiai, tarsi neregėdami apsimetinėjimo, mus laiko kilniaširdžiais! Prisiekusieji, o ir visi buvusieji teismo salėje juto, kad ji neturi nė menkiausio šanso. Ji net nemokėjo už save kovoti ir, žinoma, nebuvo sutverta kibtis su tokiu grubiu galviju, koks buvo Hampis. Tie vos girdimai, neįtikinamai išspausti žodžiai: "O ne, ne, aš šito nepadariau" - buvo tiesiog nemalonūs.

Daugiau nieko pasakyti ji negalėjo. Prisiekusieji posėdžiavo tik pusvalandį ir paskelbė nuosprendį: kalta, bet nusipelno gailestingumo.

Tiesa, ji paliko labai gerą įspūdį, lyginant su kita, į tą bylą įvelta moterimi. Su jaunąja mergužėle. Prisiekusieji nuo pat pra-

džių jai nejautė nė menkiausios simpatijos, bet ji nekreipė į tai dėmesio. Labai įdomi, tvirta, šiuolaikinė, - moterų, buvusių teisme, akyse - šeimų ardytojos įsikūnijimas. Šeimai iškyla pavojus, kai aplinkui klaidžioja tokios seksualios merguželės, paprasčiausiai spjaunančios į žmonos ar motinos teises. Turiu pripažinti, dėl savo elgesio ji nė kiek neapgailestavo. Į klausimus atsakinėjo dorai. Nuostabiai dorai. Ji buvo įsimylėjusi Emiasą Kreilą, jis mylėjo ją, ir viliodama jį nuo žmonos bei kūdikio ji nejuto nė mažiausios sąžinės graužaties.

Aš net žavėjausi ja. Ji buvo gana protinga. Depličas surengė kryžminę apklausą, ir ji garbingai atlaikė puolimą. Tačiau teismas jai nesimpatizavo. Ir teisėjui ji nepatiko. Procesui vadovavo Eivis. Pats jaunystėje mėgęs pasiausti, užsivilkęs mantiją, persekiojo už mažiausią moralinį nusikaltimą. Nagrinėjant Kerolainos Kreil bylą, jis palinkėjo prisiekusiesiems būti gailestingais. Faktų paneigti neišdrįso, bet porą kartų užsiminė, kad teisiamoji buvusi išprovokuota padaryti nusikaltimą.

- Bet teisėjas nepalaikė gynybos iškeltos savižudybės versijos?

Fogas papurtė galvą.

- Ši versija niekuo nebuvo pagrįsta. Ne, aš visai nenoriu pasakyti, kad Depličas nesistengė išspausti viską, ką galėjo. Jis pasakė jausmingą kalbą, nupiešė jaudinančią istoriją žmogaus, apdovanoto temperamentu ir jautria siela, mėgstančio linksmybes, nejučia apimto aistros gražiai jaunai merginai, nors ir graužiamo sąžinės, bet nesugebančio susitvardyti. Porino apie tai, kad Kreilas pripažinęs savo klaidą ir, nekęsdamas savęs, kankinęsis ir nutaręs nusižudyti. Garbingai išeiti iš užburto rato! Kartoju, tai buvo labai jaudinanti kalba. Mes tarsi išvydome nelaimingą, prieštaravimų plėšomą žmogų: aistra ir įgimtas padorumas. Ši kalba padarė sukrečiantį efektą. Bet baigus kalbėti, burtai liovėsi veikę. Mums niekaip nesisekė savo sąmonėje susieti pavaizduotą mistinę figūrą su realiuoju Emiasu Kreilu. Juk jis buvo visai kitoks! Ir Depličas nesugebėjo rasti savo žodžių patvirtinimo. Kreilas, sakyčiau, labiau tiko žmonių, praradusių paskutinius sąžinės likučius, kategorijai. Juk tai buvo negailestingas, šaltakraujis, vi-

suomet savimi patenkintas savimyla. Dorovingas jis tebuvo tik kūryboje. Esu įsitikinęs, jis net už didžiausius pinigus nebūtų ėmęsis greitosiomis tapyti kokio nors sentimentalaus paveikslo. Bet tai buvo realus žmogus, kuris mylėjo gyvenimą ir mokėjo smagiai gyventi. Nusižudyti? Nė už ką!

- Gal gynyba pasirinko ne visai tikusį variantą?

- O kas liko? - Fogas gūžtelėjo pečiais. - Juk nepuls teigti, kad prokuroras neįrodęs kaltinamosios kaltės! Labai jau daug buvo įkalčių. Nuodus ji laikė savo rankose - pati prisipažino nudžiovusi. Nekėlė abejonių nusikaltimo motyvas, priemonės ir patogus momentas - žodžiu, viskas.

- O ar nereikėjo pabandyti įrodyti, kad visa tai pakišta, turint tam tikrą tikslą?

Fogas nebandė išvengti tiesaus atsakymo.

- Ji pati dėl daug ko prisipažino. Be to, tokia versija būtų atrodžiusi pernelyg jau pritempta. Jūs norite pasakyti, kad Kreilą nužudė kažkas kitas, bet padarė taip, kad kaltė kristų kaip tik ant jos?

- Ar manote, kad šitaip negalėjo atsitikti?

- Manau, tai buvo neįmanoma, - pamąstęs atsakė Fogas. - O jūs spėjate, kad egzistuoja kažkoks Iksas? Kur mums jo ieškoti?

- Akivaizdu, tarp žmonių, kurie jį supo. Jų buvo penki. Ir kiekvienas vienaip ar kitaip galėjo būti betarpiškai susijęs su šia byla.

- Penki? Leiskite pagalvoti. Tarp jų - toks keverza vyriokas, eksperimentavęs su žolelėmis. Pavojingas pomėgis, nors šiaip jis buvo malonus žmogus. Tiesa, šiek tiek paslaptingas. Ne, neįsivaizuoju jo to Ikso vietoje. O mergina - ji galėjo pribaigti Kerolainą, bet ne Emiasą. Biržos makleris - artimas Kreilo bičiulis. Detektyviniuose romanuose jis tiktų žudiko vaidmeniui, bet gyvenime - ne. Štai ir visi. Ak, tiesa, dar jaunesnioji Kerolainos sesuo, bet apie ją rimtai ir kalbėti netenka, vadinasi, keturi.

- Jūs pamiršote guvernantę, - priminė Erkiulis Puaro.

- Taip, teisingai. Nelaimingi padarai tos guvernantės, niekas jų net neprisimena. Vidutinio amžiaus, negraži, bet išsilavinusi. Psichologas turbūt imtų tvirtinti, kad ji jautusi slaptą aistrą Krei-

lui ir todėl jį nužudžiusi. Sena pana su depresiškais instinktais! Ne, netikiu. Kiek pamenu, ji neatrodė esanti neuropatė.

- Praėjo nemažai laiko...

- Penkiolika ar šešiolika metų... Taip, nemažai. Argi viską atsiminsi?

- Aš tiesiog stebiuosi - jūsų atmintis puiki! - sušuko Puaro. - Pasakojant prieš jūsų akis tiesiog plaukia seni vaizdai, ar ne?

- Taip, - susimąstęs patvirtino Fogas, - aš iš tikrųjų visa tai matau, ir gana aiškiai.

- Man labai įdomu, mielas drauge, ar galite paaiškinti - kodėl?

- Kodėl? - susimąstė Fogas. Jo liesas protingas veidas pagyvėjo. - Iš tiesų, kodėl?

- Ką jūs aiškiai regite? - paklausė Puaro. - Liudytojus? Gynėją? Teisėją? Kaltinamąją, duodančią parodymus?

- Kaip jūs atspėjote? - sušuko Fogas. - Taip, aš kaip tik ją matau... Keistas dalykėlis - meilė. Joje gyveno meilė. Dabar nebegalėčiau pasakyti, ar ji buvo graži... Ne pirmos jaunystės, išrodė prislėgta - po akimis ratilai. Bet ji buvo tos dramos pagrindinė ašis. Ji buvo dėmesio centre. Ir nepaisant to, jos tarsi nebuvo. Nors ir sėdėjo teismo salėje, ji klajojo kažkur kitame pasaulyje, toli toli. Tyli, atidi. Ir visą laiką švelniai, mandagiai šypsojosi. Tarsi apgaubta pusšešėlių - šviesos ir tamsos vienu kartu. Ir atrodė kur kas guvesnė, negu kita - toji mergina - idealios figūros, dailaus veidelio, šiurkštoka kaip ir visi jauni. Aš žavėjausi Elza Grir - ji buvo nekvaila, mokėjo gintis, nebijojo savo kankintojų ir nė karto nekrūptelėjo iš baimės. O Kerolaina Kreil aš nesižavėjau - ji nemokėjo kovoti, užsisklendė savyje, savo pusšešėlių pasaulyje. Ji nepatyrė pralaimėjimo, nes nė karto nebandė stoti į kovą. Aš neabejoju tik dėl vieno, - patylėjęs tęsė jis. - Ji mylėjo žmogų, kurį nužudė. Mylėjo ir mirė drauge su juo...

Misteris Fogas vėl nutilo ir ėmė valyti akinių stiklus.

- Dieve mano, - atsiduso jis, - vis dėlto kaip keistai aš kalbu! Tada buvau labai jaunas ir kupinas ambicingų siekių. Panašūs įvykiai lieka atmintyje. Aš manau, kad Kerolaina Kreil buvo nepaprasta moteris. Aš jos niekada nepamiršiu. Taip, aš jos nepamiršau niekada...

III skyrius

JAUNASIS JURISKONSULTAS

Džordžas Meihjus buvo atsargus ir nekalbus.

Bylą, žinoma, jis atsimenąs, nors ir nelabai aiškiai. Teisme dalyvavęs tėvas, o Džordžui tebuvę devyniolika. Taip, tas procesas palikęs didelį įspūdį. Juk Kreilas buvo žymus dailininkas. Jo paveikslai nuostabūs. Net dabar du kabo Teito galerijoje. Nors, žinoma, tai joks pateisinimas.

Tegu mesjė Puaro atleidžiąs, bet jis ne visai suprantąs, kas jį domina. A, duktė! Iš tikrųjų? Kanadoje? Jis buvo įsitikinęs - Naujojoje Zelandijoje.

Džordžas Meihjus šiek tiek atsipalaidavo. Tapo malonesnis.

Ką ir sakyti, merginai tai baisus smūgis. Jis ją nuoširdžiai užjaučiąs. Matyt, būtų buvę geriau, jeigu ji nebūtų sužinojusi visos tiesos. Bet ką čia tuščiai kalbėti!

Ji nori žinoti? Būtent - ką? Juk apie šį procesą daug rašyta. Jis asmeniškai beveik nieko naujo negalįs pridurti.

Ne, nemanąs, kad reikėtų abejoti dėl misis Kreil kaltės. Nors iš dalies ją galima suprasti. Jau tokie tie dailininkai - su jais niekada nebuvo lengva. O Kreilas, kiek jis pamenąs, visuomet turėjęs romanų tai su viena, tai su kita.

Ir misis Kreil, matyt, buvusi tvirta moteris. Sužinojusi paslaptį, susitaikstė ir viską nuleido negirdom. Mūsų laikais paprasčiausia būtų išsituokti, ir viskas.

- Berods, - atsargiai pridūrė jis, - į tą bylą buvo įvelta ledi Ditišem.

Puaro patikino, kad tai tiesa.

- Laikraščiai vis dar užsimena apie tą bylą, - tarė Meihjus. - Ledi Ditišem ne kartą dalyvavo ištuokų procesuose. Jūs, be abejo, žinote, tai - labai turtinga moteris. Prieš tai ji buvo ištekėjusi

už garsaus keliautojo. Ji visą laiką visuomenės akyse. Matyt, ši moteris trokšta, kad apie ją kalbėtų.

- Arba labai jau myli garsenybes, - paspėliojo Puaro.

Džordžas Meihjus, nors ir nelabai noriai, bet pritarė Puaro:

- Ko gero, taip, jūsų žodžiuose yra tiesos.

Ir ilgai tylėjo, svarstydamas tai, ką išgirdo.

- Ar jūsų firma ilgai rūpinosi misis Kreil reikalais? - paklausė Puaro.

- Ne, - Džordžas Meihjus papurtė galvą. - Kreilų šeimos juriskonsultai buvo firma "Džonatanas ir Džonatanas". Bet kai atsitiko nelaimė, misteris Džonatanas nusprendė, kad jam esą nepatogu ginti misis Kreil interesus ir susitarė su mumis - su mano tėvu, ir mes ėmėmės visų jos reikalų. Mesjė Puaro, jums vertėtų susitikti su senuoju misteriu Džonatanu. Jis jau nebedirba, bet gerai pažino Kreilus ir galėtų papasakoti kur kas daugiau už mane. Aš, tiesą sakant, mažai ką žinau. Tuo laiku buvau vaikėzas. Net nepamenu, ar dalyvavau procese.

Puaro atsistojo. Džordžas Meihjus, irgi pakilęs, pridūrė:

- Patariu pasikalbėti su mūsų vyresniuoju klerku Edmundsu. Jis ir tada tarnavo pas mus ir labai domėjosi byla.

* * *

Edmundsas kalbėjo neskubėdamas. Jo akys visą laiką buvo budrios. Lėtai nužvelgė Puaro nuo galvos iki kojų ir tik tada teikėsi pražioti burną.

- Taip, Kreil bylą aš prisimenu, - pagaliau tarė. Ir piktai pridūrė: - Negraži istorija.

Jo gudrios akys tarsi klauste klausė: ko jums iš manęs reikia?

- Labai daug vandens nuo to laiko jau nutekėjo. Dabar sunku prisiminti visas smulkmenas, - tarė jis.

- Teismo sprendimas ne visuomet reiškia bylos baigtį.

- Teisybė, - Edmundsas linktelėjo kvadratinę galvą.

- Atsirado misis Kreil duktė, - tęsė Puaro.

- Taip, jie turėjo vaiką. Išsiuntė į užsienį pas gimines, ar ne?

- Duktė įsitikinusi - motina buvo nekalta, - tarė Puaro.

- Štai kaip? - keroti misterio Edmundso antakiai pakilo į viršų.

- Ar galite ką nors pasakyti, paremdami jos įsitikinimą?

Edmundsas susimąstė. Po valandėlės lėtai papurtė galvą.

- Atvirai sakant, ne. Man labai patiko misis Kreil. Kad ir ką ji būtų iškrėtusi, pirmiausia - tai buvo ledi. Visai ne tokia, kaip kita - įžūli, akiplėša mergiščia! Prasimušėlė iš visuomenės padugnių! Ir tai bematant krito į akis. O misis Kreil buvo kilminga dama.

- Nepaisant kilmingumo, pasirodė esanti žmogžudė, juk taip?

Edmundsas susiraukė. Bet atsakė noriau, negu pirma:

- Kaip tik šį klausimą aš užduodavau sau kas miela dienelė. Ji sėdėjo teisiamųjų suole ir ramiai, santūriai atsakinėjo į klausimus. "Negaliu patikėti", - sakiau pats sau. Bet abejoti nebuvo ko, misteri Puaro, jeigu jūs suprantate, apie ką aš kalbu. Juk aluje, kurį gėrė misteris Kreilas, maudos nuoviras atsitiktinai neatsirado. O jeigu įpylė ne misis Kreil, tai kas?

- Štai šito aš ir klausiu, - tarė Puaro. - Kas?

Ir vėl į jo veidą įsmego gudrios pašnekovo akys.

- Va kur sukate! - susiprotėjo misteris Edmundsas.

- Ką jūs manote?

Klerkas atsakė ne iš karto:

- Jokių abejonių lyg ir nekyla.

- Ar buvote teismo posėdžiuose? - paklausė Puaro.

- Kiekvieną dieną.

- Ir girdėjote, ką kalbėjo liudytojai?

- Taip.

- Ar jų žodžiuose nepastebėjote nenuoširdumo ar netiesos?

- Jūs norite žinoti, ar kuris nors nemelavo? - tiesiai paklausė Edmundsas. - Ar kas nors neturėjo priežasties geisti misterio Kreilo mirties? Atleiskite, misteri Puaro, bet tai būtų labai panašu į melodramą.

- Tačiau vis dėlto pamąstykite, - paprašė Puaro.

Jis įsispitrėjo į gudreivišką veidą, primerktas mįslingas akis. Lėtai, tarsi apgailestaudamas, Edmundsas palingavo galvą.

- Didžiausią įtarimą kėlė mis Grir, - ėmė pasakoti. - Ji, žino-

ma, įdūko ir troško atkeršyti. Į klausimus atsakinėjo nė kiek nesivaržydama. Tačiau misteris Kreilas jai buvo reikalingas gyvas. Iš mirusio jai nebuvo jokios naudos. Taip, ji geidė, kad misis Kreil pakartų, bet tik dėl to, kad mirtis iš jos panosės ištraukė gardų kąsnelį. Ji priminė tigrę, kuriai sutrukdė šuoliuoti. Bet kartoju - misteris Kreilas jai buvo reikalingas gyvas. Misteris Filipas Bleikas irgi nuo pat pradžių buvo nusistatęs prieš misis Kreil. Todėl puldavo ją kiekvienai patogiai progai pasitaikius. Bet, taip sakant, saviškai, o apskritai jis buvo misterio Kreilo bičiulis ir elgėsi dorai. Jo brolis, misteris Mereditas Bleikas, buvo prastas liudytojas, malė nei šį, nei tą, vis klydo, atrodė kažkoks pasimetęs. Daug esu matęs panašių liudytojų. Susidaro įspūdis tarsi jie meluotų, nors ir tikrųjų sako šventą tiesą. Labiausiai už viską Mereditas Bleikas bijojo lepteleti kokį nereikalingą žodį. Todėl iš jo išpešė daugiau, negu žmogus norėjo pasakyti. Jį priskirčiau kategorijai tų baugščiųjų džentelmenų, kurie panašiomis aplinkybėmis netenka galvos. O šit guvernantė nesutriko. Žodžių vėjais nelaidė ir atsakinėjo iš esmės. Sunku buvo suprasti, kieno ji pusėje. Puikiai susivokė kas ir kaip, ir žodžio kišenėje neieškojo. - Jis truputį patylėjo. - Esu įsitikinęs - ji žinojo kur kas daugiau, negu pasakė.

- Aš irgi taip manau, - pritarė Erkiulis Puaro.

Jis dar kartą atidžiai pažvelgė į raukšlėtą, gudrų pašnekovo veidą. Mandagų ir beaistrį. Įdomu, dingtelėjo Puaro, ar tik misteris Alfredas Edmundsas nesiteikė kalbėti puse lūpų?

IV skyrius

SENASIS JURISKONSULTAS

Misteris Kelebas Džonatanas gyveno Esekse. Puaro jam parašė laišką ir gavo atsakymą, o paskui kvietimą, kone karališką, - papietauti ir pernakvoti. Senasis džentelmenas, be abejo, buvo di-

delis keistuolis. Po prėskaus Džordžo Meihjaus, misteris Džonatanas Puaro priminė paties šeimininko gamintą ir puikiai išlaikytą gaivų portveiną.

Misteris Džonatanas niekada iš karto nepuldavo atsakinėti į pašnekovo klausimus visuomet laikydavosi savo ypatingos manieros. Ir šį kartą tik prieš vidurnaktį, siurbčiojant kvapnų rūšinį konjaką, misteris Džonatanas pagaliau atsipalaidavo. Jis deramai įvertino Erkiulio Puaro elgesį - laikydamasis Rytų papročio, svečias nė kiek jo neskubino. Štai dabar, ilsintis, misteris Džonatanas jau buvo pasirengęs pasikalbėti apie Kreilų šeimą.

- Mūsų firma turėjo reikalų ne su viena šios giminės karta. Asmeniškai buvau pažįstamas su Emiasu Kreilu ir jo tėvu Ričardu Kreilu. Pamenu ir Inoką Kreilą, senelį. Visi jie buvo kaimo skvairai, daugiau rūpinosi arkliais, negu žmonėmis. Balne sėdėdavo tiesūs, mylėdavo moteris ir nekvaršindavo galvos visokiomis smulkmenomis. Į kitokio sukirpimo žmones žiūrėjo įtariai. O Ričardo Kreilo žmona kaip tyčia buvo kupina visokiausių sumanymų - idėjų ji turėjo daugiau, negu sveiko proto: rašė eilėraščius, mėgo muziką, net skambino arfa. Buvo nestiprios sveikatos ir labai tapybiškai atrodydavo sėdėdama ant sofos. Ji buvo Kingslio garbintoja, todėl sūnų pakrikštijo Emiasu. Tėvui šis vardas nepatiko, bet priešgyniauti nepuolė.

Emiasas Kreilas paveldėjo abiejų tėvų kai kurias labai skirtingas savybes, ir tai jam išėjo tik į naudą. Iš ligotos motinos jis paveldėjo menininko talentą, o iš tėvo - energiją ir nepaprastą egoizmą. Visi Kreilai buvo savimylos. Niekada, nepaisant jokių aplinkybių, jie nepripažindavo kito žmogaus nuomonės, o už savąją galvą guldydavo.

Plonais pirštais pabeldęs į krėslo ranktūrį, senis metė į Puaro viliūkišką žvilgsnį.

- Pataisykite mane, jeigu klystu, mesjė Puaro, bet, man atrodo, jūs domitės... taip sakant, charakteriais?

- Kad ir kokią bylą tirčiau, charakteriai mane labiausiai domina, - atsakė Puaro.

- A, suprantu. Geidžiate įlįsti į nusikaltėlio kailį. Labai įdomu ir žavu. Mūsų firma niekada nesivertė kriminaline praktika.

Todėl manėme esą nepakankamai kompetentingi ginti misis Kreil interesus, nors taip elgtis ir būtų derėję. Geriausia čia tiko Meihjus. Jo firma rengė dokumentus Depličui - galimas daiktas, trūko platesnio požiūrio - tai reikalavo didesnių išlaidų, bet Depličas mokėjo daryti įspūdį, nors jam nepakako proto suvokti, kad Kerolaina niekada nesielgs taip, kaip jis nori. Ji nemokėjo apsimetinėti.

- O apskritai koks ji buvo žmogus? - paklausė Puaro. - Tai mane labiausiai domina.

- Turėkite kantrybės, tuoj paaiškinsiu. Kodėl Kerolaina padarė tai, ką padarė? Štai svarbiausias klausimas. Matote, aš ją pažinau dar iki vedybų. Kerolaina Spolding - tai labai nelaiminga būtybė, nors gamta ją apdovanojo optimizmu. Jos motina anksti liko našlė, ir Kerolaina jai buvo labai prieraiši. Paskui motina vėl ištekėjo, pagimdė kūdikį - į jo atsiradimą Kerolaina reagavo labai liguistai. Pašėlusiai, tikrai jaunatviškai aistringai pavydėjo.

- Pavydėjo?

- Labai. Kilo net gana liūdnas incidentas. Vargšė, kaip ji vėliau dėl to pergyveno! Bet kaip žinote, mesjė Puaro, panašių atsitikimų gyvenime būna tiek ir tiek. Žmogus ne visuomet geba susitvardyti. Tik vėliau, kai jau subręsta...

- Kas gi atsitiko? - paklausė Puaro.

- Ji sviedė į mažytę prespapjė. Kūdikis apako viena akimi ir liko invalidu visam gyvenimui. - Misteris Džonatanas atsiduso. - Apie šį atsitikimą teisme tepaklausė tik vieną kartą, bet galite įsivaizduoti, koks buvo efektas! - Jis palingavo galva. - Susidarė įspūdis, kad Kerolaina Kreil - nesavaldaus temperamento moteris. O tai didžiausia nesąmonė. Taip, nesąmonė. - Ir dar kartą atsikvėpęs, Džonatanas taip baigė savo pasakojimą: - Kerolaina Spolding dažnai atvažiuodavo pasisvečiuoti į Olderberį. Ji gerai jodinėjo, buvo protinga. Ričardui Kreilui ji labai patiko. Kerolaina mokėjo pasimeilinti ir misis Kreil, ir tai darė sumaniai, rūpestingai. Už tai misis Kreil jai irgi buvo palanki. Savo šeimoje Kerolaina nebuvo laiminga, o Olderberyje ją šiltai sutikdavo. Ji susidraugavo su Diana Kreil, Emiaso seserimi. Į Olderberį dažnai atvažiuodavo iš kaimyninio viensėdžio broliai Filipas ir Meredi-

tas Bleikai. Filipas visuomet buvo šlykštus niekšas ir gobšuolis. Man jis niekada nepatiko. Bet girdėjau, kad jis mėgstąs pasakoti smagias istorijas ir esąs ištikimas Kreilo draugas. Mereditas, kaip sakydavo anais laikais, buvo sentimentaliai jautrus. Domėjosi botanika ir peteliškėmis, stebėjo paukščius ir gyvūnus. Dabar tai vadiname "gamtos studijomis". O Dieve, kaip šitie jauni žmonės nuvylė savo tėvus! Nė vienas nesivertė tuo, kuo derėjo verstis: medžiokle, šaudymu, žvejyba. Mereditas labai mėgo stebėti paukščius ir žvėris, tik ne juos šaudyti. Filipas labiau mėgo miestą nei kaimą, ir tik mieste mokėjo kalti pinigą. Diana ištekėjo už žmogaus, kurio ir labai norėdamas nepavadinsi džentelmenu. Karo metu jis buvo karininkas. O Emiasas, stiprus, gražus, energingas vyras, tapo dailininku! Esu įsitikinęs - kaip tik toks sūnaus pasirinkimas Ričardą Kreilą ir nuvarė į kapus.

Po kurio laiko Emiasas vedė Kerolainą Spolding. Jie nuolat ginčydavosi ir pykdavosi, bet, žinoma, tuokėsi iš meilės. Jie beprotiškai mylėjo vienas kitą. O ir metams bėgant meilė neišblėso. Bet Emiasas, kaip ir visi Kreilai, buvo žiaurus egoistas. Jis mylėjo Kerolainą, bet niekad nesitaikstė su jos įgeidžiais, elgėsi taip, kaip norėjo. Man atrodo, jis mylėjo ją tiek, kiek apskritai įstengė mylėti; už viską svarbiau jam buvo menas. Ir niekada jokiai moteriai nepavyko būti viršesnei už meną. Jis turėjo daugybę romanų - tai jį įkvėpdavo, - bet kai tik moteris įkyrėdavo, be gailesčio pavarydavo. Jis nebuvo nei sentimentalus, nei romantikas. Gailus taip pat nebuvo. Vienintelė moteris, kuri jį šiek tiek domino, buvo žmona. O kadangi Emiasą ji puikiai pažino, tai pasiaikštijusi atleisdavo visas nuodėmes. Jis buvo puikus dailininkas, Kerolaina šitą suprato ir vertino jo talentą. O jis bėgiodavo paskui sijonus, bet po kurio laiko ir vėl sugrįždavo namo ir, įkvėptas eilinio romano, tapydavo naują paveikslą.

- Taip jie ir būtų gyvenę, jeigu ne Elza Grir. Elza Grir... - misteris Džonatanas palingavo galvą.

- O ką - Elza Grir? - paklausė Puaro.

Misteris Džonatanas krūptelėjo:

- Vargšas, vargšas vaikelis!

- Štai kaip ją vertinate! - nustebo Puaro.

- Gal todėl, kad aš jau senis, bet, man atrodo, mesjė Puaro, jaunystė paprastai būna kažkokia trapi ir tai jaudina iki ašarų. Jaunystė lengvai pažeidžiama, o tuo pačiu - negailestinga ir savimi pasitikinti, išdidi ir be galo reikli.

Jis atsistojo ir priėjo prie knygų spintos. Paėmė tomelį, pavartė ir ėmė skaityti:

Brangusis, jei troškimai tavo skaistūs,
Jei mano vyru tapti tu geidi,
Pranešk rytoj (aš tau atsiųsiu žmogų),
Kada ir kur norėtum susituokti,
Ir aš tuomet visas gėrybes savo
Sudėsiu paklusniai prie tavo kojų
*Ir esiu ten, kur įsakysi tu.**

Džuljetos lūpomis kalba pati jaunystė. Atvirai, nesislapstydama, be jokio mergiško kuklumo. Tik narsa, ryžtas, trykštanti jaunatviška energija. Šekspyras suprato jaunuosius. Džuljeta suranda Romeo. Dezdemona netveria be Otelo. Šitie jaunieji nežino, kas tai yra abejonė, baimė, išdidumas.

- Vadinasi, Elza Grir jums panaši į Džuljetą? - susimąstęs paklausė Puaro.

- Taip. Ji buvo laimės kūdikis - jauna, graži, turtinga. Ji surado savąjį Romeo ir pareiškė į jį teises. Tai kas, kad jis, tas jos Romeo, ir nebe jaunas, ir nelaisvas. Elza Grir neišmanė, kas tai yra moraliniai varžtai, ji buvo šiuolaikinė moteris ir vadovavosi šūkiu: "Gyvename tik vieną kartą!"

Jis atsiduso, atsilošė į krėslo atkaltę ir vėl tyliai pabarškino į ranktūrį.

- Džuljeta - plėšrūnė. Jauna, negailestinga, bet pažeidžiama! Ji drąsiai viską stato ant kortos ir laimi... Bet nejučia apsireiškia mirtis... Gyvenimo džiaugsmo kupina linksmoji, aistringoji Elza irgi miršta. Lieka kerštinga, šalta, žiauri moteris, visa širdimi nekenčianti tos, kuri jai stojo skersai kelio. Gailestingasis Dieve, -

*V. Šekspyras. Romeo ir Džiuljeta. II veiksmas, II scena. Vertė A. Churginas.

jo balsas pasikeitė, - atleisk man už šitą mažą ekskursą į melodramą. Bet juk iš tikrųjų tai nieko nepaisanti, savo tikslo siekianti jauna moteris! Nieko įdomaus joje lyg ir nėra: blyškiai rožinė jaunystė, aistringa ir pažeidžiama, ir taip toliau. Jeigu visa šita atmestume, kas liktų? Niekuo nepasižyminti jauna moteris, ieškanti herojaus, kuris galėtų pakelti ją ant pjedestalo.

- Jeigu Emiasas Kreilas nebūtų buvęs žymus dailininkas... - ėmė samprotauti Puaro.

- Taip, taip, - skubiai pritarė misteris Džonatanas. - Jūs atspėjote. Šiuolaikinės Elzos dievina herojus. Jos geidžia išgarsėjusio, ypatingo vyro... O Kerolainai Kreil galėjo kristi į akį ir banko tarnautojas, ir draudimo agentas. Kerolaina Emiasą mylėjo kaip vyrą, o ne kaip dailininką. Kerolaina Kreil beatodairiškai nepuolė Elzos Grir - atvirkščiai, puolė Elza... Bet Elza buvo jauna, graži ir, mano akimis žiūrint, jaudinanti.

* * *

Erkiulis Puaro visą vakarą nerado sau vietos. Jo mintys sukosi apie asmenybės problemą.

Klerkui Edmundsui Elza Grir atrodė tik įžūli akiplėša mergiščia.

Senajam misteriui Džonatanui - Džiuljetos įsikūnijimas.

O Kerolaina Kreil?

Kiekvienas ją matė kitokią. Montegjus Depličas ją niekino už tai, kad nepanorusi kovoti. Jaunajam Fogui ji buvo ledi. Misteris Džonatanas ją pavadino labai nelaiminga būtybe.

Kokia ji būtų atrodžiusi jam, Erkiuliui Puaro?

Atsakymas į šį klausimą turėjo lemti visą tyrimo eigą.

Kol kas nė vienas iš tų, su kuriais jis kalbėjosi, nepareiškė, kad Kerolaina Kreil, nepaisant kokį įspūdį paliko, buvusi žudikė.

V skyrius

POLICIJOS VYRESNYSIS KARININKAS

Policijos atsargos vyresnysis karininkas Heilas susimąstęs čiulpė pypkę.

- Įdomų užsiėmimą sau susigalvojote, mesjė Puaro.

- Gal iš tikrųjų kiek neįprastą, - nesiginčijo Puaro.

- Tiek metų praėjo, - vis dar dvejojo Heilas.

Puaro žinojo - dar ne kartą išgirs panašiai sakant.

- Tai, suprantama, apsunkina tyrimą, - mandagiai tarė jis.

- Raustis praeityje, - svarstė Puaro pašnekovas, - verta tik tada, jeigu yra konkretus tikslas...

- Tikslas yra.

- Koks?

- Malonu ieškoti teisybės vardan teisybės. Man toks darbas patinka. Ir dar - nepamirškite dukters.

- Taip, - linktelėjo Heilas. - Aš kuo puikiausiai suprantu jos norus. Bet atleiskite man, mesjė Puaro, jūs esate sumanus žmogus ir galėjote nesunkiai ką nors sugalvoti ir jai paaiškinti...

- Nepažįstate jos, todėl taip kalbate, - paprieštaravo Puaro.

- Liaukitės! Turėdamas tokią patirtį, vis būtumėte šį bei tą sumanęs...

Puaro susiraukė.

- Galimas daiktas, mon cher*, aš sugebėčiau gražiai ir įtikinamai pameluoti - jūs, matyt, šituo neabejojate, - bet nemanau turįs teisę taip elgtis. Aš laikausi savų principų.

- Atleiskite, mesjė Puaro, nenorėjau jūsų įžeisti. Kaip sakoma, pasakiau tik iš gerų paskatų.

- Argi?

- Ištekėti besirengiančiai merginai, žinoma, nemalonu staiga sužinoti, kad jos motina - žmogžudė. Jumis dėtas, būčiau pa-

*Mano mielasis (pranc.).

sistengęs ją įtikinti, kad tai buvusi savižudybė. Sakyčiau - Deplįčas pasirodė ne per geriausiai. Sakyčiau - aš nė kiek neabejoju, kad Kreilas pats nusinuodijo.

- Bet matote - aš kaip tik abejoju. Netikiu, kad Kreilas nusinuodijo. O ar jūs kitaip manote?

Heilas papurtė galvą.

- Tai va. Ne, aš turiu surasti teisybę, o neskleisti į tiesą panašų melą.

Heilas pažvelgė į Puaro. Jo gražus kvadratinis veidas dar labiau išraudo ir pasidarė kampuotesnis.

- Kalbate apie teisybę, - tarė jis. - O mes manome, kad Kreil byloje teisybė buvo rasta.

- Šitoks jūsų pasakymas daug ką byloja, - beregint atsakė Puaro. - Žinau, esate doras, savo darbą išmanantis žmogus. O dabar atsakykite tiesiai, neišsisukinėdamas: ar jums kilo kokių nors abejonių dėl misis Kreil kaltės?

- Niekada, mesjė Puaro, - nedvejodamas tarė policininkas. - Visi siūlai vedė į ją, ir šią versiją patvirtino kiekvienas mūsų aptiktas faktas.

- Ar galėtumėte bendrais bruožais apibūdinti jai pateiktą kaltinimą?

- Galiu. Gavęs jūsų laišką, aš iš naujo perskaičiau bylą. - Jis paėmė nedidelę užrašų knygelę. - Ir išsirašiau visus dėmesio vertus faktus.

- Ačiū, mano drauge. Aš klausau.

Heilas atsikosėjo. Jo balsas suskambo oficialiai.

- "Rugsėjo aštuonioliktą dieną antrą valandą keturiasdešimt penkios minutės po pietų inspektoriui Konvejui paskambino daktaras Endrius Fosetas, - pradėjo jis. - Daktaras Fosetas pranešė apie staigią Emiaso Kreilo iš Oldelberio mirtį, pridurdamas, kad atsižvelgiant į aplinkybes, dėl kurių žmogų ištiko mirtis, o taip pat imant omenin kažkokio misterio Bleiko, tuo metu buvusio pas Kreilus, pareiškimą, turinti įsikišti policija.

Inspektorius Konvejus, seržanto ir policijos gydytojo lydimas, tuoj pat išvyko į Olderberį. Daktaras Fosetas juos nuvedė prie misterio Kreilo lavono.

Misteris Kreilas tapė paveikslą nedideliame sode, vadinamame Ginklų sodu, kadangi jisai yra prie jūros, o vienoje šaudymo angoje stovi miniatiūrinė sena patranka. Iš sodo iki namų - keturios minutės kelio. Misteris Kreilas nėjo namo pietauti, pasiteisinęs tuo, kad jam reikalingas tam tikras šviesos žaismas akmenyse, o netrukus, girdi, saulė imsianti leistis ir jis nebegalėsiąs tapyti. Todėl jis vienas liko Ginklų sode ir niekas dėl šito nesistebėjo: misteris Kreilas valgydavo kada papuolę, nepaisydamas laiko. Kartais į sodą jam atnešdavo sandvičių, bet labiau jis būdavo patenkintas, jei niekas netrukdydavo. Paskutiniai gyvą jį matė: mis Elza Grir (namų viešnia) ir misteris Mereditas Bleikas (artimiausias kaimynas). Jie drauge grįžo iš sodo į namus ir pietavo su kitais šeimynykščiais. Po pietų terasoje patiekė kavą. Misis Kreil, išgėrusi kavą, pasakė eisianti "pažiūrėti, ką ten daro Emiasas". Mis Sicilija Viljams, guvernantė, irgi pakilo ir išėjo drauge su ja. Ji ketino paieškoti savo auklėjamosios Andželos Voren, misis Kreil sesers, palaidinės. Mis Viljams manė, kad mergaitė tikriausiai ją bus palikusi pakrantėje.

Jos leidosi žemyn prie jūros. Takelis vinguriavo tarp medžių, pro pat Ginklų sodo vartelius.

Misis Kreil pasuko į Ginklų sodą, o mis Viljams žingsniavo toliau, prie jūros. Ūmai misis Kreil kraupiai sušuko, ir mis Viljams puolė atgal. Misteris Kreilas sėdėjo pusiau gulom atsilošęs į suolo atkaltę. Jis buvo nebegyvas.

Atkakliai misis Kreil prašoma, mis Viljams nukūrė namo paskambinti gydytojui. Tačiau pakeliui ji sutiko misterį Mereditą Bleiką ir, paliepusi jam iškviesti gydytoją, grįžo pas misis Kreil, manydama, kad tokiu metu jos vienos negalima palikti. Daktaras Fosetas atvyko po penkiolikos minučių. Jis tuoj suprato, kad misteris Kreilas miręs jau gerokai anksčiau, maždaug tarp pirmos ir antros valandos. Apie mirties priežastį nesiryžo spręsti. Misteris Kreilas nebuvo sužeistas, ir jo poza buvo visai natūrali. Tačiau daktaras Fosetas, puikiai žinojęs misterio Kreilo sveikatos būklę ir tai, kad jis nesirgo jokia liga, nė minties neprileido, kad Kreilą ištikusi staigi mirtis. Kaip tik tuo metu misteris Filipas Bleikas ir pasakė daktarui Fosetui apie dingusius nuodus".

Heilas patylėjo, o paskui, giliai atsidusęs, perėjo, taip sakoma, prie antrosios pasakojimo dalies.

- "Vėliau misteris Bleikas štai ką papasakojo inspektoriui Konvejui. Tos dienos rytą jam paskambinęs brolis misteris Mereditas Bleikas, gyvenąs Hendkros Menore, už pusantros mylios nuo Kreilų namų. Misteris Mereditas Bleikas buvo chemikas mėgėjas arba, teisingiau sakant, žolininkas. Tą rytą įėjęs į savo laboratoriją, misteris Mereditas Bleikas nustebo išvydęs, kad maudos užpilo butelis pusiau tuščias, nors išvakarėse buvo pilnutėlis. Sunerimęs ir išsigandęs, jis paskambino broliui, norėdamas pasitarti, ką daryti. Misteris Filipas Bleikas primygtinai prašė tuoj pat pribūti į Olderberį ir kartu aptarti šį įvykį. Tačiau iki pietų jie taip ir nenusprendė, ko griebtis. Pietavo drauge su visais. Nutarė pasukti galvas pavalgius.

Apklausdamas liudytojus, inspektorius Konvejus štai ką išsiaiškino. Išvakarėse, dieną, penki žmonės iš Olderberio buvo pakviesti į Hendkros Menorą arbatėlės. Tai - misteris ir misis Kreilai, mis Andžela Voren, mis Elza Grir ir misteris Filipas Bleikas. Misteris Mereditas Bleikas jiems smulkiai papasakojo apie savo pomėgius ir parodė nedidelę laboratoriją bei pademonstravo kai kuriuos gana specifinius užpilus, tarp kurių buvo ir konijinas, dėmėtosios maudos užpilas. Misteris Bleikas papasakojo apie jo ypatybes, pridūręs, kad pastaruoju metu konijiną išėmę iš vaistinių ir pasigyrė aptikęs didelį šio preparato efektyvumą, gydant kokliušą ir astmą, žinoma, naudojant mažomis dozėmis. Paskui jis priminė fatališkas konijino savybes ir savo svečiams net perskaitė kažkokio graikų autoriaus kūrybos fragmente, kuriame buvo aprašytas šio nuodo veikimas".

Heilas ir vėl patylėjo, prisikimšo pypkę ir perėjo prie trečiosios pasakojimo dalies.

- "Pulkininkas Friras, policijos viršininkas, šią bylą pavedė tirti man. Po skrodimo abejonių nebeliko. Po žmogaus mirties konijinas išoriškai visiškai nepasireiškia, bet gydytojai žinojo, ko ieškoti, todėl Kreilo organizme rado gana didelį nuodų kiekį. Daktaras manė, kad nuodus jis išgėręs prieš dvi, gal tris valandas iki mirties. Prie misterio Kreilo suolo, ant stalo, stovėjo tuščia stikli-

nė ir tuščias alaus butelis. Padarėme stiklinės ir butelio likučių analizus. Butelyje konijino neradome, o stiklinėje jo būta. Aš ištyriau ir išaiškinau štai ką: nepaisant to, kad alaus ir stiklinių visuomet būdavo nedidelėje Ginklų sodo stoginėje tyčia tam, jei misteris Kreilas bedirbdamas panorėtų atsigerti, tą rytą misis Kreil alaus butelį su ledais jam atnešė iš namų. Tuo metu misteris Kreilas tapė, o mis Grir pozavo, sėdėdama ant akmeninės sodo tvoros.

Misis Kreil atkimšo butelį, pripylė stiklinę ir padavė prie molberto stovinčiam vyrui. Kaip visuomet alų jis išgėrė vienu palenkimu. Paskui pastatė stiklinę ant stalo ir susiraukęs tarė: "Šiandien man viskas bjauraus skonio!" O mis Grir nusijuokė: "Gurmanas!" Misteris Kreilas pridūrė: "Dar gerai, kad šaltas".

Heilas nutilo.

- Kelintą valandą tai buvo? - paklausė Puaro.

- Maždaug ketvirtis dvyliktos. Misteris Kreilas ir vėl tapė. Mis Grir teigė, kad praėjus kuriam laikui, jis pasiskundęs, jog tirpstančios rankos ir kojos - matyt, dėl reumatizmo. Bet jis nemėgdavo kalbėti apie ligas ir tikriausiai gėdijosi prisipažinti, kad blogai jaučiasi. Jis gana irzliai pareiškė norįs likti vienas, o visi kiti tegu einą sau pietauti, - apskritai, toks jo pasakymas visai neatrodė keistas.

Puaro linktelėjo.

- Taigi Kreilas Ginklų sode liko vienas, - toliau pasakojo Heilas. - O likęs vienas, atsisėdo ir atsipalaidavo. Ėmė paraližuoti raumenis, bet jis į tai nekreipė dėmesio. O kadangi greitos pagalbos niekas nesuteikė, jis mirė.

Puaro ir vėl linktelėjo.

- Aš veikiau, kaip dera elgtis tokiais atvejais. Aiškindamasis faktus, jokių sunkumų nepatyriau. Išvakarėse misis Kreil ir mis Grir susiginčijo. Mis Grir gana įžūliai ėmė pasakoti, kaip ji persstatysianti baldus, kai apsigyvensianti Olderberyje. Misis Kreil nustebo: "Apie ką jūs kalbate? Ką reiškia "kai apsigyvensiu"? - "Neapsimetinėkite, tarsi nesuprastumėte, apie ką kalbu, Kerolaina. Jūs kaip strutis slepiate galvą smėlyje. Juk puikiai žinote, kad mes su Emiasu mylime vienas kitą ir rengiamės susituokti". - "Nieko panašaus aš negirdėjau", - tarė misis Kreil. Tada mis Grir tarė: "Ką

gi, dabar išgirdote". Misis Kreil atsigrįžo į vyrą, kuris tuo metu įėjo į kambarį, ir paklausė: "Emiasai, ar iš tikrųjų tu rengiesi vesti Elzą?"

- O ką atsakė misteris Kreilas? - nekantraudamas paklausė Puaro.

- Jis tuoj apšaukė mis Grir: "Kokio velnio niekus tauški? Nejaugi tiek neturi proto, kad laikytum liežuvį už dantų?" - "Aš manau, kad Kerolaina turi žinoti teisybę", - atsakė mis Grir. "Ar tai tiesa, Emiasai?" - paklausė misis Kreil.

Jis, net nepažvelgęs į ją, nusisuko kažką murmėdamas.

"Sakyk. Aš noriu žinoti", - reikalavo ji. Pagaliau jis atrėžė: "Tiesa, tiesa, tiktai nesu linkęs apie tai dabar kalbėti". Ir išėjo iš kambario. O mis Grir tarė: "Štai matote!" - ir toliau samprotavo apie misis Kreil elgesį: juk esi lyg šuo ant grandinės pririšta! Ar nebūtų geriau elgtis kaip elgiasi protingi žmonės? Asmeniškai ji tikinti, jog Kerolaina ir Emiasas visiems laikams liksią draugai.

- O ką atsakė misis Kreil? - pasmalsavo Puaro.

- Tikint liudytojų žodžiais, ji nusijuokusi: "Tiktai per mano lavoną, Elza", - pareiškusi ir žengusi prie durų. O mis Grir pavymui jai šūktelėjusi: "Ką jūs turite omenyje?" Misis Kreil atsigręžusi ir pareiškusi: "Aš verčiau užmušiu Emiasą, negu tau atiduosiu". - Heilas nutilo. - Demaskuojantis pareiškimas, ar ne?

- Taip, - susimąstęs tarė Puaro. - O kas tai girdėjo?

- Kambaryje buvo mis Viljams ir Filipas Bleikas. Jie jautėsi labai nejaukiai.

- Ar jų parodymai sutampa?

- Beveik. Aš dar niekada nepatyriau, kad du liudytojai įvykį apibūdintų visiškai vienodai. Jūs tai žinote ne blogiau už mane, mesjė Puaro.

Puaro linktelėjo. Susirūpinęs tarė:

- Taip, būtų įdomu pažiūrėti... - Ir nutilo.

- Aš padariau kratą, - toliau pasakojo Heilas. - Misis Kreil miegamajame, apatiniame biuro stalčiuje, vilnonėje kojinėje radome nedidelį kvepalų flakoną. Tuščią. Ant jo buvo misis Kreil pirštų atspaudai. Analizai parodė flakone buvus beveik išsidūkusių jazminų kvepalų ir šviežaus konijino tirpalo.

Aš paaiškinau misis Kreil parodymų davimo taisykles ir parodžiau flakoną. Ji nepriėštaraudama atsakinėjo į mano klausimus. Sakė buvusi labai blogos nuotaikos. Išgirdusi misterio Meredito Bleiko pasakojimą apie konijino savybes, tyčia pasilikusi laboratorijoje, išpylusi jazmino kvepalus ir į buteliuką įsipylusi nuodų. Paklausiau, kodėl ji šitaip padarė. Ji atsakė: "Yra dalykų, apie kuriuos nenoriu kalbėti. Mane ištiko nelaimė. Vyras rengėsi mane palikti dėl kitos moters. Aš ryžausi verčiau mirti, negu laukti, kol tai įvyks. Štai kodėl paėmiau nuodus".

Heilas ir vėl nutilo.

- Ką gi, tai skamba įtikinamai, - tarė Puaro.

- Galbūt, mesjė Puaro. Bet nesutampa su tuo, ką ji kalbėjo anksčiau. Mat kitą rytą po arbatėlės pas kaimyną Bleiką, tarp Kreilų kilo eilinis skandalas. Kai ką nugirdo misteris Filipas Bleikas. Mis Grir girdėjo antrąją ginčo dalį. Misteris Bleikas buvo hole ir girdėjo kai kurias smulkmenas. Mis Grir sėdėjo terasoje prie atviro bibliotekos lango ir girdėjo daugiau už jį.

- Ką gi jie girdėjo?

- Misteris Bleikas girdėjo misis Kreil sakant: "Tu ir tavo moterys! Aš galėčiau tave užmušti. Kada nors aš tave pribaigsiu."

- Jokios užuominos apie savižudybę?

- Taigi. Ji negrasino: "Jeigu tu šitaip pasielgsi, aš nusigalabysiu". Mis Grir paliudijo beveik tą patį. Jos žodžiais, misteris Kreilas taręs: "Pasistenk viską protingai įvertinti, Kerolaina. Aš tave myliu ir visuomet jumis rūpinsiuos - tavimi ir kūdikiu. Bet aš noriu vesti Elzą. Mes juk ne kartą prisiekinėjome, kad esame pasirengę vienas kitam suteikti laisvę". Į tai misis Kreil atsakė: "Gerai, bet paskui nesakyk, kad aš tavęs neįspėjau". - "Apie ką?" - paklausė jis. O ji atsakė: "Apie tai, kad tave myliu ir nesirengiu tavęs atsisakyti. Aš verčiau tave nužudysiu, negu atiduosiu kitai moteriai".

Puaro nežymiai mostelėjo ranka.

- Man susidaro įspūdis, - sumurmėjo jis, - kad reikalaudama vedybų mis Grir elgėsi labai jau kvailai. Juk misis Kreil galėjo nesutikti skirtis.

- Ir šiuo klausimu mes turime liudytojo parodymus, - tarė

Heilas. - Misis Kreil, matyt, pasiskundė misteriui Mereditui Bleikui. Jis buvo senas ištikimas Kreilo draugas. Bleikas susijaudinęs nutarė atvirai pasikalbėti su misteriu Kreilu akis į akį. Tai įvyko to baisaus įvykio išvakarėse, dieną. Misteris Bleikas gana taktiškai pabarė savo bičiulį, pasakęs, kad jis nusivilsiąs, jeigu misterio ir misis Kreilų santuoka taip katastrofiškai iširsianti. Jis taip pat priminė, kad mis Grir dar labai jauna ir kad tokiai jaunai moteriai būtų be galo nemalonu dalyvauti skyrybų procese. Į tai misteris Kreilas šyptelėjęs (bejausmis jis buvo žmogus) atsakė: "O ko Elzai dalyvauti? Mes šitą sutvarkysime paprasčiau".

- Iš visko matyti, kad mis Grir, ėmusi traukti apie Olderberio pertvarkymą ir vedybas su Kreilu, elgėsi netaktiškai, - tarstelėjo Puaro.

- Argi nežinote, kokios tos moterys! - tarė policijos vyresnysis karininkas Heilas. - Jos pasiryžusios viena kitai perkąsti gerklę. Šiaip ar taip, susidarė sudėtinga situacija. Negaliu suprasti, kodėl misteris Kreilas leido įsiliepsnoti aistroms. Misterio Meredito Bleiko žodžiais, jis norėjęs baigti tapyti paveikslą. Ar jums atrodo, kad tai pasiteisinimas?

- Taip, mano drauge, manau, taip.

- O man atrodo - ne. Žmogus pats ieškojo nemalonumų.

- Galbūt jis iš tikrųjų užpyko ant mis Grir už tai, kad ji labai paleido liežuvį?

- O, taip. Mereditas Bleikas tą patį sakė. Jeigu jis norėjo baigti paveikslą, tai juk galėjo tapyti ją iš fotografijos! Ne, būtinai mat turėjo žvilgčioti į ją!Pažįstu vieną vyruką - jis akvarele lieja peizažus, - nereikia jam jokios natūros, pasitenkina vien nuotraukomis.

Puaro papurtė galvą.

- O, aš puikiai suprantu Kreilą. Matote, mano drauge, tuo metu paveikslas jam buvo svarbiau už viską pasaulyje. Gal ir ketino vesti tą merginą, bet paveikslas jam buvo viskas. Štai kodėl jis tikėjo, kad bent tuo metu niekas neiškils viešumon. Mergina, žinoma, manė visai kitaip. Moterims visuomet svarbiausia yra meilė.

- Kam man šitą sakote! - kažkodėl įsižeidė policijos karininkas Heilas.

- Vyrai, - toliau kalbėjo Puaro, - o ypač meno žmonės, kitaip sutverti.

- Menas! - paniekinamai sušuko vyresnysis policininkas. - Visuomet tik ir girdi - menas, menas! Niekada aš jo nesupratau ir nesuprasiu! Būtumėte matęs tą paveikslą, kurį tada tapė Kreilas. Viskas be galo sudarkyta. Mergina atrodė taip, tarsi jai skaudėtų dantys, o šaudymo angos - kreivos. Nemalonu buvo net žiūrėti! Vėliau tas paveikslas visą laiką lyg gyvas stovėjo mano akyse. Net naktimis sapnavosi. Negana to, paveikslas kažkaip paveikė mano regėjimą - šaudymo angas ir visa kita aš jau mačiau tik tokias, kokios buvo nutapytos paveiksle. Ir moterį taip pat!

- Pats šito nejausdamas, jūs dabar įvertinote Emiaso Kreilo didybę, - nusišypsojo Puaro.

- Niekai! Kodėl dailininkas negali tapyti taip, kad malonu būtų žiūrėti? Kam nertis iš kailio, vaizduojant bjaurastį?

- Kai kurie, mon cher, regi grožį pačiuose keisčiausiuose daiktuose.

- Juk toji mergina buvo daili, - tarė Heilas. - Tiesa, išsidažiusi, o ir vaikščiojo kone nuoga. Žinoma, mūsų laikais mergiščios apskritai nebeturi jokios gėdos, bet juk tai buvo - atsimenate? - prieš šešiolika metų? Dabar niekas ir dėmesio nekreiptų į jos apredą, o tada aš buvau tiesiog šokiruotas. Kelnėta, drobės marškiniais, prasiskleidusiais ant krūtinės, o po jais - nieko...

- Neblogai atsimenate smulkmenas, - vylingai įgėlė Puaro.

Policijos vyresnysis karininkas Heilas išraudo.

- Aš paprasčiausiai pasakoju apie įspūdį, kurį man padarė paveikslas, - piktai atrėžė jis.

- Suprantu, - nuramino jį Puaro. Ir tęsė: - Vadinasi, svarbiausi liudytojai prieš misis Kreil buvo Filipas Bleikas ir Elza Grir?

- Taip. Šitie du tiesiog degė iš pykčio. Bet kaltinamoji pusė liudytoja pakvietė ir guvernantę, o jos parodymai buvo net vertingesni, negu Bleiko ar mis Grir. Guvernantė, kaip jūs puikiausiai suprantate, palaikė misis Kreil, buvo pasirengusi dėl jos kovoti iki paskutiniųjų. Bet, būdama dora moteris, nieko neslėpdama, sakė tiesą.

- O Mereditas Bleikas?

- Šis vargšas džentelmenas buvo be galo sutrikęs. Kita vertus, būk gudrus nepamesti galvos! Jis kaltino save, kam ruošęs tą nuodingąjį užpilą, - ir koroneris* irgi jį už tai kaltino. Konijinas įtrauktas į nuodingųjų preparatų Nr.1 sąrašą. Misterį Bleiką labai griežtai pasmerkė. Jis bičiuliavosi ir su misteriu, ir su misis Kreilais, todėl tragediją pergyveno ypač skausmingai, nekalbant jau apie tai, kad jam, visą laiką kaime gyvenančiam žmogui, tokia šlovė nieko gero nežadėjo.

- O ar jaunesnioji misis Kreil sesuo davė parodymus?

- Ne. Nebuvo jokio reikalo. Ji negirdėjo misis Kreil grasinant vyrui, negalėjo pasakyti kažką tokio, ko mes neišgirdome iš kitų liudytojų. Ji matė tik misis Kreil imant iš šaldytuvo alų. Žinoma, gynyba galėjo ją iškviesti kaip liudininkę, patvirtinančią faktą, kad misis Kreil nunešusi į sodą neatkimštą butelį. Bet tai neturėjo reikšmės, nes mes ir neteigėme, kad aluje buvę konijino.

- Kaip misis Kreil pavyko į stiklinę įpilti nuodus, jeigu šalia buvo dar du žmonės?

- Jie juk nežiūrėjo, ką darė misis Kreil. Misteris Kreilas tapė - jis žvilgčiojo tai į teptuką, tai į pozuotoją. O mis Grir pozavo, sėdėdama nugara į misis Kreil, ir jos žvilgsnis buvo nukreiptas į misterį Kreilą.

Puaro linktelėjo.

- O misis Kreil, kaip paaiškėjo, nuodų buvo įtraukusi į automatinio kotelio pipetę vietoj rašalo. Pipetę mes radome pamestą ant keliuko.

- Regiu, jūs galite atsakyti į kiekvieną klausimą, - burbtelėjo Puaro.

- O kaip kitaip, mesjė Puaro! Nebūdamas priešiškas misis Kreil, turiu konstatuoti: ji grasino nužudysianti savo vyrą ir ji pavogė iš laboratorijos nuodus. Tuščią flakoną radome jos kambaryje, ant buteliuko tebuvo tik jos pirštų atspaudai. Ji sąmoningai nunešė vyrui alų - toks jos elgesys gana keistas, nes prieš tai jiedu buvo susivaidiję ir nesikalbėjo...

- Labai įdomu. Aš į tai atkreipiau dėmesį.

---

*Didžiojoje Britanijoje specialus teismo tardytojas, tiriantis staiga mirusių asmenų mirties priežastis.

- Taip. Tai irgi savotiškas įrodymas, kodėl staiga ji pasidarė tokia geraširdė. Kreilas prasitaria apie keistą skonį - o konijinas iš tikrųjų yra nemalonaus skonio. Misis Kreil randa jį mirusį ir pasiunčia guvernantę paskambinti daktarui. Kodėl? Norėdama nuvalyti butelį bei stiklinę ir prispausti prie jų mirusio vyro pirštus. Ir po viso šito ji seka pasakėlę, kad, girdi, misteris Kreilas krimtęsis dėl savo elgesio ir pats nusižudęs. Labai jau įtikinama, ar ne?

- Taip, žinoma, tai galėjo sugalvoti tik žmogus be fantazijos.

- Man atrodo, tai ji net nesistengė bent šiek tiek pasukti smegenines. Degte degė neapykanta ir pavydu. Tegalvojo tik apie tai, kaip su juo susidoroti. O paskui, kai viskas buvo baigta, kai išvydo jį nebegyvą, tada, man atrodo, ji staiga atgavo protą ir suvokė įvykdžiusi žmogžudystę, už kurią gresia mirties bausmė. Ir puolusi į begalinę neviltį, nusitvėrė pirmos į galvą šovusios minties, paskleisdama savižudybės versiją.

- Ką gi, viskas, ką sakote, skamba labai įtikinamai, - tarė Puaro.

- Tą žmogžudystę buvo galima kvalifikuoti ir kaip sąmoningą, ir kaip nesąmoningą, - toliau pasakojo Heilas. - Sunku įsivaizduoti, kad ji viską buvo apsvarsčiusi nuo pradžių iki galo. Manau, ji elgėsi spontaniškai.

- Ko gero... - burbtelėjo Puaro.

Heilas smalsiai pažiūrėjo į jį.

- Ar man pavyko jus įtikinti, mesjė Puaro, kad šioje byloje nėra jokių neaiškumų? - paklausė jis.

- Beveik. Bet ne visai. Kelios aplinkybės...

- Ar galite įsivaizduoti kitą versiją, kuri įtikinamiau skambėtų?

- Ką tą rytą veikė kiti žmonės? - paklausė Puaro.

- Drįstu jus užtikrinti - mes kruopščiai patikrinome jų veiksmus. Visus iki vieno. Tiesa, alibi nė vienas neturėjo, bet kai žmogžudystės priemonė - nuodai, taip dažnai būna. Žudikas puikiausiai gali pakišti savo aukai kapsulę su nuodais, paaiškindamas, kad tai vaistai žarnyno veiklai pagerinti, o pats dumti į kitą Anglijos pakraštį...

- Bet jūs manote, kad šiuo atveju ne taip buvo?

- Misteris Kreilas nesiskundė žarnynu. Ir sunku įsivaizduoti, kad kas nors panašaus įvyko. Tiesa, misteris Mereditas Bleikas dažnai kitiems pasiūlydavo savo pagamintų vaistų, bet nemanau, kad misteris Kreilas gerdavo. O jeigu būtų gėręs, tai juokaudamas visiems apie tai būtų išsipasakojęs. Be to, kam misteriui Bleikui būtų prireikę žudyti misterį Kreilą? Visi liudytojai vienu balsu teigė - jų santykiai buvo be galo geri. Misteris Filipas Bleikas - pats artimiausias velionio bičiulis. Mis Grir buvo jį įsimylėjusi. Mis Viljams, manau, jį smerkė, bet moralinis pasmerkimas - dar ne priežastis nužudyti žmogų. Mažoji mis Voren dažnai su juo vaidydavosi - juk paauglė! - bet atrodo, jie vienas kitam nuoširdžiai simpatizavo. Apskritai, Kreilų namuose su mergaite elgėsi ypač meiliai ir jautriai. Tikriausiai žinote kodėl? Ją sužalojo visai mažą. Ir ne kas kitas, o misis Kreil, baisaus pykčio priepuolio ištikta. O tai irgi byloja, kad ji nemokėdavo susitvardyti. Šitaip tu man užpyk ant vaiko ir sužalok visam gyvenimui!

- Tai taip pat byloja, kad Anžela Voren turėjo dėl ko širsti ant Kerolainos Kreil, - susimąstęs tarė Puaro.

- Galimas daiktas. Bet kuo čia dėtas Emiasas Kreilas? Beje, misis Kreil buvo nuoširdžiai atsidavusi savo mažajai sesutei. Kai mirė tėvai, paėmė ją pas save ir, kaip jau sakiau, be galo ją mylėjo, kitų žodžiais tikint - visaip ją popino. Ir mergaitė mylėjo misis Kreil. Prieš teismą ją išvežė iš Londono, kad tik kuo mažiau būtų dirginama, - šito, berods, reikalavo pati misis Kreil. Bet mergaitė labai pergyveno, būtinai norėjo pasimatyti su seserimi kalėjime. Kerolaina Kreil atsisakė. Mūsų susitikimas, sakė ji, visam gyvenimui gali atsiliepti mergaitės psichikai. Ir pasirūpino išsiųsti mergaitę mokytis į užsienį. Mis Voren labai išgarsėjo, - pridūrė jis. - Keliauja po kažkokias Dievo užmirštas vietas ir skaito paskaitas Karališkojoje geografų draugijoje.

- Ir niekas jai neužsimena apie aną procesą?

- Jos visai kitokia pavardė. Net mergautinės jų pavardės buvo skirtingos. Mat vienos motinos, bet ne vieno tėvo. Mergautinė misis Kreil pavardė - Spolding.

- O kieno guvernantė buvo mis Viljams? Kreilų dukters ar Andželos Voren?

- Andželos. Mažoji turėjo auklę, nors mis Viljams kasdien po truputį ir ją pamokydavo.

- O kur mažoji mergaitė buvo tuo metu?

- Su aukle svečiavosi pas bobutę. Pas ledi Tresilian, našlę, netekusią dviejų mažamečių dukrelių ir todėl be galo mylėjusią Kreilų mergaitę.

- Aišku, - linktelėjo Puaro.

- Jeigu jus domina kitų tenykščių veiksmai, tai galiu papasakoti, - tęsė Heilas.

Mis Grir po pusryčių sėdėjo terasoje prie bibliotekos lango. Kaip jau sakiau, ten ji ir klausėsi Kreilų ginčo. Paskui su Emiasu nuėjo į Ginklų sodą ir pozavo iki pietų, vos porą kartų trumpai pasivaikščiojusi ir šiek tiek pasimankštinusi.

Filipas Bleikas po pusryčių taip pat girdėjo Kreilų barnio nuotrupas. Išėjus Kreilui ir mis Grir, jis skaitė laikraštį. Vėliau jam paskambino brolis, ir jis nuėjo jo pasitikti. Iš pajūrio jiedu drauge keliuku grįžo pro Ginklų sodą. Tuo metu mis Grir pasidarė šalta ir ji nukūrė namo puloverio, o Kreilas, likęs su misis Kreil, aptarė Andželos išvykimo į mokyklą reikalus.

- Kalbėjosi draugiškai?

- Ne, nedraugiškai. Kreilas kone rėkė, pyko, kam jį vargina namų problemomis. Man atrodo, misis Kreil, jau susitaikiusi su mintimi, kad jie turėsią skirtis, norėjo aptarti kai kurias detales...

Puaro linktelėjo.

- Broliai Bleikai, eidami pro šalį, persimetė su Emiasu Kreilu keliais žodžiais. Tuo tarpu sugrįžo mis Grir ir vėl atsisėdo į savo vietą. Kreilas paėmė teptuką, aiškiai vildamasis, kad visi tuoj pasišalins. Bleikai suprato jo norą ir nužingsniavo namų link. Tarp kitko, kaip tik jiems bebūnant Ginklų sode, Emiasas Kreilas pasiskundė, kad alus esąs šiltas ir žmona pažadėjo atnešti alaus iš šaldytuvo.

- Aha!

- Tikrai "aha"! Broliai įsitaisė terasoje. Misis Kreil ir Andžela Voren atnešė jiems alaus.

Paskui Andžela Voren susiruošė maudytis, ir Filipas Bleikas nuėjo su ja.

O Mereditas Bleikas įsitaisė erčioje ant suolelio. Aikštelė buvo šalia Ginklų sodo. Jis matė šaudymo angoje sėdinčią mis Grir ir girdėjo jos pokalbį su Kreilu. Misteriui Mereditui neišėjo iš galvos dingęs konijinas. Dėl tos bėdos jis labai nerimavo ir neišmanė, ką daryti. Elza Grir, jį pamačiusi, pamojo ranka. Kai suskambino pietums, jis nusileido prie Ginklų sodo vartelių. Kaip tik tuo metu pro juos išėjo Elza Grir, ir jiedu drauge grįžo į namus. Mereditas Bleikas pastebėjo - bent jau taip jis sakė, - kad Kreilas atrodęs gana keistai, tačiau tuo tarpu šito neėmęs galvon. Kreilas niekada nesirgo, todėl niekam nė nedingtelėjo, kad jam gali kas atsitikti. Kita vertus, kai jam nesisekdavo tapyti taip, kaip norėdavo, jį apimdavo pykčio priepuoliai arba, atvirkščiai, depresija. Tokiais atvejais visi stengdavosi kuo mažiau su juo bendrauti. Kaip tik taip tuo metu pasielgė mis Grir ir misteris Mereditas Bleikas.

O kiti... Tarnai dirbo ūkio darbus ir ruošė valgį. Mis Viljams nuo pat ryto užsidariusi klasės kambaryje tikrino Andželos sąsiuvinius. Vėliau ji irgi įsitaisė terasoje ir tvarkė baltinius. Andžela Voren kone visą rytmetį buvo sode - karstėsi po medžius, draskė vaisius. Juk žinote, kokios padraikos tos penkiolikametės! Slyvos neprinokusios, obuoliai rūgštūs, kriaušės žalios - kas joms! Paskui ji grįžo namo. Vėliau, kaip jau sakiau, su Filipu Bleiku nuėjo prie jūros ir prieš pietus išsimaudė.

Policijos vyresnysis karininkas Heilas nutilo.

- O dabar, - karingai tarė, - sakykite savo nuomonę: ar visoje šitoje istorijoje kas nors kelia abejonių?

- Ne, - atsakė Puaro.

- Va, matote!

Tie du žodžiai skambėjo pergalingai.

- Ir nepaisant to, - tęsė Puaro, - aš ketinu išsiaiškinti viską iki galo. Aš...

- Ką žadate daryti?

- Noriu apklausti tuos penkis ir sužinoti, kokia jų asmeninė versija.

Policijos vyresnysis karininkas Heilas sunkiai atsiduso.

- Jūs išėjote iš proto! - tarė jis. - Jų versijos niekada nesu-

taps. Juk puikiai žinote - neįmanoma rasti net dviejų žmonių, kurie vienodai atsimins įvykius. Ir dar po tokio laiko! Jūs išgirsite penkias skirtingas versijas apie penkias žmogžudystes!

- Nieko kito ir nesitikiu, - atsakė Puaro. - Tai bus labai naudinga.

VI skyrius

VIENAS PARŠIUKAS IŠĖJO Į TURGŲ...

Filipas Bleikas buvo lygiai toks, kokį nupasakojo Montegjus Depličas: kiek aptukęs, klestintis, bendrauti mėgstantis gudruolis.

Erkiulis Puaro pasiprašė priimamas sekmadienį, pusę septynių vakaro. Filipas Bleikas tik ką baigė žaisti golfo partiją ir, laimėjęs penkis svarus, džiaugėsi pergale. Jis buvo pasirengęs draugiškam ir atviram pokalbiui.

Erkiulis Puaro prisistatė ir paaiškino, ko atėjęs. Šį kartą jis neskubėjo atskleisti tikrosios vizito priežasties. Iš Puaro painaus aiškinimo Bleikas suprato - svečias pasišovęs išleisti knygų seriją apie garsiausius nusikaltimus.

- Dieve, - susiraukė Filipas Bleikas, - kam šito reikia?

Erkiulis Puaro gūžtelėjo pečiais. Jis stengėsi kuo labiau būti panašus į svetimtautį. Tegu į jį žvelgia iš aukšto, bet pakančiai.

- Žmonės mėgsta tokius kūrinius, - burbtelėjo jis.

- Laukiniai, - metė Filipas Bleikas. Bet gana geranoriškai - be pasidygėjimo ir šleikštulio, kurį būtų pademonstravęs pedantiškesnis žmogus.

- Tokia žmogaus natūra, - gūžtelėjęs pečiais, tarė Puaro. - Mudu, misteri Bleikai, pažįstame gyvenimą, todėl nepuoselėjame iliuzijų dėl savo gentainių. Dauguma neblogi žmonės, bet jų nereikia idealizuoti.

- Aš jau seniai atsikračiau bet kokių iliuzijų, - prisipažino Bleikas.

- Užtat, girdėjau, pasakojate kvapą gniaužiančias istorijas.

- A! - Bleikas sužaibavo akimis. - Ar štai šitą girdėjote?

Istorija buvo ne pamokanti, o komiška. Puaro susijuokė kaip tik tuo metu, kai derėjo susijuokti.

Filipas Bleikas atsilošė į kėdės atkaltę, atsipalaidavo ir markstėsi iš pasitenkinimo.

O Erkiuliui Puaro ūmai dingtelėjo - jis atrodo kaip savo likimu patenkintas paršiukas.

Vienas paršiukas išėjo į turgų...

Kas jis, šitas Filipas Bleikas? Iš visko matyti - nuo rūpesčių galva jam nesopa. Jam sekasi. Jis patenkintas savimi. Jokių skrupulų, širdies graužaties, blogų prisiminimų apie praeitį. Taip, atpenėtas paršiukas, kuris patraukė į turgų ir prisipirko daug visokiausių skanumynų...

O kažkada Filipas Bleikas turbūt buvo visai kitoks. Gal net gražus. Tiesa, akys galėtų būti ir didesnės, ir atokiau viena nuo kitos, o šiaip visai patrauklus. Kiek jam dabar? Tarp penkiasdešimties ir šešiasdešimties. Vadinasi, kai mirė Kreilas jam buvo apie keturiasdešimt. Tuo metu, žinoma, jis dar taip nepasitikėjo savimi, savo padėtimi. Tikriausiai iš gyvenimo troško išpešti kuo daugiau, ir ne visuomet sekdavosi...

Neišmanydamas, nuo ko pradėti, Puaro sumurmėjo:

- Jūs tikriausiai suprantate mano padėtį?

- Ne, įsivaizduokite, nesuprantu! - Makleris išsitiesė, jo žvilgsnis vėl pasidarė budrus. - Kodėl imatės šito darbo? Juk esate ne rašytojas?

- Žinoma, ne rašytojas. Aš seklys.

Toks kuklumas Erkiuliui Puaro nebuvo būdingas.

- Aš puikiai žinau, kas jūs! Garsusis Erkiulis Puaro!

Jo balse skambėjo pajuoka. Filipas Bleikas buvo tikras anglas, todėl svetimtaučio talentą vertino gana skeptiškai.

Savo bičiuliams jis būtų pasakęs:

- Velnio neštas ir pamestas sukčius! Gal moterims jis ir daro įspūdį, tik jau ne man!

Ir nors Erkiulis Puaro kaip tik norėjo, kad apie jį susidarytų tokį įspūdį, staiga įsižeidė.

Šitam žmogui, šitam klestinčiam verteivai Erkiulis Puaro nepadarė didesnio įspūdžio! Velniava!

- Aš nuoširdžiai jaučiuosi pamalonintas jūsų pagyrimo, - visai nenuoširdžiai tarė Puaro, - ir jūsų žodžių, kad puikiai mane pažįstate. Noriu pasakyti, kad mano laimėjimai paremti psichologija - aš visuomet pirmiausiai keliu amžinąjį klausimą "kodėl"? Kodėl taip elgėsi žmogus? Dabar, misteri Bleikai, žmones labiausiai domina įvykdyto nusikaltimo psichologinis aspektas. O kažkada terūpėjo romantiškoji pusė. Garsiausieji nusikaltimai buvo perpasakojami dėl paslaptingų meilės istorijų. Mūsų laikais viskas pasikeitė. Žmonės susidomėję skaito apie daktarą Kripeną, nunuodijusį savo žmoną vien dėl to, kad ji buvusi dikta augi moteris, o jis - mažutis, nepastebimas, ir todėl jam išsivystęs nepilnavertiškumo kompleksas. Žmonės skaito apie garsią nusikaltėlę, įvykdžiusią žmogžudystę ir keršijusią savo tėvui už tai, kad vaikystėje buvo skriaudžiama. Taip, dabar visuomenę labiausiai domina, kodėl įvykdytas tas ar anas nusikaltimas.

Nežymiai šyptelėjęs, Filipas Bleikas tarė:

- Man atrodo, daugumos nusikaltimų priežastis viena ir ta pati - pinigai.

- Ne, mano mielasis sere, - sušuko Puaro, - priežastis niekada nebūna aiški! Štai kur visa nelaimė!

- Ir kaip tik todėl jūs kišate savo nosį?

- Kaip tik todėl, kaip jūs išsireiškėte, aš kišu savo nosį! Aš noriu ištirti daugybę kažkada įvykdytų nusikaltimų psichologiniu požiūriu. Aš psichologijos specialistas. Štai kodėl užsiverčiau ant pečių šią naštą.

- Manau, gana naudingomis sąlygomis? - šyptelėjo Filipas Bleikas.

- Tikiuosi. Labai šito tikiuosi.

- Sveikinu. O dabar gal paaiškintumėte, kuo aš čia dėtas?

- Mielai. Aš noriu pasikalbėti apie Kreil bylą, mesjė.

Filipas Bleikas nenustebo. Tik susimąstė.

- Taip, žinoma, Kreil byla... - tarė.

- Tikiuosi, tai jums nesukels nemalonių jausmų, misteri Bleikai? - sunerimęs paklausė Erkiulis Puaro.

- Jokiu būdu, - užtikrino Filipas Bleikas. - Kam krimstis dėl to, ko nebegali pakeisti? Kerolainos Kreil procesas seniai tapo istorija. Kas tik nori gali nueiti į archyvą ir studijuoti jį nuo pradžios iki galo. Prieštarauti beprasmiška. Nors nebijau prisipažinti - tai man nepatinka. Emiasas Kreilas buvo artimas mano bičiulis. Labai gaila, kad ir vėl tenka kapstytis po tą nemalonią istoriją. Bet kur dingsi!

- Jūs filosofas, misteri Bleikai.

- Ne. Paprasčiausiai aš puikiai suprantu, kad bergždžias darbas galva sieną griauti. Bet manau, kad jūs šią problemą nagrinėsite bešališkiau, negu kas nors kitas.

- Tikiuosi, kad man pavyks apie tai parašyti gana taktiškai ir išvengti beskoniškumo, - tarė Puaro.

Filipas Bleikas garsiai, bet ne taip jau linksmai nusikvatojo.

- Malonu girdėti.

- Užtikrinu jus, misteri Bleikai, aš šito sieksiu. Man svarbiausia ne tik pinigai. Nuoširdžiai noriu atkurti praeitį, pajusti ir savo akimis išvysti buvusius įvykius, suprasti, kodėl įvyko taip, o ne kitaip, perprasti dramos dalyvių mintis ir jausmus.

- Nemanau, kad toje, kaip jūs sakote, dramoje buvo kažkokių raizgių aplinkybių. Byla visiškai aiški. Paprasčiausias moteriškas pavydas, ir daugiau nieko, - tarė Filipas Bleikas.

- Mane labai domina jūsų reakcija į tuos įvykius, misteri Bleikai.

- Reakcija! Reakcija! - karštai pakartojo Filipas Bleikas ir jo veidas paraudo. - Kaip galite šitaip kalbėti? Kokia galėjo būti mano reakcija, jei nužudė, nunuodijo mano bičiulį, mano geriausią draugą! O juk galėjau jį išgelbėti, tik turėjau vikriau veikti!

- Kodėl taip manote, misteri Bleikai?

- Štai kodėl. Tikriausiai jūs jau esate susipažinęs su byla? - Puaro linktelėjo. - Puiku. Tą rytą man paskambino brolis Mereditas ir pasakė pakliuvęs į kebeknę: dingęs užpilas, ir ne bet koks, o

mirtinai pavojingas. O ką dariau aš? Liepiau jam ateiti. Girdi, pasitarsime, ką veikti. "Pasitarsime, ką veikti"! Iki šiol negaliu suprasti, kodėl buvau toks kvailys ir iš karto nesusigaudžiau, kad delsimas tolygus mirčiai. Turėjau bematant perspėti Emiasą. Pasakyti: "Kerolaina nudžiovė iš Meredito nuodus, todėl judu su Elza būkite budrūs".

Bleikas atsistojo ir sudirgęs ėmė žingsniuoti po kambarį.

- Dieve mano, nejaugi manote, kad aš galiu tai pamiršti? Aš žinojau. Aš turėjau galimybę išgelbėti Emiasą, o į viską pažvelgiau pro pirštus, leidęs pačiam Mereditui spręsti, kaip elgtis. Kodėl man trūko proto suprasti, kad Kerolainos nesustabdys nei sąžinės graužatis, nei abejonės? Nuodus ji nudžiovė ne šiaip sau - pavogė, ketindama panaudoti pirmai progai pasitaikius. Ji nelaukė, kol Mereditas aptiks pustuštį butelį. Aš žinojau, kad Emiasui gresia mirtinas pavojus ir nieko nedariau.

- Be reikalo taip graužiatės, mesjė. Jūs neturėjote laiko...

- Laiko? - pertraukė Bleikas. - Laiko turėjau į valias. Kaip jau sakiau, galėjau drožti tiesiai pas Emiasą. Gal jis būtų ir nepatikėjęs, bet vis dėlto... Emiasas buvo ne toks, kad lengvai patikėtų. Būtų tik numojęs ranka. Kerolaina gali įvykdyti nusikaltimą? Nesąmonė! Šitaip būtų atrėžęs Kreilas. O aš turėjau pasakyti ir jai: "Žinau, ką sumanei, ką rengiesi daryti. Įspėju, jeigu Emiasą ar Elzą nunuodysi, tave pakars". Mano žodžiai būtų ją sudraudę. Galų gale, juk galėjau paskambinti į policiją. Daug ką galėjau padaryti, o vietoj to nuraminau Mereditą ir pats veikiau atsargiai, neskubėdamas. "Mes turime aptarti viską, kaip dera įsitikinti, kas paėmė nuodus..." Senas kvailys - juk Mereditas niekada savo gyvenime nėra veikęs greitai ir ryžtingai! Jam pasisekė, kad šeimoje buvo vyriausias sūnus ir paveldėjo vienasėdį. Jeigu jam būtų reikėję sukti smegeninę, kaip užsidirbti pragyvenimui, seniai būtų likęs plikas kaip tilvikas.

- O jūs nujautėte kas paėmė nuodus ir nė kiek neabejojote? - paklausė Puaro.

- Žinoma, neabejojau. Iš karto supratau - tai Kerolainos darbas. Aš ją gerai pažinau.

- Labai įdomu, - tarė Puaro. - Norėčiau žinoti, misteri Bleikai, kas per viena buvo toji Kerolaina Kreil?

- Ji nebuvo įžeista nekaltybė, kokią vaizdavo procese, - griežtai tarė Filipas Bleikas.

- O kokia ji buvo?

Bleikas atsisėdo.

- Ar iš tikrųjų norite žinoti? - griežtai paklausė.

- Labai.

- Kerolaina buvo niekam tikęs žmogus. Visiškas šlamštas, ir tiek. Bet žavi. Jos romumas buvo apgaulingas ir veikė žmones. Atrodė trapi ir bejėgė, todėl visi, kas tik su ja bendraudavo, norėdavo kaip nors jai padėti. Jeigu ieškotume istorinių paralelių, tai ji turėjo bendra su Škotijos karaliene Marija Stiuart: visuomet gera, nelaiminga, patraukli, o iš tikrųjų - šalta, klastinga intrigų pynėja, sumaniusi nužudyti Darnlį ir išvengti atsakomybės. Ir Kerolaina buvo lygiai tokia - šalta ir apžvalgi. Bjauraus charakterio.

Nežinau, ar jūs žinote - teisme tai nebuvo vertinama kaip esminis dalykas, bet vis iškyla tam tikru rakursu, - ką ji padarė savo jaunesniajai seseriai? Karolaina nuo prigimties buvo pavydi. Jos motina ištekėjo antrą kartą, ir visą dėmesį bei meilę skyrė mažajai Andželai. Kerolaina šito negalėjo pakęsti. Ji norėjo užmušti mažylę - tvojo jai žarstekliu. Laimei, smūgis nebuvo mirtinas. Bet toks poelgis daug ką byloja.

- Taip, žinoma.

- Štai kokia buvo tikroji Kerolaina. Visada ir visur stengėsi būti pirma. Būti antra - šito ji negalėjo pakęsti. Šalta egoistė, galinti nužudyti žmogų.

Nors atrodė impulsyvi, bet iš tikrųjų viską kuo smulkiausiai apskaičiuodavo. Dar visai jaunutė svečiuodamasi Olderberyje, jau atidžiai mus tyrinėjo ir planavo savo ateitį. Ji buvo neturtinga. Aš jai buvau tuščia vieta - jaunesnysis sūnus, kuriam pačiam lemta minti savo kelią. O dabar... dabar aš galėčiau, ko gero, nupirkti Mereditą ir Kreilą, jeigu tik jis būtų gyvas, su visa manta! Kerolaina kurį laiką žvilgčiojo į Mereditą, bet galiausiai pasirinko Emiasą. Emiasas valdė Olderberį, ir nors pajamų iš viensėdžio gaudavo nedaug, Kerolaina suprato - jis nepaprastai gabus dailininkas.

Ir nutarė rizikuoti, numanydama, kad išgarsėjęs Emiasas neblogai uždirbs.

Kerolaina neapsiriko. Emiasas išgarsėjo gana greitai. Jis netapo madingu dailininku, bet jo talentą pripažino ir paveikslus pirko. Ar jums teko matyti jo paveikslus? Aš vieną turiu. Eime, parodysiu.

Jis nuvedė Puaro į valgomąjį ir mostelėjo į dešiniąją sieną.

- Štai , prašom. Tai Emiaso paveikslas.

Puaro tylėdamas žiūrėjo į paveikslą. Jis buvo sužavėtas. Kaip žmogus, stebuklingo talento dėka, sugeba pakeisti įprastus daiktus! Ant poliruoto raudonmedžio stalo - vaza su rožėmis. Rodos, nuvalkiota tema. Kaip gi Emiasui Kreilui pavyko priversti rožes šitaip žaižaruoti tokia pašėlusia, beveik nepadoria liepsna? Tos liepsnos blyksniai tarsi gyvi tvyksčiojo poliruotame stalo paviršiuje. Kuo paaiškinti tą nuostabą, kurią kėlė paveikslas? Tai buvo nepaprastas kūrinys. Policijos vyresnysis karininkas Heilas, žvilgtelėjęs į stalo proporcijas, turbūt labai nustebtų. Jis imtų tvirtinti - tokios formos stalų ir tokių spalvų rožių nebūna! O paskui spėliotų, kuo jam ne prie širdies tos rožės ir kodėl nepatinka apvalus raudonmedžio stalas.

- Nuostabu, - lengvai dustelėjęs, tarė Puaro.

Bleikas pakvietė jį atgal į svetainę.

- Aš niekada nebuvau didelis meno žinovas. Nesuprantu, kodėl neatitraukdamas akių noriu žiūrėti ir žiūrėti į šį paveikslą. Jis toks... toks tikras, - prisipažino jis.

Puaro energingai palingavo galva.

Bleikas pasiūlė svečiui cigaretę ir pats užsirūkė.

- Ir šitas žmogus, kuris nutapė tokias rožes, žmogus, kuris sukūrė "Moterį, ruošiančią kokteilį", žmogus, kuris nutapė stulbinantį "Kristaus gimimą", šį žmogų pačiame žydėjime nužudė kerštinga, pikta moteris!

Jis truputį patylėjo.

- Jūs pasakysite, kad aš įtūžęs, neteisus ir ne taip vertinu Kerolainą. Taip, ji buvo žavinga, šito neneigiu. Bet žinojau, aš visada žinojau, kas ji yra iš tikrųjų. Šita moteris, mesjė Puaro, buvo blogio įsikūnijimas. Ji buvo žiauri, negailestinga grobuonė.

- Bet man pasakojo, kad misis Kreil ištekėjusi patyrė daugybę negandų.

- Taip. Beje, ji pati nesigėdydavo apie tai pasakoti. Amžina kankinė! Vargšas Emiasas! Jo šeimyninis gyvenimas buvo tikras pragaras, arba, teisingiau sakant, būtų tapęs pragaru, jeigu jis būtų buvęs eilinis žmogus. Jo talentas buvo jo šarvas. Kai tapydavo, jam niekas nebeegzistuodavo, jis pamiršdavo Kerolainą, jos priekabes, ginčus ir barnius, kuriems, kaip žinote, nebuvo galo. Nepraeidavo nė savaitė, ir vėl naujas skandalas. Jai šitie vaidai teikė malonumą. Pakeldavo nuotaiką, ar kaip čia pasakius. Duodavo progą išlieti jausmus. Ji išrėkdavo visus nuoskaudos žodžius ir įžeidinėjimus, kokie tik ateidavo į galvą, o paskui murkdavo iš pasitenkinimo kaip soti nusipenėjusi katė. O Emiasui tokie skandalai brangiai kainuodavo. Jis troško taikos, tylos, ramybės. Tokiam žmogui, kaip jis, apskritai nederėjo vesti - jis nebuvo sutvertas šeimos židiniui. Tokie vyrai, kaip Kreilas, gali bendrauti su moterimis, bet jie neturi susipančioti šeimyniniais pančiais. Pančiai varžo jų individualybę.

- Ar jis pats apie tai pasakojo?

- Jis žinojo, kad esu ištikimas draugas. Ir suprato, kad pats viską regiu. Emiasas nesiskundė. Ne toks žmogus. Kartais pratrūkdavo: "Tegu būna jos prakeiktos, tos moterys!" Arba: "Niekada nevesk, seni. Suspėsi pabūti pragare po mirties".

- Ar jūs žinojote, kad jis susižavėjęs mis Grir?

- O taip, bent jau mačiau, kaip viskas prasidėjo. Jis man pasakė, kad susipažinęs su nuostabia mergina. Ji visai ne tokia, sakė jis, kokias iki šiol pažinęs. Tiesa, į jo žodžius aš nekreipiau didesnio dėmesio. Emiasas amžinai sutikdavo "nepaprastų moterų". Bet paprastai po mėnesio jis žvelgdavo į viską nieko nesuprantančiomis akimis ir nesusigaudydavo, apie ką kalbama. Bet Elza Grir iš tikrųjų buvo nepanaši į kitas. Aš tai supratau atvažiavęs į Olderberį. Grir jam užnėrė kilpą, pagavo kartą visiems laikams. Vargšelis šoko pagal jos dūdelę.

- Ar Elza Grir jums irgi nepatiko?

- Nepatiko. Ji aiškiai buvo grobuonė. Ji norėjo, kad Kreilas priklausytų jai ir dvasia, ir kūnu. Ir nepaisant to, aš manau, ji tiko

jam labiau, negu Kerolaina. Jeigu ji būtų buvusi jo žmona, būtų suteikusi jam laisvę. Arba jis būtų jai įkyrėjęs ir ji mielai būtų susiradusi sau kitą. Emiasas būtų tapęs laimingas tik išsivadavęs iš visų moterų, kad ir kokios jos bebūtų.

- Bet jis, regis, šito nesiekė?

- Šitas kvailys amžinai įsiveldavo į visokias intrigas, - atsiduso Filipas Bleikas. - Bet iš tikrųjų moterys jo gyvenime mažai ką reiškė. Pėdsakus paliko tiktai dvi - Kerolaina ir Elza.

- O ar mergaitę jis mylėjo?

- Andželą? Andželą mes visi mylėjome. Puiki mergiūkštė! Be kaprizų, mėgo visokias išdaigas. Emiasas irgi labai mylėjo Andželą, bet kartais ji sau leisdavo per daug, ir tada jis stipriai pykdavo. Bemat įsikišdavo Kerolaina, visuomet užtardama Andželą, o tai galutinai išvesdavo Emiasą iš kantrybės. Jis negalėdavo pakęsti, kai jos stodavo prieš jį vieningu frontu. Namuose apskritai buvo per daug pavydo. Emiasas pavydėjo, kad Andžela Kerolainai visuomet buvo svarbiau už viską ir vardan jos ji buvo viskam pasiryžusi. O Andžela pavydėjo Kerolainai Emiaso ir šiaušė šerį prieš jo valdingą būdą. Tai jis sugalvojo rudenį išsiųsti ją į mokyklą, ir mergaitė degė iš pasiutimo. Ne todėl, kad nebūtų norėjusi išvažiuoti iš namų, man atrodo, prieš mokyklą ji neturėjo nieko prieš, - ją sunervino tai, kad Emiasas nutarė pats vienas, net su ja nepasitaręs. Ir Andžela visaip stengėsi jam atkeršyti. Kartą ji pakišo Emiasui po paklode bene dešimtį lepšių. O apskritai, aš manau, Emiasas buvo teisus: reikėjo duoti mergaitei sužinoti, kas tai yra disciplina. Mis Viljams buvo puiki guvernantė, bet net ji prisipažino, kad nepajėgia susitvarkyti su Andžela.

Jis nutilo.

- Aš norėjau paklausti ne apie Andželą. Aš norėjau paklausti, ar Emiasas mylėjo dukrą, - tarė Puaro.

- A, jūs kalbate apie mažąją Karlą? Ji irgi buvo visų numylėtinė. Ir Emiasas, būdamas geros nuotaikos, mielai su ja žaisdavo. Bet nepaisant to, kad mergaitei buvo be galo atsidavęs, tikriausiai vis vien būdų vedęs Elzą, jeigu jūs šitą norite sužinoti.

- Ar Kerolaina Kreil labai mylėjo kūdikį?

Tarsi mėšlungis iškreipė Filipo veidą.

- Negalėčiau pasakyti, kad ji buvo bloga motina. Ne, šito negaliu pasakyti. Tik...

- Kalbėkite atvirai, misteri Bleikai.

- Labiausiai man skausmas plėšo širdį pagalvojus apie tą vargšą kūdikį, - liūdnai tarė Filipas. - Tik pamanykite, kokiomis tragiškomis aplinkybėmis prasidėjo mergaitės gyvenimas! Karlą išsiuntė į užsienį pas Emiaso pusseserę. Viliuosi, labai viliuosi, kad naujiesiems jos globėjams pavyko nuslėpti nuo vaiko tiesą.

Puaro papurtė galvą.

- Teisybė, misteri Bleikai, turi tokią negerą savybę - išlįsti į paviršių. Net ir po daugelio metų.

- Nepasakyčiau, - sumurmėjo makleris.

- Vardan teisybės, misteri Bleikai, - tęsė Puaro, - aš noriu jūsų paprašyti... - Noriu paprašyti, kad smulkiai aprašytumėte viską, kas tuo metu dėjosi Olderberyje. Tai yra, prašau jūsų raštiškai išdėstyti savo atsiminimus tiek apie žmogžudystę, tiek ir su ja susijusias aplinkybes.

- Bet argi begalima atsiminti visas detales ir įvykius?

- Kodėl ne?

- Todėl, kad praėjo be galo daug laiko.

- Kaip tik po daugelio metų atmintyje lieka svarbiausia, o nereikalingos detalės jau būna užmirštos.

- Ar jūs norite, kad aš bendrais bruožais išdėstyčiau faktus?

- Jokiu būdu. Man reikalingas smulkus, nuoširdus aprašymas visų įvykių ta seka, kaip jie vyko, ir visų pokalbių, kuriuos įstengiate prisiminti, atpasakojimas.

- O jeigu suklysiu?

- Pasistenkite aprašyti taip, kaip atsimenate. Žinoma, kai ką pamiršote, bet ką jau padarysi.

Bleikas suklusęs žiūrėjo į jį.

- O kam visa tai? Policijos dosjė rasite žymiai tikslesnį faktų išdėstymą.

- Ne, misteri Bleikai. Mane domina psichologija. Man nereikalingi nuogi faktai. Man reikalinga jūsų asmeniška faktų atranka. Laikas ir atmintis padės jums padaryti atranką. Galimas daiktas, buvo kažkokių epizodų, arba buvo ištarti žodžiai, kurių aš nė

su žiburiu nerasiu policijos dosjė, nes jūs niekada anksčiau jų neprisiminėte, arba neskyrėte jiems reikšmės, arba nepanorėjote apie juos kalbėti.

- Ar mano atsiminimai bus paskelbti? - griežtai paklausė Bleikas.

- Žinoma, ne. Tik aš juos perskaitysiu. Jie padės man padaryti kai kurias išvadas.

- Ir nieko viešai necituosite be mano sutikimo?

- Aišku, ne.

- Hm, - susimąstė Filipas Bleikas. - Aš užsivertęs darbais, mesjė Puaro.

- Kuo puikiausiai suprantu, kad turėsite sugaišti laiko ir rašymas pareikalaus jėgų. Bet mes galime susitarti ir dėl honoraro. Žinoma, gana kuklaus.

Stojo tyla.

- Ne, - staiga rėžė Filipas Bleikas, - jeigu aš jau imsiuosi šito darbo, tai nemokamai.

- Vadinasi, susitarėme?

- Atsiminkite, aš negaliu garantuoti už savo atmintį, - įspėjo Filipas.

- Savaime suprantama.

- Ką gi, - tarė Filipas Bleikas, - aš su malonumu šitą padarysiu. Man atrodo, aš privalau šitą padaryti... iš pagarbos Emiasui Kreilui.

VII skyrius

KITAS PARŠIUKAS ĮLINDO Į SVIRNĄ...

Erkiulis Puaro buvo ne toks žmogus, kuris nepaisytų smulkmenų.

Jis kruopščiai apmąstė, kaip elgsis su Mereditu Bleiku. Pua-

ro buvo įsitikinęs, kad Mereditas Bleikas yra Filipo Bleiko priešingybė, todėl jį šturmuodamas, nieko nepeš. Nutarė veikti neskubėdamas.

Erkiulis Puaro žinojo, kad yra tik vienas būdas įsiveržti į šitą tvirtovę - reikia pasirūpinti rekomendaciniais laiškais. O tie laiškai turi būti ne jo profesijos kolegų. Laimei, per savo karjeros laiką Erkiulis Puaro įsigijo bičiulių daugelyje grafysčių. Taip pat ir Devonšyre. Jis ilgai suko galvą, kas jam galėtų pagelbėti. Devonšyre prisiminė du žmones, kurie pasirodė esą ir misterio Meredito Bleiko pažįstami, o gal net bičiuliai. Ir štai Erkiulis Puaro atėjo pas Mereditą kaip reikiant apsiginklavęs: vieną laišką parašė ledi Merė Liton-Gor, kilminga, nors ir nelabai turtinga našlė, gyvenanti atsiskyrėlės gyvenimą, o antrą - atsargos admirolas, Devonšyre gyvenančios garsios giminės ketvirtosios kartos atžala.

Mereditas Bleikas pasitiko Puaro kiek sutrikęs.

Jis jautė - pastaruoju metu gyvenime daug kas pasikeitė. Antai kažkada privatūs sekliai buvo tiktai privatūs sekliai, kuriems kaimiečiai patikėdavo saugoti vestuvių dovanas, arba pasamdydavo išnarplioti kokią painesnę bylelę.

Bet štai ką rašo ledi Merė Liton-Gor: "Erkiulis Puaro - mano senas ir artimas bičiulis. Primygtinai prašau jūsų padėti jam kiek tik galite". O Merė Liton-Gor - tokia moteris, kurios jokiu būdu neįtarsi turint reikalų su privačiais sekliais. Ir admirolas Kronšas rašo: "Puikus vyrukas, be galo nuovokus. Būsiu dėkingas, jeigu malonėsite jam padėti. Ir žmogus jis nepaprastas, gali daug įdomaus papasakoti".

Ir štai Puaro jau čia. Keistas tipas: apsirengęs ne kaip visi, batai sagutėmis užsegti, o jau ūsai! Sunku ir įsivaizduoti, kad tokie gali būti! Mereditui Bleikui jie atrodė tiesiog baisūs. Metęs žvilgsnį, nusprendė - ne medžiotojas ir ne kortuotojas. Trumpai šnekant, svetimtautis.

Pats sau šypsodamasis, Erkiulis Puaro lengvai skaitė Meredito Bleiko mintis.

Kai tik traukinys jį atbildino į Vest Kantrį, Puaro dar labiau susidomėjo senąja byla. Juk dabar jis atsidūrė kaip tik tose vietose, kur kadaise vyko tie dramatiški įvykiai.

Čia, Hendkros Menore, gyveno du broliai, iš čia juodu droždavo į Olderberį, o ten pramogaudavo, žaisdavo tenisą; jie draugavo su jaunuoju Emiasu Kreilu ir mergina, kurios vardas buvo Kerolaina. Iš čia Mereditas sunerimęs lėkė į Olderberį ir tą lemtingąjį rytą. Tai buvo prieš šešiolika metų. Erkiulis Puaro smalsiai pažiūrėjo į Bleiką. O šis savo ruožtu mandagiai, bet kiek sunerimęs nužvelgė jį.

Mereditas Bleikas buvo kaip tik toks, kokį Puaro ir tikėjosi išvysti: kaimo džentelmenas, gana kuklios padėties, labiau už viską mėgstantis medžioklę ir sporto žaidimus gryname ore.

Padėvėtas tvido švarkas... Malonus veidas, pablukusios mėlynos akys, kreivokas burnos brūkšnys, nerūpestingai suglostyti ūsai... Mereditas Bleikas, nutarė Puaro, visai nepanašus į brolį. Tarsi nepasitikėjo savo jėgomis, tingėjo pasukti smegenis. Regis, metams bėgant jo gyvenimas darėsi vis lėtesnis, tuo tarpu brolio gyvenimo ratas sukosi vis smarkiau.

Puaro suprato - Meredito negalima skubinti. Lėtas Anglijos kaimo gyvenimas persmelkė jo kūną ir kraują.

Puaro pasirodė, kad jis gerokai vyresnis už brolį, nors misteris Džonatanas buvo minėjęs, kad jų amžiaus skirtumas - tik pora metų.

Erkiulis Puaro liko patenkintas savimi, iš karto susivokęs, kaip bendrauti su seno raugo žmogumi. Vaizduoti anglą nebuvo jokio reikalo. Jau geriau būti svetimtaučiui - didžiadvasiškai atleis. Juk tie užsieniečiai nieko nesusigaudo apie mūsų tvarką! Sakysim, prieš pusryčius sveikindamiesi tiesia ranką. O juk, regis, visai padorus žmogus...

Puaro nutarė padaryti kaip tik tokį įspūdį. Juodu atsargiai pasikalbėjo apie Merę Liton-Gor ir apie admirolą Kronšą. Paminėjo ir kitas pavardes. Laimei, Puaro pažinojo kažkieno pusbrolį ir buvo susitikęs su kažkieno moša... Skvairo akys iš karto tapo meilesnės. Tikriausiai jis manė: šis svetimtautis sukasi tarp padorių žmonių.

Gan greitai įveikęs neišvengiamą priešiškumą, Puaro lyg tarp kitko nepastebimai užsiminė, ko atėjęs. Ta knyga - taip, taip! - turi būti parašyta. Mis Kreil - mis Lemaršan, taip ji dabar vadina-

si, - prašo Puaro būti redaktoriumi. Regis, faktus visuomenė gerai žino. Bet pasistengus galima išimti iš teksto širdį draskančias smulkmenas. Puaro pridūrė: panaudojant savo įtaką, jau jam pavykę išvengti pikantiškų smulkmenų vieno asmens memuaruose.

Mereditas Bleikas paraudo iš pykčio. Virpančiomis rankomis kimšo pypkę. Nežymiai miksėdamas, tarė:

- Tiesiog bjauru knaisiotis šešiolikos metų senumo įvykiuose! Ar ne geriau viską palikti ramybėje?

Puaro gūžtelėjo pečiais.

- Visiškai jums pritariu, - tarė jis. - Bet ką padarysi? Tokios knygos mėgiamos. Kas panorėjęs turi teisę atkurti teisme įrodytą nusikaltimą ir jį pakomentuoti.

- Man tai atrodo nepadoru.

- Deja, mes gyvename toli gražu ne korektiškame amžiuje... - burbtelėjo Puaro. - Misteri Bleikai, jūs stebėtumėtės sužinojęs, kiek nemalonių publikacijų man pavyko - kaip čia pasakius? - sušvelninti. Aš labai noriu padaryti viską, ką tik leidžia mano jėgos, kad neužgaučiau mis Kreil jausmų.

- Mažoji Karla! Šis vaikelis - jau suaugusi moteris! Sunku patikėti! - murmėjo Mereditas Bleikas.

- Laikas labai greitai bėga, ar ne?

- Pernelyg greitai, - atsiduso Mereditas Bleikas.

- Kaip jau įsitikinote perskaitęs mis Kreil laišką, - tarė Puaro, - ji pasiryžo sužinoti viską, kas tik galima, apie liūdnąją praeitį.

- Kam? Kam vėl iš naujo viską kelti viešumon? - pyko Mereditas Bleikas. - Ar ne geriau palikti, kaip buvę?

- Misteri Bleikai, jūs šitaip kalbate todėl, kad pernelyg gerai žinote, kas įvyko. O mis Kreil nieko neatsimena. Ji žino tik tai, kas užfiksuota oficialiuose dokumentuose.

- Taip, aš šitą pamiršau, - tarė Mereditas Bleikas. - Vargšas vaikelis. Nepavydžiu jai. Kaip baisu sužinoti skaudžią tiesą! Skaityti tas bedvases, sausas teismo ataskaitas!

- Vien iš teismo protokolų visos teisybės nesužinosi, - tarė Erkiulis Puaro. - Daug svarbių dalykų dokumentuose nė su žiburiu nerasi. Turiu omenyje nuojautą, jausmus, dramos dalyvių charakterius, kaltę lengvinančias aplinkybes...

Jis nutilo. Tada prabilo pašnekovas, tarsi aktorius, sulaukęs savo laiko.

- Kaltę lengvinančios aplinkybės! Kaip tik būtent tai! Jeigu jos apskritai egzistuoja, tai tada tikrai jų buvo. Emiasas Kreilas - mano senas bičiulis - draugauja jau nebe pirmoji mūsų giminės karta, - bet, atvirai sakant, jo elgesys glumino. Tiesa, jis buvo dailininkas ir, matyt, šituo daug ką galima paaiškinti. Jis veldavosi į nepabaigiamus romanus, ir apskritai elgdavosi taip, kaip nesielgia nė vienas padorus žmogus.

- Ši jūsų pastaba be galo įdomi, - tarė Erkiulis Puaro. - Juk išsilavinęs aukštuomenės žmogus niekada nesigirs savo ryšiais su moterimis.

Liesas Bleiko veidas - jis visą laiką išrodė lyg nustebęs - ūmai pagyvėjo.

- Taip, - sutiko Bleikas, - bet, matote, Emiasas buvo nepaprastas žmogus! Jis buvo dailininkas, ir menas nustelbdavo visa kitą. Aš niekada nesupratau ir dabar nesuprantu vadinamųjų meninių natūrų. Tiesa, Kreilą šiek tiek supratau - turbūt todėl, kad žinojau visą jo gyvenimą. Jo tėvai buvo lygiai tokie pat, kaip ir mano. Daug kuo Kreilas buvo kaip ir kiti žmonės. Tik mene nesitaikstė su visokiais pripažintais standartais. Jokiu būdu jo nepavadinsi mėgėju. Jis buvo aukščiausios klasės, iš tikrųjų - aukščiausios klasės! - dailininkas. Kai kas jį vadina net genijumi. Gal ir teisėtai. Bet kaip tik todėl jis buvo, taip sakant, žmogus be pusiausvyros. Kai tapydavo paveikslą, niekas daugiau jam neegzistuodavo, niekas neturėdavo teisės jam trukdyti. Jis gyvendavo lyg sapne. Darbas jį visiškai užvaldydavo. Ir tik tada, kai paveikslas būdavo baigtas, jis tarsi atgaudavo sąmonę ir vėl gyvendavo įprastą gyvenimą.

Jis žvilgtelėjo į Puaro, ir šis linktelėjo.

- Regiu, jūs mane suprantate. Štai kuo galima paaiškinti ir tada susiklosčiusią situaciją. Jis buvo įsimylėjęs tą merginą. Norėjo ją vesti. Dėl jos buvo pasiryžęs palikti žmoną ir kūdikį. Bet jis jau buvo pradėjęs ją tapyti ir troško baigti paveikslą. Visa kita jam neegzistavo. Jis nieko nebematė. Ir jam net į galvą neatėjo, kad susidariusios aplinkybės buvo nepakeliamos toms dviem moterims.

- O ar jos suprato Kreilą?

- Iš dalies. Elza, man atrodo, suprato. Ji žavėjosi juo kaip dailininku. Bet jos padėtis iš tikrųjų buvo sudėtinga. O jeigu kalbėsime apie Kerolainą...

Jis nutilo.

- O Kerolaina? - skatino Puaro.

- Kerolaina... Aš visada... Aš visuomet labai mylėjau Kerolainą. Buvo metas, kai ... kai aš svajojau ją vesti. Bet šis jausmas netrukus buvo pakirstas. Tačiau visiems laikams, jeigu galima taip išsireikšti, likau jai ištikimas.

Puaro linktelėjo ir susimąstė. Jis jautė - šis senamadiškas išsireiškimas atspindi priešais jį sėdinčio žmogaus esmę. Mereditas Bleikas buvo žmogus, visa širdimi pasišventęs savo romantiškam prieraišumui. Jis nesavanaudiškai tarnavo savo širdies damai, nesitikėdamas atpildo. Taip, tai labai būdinga tokiai natūrai.

- Jūs tikriausiai negalėjote suprasi, kodėl misteris Kreilas taip su ja elgėsi? - kruopščiai rinkdamas žodžius, paklausė Puaro.

- Taip. Žinoma. Aš net pabandžiau apie tai pasikalbėti su Kreilu.

- Kada?

- Tos tragedijos išvakarėse. Jie atėjo pas mane arbatos. Pasivadinau Kreilą tolėliau nuo kitų ir... išdrožiau į akis. Atsimenu, aš net pasakiau: tai nedora jūsų abiejų atžvilgiu.

- Taip ir pasakėte?

- Taigi. Matote, man atrodė, kad jis šito nesuvokia.

- Galimas daiktas, jis iš tikrųjų nesuvokė.

- Aš jam paaiškinau, kad toks jo elgesys Kerolainą stato į labai sunkią padėtį. Jeigu jis rengiasi vesti tą merginą, tai nedera jos priimti į savo namus ir badyti Kerolainai akis. Pakelti šitokį įžūlumą, sakiau aš, ne jos jėgoms.

- O ką jis atsakė? - sukluso Puaro.

- "Nieko, nepasius", - Mereditas Bleikas pasidygėdamas pakartojo Kreilo žodžius.

Erkiulis Puaro kilstelėjo antakius.

- Nelabai malonus atsakymas, - tarė jis.

- Tiesiog šlykštus! Aš nebesusitvardžiau, pasakiau - jeigu

jam nusispjauti į žmoną ir jeigu jam, privertusiam ją kentėti, nė kiek neskauda širdies, tai kaip jis gali šitaip elgtis su mergina? Nejaugi nesupranta, į kokią kokčią padėtį ją stato? Jis atsakė, kad ir Elza nepasiusianti. Ir dar pridūrė: "Tu, Mereditai, matyt, nesupranti, kad aš tapau geriausią savo paveikslą. Tai bus šedevras. Ir dviem pavydžioms ir vaidingoms boboms nepasiseks sugadinti, velniai rautų!"

Perkalbėti buvo neįmanoma. Aš pasakiau, kad jis prarado bet kokį padorumą. Darbas, sakiau aš, - tai dar ne viskas. Ir tada jis man rėžė: "Darbas man - viskas".

Aš niekaip negalėjau nurimti. Pareiškiau, kad jo santykiai su Kerolaina tiesiog gėdingi. Kad ji su juo nelaiminga. Jis atsakė šitą žinąs ir kad labai dėl to gailisi. Gailisi! "Aš žinau, Meri, - tarė jis, - tu netiki mano žodžiais, bet tai tiesa. Per mane Kerolaina gyvena pragare, bet ji šventoji ir niekada nesiskundžia. Man atrodo, ji žinojo, kam ryžosi. Juk neslėpiau esąs nedoras egoistas ir pasileidęs vyriokas".

Tada ėmiau jį įtikinėti nenutraukti santuokos, pagalvoti ir apie vaiką. Suprantu, tariau aš, tokia mergina, kaip Elza, pajėgi išmušti vyrą iš pusiausvyros, bet ir jos pačios labui turi rasti padorią išeitį iš susiklosčiusios padėties. Ji dar visai jauna. Ji flirtuoja, nepagalvodama, kuo tai gali baigtis. Nejaugi neturi jėgų viską baigti su Elza ir gyventi su žmona, klausiau.

- O ką jis atsakė?

- Nieko, - tarė Bleikas. - Lyg ir sumišo. Paplojo man per petį ir tarė: "Tu geras vyrukas, Meri, tik pernelyg jautrus. Palauk, kol baigsiu paveikslą, ir tada suprasi, kad buvau teisus". "Tegu velniai rauna tą tavo paveikslą!" - nesusilaikiau. Jis nusijuokė ir tarė: net jeigu šito panorėtų visi Anglijos psichologai, ir tai vargu ar taip atsitiktų. Tada aš pasakiau, kad būtų jau bent padoriau nuslėpus santykius su Elza nuo Kerolainos, kol baigs paveikslą. Tai ne mano kaltė, atsakė jis. Prasitarė Elza. Kodėl ji šitaip padarė, paklausiau aš. Jai šovė į galvą, atsakė jis, kad kitaip nepasieksianti to, ko nori. O ji nori, kad viskas būtų aišku ir tikra. Suprantama, iš dalies ją galima ir pateisinti. Kad ir kaip kvailai elgėsi, ji vis dėlto norėjo būti garbinga.

- Garbingumas dažnai sukelia skausmą ir liūdesį, - tarė Erkiulis Puaro.

Mereditas Bleikas nepatikliai pažvelgė į jį. Šie Puąro žodžiai jam nelabai patiko.

- Šiaip ar taip, mums visiems tai buvo nepaprastai sunkus laikas, - atsiduso jis.

- Ir vienintelis, kuris, matyt, šito nepastebėjo, buvo Emiasas Kreilas, - tarė Puaro.

- O kodėl? Todėl, kad buvo užkietėjęs egoistas. Atsimenu, kaip tada, norėdamas baigti mūsų pokalbį, jis nusijuokęs tarė: "Nesirūpink, Meri. Viskas bus po senovei!"

- Beviltiškas optimistas, - burbtelėjo Puaro.

- Jis mėgo žaisti su moterimis. Man derėjo perspėti, kad Kerolaina jau puolusi į depresiją, - prisipažino Mereditas Bleikas.

- Ar ji pati apie tai sakė?

- Sakyte nesakė, bet aš niekada nepamiršiu jos veido išraiškos tą dieną: blyškus, rimtas ir dirbtinai linksmas. Ji be perstojo kalbėjo ir juokėsi. Bet jos akyse atsispindėjo toks skausmas ir neviltis, kokio aš dar niekada nebuvau matęs. Tauri būtybė...

Erkiulis Puaro keletą sekundžių tylėdamas žiūrėjo į jį. Nejaugi šis priešais sėdintis žmogus nesupranta savo žodžių absurdiškumo, šitaip apibūdindamas moterį, kuri kitą dieną sąmoningai nužudė savo vyrą?

Mereditas Bleikas įsišneko. Pagaliau jis įveikė įtarumą ir svečiui nebejautė antipatijos. Erkiulis Puaro mokėjo klausytis. O tokie žmonės, kaip Mereditas Bleikas, patirdavo net tam tikrą malonumą, iš naujo pergyvendami praeitį. Dabar jis jau pasakojo labiau pats sau nei svečiui.

- Aš turėjau iš karto suklusti. Juk kaip tik Kerolaina užvedė kalbą apie mano pomėgį. Prisipažinsiu, labai domėjausi senųjų anglų žolininkų darbais. Auga daugybė žolių, kurios kažkada buvo naudojamos medicinoje, o dabar išnyko iš oficialiosios farmakopijos. O juk paprasčiausias užpilas gali padaryti stebuklą. Pusei ligonių visai nereikia gydytojo. Prancūzai šitą supranta - jie turi aukščiausios klasės *tisanes**. - Mereditą Bleiką užvaldė se-

*Užpilai (pranc.).

noji aistra. - Štai, pavyzdžiui, kiaulpienių arbata. Nuostabus gėrimas. Arba erškėtrožių antpilas - neseniai kažkur skaičiau, kad jį vėl ėmė naudoti mūsų medikai. O, taip, aš jaučiu didelį pasitenkinimą, gamindamas visokius užpilus. Laiku surinkti augalus, vienus išdžiovinti, kitus išmirkyti ir taip toliau, ir panašiai... Kartais net tampu prietaringas ir renku šakneles tik šviečiant mėnulio pilnačiai, laikydamasis kitų senovės knygų rekomendacijų. Pamenu, tą dieną savo svečiams perskaičiau net paskaitą apie dėmėtosios maudos biologiją. Ji žydi kas antri metai. Reikia rinkti jau prinokusias, bet dar nepradėjusias geltonuoti uogas. Iš jų gaminamas konijinas - gydomasis antpilas, kurio dabar jau nebenaudoja, - man atrodo, net nebemini paskutinėje vaistų žinyno laidoje, nors aš įrodžiau jo naudingumą gydant kokliušą ir astmą...

- Apie visa tai savo svečiams pasakojote laboratorijoje?

- Taip. Aš jiems parodžiau įvairiausius užpilus, pavyzdžiui, valerijonų užpilą, ir paaiškinau, kodėl, bent kartelį pauosčiusios, jį taip pamėgsta katės... Tada jie paklausė apie nuodingąją kiauliauogę, ir aš papasakojau apie beladoną* ir atropiną. Jie klausėsi tiesiog išsižioję.

- Jie? Kas tie jie?

Mereditas Bleikas nustebo - jis visai pamiršo, kad tada jo laboratorijoje šito svečio nebuvo.

- Visi. Filipas, Emiasas ir, žinoma, Kerolaina. Andžela ir Elza Grir.

- Daugiau niekas?

- Rodos, ne. Taip, gerai pamenu - nieko daugiau nebuvo. - Bleikas atidžiai pažvelgė į Puaro. - O kas dar galėjo būti?

- Aš pamaniau, gal guvernantė...

- A, supratau. Ne, ji tada neatėjo. Pamiršau jos vardą. Šauni moteris. Labai rimtai dirbo savo darbą. Su Andžela, regis, ji gerokai vargo.

- Kokie tie vargai?

- Apskritai, Andžela buvo nebloga mergina, bet kartais tapdavo nesuvaldoma. Dažnai krėsdavo šunybes. Kartą, Emiasui įsitraukus į darbą, ji kyštelėjo už apykaklės lepšį. Tas puolė merginą

*Vaistai iš šunvyšnės.

lyg išprotėjęs. Visokiais žodžiais dėjo į šuns dienas. Kaip tik po to atsitikimo jis ėmė spirti Andželą važiuoti į privačią mokyklą.

- Į privačią mokyklą?

- Taip. Nesakau, kad Kreilas jos nemylėjo, paprasčiausiai kartais jam Andžela įgrisdavo. Ir aš manau, visada maniau...

- Ką jūs manėte?

- Kad truputį pavyduliavo. Kerolaina buvo tarsi Andželos vergė. Jai visų pirma egzistavo Andžela, o tik paskui visi kiti, ir Emiasas, suprantama, buvo labai nepatenkintas. Tam, žinoma, buvo priežastis. Nenorėčiau gilintis į smulkmenas, bet...

- Kerolaina Kreil negalėjo sau atleisti už mergaitės suluošinimą, - pertraukė jį Puaro.

- Ak, jūs ir šitą žinote? - sušuko Bleikas. - Nenorėjau apie tai kalbėti. Kam raustis praeityje? Taip, kaip tik tai, man regis, ir buvo tokių Kerolainos santykių su mergaite priežastis. Kerolaina, matyt, manė, kad ji niekada neišpirks savo kaltės.

Puaro susimąstęs linktelėjo.

- O Andžela? - paklausė jis. - Gal ji jautė nuoskaudą ir bodėjosi savo netikra seserimi?

- O ne, jokiu būdu! Andžela labai mylėjo Kerolainą, dėl šito nė kiek neabejoju. Ji niekada neprisiminė to nelemto atsitikimo. O Kerolaina negalėjo sau atleisti.

- Ar Andžela nepurkštavo, verčiama važiuoti į mokyklą?

- Ne. Tiesa, ant Emiaso pyko. Ir Kerolaina ją užtarė, bet Emiasas nė nemanė nusileisti. Nepaisant karštakošiškumo, Emiasas buvo sugyvenamas žmogus, bet kai užsispirdavo, tai jau nebenusileisdavo. Ir Kerolaina su Andžela kaip reikiant gavo garo.

- Kada Andžela turėjo išvykti?

- Rudenį. Prisimenu, jie jau buvo pradėję ją rengti mokyklai. Man atrodo, jeigu nebūtų įvykusi tragedija, tai netrukus ji būtų išvažiavusi. Tą rytą tik ir tekalbėjo apie tai, ką ji turėtų su savimi pasiimti.

- O guvernantė? - paklausė Puaro.

- Kokiu aspektu jus domina guvernantė?

- Kaip jai patiko toji idėja? Juk ji neteko darbo, ar ne?

- Ko gero, taip. Tiesa, ji mokė ir mažąją Karlą, bet jai tebuvo

kokie šešeri metai ir ji turėjo auklę. Kreilai nebūtų laikę mis Viljams dėl mažylės. Taip, atsiminiau, - jos pavardė - Viljams. Pamiršti dalykai atgimsta besikalbant...

- Taip, žinoma. Juk jūs dabar visas panirote į praeitį. Atmintyje iškyla ištisos scenos, žodžiai, gestai, veidų išraiška, ar ne?

- Ko gero, taip... - susimąstęs atsakė Mereditas Bleikas. - Bet vis dėlto yra ir spragų... Iš atminties daug kas iškrito. Sakysim, puikiai atsimenu, kokį patyriau šoką, sužinojęs, kad Emiasas ketina mesti Kerolainą, bet niekaip negaliu prisiminti, kas man apie tai pasakė - jis ar Elza. Prisimenu, kaip ginčijausi su Elza, stengdamasis jai įrodyti, kad ji elgiasi netaktiškai. Bet ji tik šaltai nusikvatojo ir pareiškė, kad aš - senamadiškas žmogus. Turbūt iš tikrųjų esu senamadiškas, bet vis dėlto tikiu - teisus. Emiasas turėjo žmoną ir vaiką - jam derėjo likti su jais.

- Bet mis Grir tokį jūsų nusistatymą laikė senamadišku?

- Taip. Nepamirškite, kad prieš šešiolika metų skyrybas vertinome kitaip, negu dabar. Tačiau Elza stengėsi būti pernelyg šiuolaikiška. Ji manė: jeigu vyras su žmona, gyvendami santuokoje, nelabai laimingi, tai verčiau skirtis. Emiasas ir Kerolaina amžinai pykstasi, sakė ji, o vaikui, girdi, kur kas geriau augti harmoningoje atmosferoje.

- Tačiau jos išvedžiojimai jūsų neįtikino?

Mereditas Bleikas ir vėl susimąstė.

- Man atrodė, kad ji iš tikrųjų neišmano, ką kalba. Ji kaip papūga kartojo svetimas mintis, perskaitytas kokioje knygoje ar išgirstas iš bičiulės. Kartais, nors ir keista, ji sukeldavo gailestį. Tokia jauna ir šitaip savimi pasitikinti. - Jis kiek patylėjo. - Jaunieji turi kažką tokio, kas kelia tik gailestį, mesjė Puaro.

Erkiulis Puaro susidomėjęs pažvelgė į jį.

- Suprantu...

Bleikas dabar jau kalbėjo veikiau įtikinėdamas save, o ne Puaro:

- Todėl aš ir nusprendžiau pasikalbėti su Kreilu. Jis buvo beveik dvidešimčia metų vyresnis už Elzą. Man atrodė - jis elgiasi negerai.

- Deja, tokiais atvejais perkalbėti beprasmiška, - burbtelėjo

Puaro. - Kai žmogus kam nors ryžtasi, ypač jeigu dar įpainiota moteris, - perkalbėti nelengva.

- Teisingai sakote, - karštai pritarė Mereditas Bleikas. - Mano žodžiai nuėjo vėjais. Atvirai kalbant, nelabai aš moku įtikinti.

Puaro žvilgtelėjo į jį. Iš to, kaip karčiai buvo pasakyti tie žodžiai, jis atpažino savimi nepatenkintą žmogų, susikūrusį nepilnavertiškumo kompleksą. Bleikas sakė teisybę. Jis buvo ne tas žmogus, kuris sugebėtų perkalbėti kitą ir priverstų atsisakyti savo sumanymo. Jo pastangos, kad ir geriausių intencijų skatinamos, visuomet nueina niekais - jo nuomonė paprastai nuolankiai išklausoma ir be susierzinimo, tačiau ryžtingai atmetama. Dievas jam nedavė įkalbėjimo dovanos. Jis nesugeba paveikti kito žmogaus.

- Ar tebeturite laboratoriją? Ar beruošiate gydomuosius užpilus bei trauktines? - paklausė Puaro, bandydamas pereiti prie kitos temos.

- Ne, - niūriai atsakė Mereditas Bleikas. Jo veido išraiška bylojo - dėl to jam skauda širdį. Ėmė aiškinti: - Mečiau savo pomėgį ir panaikinau laboratoriją. Argi galėjau tęsti darbą po tų įvykių? Atvirai sakant, didelė kaltės dalis dėl tragedijos tenka man.

- Esate labai jausmingas, misteri Bleikai.

- Juk puikiai suprantate - jeigu nebūčiau rinkęs tų prakeiktų žolių, jeigu nebūčiau joms skyręs tiek reikšmės, jeigu nebūčiau jomis didžiavęsis ir tą dieną nedemonstravęs savo svečiams... Tiesa, man nė į galvą neatėjo... Aš niekada nepagalvojau, kad galiu...

- Nė kiek neabejoju.

- O aš tauškiau, be perstojo tauškiau ir buvau patenkintas, galėdamas stebinti svečius savo žiniomis. Aklas ir nelaimingas kvailys! Aš jiems papasakojau apie konijiną. Negana to - tikras idiotas! - nuvedžiau į biblioteką ir perskaičiau "Fedono"* fragmentą apie Sokrato mirtį. Nuostabus kūrinys, visuomet juo žavėjausi. Nuo to laiko ta ištrauka neišeina iš galvos.

- Ar ant konijino butelio liko kiek nors pirštų atspaudų? - paklausė Puaro.

- Tiktai jos.

- Kerolainos Kreil?

*Senovės graikų filosofo Platono dialogas.

- Taip.

- O jūsų?

- Ne. Aš neėmiau butelio į rankas. Tik jį parodžiau.

- Bet anksčiau tikriausiai laikydavote savo rankose?

- Žinoma, bet retkarčiais nušluostydavau nuo butelių dulkes. Tarnams draudžiau užeiti į laboratoriją. Prieš keturias ar penkias dienas iki to įvykio aš kaip tyčia nuvaliau visus butelius.

- Ar laboratoriją užrakindavote?

- Ji visą laiką būdavo užrakinta.

- Kada Kerolaina Kreil prisitaikė prie konijino?

- Iš laboratorijos ji išėjo paskutinė, - nenoriai atsakė Mereditas Bleikas. - Puikiai atsimenu - aš net ją pašaukiau, ir ji kone bėgte išbėgo. Jos skruostai buvo išpilti raudonio, akys išsiplėtusios, žvilgsnis neramus. O Dieve, aš tarsi dabar ją regiu.

- Ar tą dieną jums teko su ja pasikalbėti? - paklausė Puaro. - Turiu galvoje, ar jūs šnekėjotės apie jos santykius su vyru?

- Tiesiogiai ne, - tyliai atsakė Bleikas. - Kaip jau minėjau, ji išrodė labai sutrikusi: "Ar kas atsitiko, mieloji?" - "Viskas baigta..." - atsakė ji. Jeigu jūs būtumėte girdėjęs, kaip neviltingai skambėjo jos balsas! Tuos žodžius reikėjo suprasti tiesiogine prasme, nes Emiasas Kreilas Kerolainai buvo viskas. "Viskas baigta, - tarė ji. - Ir manęs nebėra, Mereditai". O paskui nusijuokė, nuėjo prie kitų ir staiga nei iš šio, nei iš to pasidarė beprotiškai ir nenatūraliai linksma.

Erkiulis Puaro lėtai linktelėjo. Jis kažkodėl tapo panašus į kinų mandariną.

- Taip. Dabar suprantu, kaip viskas buvo...

Mereditas Bleikas nejučia stuktelėjo kumščiu į stalą. Jis jau nebepasakojo, o tiesiog rėkė:

- Štai ką dar jums pasakysiu, mesjė Puaro. Kerolaina Kreil teisme dievagojosi nuodus paėmusi sau. Prisiekiu - ji sakė teisybę! Tą akimirką ji negalvojo apie žmogžudystę. Prisiekiu! Tik vėliau...

- Esate įsitikinęs, kad nužudyti vyrą ji sugalvojo vėliau? - paklausė Erkiulis Puaro.

Bleikas įsmeigė į jį akis.

- Atleiskite, ne visai supratau...

- Aš klausiu, - tarė Puaro, - ar jūs esate įsitikinęs, kad Kerolainai Kreil apskritai atėjo į galvą mintis apie žmogžudystę? Ar tikite, kad Kerolaina Kreil nužudė savo vyrą? Ar nė kiek neabejojate?

Mereditas Bleikas ėmė neramiai alsuoti.

- Bet jeigu ne... jeigu ne... Argi manote, kad tai buvo nelaimingas atsitikimas?

- Nebūtinai.

- Tada aš nieko nesuprantu.

- Štai kaip? Bet juk pats Kerolainą Kreil pavadinote tauria būtybe. Argi taurios būtybės gali įvykdyti žmogžudystę?

- Ji buvo tauri būtybė, bet nepaisant to, tarp jos ir vyro kildavo be galo audringi ginčai.

- Vadinasi, ji nebuvo tauri būtybė?

- Buvo... Kaip sunku paaiškinti kai kuriuos dalykus!

- Aš iš paskutiniųjų stengiuosi suprasti.

- Kerolaina dažnai nepagalvojusi ką nors lepteldavo ir kartais gana aštriai išsireikšdavo. Ji galėjo pasakyti: "Aš tavęs nekenčiu. Kad tu pastiptum". Bet tai visai nereiškė... visai nereiškė, kad ji imsis kažkokių veiksmų.

- Vadinasi, jūsų manymu, žmogžudystė - tai toks poelgis, kuris visiškai nesiderina su misis Kreil charakteriu?

- Jūs nuostabiai mikliai sugebate daryti išvadas, mesjė Puaro. Tegaliu pasakyti... Taip, toks elgesys - ne jos būdui. Ir tai, kas įvyko, galiu paaiškinti tik tuo, kad priežastis buvo ypatinga. Ji dievino vyrą. Tokiais atvejais moteris gali įvykdyti žmogžudystę.

- Sutinku... - linktelėjo Puaro.

- Iš pradžių aš paprasčiausiai buvau priblokštas. Nesupratau, kaip tai atsitiko. Juk tikroji Kerolaina negalėjo šito padaryti.

- Bet jūs neabejojate - juridine prasme, - kad Kerolaina Kreil įvykdė žmogžudystę?

Mereditas Bleikas vėl išpūtė akis.

- Mano mielasis, jeigu ne ji...

- Jeigu ne ji?

- Negaliu įsivaizduoti kito varianto. Nelaimingas atsitikimas? Bet kaip tai atsitiko? Savižudybės versija aš irgi netikiu. Tokia versija buvo iškelta, bet skambėjo labai jau neįtikinamai ir visi, kas pažinojo Kreilą, tuo negalėjo patikėti.

- Aišku.

- Taigi, kas lieka? - paklausė Mereditas Bleikas.

- Lieka viena, - gana šaltakraujiškai pareiškė Puaro: - Emiasą Kreilą nužudė kažkas kitas.

- Bet tai nesąmonė!

- Iš tikrųjų taip manote?

- Esu įsitikinęs. Kam buvo naudinga jo mirtis? Kas jį galėjo nužudyti?

- Jūs geriau turėtumėte žinoti.

- Juk negalite rimtai teigti...

- Galimas daiktas, aš klystu. Bet norėčiau ištirti visus variantus. Gerokai pamąstykite. Ir pasakykite man savo nuomonę.

Mereditas kurį laiką žiūrėjo į Puaro. Paskui nuleido akis. Dar po kelių minučių papurtė galvą:

- Nieko kito negaliu įsivaizduoti. O norėčiau. Jeigu būtų galimybė įtarti ką nors kitą, aš mielai patikėčiau Kerolainos nekaltumu. Man tiesiog kvapą gniaužia pagalvojus, kad ji tai padarė. Iš pradžių aš apskritai negalėjau tuo patikėti. O kas dar ten buvo? Filipas? Ištikimas Kreilo bičiulis. Elza? Kvaila. Aš? Argi aš panašus į žmogžudį? Garbioji guvernantė? Du seni ištikimi tarnai? Ar galima manyti, kad Andžela tai padarė? Ne, mesjė Puaro, alternatyvos nėra. Niekas Emiaso Kreilo negalėjo nužudyti, išskyrus jo žmoną. Juk jis pats išvedė ją iš kantrybės. Štai kodėl, man atrodo, šią žmogžudystę galima vadinti savižudybe.

- Jis žuvo dėl savo kaltės, nors ir ne nuo savo rankos?

- Taip. Tiesa, tai truputį fantastiška, bet - ir priežastis, ir rezultatas.

- Misteri Bleikai, o ar jums neatėjo į galvą, kad nusikaltimo priežastį beveik visuomet galima rasti, išnagrinėjus nužudytojo asmenybę?

- Ne, neatėjo, bet aš suprantu, apie ką jūs kalbate.

- Tiktai gerai žinodami, kas toks buvo nužudytasis, imame

aiškiai suprasti aplinkybes, dėl kurių buvo įvykdytas nusikaltimas, - tarė Puaro. Ir pridūrė: - Būtent šitą aš ir stengiuosi išsiaiškinti. O jūs su broliu man labai padėjote suprasti, kas per vienas buvo Emiasas Kreilas.

Mereditas Bleikas neatkreipė dėmesio į Puaro žodžius. Jo dėmesį patraukė tik brolio priminimas.

- Filipas? - tuoj paklausė.

- Taip.

- Ar su juo irgi kalbėjotės?

- Žinoma.

- Jums derėjo pirmiausia kreiptis į mane, - nesusivaldė Mereditas Bleikas.

Vos vos šyptelėjęs, Puaro ištiesė ranką, tarsi prašydamas atleidimo.

- Žinoma, aš turėjau atsižvelgti į pirmagimystės teisę, - sutiko jis. - Žinau, kad jūs - vyriausias brolis. Bet kadangi Filipas gyvena netoli Londono, man buvo lengviau pirma susitikti su juo.

Mereditas Bleikas vis dar tebesiraukė ir pešiojo ūsą.

- Jums derėjo pirma kreiptis į mane, - pakartojo jis.

Puaro nebesiteisino. Jis laukė. Ir Mereditas Bleikas paaiškino:

- Filipas šiuo klausimu turi išankstinę nuomonę.

- Štai kaip?

- Tiesą sakant, jis visuomet mėgo ir mėgsta užbėgti kitiems už akių. - Ir metė į Puaro pavojaus kupiną žvilgsnį. - Ar jis bandė nuteikti jus prieš Kerolainą?

- O argi tai dabar svarbu?

- Gal ir ne, - sunkiai atsiduso Mereditas Bleikas. - Kartais aš pamirštu, kad tai taip seniai buvo ir kad viskas senų seniausiai pamiršta. Kerolainos jau nebegalima įžeisti. Bet nepaisant to, aš nenorėčiau, kad jūs susidarytumėte klaidingą nuomonę.

- Ar manote, kad jūsų brolis galėjo mane paveikti ir aš susidarysiu klaidingą nuomonę?

- Atvirai šnekant - taip. Matote, jo ir Kerolainos santykiai, taip sakant, visuomet buvo antagonistiški.

- Kodėl?

Iš visko buvo regėti - šis klausimas Bleikui nepatiko.

- Kodėl? Iš kur žinau - kodėl? Jų santykiai taip jau susiklostė, ir viskas. Filipas kiekviena palankia proga prie jos kibdavo. Jis buvo labai nepatenkintas, kai Emiasas ją vedė. Daugiau kaip metus jų nelankė. Nepaisant to, Emiasas po senovei liko artimu draugu. Matyt, Filipas manė, kad pasaulyje nėra moters, kuri būtų verta jo bičiulio. O galbūt bijojo, kad, Kerolainai įsiterpus, jų draugystė nutrūks.

- Ar taip atsitiko?

- Ne. Emiasas bičiuliavosi su Filipu iki pat gyvenimo pabaigos. Mėgdavo pasišaipyti iš jo gobšumo, biržos sandėrių, sumiesčionėjimo. Bet Filipas neimdavo į galvą, tik nusijuokdavo ir atšaudavo: tau, Emiasai, pasisekė - turi nors vieną respektabilų bičiulį.

- O kaip jūsų brolis reagavo į Emiaso ir Elzos Grir romaną?

- Nelengva man atsakyti į šį klausimą. Matote, kartais Filipą sunku buvo suprasti. Man atrodo, jis pyko ant Emiaso, kad dėl tos merguželės pametė galvą. Ne kartą sakė - iš tų šiaudų nebus grūdų ir kad Emiasas vėliau gailėsis. O tuo pačiu man atrodo - teisingiau sakant, dėl šito net neabejoju, - kad jis buvo patenkintas, regėdamas pažemintą Kerolainą.

Puaro antakiai pašoko ant kaktos.

- Iš tikrųjų?

- Teisingai mane supraskite, - atsakė Bleikas. - Sakau tik savo nuomonę. Tai va, man atrodo, kad jis tuo buvo net patenkintas. Nežinau, ar tokį jausmą jis patyrė sąmoningai ar nesąmoningai. Mudu su Filipu mažai ką turime bendra, bet vis dėlto esame broliai ir suprantame vienas kitą. Paprastai broliai skaito vienas kito mintis.

- O po tragedijos?

Mereditas Bleikas papurtė galvą. Jo veidą ėmė traukyti mėšlungis.

- Vargšas Filipas! Jis buvo be galo sukrėstas. Ir ilgai neatsigavo. Emiasą jis labai vertino ir brangino jo bičiulystę. Lenkė galvą Kreilo talentui. Mudu su Emiasu vieno amžiaus. O Filipas dviem metais jaunesnis, todėl visuomet į Emiasą žvelgdavo pa-

garbiai. Taip, jam tai buvo skaudus smūgis. Jis labai niršo ant Kerolainos.

- Jis taip pat neabejojo jos kalte?

- Niekas neabejojo... - atsakė Mereditas Bleikas.

Stojo tyla. O paskui liūdnas ir sudirgęs - šios savybės būdingos bevaliams - Bleikas tarė:

- Visa tai jau buvo pamiršta... baigta. Ir šit atsibastote jūs ir imate rausti viską iš naujo...

- Ne aš. Kerolaina Kreil.

- Kerolaina? - Mereditas išsprogino akis. - Ką jūs čia kalbate!

Nenuleisdamas nuo jo akių, Puaro atsakė:

- Kerolaina Kreil jaunesnioji.

Meredito veidas pasidarė švelnesnis.

- Ak taip, jaunoji Karla. Aš ne iš karto supratau...

- Jūs pamanėte, kad kalbu apie pačia Kerolainą Kreil? Pagalvojote, kad kalbu apie tą, kuriai - kaip čia pasakius? - lemta ramiai gulėti savo kape?

- Nekalbėkite šitaip, - Mereditą Bleiką nukratė šiurpas.

- Ar žinote, kad paskutiniame laiške, adresuotame dukrai, ji rašė buvusi nekalta?

Mereditas vėl išpūtė akis.

- Kerolaina šitaip parašė? - negalėjo patikėti.

- Taip. - Po valandėlės Puaro paklausė: - Stebitės?

- Ir jūs stebėtumėtės, jeigu būtumėte ją matęs teisme. Vargšė, į kampą įvaryta bejėgė būtybė. Ji net nebandė gintis.

- Kapituliavo?

- Ne, ne. Jokiu būdu. Tikriausiai ji pergyveno nužudžiusi žmogų, kurį mylėjo. Bent taip man tada atrodė.

- O dabar abejojate?

- Šitaip parašyti prieš mirtį...

- Galbūt ji pamelavo, trokšdama likti nekalta dukters akyse? - pasufleravo Puaro.

- Galbūt, - abejodamas tarė Mereditas. - Bet sunku patikėti, kad Kerolaina galėtų šitaip elgtis...

Erkiulis Puaro linktelėjo. Karla Lemaršan sakė lygiai tą pa-

tį. Bet Karla rėmėsi vaikystės atsiminimais, o štai Mereditas Bleikas Kerolainą puikiai pažino. Puaro pirmą kartą išgirdo patvirtinimą, kad Karla galima pasitikėti.

Mereditas Bleikas žiūrėjo į jį.

- Jeigu... Jeigu Kerolaina buvo nekalta, vadinasi, visa tai kažkoks košmaras! - lėtai tarė jis. - Tik aš nematau kito sprendimo... - ir skubiai paklausė: - O jūs? Ką jūs manote?

Tyla.

- Kol kas nieko nemanau, - pagaliau prabilo Puaro. - Aš tik renku nuomones. Noriu žinoti, kas buvo toji Kerolaina Kreil. Koks buvo Emiasas Kreilas. Kas per vieni tie žmonės, kurie tuo laiku pas juos buvo. Kas iš tikrųjų įvyko per tas dvi dienas. Aš noriu kruopščiai vieną po kito ištirti visus faktus. Jūsų brolis pasirengęs man padėti. Jis sutiko aprašyti viską, ką tik atsimena.

- Didelės naudos iš to neturėsite, - griežtai tarė Mereditas Bleikas. - Filipas - užimtas žmogus. Jis nesivargins ir nesuks sau galvos, norėdamas prisiminti jau praeitin nugrimzdusius įvykius. Nė kiek nenustebčiau, jeigu jis daug ką supainios.

- Žinoma, viską atsiminti - sunku.

- Štai ką pasakysiu... - Mereditas staiga nutilo, o po valandėlės išraudęs tęsė: - Jeigu norite, ir aš galiu aprašyti. Tada, taip sakant, galėsite sulyginti mūsų atsiminimus, ar ne?

- Puiku! - karštai sušuko Puaro. - Jūs gerai sugalvojote!

- Pažadu, aš viską aprašysiu. Kažkur turiu senus dienoraščius. Tiktai turėkite galvoje, - jis sutrikęs šyptelėjo, - esu nelabai stiprus literatas. Ir su rašyba klumpu. Tikiuosi, nepriekaištausite?

- Stilius ir rašyba mane mažiausiai domina. Man reikalingas paprasčiausias atpasakojimas: ką kas sakė, kaip kas atrodė, kas įvyko. Ir neatmeskite faktų, nepasitenkinkite aprašęs vien tai, kas jums atrodo svarbu. Atkurti atmosferą, taip sakant, padeda viskas.

- Suprantu. Turbūt nelengva įsivaizduoti žmones ir vietoves, kurių niekada neteko matyti?

Puaro linktelėjo.

- Aš norėjau paprašyti... Olderberis ribojasi su jūsų valdomis, ar ne? Ar negalėčiau tenai nukakti ir savo akimis pamatyti, kur įvyko tragedija?

- Kad ir tuoj pat mielai palydėsiu, - atsakė Mereditas Bleikas. - Žinoma, daug kas pasikeitė.

- Ar namo neperstatė?

- Ne, ačiū Dievui, šito nesugalvojo. Dabar ten bendrabutis. Mat vienasėdį nupirko kažkokia visuomeninė organizacija. Vasaromis suplaukia ordos jaunų žmonių. Kambariai pertvarkyti į miegamuosius, o ir visa vienasėdija patyrė didelių permainų.

- Jums teks atkurti pirmykštį vaizdą.

- Pasistengsiu. Kaip gaila, kad Olderberio nematėte anais laikais. Tai buvo vienas gražiausių vienasėdžių šiame krašte.

Jie išėjo iš namo ir žingsniavo žemyn žalia pievele.

- O kas rūpinosi vienasėdžio pardavimu?

- Mažosios Karlos globotojai. Karlai atiteko visas Kreilo turtas. Jis nepaliko testamento, todėl palikimas turėjo būti padalytas žmonai su kūdikiu. Tačiau Kerolaina surašė testamentą ir savąją dalį taip pat atidavė mergaitei.

- Ir nieko nepaliko savo netikrajai seseriai?

- Andželai pinigų paliko tėvas.

- Aišku, - linktelėjo Puaro. Ir tuoj sušuko: - Kur mane vedate? Juk antai jau jūros krantas.

- Turiu jums paaiškinti mūsų geografiją. O apskritai tuoj pats viską suprasite. Matote užtekį? Jis vadinasi Kemel Kriku ir gerokai įlenda į sausumą. Primena upės žiotis, o iš tikrųjų tai jūra. Norint patekti į Olderberį reikia sukti dešiniau ir aplenkti užtekį, bet kur kas paprasčiau į aną pusę persikelti valtele. Anoje pusėje ir yra Olderberis. Štai čia užtekis susiaurėja ir pro medžius jau matosi namas.

Jie priėjo nedidelį paplūdimį. Kitame krante augo giraitė, o už jos, ant kalvos tarp medžių, baltavo didelis pastatas.

Pakrantės smėlyje gulėjo dvi valtys. Mereditas Bleikas, Puaro padedamas, vieną nustūmė į vandenį, ir netrukus jie jau plaukė į kitą pusę.

- Anksčiau mes visuomet naudodavomės šituo keliu, - aiškino Mereditas. - O jeigu pūsdavo vėjas arba lydavo, tai važiuodavome mašina. Aplinkiniu keliu bus bene trys mylios.

Jis puikiai prisišvartavo prie akmeninės prieplaukos, o pas-

kui atidžiai nužvelgė pakrantėje pastatytus medinius namukus ir betonuotas terasas.

- Visa tai nauja. Anksčiau čia tebuvo valčių elingas - sukiužusi daržinė - ir daugiau nieko. Už paplūdimio, antai ten, prie uolų, buvo maudyklės.

Jis padėjo Puaro išsiropšti iš valties, pririšo ją, ir vyrai ėmė kopti stačiu takeliu.

- Vargu ar ką sutiksime, - tarė Bleikas. - Balandyje jeigu čia kas nors ir būna, tai tik per Velykas. O jeigu ir sutiksim, tai neišsigąskite - aš gerai sutariu su visais kaimynais. Šiandien saulė šildo kaip reikiant. Lyg vasarą. Va ir tada buvo nuostabi diena. Labiau priminė liepą nei rugsėjį. Danguje švietė aiški saulė, nors pūtė gana šaltas vėjukas.

Takelis, išbėgęs iš giraitės, suko apie uolą.

- O štai ten, - parodė Mereditas, - Ginklų sodas. Mes kaip tik po juo. Apeisime iš jūros pusės.

Takelis vėl vinguriavo tarp medžių, o paskui, staiga pasukęs, atvedė prie aukštos akmenų tvoros vartų. Iš čia į viršų raitėsi keliukas. Mereditas atidarė vartelius, ir jie žengė į Ginklų sodą.

Akimirką Puaro apžlibino ryški saulės šviesa. Ginklų sodas buvo įkurtas dirbtinėje plynaukštėje. Jį juosė akmenų tvora su šaudymo angomis. Vienoje angoje styrojo patranka. Sodas, regis, kabojo virš jūros. Virš sodo ir už jo augo medžiai. O iš jūros pusės aikštelė buvo atvira - prieš akis akinančiai mėlynavo vanduo.

- Nuostabi vieta, - tarė Mereditas ir paniekinamai mostelėjo ranka, parodydamas kažkokį statinį, primenantį altaną, prigludusį prie užpakalinės sienos. - Šitos pavėnės anais laikais, žinoma, nebuvo - tik sena stoginė, kurioje Emiasas laikydavo dažus, alų ir sodo kėdes. Ir betono nebuvo nė sprindžio. Štai čia stovėjo stalas ir suolas - ketiniai, bet dažyti. Tai ir viskas. Tačiau didesnių permainų lyg ir nėra, - baigė tarsi pats abejodamas.

- Kaip tik čia viskas ir įvyko?

Mereditas linktelėjo.

- Suolas stovėjo antai ten, prie stoginės. Ant jo Kreilą ir rado nebegyvą. Tiesa, jis dažnai tapydavo pusiaugulomis. Atsišliedavo į atkaltę ir žiūrėdavo žiūrėdavo... O paskui staiga pašokdavo ir

kaip beprotis imdavo tepti dažus. - Mereditas trumpam nutilo. - Todėl iš pradžių net nepagalvojo, kad jis jau miręs. Žmogus miega, ir tiek. Atsilošė į suolo atkaltę ir užsnūdo. Tie nuodai akimoju paraližuoja. Žmogus net skausmo nejaučia... Aš... dėlto aš net džiaugiuosi...

- O kas jį rado? - paklausė Puaro, nors jau žinojo, ką Mereditas atsakys.

- Ji. Kerolaina. Po pietų. Mudu su Elza, rodos, paskutiniai matėme jį gyvą. Turbūt nuodai jau buvo prasiskverbę į organizmą, nes Emiasas atrodė gana keistai. Bet būčiau linkęs apie tai nepasakoti. Verčiau jau aprašysiu. Taip man bus lengviau.

Jis staiga apsisuko ir išėjo iš Ginklų sodo. Puaro, nepasakęs daugiau nė žodžio, nusekė iš paskos.

Vinguriuojančiu keliuku jie lipo į viršų. Aukščiau buvo dar viena medžiais apaugusi pievelė su stalu ir suolu.

- Ir čia nedaug kas pasikeitė, - tarė Mereditas. - Tiesa, suolas buvo ne senoviško suolo imitacija, o paprastas, ketinis, dažytas. Sėdėti kietoka, bet užtat - koks vaizdas!

Puaro pritarė. Pro medžių šakas aiškiai matėsi Ginklų sodas ir jūros įlanka.

- Tą dieną prieš pietus aš čia šiek tiek pabuvau, - pasakojo Mereditas. - Medžiai dar nebuvo tokie šakoti kaip dabar. Puikiai mačiau šaudymo angas. Vienoje sėdėjo Elza ir pozavo. Ji sėdėjo pasukusi į šoną galvą. Medžiai auga greičiau, negu atrodo, - vos pastebimai trūktelėjęs pečiais, murmėjo jis. - O gal paprasčiausiai aš senstu? Eime į namą.

Jie vėl pasuko keliuku, ir netrukus priėjo Jurgio epochos stiliaus gražų seną namą. Prie jo jau buvo prilipdytas priestatas, o šalia žalioje pievelėje puikavosi kokia penkiasdešimt medinių namukų.

- Juose miega vaikinai, o merginos daugiausia name, - aiškino Mereditas. - Vargu, ar ką įdomaus čia pamatysite. Visi kambariai pertverti užtvaromis. Štai čia kažkada buvo nedidelis šiltadaržis. O naujieji šeimininkai vietoj jo pastatė galeriją. Jiems turbūt patinka čia atostogauti. Tik gaila, viską sumaitojo ir pertvar-

kė. - Jis apsisuko. - Atgal eisime kitu keliu. Man visur vaidenasi praeitis. Aplinkui vien vaiduokliai.

Jie grįžo į prieplauką vingiuotu keliu, metę didelį lanką. Ėjo tylėdami. Puaro suprato savo palydovo nuotaiką.

Kai jiedu vėl atsirado Hendkros Menore, Mereditas Bleikas staiga tarė:

- Žinote, aš juk nupirkau tą paveikslą. Tą, kurį Emiasas tada tapė. Aš tiesiog drebėjau nuo minties, kad jį parduos tik dėl skandalingos reputacijos ir visokie į patologiją linkę niekšai žiūrės į jį išsproginę akis. Kūrinys iš tikrųjų nuostabus. Emiasas sakė, kad tai bus jo geriausias darbas, ir man atrodo, jis neklydo. Praktiškai jį baigė, nors dar troško padirbėti dieną ar dvi. Norite pamatyti?

- Mielai, - skubėjo atsakyti Erkiulis Puaro.

Bleikas nuvedė jį holu, išsitraukė iš kišenės raktą, atrakino duris, ir jiedu atsidūrė gana dideliame kambaryje. Kvepėjo dulkėmis. Bleikas atvėrė medines langines. Įsirėžęs pakėlė lango rėmą ir į kambarį įsiveržė pavasario aromato prisodrintas oras.

- Štai taip geriau, - tarė.

Bleikas stovėjo prie lango ir traukė krūtinėn gaivų orą. Puaro priėjęs atsistojo šalia. Klausti, kas tai per kambarys, nebuvo reikalo. Lentynos, nors ir tuštutėlės, bet su butelių žymėmis. Prie vienos sienos, šalia kriauklės, kėpsojo jau niekam tikęs chemijos prietaisas. Visus daiktus buvo nugulęs storas dulkių sluoksnis.

Mereditas Bleikas žiūrėjo pro langą.

- Kaip lengvai sugrįžta praeitis, - tarė jis. - Štai kaip tik čia aš stovėjau, traukdamas žydinčių jazminų kvapą, lyg lakštingala čiulbėjau apie savo nepaprastus užpilus ir trauktines.

Puaro mašinaliai iškišo pro langą ranką ir nuskynė lapeliais apkibusią jazmino šakelę.

Mereditas Bleikas ryžtingai priėjo prie paveikslo ir timptelėjo nuo jo drobulę.

Puaro užtraukė kvapą. Iki šiol jis buvo matęs keturis Emiaso Kreilo tapytus paveikslus: du Treilo galerijoje, vieną Londone pas paveikslų pirklį ir dar natiurmortą su rožėmis. O dabar priešais jį buvo paveikslas, kurį dailininkas laikė geriausiu savo darbu; jis dar kartą įsitikino, koks nuostabus meistras buvo Kreilas.

Paveikslas buvo nutapytas Kreilui būdinga maniera, tarsi padengtas glansu. Iš pirmo žvilgsnio jis priminė plakatą - labai jau rėkiančios spalvos. Paveiksle buvo pavaizduota mergina ryškiai geltona palaidine ir tamsiai mėlynomis kelnėmis. Skaisčios saulės šviesos nulieta, ji sėdėjo ant pilkos sienos ryškiai mėlynos jūros fone. Tokios paprastai vaizduojamos reklamų skyduose.

Bet pirmasis įspūdis buvo apgaulingas. Paveiksle pateiktas vaizdas buvo kažkoks deformuotas. Viskas blizgėjo ir švietė labiau, negu turėtų blizgėti ir šviesti. O jeigu reikėtų apibūdinti merginą...

Ji buvo pats gyvenimas. Joje buvo viskas, ką gali duoti gyvenimas - jaunystė, kunkuliuojanti energija, žiburiuojantis veidas ir akys...

Kiek gyvumo! Kiek jaunos aistros! Štai ką regėjo Emiasas Kreilas Elzoje Grir, kuri jį padarė aklu ir kurčiu savo žmonai, tokiai tauriai būtybei. Elza buvo pats gyvenimo ir jaunystės įsikūnijimas.

Ideali, žavios lieknos figūros būtybė; galva iškelta, žvilgsnis pasitikintis ir triumfuojantis; žiūri į jus, stebi, laukia...

Erkiulis Puaro skėstelėjo rankomis.

- Nuostabu... Taip, nuostabu...

- Ji buvo tokia jauna, - susijaudinęs sušnibždėjo Mereditas Bleikas.

Puaro linktelėjo.

"Ką turi galvoje dauguma žmonių, sakydami "tokia jauna"? - galvojo jis. - Tokia nekalta, tokia jaudinanti, tokia bejėgė? Juk jaunystė - tai įžūlumas, tai jėga, tai energija - ir žiaurumas! Ir dar - jaunystė lengvai pažeidžiama".

Puaro paskui Bleiką pasuko prie durų. Jis dar labiau susidomėjo Elza Grir. Dabar keliaus pas ją. Ką gyvenimas padarė iš tos ūmios, aistringos, įžūlios būtybės?

Puaro dar kartą atsigręžė į paveikslą.

Tos akys... jos seka jį... Nori jam kažką pasakyti...

Bet jeigu jis nesupranta jų bylojimo? Gal tai padarys pati moteris? O gal tos akys bando pasakyti tai, ko ir pati jų savininkė nežino?

Toks pasitikėjimas, tokia pergalės nuojauta...

O įsikišo Mirtis ir ištraukė auką iš tų godžių, nekantrių, jaunų rankų...

Ir šviesa užgeso pergale degančiose akyse. Kokios dabar Elzos Grir akys?

Dar kartą žvilgtelėjęs į paveikslą, jis išėjo iš kambario.

"Ji buvo nepataisoma optimistė", - pagalvojo jis.

Ir jam pasidarė... truputį baisu.

VIII skyrius

TREČIAS PARŠIUKAS PUOTĄ IŠKĖLĖ...

Štai ir Bruko gatvė. Namo langus puošė dėžutės su tulpėmis. O kai atidarė lauko duris, nuo hole stovinčios milžiniškos gėlių vazos padvelkė svaigus baltųjų alyvų aromatas.

Pusamžis liokajus paėmė iš Puaro skrybėlę ir lazdą. Tuos daiktus beregint pačiupo iš kažkur atsiradęs kitas tarnas, o liokajus pagarbiai burbtelėjo:

- Gal malonėtumėte eiti su manimi, sere?

Puaro, sekdamas iš paskos, perėjo holą ir trimis laipteliais nusileido žemyn. Atidaręs duris, liokajus taisyklingai ir aiškiai ištarė svečio vardą bei pavardę.

Kai tarnas uždarė duris, nuo kėdės prie židinio pakilo ir jo pasitikti žengė aukštas liesas žmogus.

Lordui Ditišemui buvo apie keturiasdešimt. Ir buvo jis ne tik Anglijos peras, bet ir poetas. Dvi ekstravagantiškos eiliuotos pjesės, pareikalavusios nemažų išlaidų, buvo pastatytos teatre ir turėjo *succès d'estime**. Gana iškili kakta, aštrus smakras, nuostabios akys ir nuostabiai daili burna - toks buvo lordas.

Puaro atsisėdo. Šeimininkas pasiūlė cigaretę ir Puaro paė-

*Vidutinišką pasisekimą (pranc.).

mė. Lordas Ditišemas uždarė dėžutę, brūkštelėjo degtuką, palaukė, kol Puaro pridegė, ir tik tada atsisėdo ir smalsiai pažiūrėjo į svečią.

- Berods, jūs atėjote pasimatyti su mano žmona? - tarė jis.

- Ledi Ditišem maloniai sutiko mane priimti, - patvirtino Puaro.

- Aišku.

Stojo tyla.

- Tikiuosi, neprieštarausite, lorde Ditišemai? - išdrįso paklausti Puaro.

Liesą mieguistą veidą ūmai nutvieskė šypsena.

- Mesjė Puaro, kuri moteris mūsų laikais ima galvon vyro prieštaravimus?

- Vadinasi, iš tikrųjų jūs esate prieš?

- Ne, negalėčiau pasakyti, kad būčiau prieš. Bet prisipažinsiu - aš truputį baiminuos to efekto, kurį mano žmonai gali padaryti būsimas pašnekesys. Kalbėsiu visiškai atvirai. Prieš daugelį metų, dar būdama visai jauna, mano žmona patyrė sunkų išbandymą. Manau, kad po to sukrėtimo ji jau atsigavo ir viską pamiršo. Bet štai ateinate jūs. Jūsų klausimai, ko gero, sužadins senus atsiminimus.

- Nuoširdžiai apgailestauju, - atjausdamas tarė Puaro.

- Aš negaliu įsivaizduoti, kokios bus pasekmės.

- Užtikrinu jus, lorde Ditišemai, aš padarysiu viską, ką tik leidžia mano jėgos, kad nesudirginčiau ledi Ditišem. Sprendžiant iš jūsų žodžių, ji yra trapus ir nervuotas žmogus.

Puaro labai nustebo, išgirdęs šeimininką smagiai kvatojant.

- Kas, ar Elza? - paklausė jis. - O, Elza stipri kaip arklys.

- Tokiu būdu... - Puaro diplomatiškai nutilo. Ši situacija jam pasirodė įdomi.

- Mano žmoną, - tarė lordas Ditišemas, - ne taip jau lengva išmušti iš pusiausvyros. Mane domina, ar jūs žinote, kodėl ji sutiko su jumis susitikti?

- Iš smalsumo? - tiesiai paklausė Puaro.

Šeimininko akys lyg ir pagarbiau sušvito.

- A, vadinasi, jūs šitą suprantate?

- Žinoma. Moteris nepajėgi atsisakyti pokalbio su privačiu detektyvu. Vyras detektyvą pasiųstų velniop.

- Yra ir moterų, kurios pasiųstų po velnių.

- Tik pasikalbėjusios.

- Galbūt. - Lordas Ditišemas nutilo. - Kam prireikė tos knygos?

Erkiulis Puaro gūžtelėjo pečiais.

- Vieni atgaivina senus motyvus, prikelia iš mirusiųjų pamirštas intermedijas, atkuria kažkada buvusius madingus kostiumus. O kiti atstato atmintyje žiauriausius nusikaltimus.

Lordas Ditišemas paniekinamai susiraukė.

- Galite tai vertinti kaip jums patinka, bet žmogaus prigimties neįmanoma pakeisti. Žmogžudystė - drama. O žmonės trokšta dramų.

- Tai tiesa, - sutiko lordas Ditišemas.

- Todėl, kaip suprantate, - tęsė Puaro, - knyga bus parašyta. Į mano pareigas teįeina prižiūrėti, kad joje nebūtų grubių klaidų ir faktų iškraipymo.

- Aš visuomet buvau tos nuomonės, kad faktai yra visuotinis turtas.

- Faktai, bet ne jų interpretacija.

- Ką turite galvoje, mesjė Puaro? - griežtai paklausė Ditišemas.

- Mielas drauge Ditišemai, argi jūs nežinote, kad kiekvieną istorinį faktą galima pateikti ir vienaip, ir kitaip. Imkime pavyzdį: kiek knygų parašyta apie karalienę Mariją Stiuart! Ji vaizduojama ir kankinė, ir paleistuvė be garbės, ir kilniadvasė šventoji, ir žudikė, intrigantė, ir aplinkinių bei likimo auka! Pasirinkite, ką norite!

- O šiuo atveju? Kreilą nužudė žmona - tai bent jau įrodyta. Per teismą mano žmona nepelnytai buvo įžeidinėjama. Jai teko net slapčiomis sprukti iš teismo rūmų. Visuomenės nuomonė aiškiai jai buvo nepalanki.

- Anglai - aukštos dorovės žmonės, - tarė Puaro.

- Teisingai, tegu būna jie prakeikti! - patvirtino lordas Ditišemas. Ir, nenuleisdamas nuo Puaro akių, paklausė: - O jūs?

- Aš, - atsakė Puaro, - gyvenu labai dorybingą gyvenimą. Bet tai toli gražu ne tas pats, kas būti aukštos doros žmogumi.

- Kartais susimąstau, - tarė lordas Ditišemas, - kas iš tikrųjų buvo toji misis Kreil? Visos tos šnekos apie įžeistus žmonos jausmus... Man atrodo, už tų žodžių slypi kažkas kita.

- Apie tai gali žinoti jūsų žmona, - pasakė Puaro.

- Mano žmona, - lyg aidas atsiliepė Ditišemas, - nemėgsta kalbėti apie tai, kas tada įvyko.

Puaro susidomėjęs pažvelgė į jį.

- Imu suprasti...

- Ką imate suprasti? - pertraukė Ditišemas.

- Kūrybinę poeto vaizduotę... - nuolankiai atsakė Puaro.

Lordas Ditišemas atsistojo ir paskambino.

- Mano žmona jūsų laukia, - tarė jis.

Durys atsidarė.

- Ar skambinote, milorde?

- Palydėkite mesjė Puaro pas ledi Ditišem.

Du laiptų narveliai į viršų, minkštas kilimas, pritemdyta šviesa. Viskas bylojo apie turtą, bet ne apie skonį. Asketiškas paprastumas vyravo tik lordo Ditišemo kambaryje. O visur kitur akis badė prabanga. Čia buvo tik tai, kas geriausia. Daiktai nebūtinai turėjo stulbinti. Paprasčiausiai buvo laikomasi principo - "kaina neturi reikšmės". Nors geru skoniu šeimininkai negalėjo pasigirti.

"Iškėlė šaunią puotą? Taip, šaunią!" - pats sau pakartojo Puaro.

Kambarys, į kurį jį įvedė, buvo nedidelis. Didžioji svetainė - antrajame aukšte. O čia buvo kukli namų šeimininkės svetainė. Kai pranešė apie Puaro, ledi Ditišem stovėjo prie židinio.

Jis vėl prisiminė frazę: *Ji mirė jauna...*

Mintyse kartodamas šituos žodžius, Puaro žiūrėjo į Elzą Ditišem, kuri kažkada buvo Elza Grir.

Jis nė už ką nebūtų atpažinęs tos, nutapytosios, kurią jam parodė Mereditas Bleikas. Tenai jinai - jaunystės įsikūnijimas, energijos įsikūnijimas. Dabar viso to nebebuvo nė kvapo. Užtat jis išvydo tai, ko nepamatė Kreilo paveiksle: Elza buvo graži moteris. Taip, jo pasitikti ėjo tikra gražuolė. Ir, suprantama, dar visai

jauna. Kiek jai metų? Trisdešimt šešeri, jeigu tuo laiku, kai įvyko tragedija, jai buvo dvidešimt. Tamsūs plaukai nepriekaištingai sušukuoti ant idealios galvutės; veido bruožai - bemaž klasikiniai; sumaniai nusigrimavusi.

Staiga Puaro pasijuto nei šiaip, nei taip. Turbūt per senąjį misterį Džonataną, samprotavusį apie Džiuljetą... Ji jokia Džiuljeta, o ir apskritai ar galima įsivaizduoti Džiuljetą nurimusią ir susitaikiusią po Romeo netekties?.. Džiuljetai lemta mirti jaunai...

Elza Grir liko gyva...

- Man labai įdomu, mesjė Puaro, - tarė ji aiškiu, kiek monotonišku balsu. - Prašom sėstis, ir sakykite, kuo galiu būti jums naudinga?

"Jai visai neįdomu, - pamanė jis. - Niekas neįstengs jos sudominti".

Didelės pilkos akys priminė mirusius ežerus.

Puaro ir vėl vaizdavo svetimtautį.

- Aš sutrikau, madam, aš visiškai sutrikau, - sušuko jis.

- Kodėl?

- Todėl, kad supratau, jog... anos tragedijos priminimas jums gali būti be galo skaudus!

Regis, jo žodžiai ją pralinksmino. Taip, pralinksmino. Ji aiškiai juokėsi iš jo baugulio.

- Turbūt mano vyras kažką prisuokė? Juk jis jus pasitiko? Jis nieko nesupranta. Ir niekada nesuprato. Aš visai ne tokia jausminga, kokią jis mane įsivaizduoja. Mano tėvas buvo paprastas darbininkas, bet sugebėjo prasimušti ir praturtėti. O prasimuša tik storaodžiai. Ir aš storaodė.

"Taip, tai tiesa, - pamanė Puaro. - Reikia būti storaode, kad apsigyventum Kerolainos Kreil namuose".

- Tai kuo galėčiau jums pagelbėti? - pakartojo ledi Ditišem.

- Ar jūs esate įsitikinusi, madam, kad ramia širdimi galėsite kalbėti apie praeities įvykius?

Ji trumpam susimąstė, ir Puaro staiga dingtelėjo: ledi Ditišem - nuoširdus žmogus. Ji gali pameluoti tik neturėdama kitos išeities, bet ne dėl naudos.

- Ne, man neskaudės, - mįslingai atsakė ledi Ditišem. - Prisipažinsiu, aš net neprieštaraučiau, jei skaudėtų.

- Kodėl?

- Labai jau apmaudu niekada nieko nejausti... - sudirgusi atšovė ji.

Ir vėl Erkiulis Puaro pamanė: "Taip, Elza Grir mirė..."

O garsiai tarė:

- Tokiu būdu, ledi Ditišem, mano uždavinys tapo dar paprastesnis.

- Kas jus domina? - linksmai paklausė ji.

- Ar turite gerą atmintį, madam?

- Man atrodo, neblogą.

- Ir esate įsitikinusi, kad ramia širdimi galėsite kalbėti apie anuos laikus?

- Žinoma. Skausmą jauti tik tada, kai tave skaudina.

- Taip, žinau, yra žmonių, taip manančių.

- O Edvardas - mano vyras - šito nesupranta, - tarė ledi Ditišem. - Jis mano, kad teismo procesas man buvęs sunkus išbandymas.

- O argi ne?

- Ne, aš patyriau net malonumą, - atsakė Elza Ditišem, ir jos balse buvo galima jausti kažkada patirto malonumo atbalsį. - Dieve, ką tik su manimi neišdarinėjo tas niekšas Depličas! - tęsė ji. - Tas velnias! Bet man patiko susiimti. Jis taip ir nesugebėjo su manimi susidoroti.

Ji nusišypsojo ir pažiūrėjo į Puaro.

- Tikiuosi, nesudaužiau jūsų iliuzijų? Dvidešimtmetė mergina juk turėjo mirti iš gėdos! Bet aš nemiriau. Man buvo tas pats, ką apie mane kalba. Aš tenorėjau vieno.

- Ko?

- Kad ją pakartų, - atsakė Elza Ditišem.

Jis atkreipė dėmesį į jos rankas - gražias, ilgais aštriais nagais. Moters rankos.

- Jūs manote, kad esu kerštinga? Taip, aš pasiryžusi keršyti už bet kokią skriaudą. Ta moteris buvo paprasčiausia bjaurybė. Ji žinojo, kad Emiasas mane myli, kad rengiasi ją mesti, ir nužudė jį tik dėl to, kad man neatitektų.

Ji pažiūrėjo Puaro į akis.

- Ar toks elgesys jums neatrodo niekšiškas?

- O argi nesuprantate, kad egzistuoja pavydas? Ar neatjaučiate žmonių, kurie pavyduliauja?

- Ne, neatjaučiu. Jeigu žaidimas praloštas, vadinasi, praloštas. Negali išlaikyti vyro - paleisk ir tegu sau eina į visas keturias puses. Aš nežinau, kas tai yra savininko jausmas.

- Galbūt jūs būtumėte ėmusi kitaip mąstyti, jeigu būtumėte tapusi Kreilo žmona.

- Kažin. Mes nebuvome... - staiga ji apdovanojo Puaro šypsena. Jos šypsena, jis pajuto, šiek tiek gąsdino, nes neatspindėjo tų jausmų, kuriuos tą akimirką ji patyrė. - Aš norėčiau, kad jūs suprastumėte kartą ir visiems laikams, - tarė ji, - kad Emiasas Kreilas nesuvedžiojo nekaltos mergaitės. Viskas buvo ne taip! Didžiausia kaltė tenka man. Aš jį sutikau priėmime ir įsimylėjau. Pajutau - noriu, kad jis būtų mano...

Parodija, keista parodija, bet -

Ir aš tuomet visas gėrybes savo
Sudėsiu paklusniai prie tavo kojų
Ir eisiu ten, kur įsakysi tu.

- Nepaisant to, kad jis buvo vedęs?

- Pašaliniams įeiti draudžiama? Gyvenimas visai kitoks, ir ne spaustuvėje spausdintos instrukcijos reglamentuoja mūsų poelgius. Jeigu jis nelaimingas su žmona ir gali būti laimingas su manimi, tai kodėl privalo bėgti nuo laimės? Juk gyvename tik vieną kartą.

- Bet aš girdėjau, kad jis buvęs laimingas ir patenkintas savo šeimyniniu gyvenimu.

- Ne, - Elza papurtė galvą. - Juodu gyveno kaip šuo su kate. Ji visą laiką prie jo kibdavo. Ji buvo... O, ji buvo baisi moteris!

Ledi Ditišem atsistojo ir užsirūkė.

- Gal aš ir per griežta, - vos vos šyptelėjo, - bet iš tiesų ją laikau šlykščia būtybe.

- Tai buvo skaudi tragedija, - susimąstęs tarė Puaro.

- Taip, didelė tragedija.

Staiga mirtinos nuobodulybės kaukė tarsi nukrito nuo jos veido - jis pagyvėjo.

- Mane nužudė, suprantate? Nužudė. Nuo to laiko aš nieko nebejaučiu, visiškai nieko. - Ji ėmė kalbėti tyliau. - Vien tuštuma! - sudirgusi mostelėjo ranka. - Aš iš akvariumo ištrauktas muziejaus eksponatas.

- Nejaugi Emiasas Kreilas taip daug jums reiškė?

Ji linktelėjo. Linktelėjo kažkaip keistai patikliai, net jaudinančiai.

- Man atrodo, aš visada buvau siauraprotė, - niūriai prisipažino ji. - Tikriausiai reikėjo... nusidurti durklu, kaip padarė Džiuljeta. Bet šitaip pasielgdama juk būčiau prisipažinusi, kad esu niekam tikusi, kad gyvenimas mane palaužė!

- Ir jūs pasirinkote kitą kelią?

- Tereikia tik įveikti nelaimę, ir laimi viską. Aš įveikiau. Nelaimė nuslinko į praeitį. Aš nutariau susirasti kažką nauja.

Taip, nauja. Puaro beveik matė, kaip ji iš paskutiniųjų stengiasi įgyvendinti tai, ką sugalvojo. Matė, kaip ji, graži, turtinga ir gundanti, godžiomis plėšriomis rankomis stengiasi atsilaužti gardesnį kąsnį, kad tik užpildytų savo gyvenimo tuštybę. Ji troško herojų - štai ir ištekėjo už garsaus aviatoriaus, paskui už keliautojo, solidaus ir stipraus Arnoldo Stivensono, tikriausiai savo išore priminusio Emiasą Kreilą, o po to ir vėl puolė ant kaklo kūrybinei asmenybei - Ditišemui!

- Aš niekada nebuvau veidmainė, - kalbėjo Elza Ditišem. - Yra tokia ispanų patarlė, ji man visuomet patiko: imk, ką nori, bet skolą grąžink iki paskutinio grašio, sako Dievas. Aš taip ir elgiausi. Ir visuomet buvau pasirengusi užmokėti iki paskutinio grašio.

- Bet juk yra daiktų, kurių negalima nupirkti, - tarė Puaro.

Ledi Ditišem pervėrė jį atidžiu žvilgsniu.

- Aš turiu galvoje ne tik pinigus.

- Žinoma, žinoma. Suprantu, ką turite galvoje, - atsakė Puaro. - Bet yra daiktų, kurie neparduodami.

- Kvailystė!

Jis vos pastebimai šyptelėjo. Jos balse pasigirdo praturtėti sugebėjusios fabriko mergaitės arogancija.

Erkiuliui Puaro ūmai jos pagailo. Žvilgtelėjo į glotnų veidą, iš kurio sunku buvo spręsti apie amžių, į pavargusias akis ir prisiminė Emiaso Kreilo paveiksle nutapytą merginą...

- Smulkiau papasakokite apie tą knygą, - tarė Elza Ditišem. - Kodėl nutarėte ją išleisti? Kieno tai idėja?

- O mieloji ledi, tai įprastas leidėjų noras: įtikti skaitytojams, vakarykštę sensaciją pateikti šiandieniniame padaže!

- Bet ne jūs esate knygos autorius?

- Ne, aš tik nusikaltimų ekspertas.

- Norite pasakyti, kad, išleisdami panašias knygas, jie su jumis konsultuojasi?

- Ne visuomet. Bet šį kartą iš tikrųjų į mane kreipėsi pagalbos.

- Kas?

- Man tenka - kaip čia pasakius? - peržiūrėti rankraštį suinteresuotosios pusės prašymu.

- Kas toji suinteresuotoji pusė?

- Mis Karla Lemaršan.

- Kas ji?

- Emiaso ir Kerolainos Kreilų duktė.

Elza kurį laiką sutrikusi žiūrėjo į Puaro.

- Ak taip, tiesa, juk buvo ir kūdikis, - prisiminė ji. - Turbūt jau suaugusi?

- Taip, dvidešimt vienerių.

- O kaip atrodo?

- Aukšta, tamsiaplaukė, man regis, graži.

- Norėčiau su ja susitikti, - susimąsčiusi tarė Elza.

- Kažin ar ji pageidautų.

- Kodėl ne? - nustebo Elza. - Ak, tiesa. Bet juk tai niekai! Argi ji ką atsimena? Tada jai turbūt nė šešerių nebuvo.

- Ji žino, kad jos motiną teisė už tėvo nužudymą.

- Ir ji mano, kad aš kalta?

- Galimas daiktas.

Elza gūžtelėjo pečiais.

- Kokia kvailystė! Jeigu Kerolaina būtų elgusis protingai...

- Vadinasi, jūs manote, kad esate nieko dėta?

- Žinoma. Aš neturiu dėl ko gėdytis. Aš jį mylėjau. Aš galėjau padaryti jį laimingą. - Ji pažvelgė į Puaro. Jos veidas virptelėjo, ir jis staiga išvydo merginą iš paveikslo. - Jeigu galėčiau jus priversti suprasti... jeigu jūs galėtumėte pažvelgti į praeitį mano akimis... Jeigu žinotumėte...

Puaro palinko arčiau prie jos.

- Kaip tik šito aš noriu. Matote, misteris Filipas Bleikas, kuris tuo metu buvo pas Kreilus, kuo smulkiausiai man aprašys viską, kas tada įvyko. Misteris Mereditas Bleikas irgi pažadėjo. Jeigu ir jūs...

Elza Ditišem giliai atsiduso.

- Tie du! - paniekinamai tarė. - Filipas neatrodė esąs labai protingas. Mereditas rėžė sparną apie Kerolainą. Gana šaunus žmogus. Bet iš jų užrašų nieko doro nesužinosite.

Jis stebėjo ją, matė - ji paguvėjo, matė - mirusi moteris vėl tapo gyva.

- Norite žinoti tiesą? - griežtai ir kone niršiai paklausė ji. - Ne paskelbimui. Tik sau...

- Aš pažadu nieko neskelbti be jūsų sutikimo.

- Aš norėčiau parašyti teisybę... - keletą minučių kažką sau galvodama ji tylėjo. Puaro matė - jos veidas pašvelnėjo, pajaunėjo, matė - vos tik į jos gyvenimą grįžo praeitis, ji iš karto pasikeitė.

- Grįžti į praeitį, ją apmąstyti... Paaiškinti jums, kokia ji buvo... - Jos akys užsidegė. Ji ėmė giliau kvėpuoti. - Ji nužudė jį. Ji nužudė Emiasą. Emiasą, kuris norėjo gyventi... mėgaudamasis gyvenimu... Neapykanta negali būti stipresnė už meilę, bet jos neapykanta buvo stipresnė. Ir mano neapykanta jai... Aš jos neapkenčiu, neapkenčiu, neapkenčiu...

Ji priėjo prie Puaro, pasilenkė ir suspaudė jo rankas.

- Jūs privalote suprasti, - atkakliai prašė ji, - mano ir Emiaso jausmus. Tuoj kai ką jums parodysiu.

Ji puolė prie mažyčio biuro ir atidarė slaptą dėžutę.

Grįžo rankose spausdama suglamžytą laišką, kurio net rašalas jau buvo pablukęs. Įbruko laišką Puaro, ir jis nei iš šio, nei iš to prisiminė kažkada sutiktą mažą mergaitę, kuri štai taip įbruko jam savo brangenybę - kriauklytę, rastą kažkur paplūdimyje ir

kruopščiai saugomą. Lygiai taip pat, kaip dabar ledi Ditišem, mergaitė pasitraukė į pašalį ir jį stebėjo. Išdidi, išsigandusi, budriai sekė, kaip jis reaguos.

Puaro išskleidė keturlinkai sulankstytą lapą.

"Elza, mano nuostabusis vaikeli! Dar niekada aš nepatyriau ką nors panašaus. Ir vis dėlto bijau, aš - pagyvenęs, bjauraus charakterio žmogus, nežinąs, kas yra pastovumas. Netikėk manimi, neapgaubk manęs savo pasitikėjimu - aš keistas žmogus, bet geras dailininkas. Geriausia, ką turiu, priklauso menui. Todėl vėliau nesakyk, kad tavęs neperspėjau.

Mano mylimoji, vis tiek tu būsi mano. Dėl tavęs esu pasirengęs parduoti velniui sielą, ir tu šitą žinai. Aš nutapysiu tavo portretą, kuris privers iš nuostabos aiktelėti visą pasaulį. Aš kraustaus iš proto dėl tavęs. Aš negaliu miegoti, negaliu valgyti. Elza, Elza, Elza, aš tavo amžiams, tavo iki savo gyvenimo pabaigos. Emiasas".

Rašalas išbluko, popierius trupėjo. Bet žodžiai gyveno, vibravo... Kaip prieš šešiolika metų.

Jis pažvelgė į moterį, kuriai buvo skirtas šis laiškas.

Pirmykštė moteris jau nebeegzistavo.

Priešais jį sėdėjo jauna įsimylėjusi mergina.

Ir vėl jis prisiminė Džiuljetą...

IX skyrius

KETVIRTAM PARŠIUKUI PRITRŪKO ŠAUKŠTELIO...

- Ar galiu paklausti - kodėl, mesjė Puaro?..

Į šį klausimą Erkiulis Puaro atsakė ne iš karto. Iš raukšlėto veidelio į jį atidžiai žiūrėjo pilkos gudrios akys.

Suradęs kuklų namą, jis palipo į viršutinį aukštą. Namas priklausė kažkokiai kompanijai, kuri atsirado šiame Dievo pasaulyje tik tam, kad išnuomotų gyvenamąjį plotą vienišoms moterims. Jis pasibeldė į 584 kambario duris.

Čia, gana ribotoje erdvėje, o tiksliau sakant - kambaryje, atstojusiame ir miegamąjį, ir svetainę, ir valgomąjį, o kadangi ten pat buvo ir dujinė viryklė, o prie viryklės dar glaudėsi vonia ir visokie rakandai, tai ir virtuvę, - gyveno mis Sicilija Viljams.

Nors aplinka buvo vargana, vis dėlto ji atspindėjo mis Viljams asmenybę.

Ant šviesiai pilkais klijiniais dažais dažytų sienų kabėjo kelios reprodukcijos: Dantė ant tilto susitinka Beatričę; paveikslas, kažkada vadintas "Akla mergina, sėdinti ant apelsino", o vėliau kažkodėl tapęs "Viltimi". Dar buvo dvi akvarelės su Venecijos vaizdais ir sepijos dažais tapyta Botičelio "Pavasario" kopija. Ant komodos - daugybė išblukusių nuotraukų - sprendžiant iš šukuosenų, fotografuota prieš dvidešimt, o gal ir trisdešimt metų.

Grindų kilimas ištryptas, baldų apmušalai nublizgę. Erkiuliui Puaro pasidarė aišku, kad Sicilija Viljams verčiasi sunkiai. Čia neiškelsi didelės puotos. Šiam paršiukui "pritrūko šaukštelio".

Šaižiu, kategorišku ir reikliu balsu mis Viljams pakartojo savo klausimą:

- Jums reikalingi mano atsiminimai apie Kreil bylą? Ar galiu paklausti - kodėl?

Erkiulio Puaro bičiuliai ir bendradarbiai sakydavo, kad jis įsiutintas pamiršta tiesą, nevengia melo, neriasi iš kailio, siekdamas savo tikslo, ir tokiomis akimirkomis labiau linkęs pasikliauti kruopščiai apgalvotais melagingais teiginiais, negu nuoga tiesa.

Šį kartą jis neilgai suko galvą, ką atsakyti. Erkiulis Puaro, nors ir nebuvo kilęs iš tų belgų ar prancūzų šeimų, kuriose vaikus auklėja anglų guvernantės, reagavo lygiai taip, kaip reaguodavo iš nejučių mis Viljams užklupti berniukai: "Ar šįryt valei dantis, Heroldai (Ričardai ar Entoni)?" Tą akimirką jie norėdavo pameluoti, bet bemat susigriebdavo, kad taip nedera daryti ir nenoriai prisipažindavo: "Ne, mis Viljams".

Nes mis Viljams turėjo tą slaptingą savybę, kurią privalo

turėti kiekvienas geras pedagogas, - autoritetą! Kai mis Viljams sakydavo: "Eik ir nusiplauk rankas, Džonai", arba "Aš tikiuosi, kad tu perskaitysi šį skyrių apie Elžbietos epochos poetus ir sugebėsi atsakyti į mano klausimus", vaikai neprieštaraudami jos klausydavo. Mis Viljams ir į galvą neateidavo, kad jos gali nepaklausyti.

Todėl Erkiulis Puaro neėmė tarkšti apie rengiamą knygą, kurioje bus aprašyti seni nusikaltimai, o tiesiai ir atvirai išklojo, ko prašiusi Karla Lemaršan.

Maža pagyvenusi moterėlė, vilkinti tvarkingą, nors ir padėvėtą suknelę, atidžiai klausėsi.

- Labai įdomu išgirsti apie tos mergaitės likimą, sužinoti, kuo tapo, - tarė ji.

- Ji - žavinga, gana tvirto būdo moteris.

- Puiku, - tepasakė mis Viljams.

- Ir dar galiu pridurti - labai atkakli. Jei Karla ko prašo - nelengva atsakyti.

Buvusioji guvernantė linktelėjo ir susimąstė.

- Ar ji turi polinkį menui? - paklausė.

- Man atrodo, ne.

- Ir ačiū Dievui, - griežtai atsakė mis Viljams.

Jos balsas aiškiai bylojo apie mis Viljams požiūrį į dailininkus.

- Iš jūsų pasakojimo man susidaro įspūdis, - pridūrė ji, - kad Karla labiau panaši į savo motiną, o ne į tėvą.

- Galimas daiktas. Šitą man galėsite pasakyti, ją pamačiusi. Juk norėtumėte su ja pasimatyti?

- Tiesą sakant, labai norėčiau. Visuomet įdomu išvysti, kuo tapo vaikas, kurį kažkada pažinai.

- Paskutinį kartą ją regėjote dar visai mažą?

- Ji buvo penkerių su puse metų. Nuostabus kūdikis. Gal tik pernelyg tyli. Susimąsčiusi. Mėgo viena žaisti. Normali ir neišpaikinta mergaitė.

- Viena laimė, kad ji tebebuvo maža, - pasakė Puaro.

- Taip, žinoma. Juk ji galėjo patirti baisų sukrėtimą, ir gyvenime tai būtų atsiliepę.

- Tačiau vis dėlto ta baisioji tragedija paliko pėdsaką ir jos sieloje, - tarė Puaro. - Nors mergaitė mažai ką atsimena, nors ir ne viską suprato, bet namuose vyravusi paslaptinga atmosfera ir nuolatiniai barniai, o taip pat tai, kad ją staiga prievarta išvežė iš gimtinės, giliai įkrito į širdį ir paliko pragaištingus pėdsakus.

- Galimas daiktas, bet gal tie pėdsakai ne tokie jau pragaištingi, kaip spėjate, - mįslingai tarė mis Viljams.

- Prieš baigiant kalbėti apie Karlą Lemaršan, tai yra apie mažąją Karlą Kreil, aš norėčiau užduoti vieną klausimą. Tik jūs galite į jį atsakyti.

- Klauskite, - jos balsas skambėjo abejingai - ji tik klausė ir viskas.

Puaro energingai gestikuliavo ir vylėsi, kad, šitaip elgiantis, jo žodžiai bus įtikinamesni.

- Man neduoda ramybės vienas niuansas. Sunku apibūdinti, bet... Matote, man visą laiką atrodo, kad niekas jos neatsimena. Tik kai aš užsimenu apie mergaitę, žmonės dažniausiai nustebę aikteli, tarsi apskritai būtų pamiršę apie vaiko egzistavimą. Sakykite, madmuazele, ar nekeista? Susiklosčius tokioms aplinkybėms, kūdikis ne tik tampa svarbiu asmeniu. Tai žmogus, nuo kurio daug kas priklauso. Emiasas Kreilas galbūt turėjo, o gal ir neturėjo priežasčių mesti žmoną. Bet paprastai žlungant santuokai, vaikas vaidina labai svarbų vaidmenį. O šiuo atveju apie kūdikį beveik visi pamiršo. Keista.

- Jūs pataikėte į tašką, mesjė Puaro, - tuoj atsakė mis Viljams. - Esate absoliučiai teisus. Kaip tik todėl aš ir pasakiau, kad naujos aplinkybės tam tikra prasme Karlai buvo naudingos. Laikui bėgant, ji gal ir ėmė graužtis, nebeturinti tikrų namų.

Sicilija Viljams pasilenkė ir ėmė kalbėti lėtai ir atsargiai:

- Per savo amželį aš dažnai susidurdavau su įvairiausiais "vaikai-tėvai" problemos aspektais. Vaikai, dauguma vaikų, sakyčiau, kenčia nuo per didelio tėvų dėmesio. Tėvai pernelyg myli savo vaikus, atidžiai juos stebi. O vaikas stengiasi išsprūsti iš akių, nori būti savarankiškas, neglobojamas. Situacija tampa dar sudėtingesnė, kai šeimoje tik vienas vaikas, kurį motina tiesiog terori-

zuoja. Dažnai kaip tik dėl to tarp tėvų kyla kivirčai. Vyrui nepatinka, kad juo rūpinamasi mažiau, negu vaiku, ir vyras ieško paguodos - arba, teisingiau sakant, švelnumo ir dėmesio - iš šalies, ir anksčiau ar vėliau tėvai išsiskiria. Esu įsitikinusi - vaikui geriausia, kai tėvai juo saikingai rūpinasi. Paprastai taip būna šeimose, kur daug vaikų ir mažai pinigų. Į vaikus nekreipiama dėmesio, nes motinai nėra kada su jais cackintis. Vaikai žino, kad juos myli, ir jie nė kiek nepergyvena, nepatirdami audringų meilės protrūkių.

Bet ši problema turi ir kitą aspektą. Kartais vyras ir žmona taip būna patenkinti vienas kitu, taip įsimylėję vienas kitą, kad nebepastebi savo vaiko. Tais atvejais vaikas pajunta skriaudą, ima aikštytis - mane laiko už nieką! Nors iš tikrųjų tėvai juo rūpinasi, bet... Štai misis Kreil buvo pavyzdinga motina, nuolat rūpinosi mažąja Karla ir jos sveikata, dažnai su ja žaisdavo. Vaikui visuomet buvo gera ir linksma. Bet mintyse misis Kreil kiekvieną akimirką buvo šalia vyro. Ji tarsi susiliejo su juo, gyveno vardan jo. - Mis Viljams, kiek patylėjusi, tyliai pridūrė: - Čia, man atrodo, ir reikia ieškoti jos elgesio pateisinimo.

- Norite pasakyti, kad jie labiau priminė įsimylėjėlius, negu sutuoktinius? - paklausė Puaro.

- Galima teigti ir taip, - paniurusi sutiko mis Viljams, nors jai aiškiai nepatiko tokia išvada.

- Ir Emiasas ją mylėjo ne mažiau, negu Kerolaina jį?

- Tai buvo mylinti pora. Bet jis buvo vyras ir elgėsi kaip vyras.

Mis Viljams šiai frazei suteikė Viktorijos laikų potekstę.

- Vyrai... - mis Viljams buvo bepratęsianti šią mintį, bet ūmai nutilo. Žodį "vyrai" ji ištarė taip, kaip turtingas dvarininkas ištaria žodį "bolševikai", o tikras komunistas - "kapitalistai".

Senmergė, visą gyvenimą tarnavusi guvernante, tapo aršia feministe. Jos pasiklausius nekildavo abejonių, kad mis Viljams baisiausi priešai - visi vyrai.

- Jūs nemylite vyrų? - paklausė Puaro.

- Visa, kas geriausia pasaulyje, priklauso vyrams, - griežtai atsakė ji. - Manau, taip bus visada.

Erkiulis Puaro atidžiai pažvelgė į ją. Jis aiškiai įsivaizdavo, kaip mis Viljams vardan idėjos metodiškai ir rūpestingai kausto save geležiniais pančiais, o paskui ryžtingai atsisako ir valgio... Bet tuoj pat nuo didelių apibendrinimų grįžo prie konkrečių dalykų ir paklausė:

- Emiasas Kreilas jums nepatiko?

- Taip, misteris Kreilas man nepatiko. Ir jo elgesio aš nepateisinau. Jei būčiau buvusi jo žmona, būčiau jį metusi. Yra dalykų, su kuriais moterys negali taikstytis.

- O misis Kreil taikstėsi?

- Taip.

- Jūs manote, kad ji pasielgė neteisingai?

- Taip. Moteris turi save gerbti ir nesileisti būti niekinama.

- Ar misis Kreil ką nors panašaus sakėte?

- Žinoma, ne. Aš neturėjau teisės. Mane pasamdė Andželos guvernante, o ne misis Kreil patarėja. Tai būtų buvę labai netaktiška.

- Ar jums patiko misis Kreil?

- Labai. - Jos abejingas balsas tapo meilesnis ir nuoširdesnis. - Man ji labai patiko, ir aš baisiai jos gailėjausi.

- O ką galite pasakyti apie savo mokinę Andželą Voren?

- Nuostabiai skaisti mergaitė - viena skaisčiausių mano mokinių. Gudruolė. Nedisciplinuota, karštakošė, kartais su ja būdavo sunku susitvarkyti, bet nuostabios sielos.

Patylėjusi tęsė:

- Aš buvau įsitikinusi, kad gyvenime ji daug pasieks. Ir, pasirodo, neklydau! Ar skaitėte jos knygą apie Sacharą? O kokį kapinyną ji užtiko Fajume! Taip, aš didžiuojuos Andžela. Neilgai buvau Olderberyje - pustrečių metų, - bet man malonu žinoti, kad stimuliavau jos intelektą ir įskiepijau pomėgį archeologijai.

- Rodos, Kreilai buvo nutarę ją pasiųsti į privačią mokyklą, - įsiterpė Puaro. - Tikriausiai jums tai nepatiko?

- Atvirkščiai, mesjė Puaro. Aš visiškai pritariau tam sprendimui. - Patylėjusi kalbėjo toliau: - Tuoj viską paaiškinsiu. Andžela buvo labai gera mergaitė, labai gera - nuoširdi ir inpulsyvi, - bet tuo pačiu ir sunkus vaikas. Pereinamasis amžius, nieko ne-

padarysi. Tuo laiku mergaitės praranda pasitikėjimą savimi: ji dar ne moteris, bet jau ir ne vaikas. Andžela keisdavosi kas akimirką: čia nuovoki, tarsi subrendusi - galima sakyti, suaugusi, - čia pramuštgalvė - siausdavo, šiurkščiai elgdavosi, nebesitvardydavo. Tokio amžiaus mergaitės be galo užgaulios. Jos nepakenčia jokių draudimų, pyksta, jeigu su jomis elgiasi kaip su vaikais, ir gėdijasi, jeigu su jomis apsieinama kaip su suaugusiomis. Andžela buvo kaip tik tokios būsenos. Ji ūmai užsiplieksdavo, paerzinta įsižeisdavo ir per dienas vaikščiodavo niūri, susiraukusi, paskui staiga pralinksmėdavo, karstydavosi po medžius, bėgiodavo su kaimynų berniukais, nieko nebeklausydavo.

Mis Viljams vėl trumpam nutilo.

- Tokio amžiaus mergaitėms mokykla labai naudinga. Mokykloje galima pasimokyti iš draugių, o griežta disciplina padeda tapti pilnateisiu visuomenės nariu. Namų sąlygos Andželai nebuvo idealios. Misis Kreil pildė visas jos užgaidas. Tereikėjo tik Andželai pasiskųsti, ir Kerolaina bemat stodavo jos pusėn. Šitaip išpaikinta, Andžela manė turinti teisę reikalauti, kad sesuo tik jai rodytų dėmesį bei skirtų visą laiką, ir kaip tik dėl to kildavo vaidai su misteriu Kreilu. Šis, suprantama, buvo įsitikinęs, kad didžiausias dėmesys turi būti skiriamas jam, ir nepakentė jokių prieštaravimų. Iš tikrųjų jis labai mylėjo Andželą - jie draugaudavo ir draugiškai svaidydavosi kandžiais žodžiais, bet kartais misteris Kreilas pykdavo, kad misis Kreil tik ir težino tūpčioti apie Andželą. Kaip visi vyrai, jis irgi buvo išpaikintas vaikas ir reikalavo, kad visi lakstytų apie jį. Vėliau tarp jo ir Andželos iš tikrųjų plykstelėjo aštrus ginčas, ir vėl misis Kreil palaikė Andželos pusę. Tada Emiasas įsiuto. O jeigu Kerolaina palaikydavo vyrą, tai pašėldavo Andžela ir Kreilui iškrėsdavo šunybę. Emiasas alų gerdavo vienu mauku. Kartą Andžela įbėrė į stiklinę druskos. Emiasas vėmė ir ilgai negalėjo nurimti. O jų santykiai galutinai pašlijo, kai Andžela po paklode pakišo lepšius. Lepšių jis neapkentė. Kreilas išėjo iš kantrybės ir pareiškė - mergaitę dera išsiųsti į privačią mokyklą! Pasakė, kad daugiau neketinąs kęsti niekšybių. Andžela labai sutriko, nors ne kartą sakėsi norinti važiuoti į pensionatą, ir jautėsi be galo įžeista. Misis Kreil, nors ir nenorėjo jos išleisti,

bet šį kartą nusileido, man atrodo, tik dėl to, kad šia tema aš rimtai su ja pasikalbėjau. Įtikinau, kad Andželai išeis tik į gera ir kad mergaitei naudinga kurį laiką svetur pagyventi. Todėl jie ir nusprendė rudenį ją išvežti į Helstoną - puikią mokyklą Pietų pakrantėje. Tačiau misis Kreil visą vasarą buvo nerami. O Andžela, vos tik prisiminusi, kas jos laukia, tuoj liedavo pagiežą ant misterio Kreilo. Nieko rimto, kaip supratote, nebuvo, bet, žinoma, tai dar labiau komplikavo ir taip sudėtingus santykius, tą vasarą susiklosčiusius Kreilų namuose.

- Jūs turite omenyje sudėtingus santykius, atsiradus Elzai Grir? - paklausė Puaro.

- Būtent, - griežtai atsakė mis Viljams ir sučiaupė lūpas.

- O kokios esate nuomonės apie Elzą Grir?

- Jokios. Absoliučiai neprincipinga būtybė.

- Juk ji buvo visiškai jauna...

- Ji buvo pakankamai suaugusi ir viską kuo puikiausiai suprato. Jos elgesio niekaip nepateisinsi.

- Man atrodo, ji buvo įsimylėjusi...

- Įsimylėjusi! - šyptelėjo mis Viljams. - Mesjė Puaro, aš manau taip: kad ir kokius jausmus žmogus išgyventų, jis privalo jų nerodyti. Ir valdytis. Ši mergužėlė neišmanė, kas tai yra dorovė. Ji neėmė galvon, kad misteris Kreilas vedęs. Jai buvo svetimas gėdos jausmas, ji veikė šaltakraujiškai ir ryžtingai. Galimas daiktas, ji buvo prastai išauklėta - tik šituo galiu paaiškinti jos elgesį.

- Ar misterio Kreilo mirtis jai buvo didelis smūgis?

- Taip. Bet kaltinti tegalėjo tik save. Jokiu būdu nenoriu pateisinti žmogžudystės, bet vis dėlto, mesjė Puaro, jeigu kada nors pasaulyje gyveno iki kraštutinumo neviltin puolusi moteris, tai buvo Kerolaina Kreil. Atvirai pasakysiu - buvo valandėlių, kai aš pati buvau pasiryžusi pribaigti juos abudu. Jis leido savo meilužei maišytis žmonos akyse, priversdamas Kerolainą taikstytis su tos esybės akiplėšiškumu, o mis Grir iš tikrųjų buvo akiplėša, mesjė Puaro. Emiasas Kreilas nusipelnė to, ko susilaukė. Joks vyras neturi teisės šitaip elgtis su žmona ir likti nenubaustas. Jo mirtis - teisinga bausmė.

- Jūs nė trupučio neabejojate... - tarė Erkiulis Puaro.

Mažoji pilkaakė moteris drąsiai žiūrėjo į jį.

- Aš nė kiek neabejoju dėl to, kokie turi būti sutuoktinių santykiai. Jeigu jų negerbsime ir nepuoselėsime, tauta išsigims. Misis Kreil buvo ištikima ir atsidavusi žmona. Jos vyras nesilaikė jokių padorumo taisyklių ir į namus atsivedė meilužę. Kaip jau sakiau, jis nusipelnė to, kas jam atsitiko. Jis įstūmė žmoną į neviltį, ir aš nękaltinu jos už tai, ką ji padarė.

- Sutinku, jis elgėsi nepadoriai, bet nepamirškite - jis buvo didis dailininkas.

- O taip, žinoma, - mis Viljams vėl šyptelėjo. - Mūsų laikais šitaip teisintis tapo madinga. Dailininkas! Pasileidimo, girtuokliavimo, vaidų, išdavystės pateisinimas! Galbūt dar keletą metų bus madinga žavėtis jo paveikslais, bet ilgai jie neišgyvens. Jis net nemokėjo kaip pridera piešti! Jis nuolat pažeisdavo perspektyvą. Net anatomijos, ir tos nepaisė. Aš šiek tiek nutuokiu apie tai, ką kalbu, mesjė Puaro. Jaunystėje mokiausi meno Florencijoje, ir tiems, kas pažįsta ir vertina didžiuosius praeities meistrus, misterio Kreilo darbai atrodo tiesiog teplionė. Tepė dažus ant drobės, ir viskas - nei minties apie vidaus sandarą, nei pastangų perteikti natūrą. Ne, - palingavo ji galva, - nelaukite, kad aš žavėčiausi misterio Kreilo darbais.

- Du jo paveikslai kabo Teito galerijoje, - priminė Puaro.

- Galbūt. Jeigu neklystu, ten eksponuojama ir viena misterio Epstaino skulptūra.

Puaro pajuto, kad mis Viljams pasakė jau viską, ką norėjo. Nutarė palikti ramybėje meno temą.

- Jūs kartu su misis Kreil radote mirusį misterį Kreilą?

- Taip, po pietų iš namų mudvi išėjome drauge. Andžela kažkur pakrantėje ar valtyje buvo pamiršusi megztinį. Ji amžinai pamiršdavo savo daiktus. Su misis Kreil išsiskyriau prie Ginklų sodo vartelių, bet vos spėjau nueiti kelis žingsnius, ji mane pašaukė. Misteris Kreilas buvo miręs jau maždaug prieš valandą. Jis tysojo ant suolo prie molberto.

- Ar jį išvydusi, Kerolaina puolė neviltin?

- Nelabai suprantu, ką turite omenyje, mesjė Puaro?

- Aš klausiu, kaip ji elgėsi tą akimirką.

- Ji tarsi apmirė. Paliepė man skubiai telefonu iškviesti gydytoją. Mudvi juk ne iš karto supratome, kad jis miręs. Pamanėme, gal jį ištiko tik katalepsijos priepuolis.

- Ar ji šitaip sakė?

- Neatsimenu.

- Ir jūs nuėjote skambinti?

Mis Viljams greitai ir aiškiai atsakė:

- Pusiaukelėje aš sutikau misterį Mereditą Bleiką. Paprašiau, kad jis pasirūpintų daktaru, o pati grįžau pas misis Kreil. Pamaniau - jai gali pasidaryti bloga, o vyrai tokioje bėdoje - prasti pagalbininkai.

- Ar jai pasidarė bloga?

- Ne, misis Kreil puikiai tvardėsi, - atsakė mis Viljams. - Tarp kitko, skirtingai, negu mis Grir, kuri puolė isterijon ir apskritai elgėsi nepadoriai.

- Kuo pasireiškė tas nepadorumas?

- Ji bandė užpulti misis Kreil.

- Norite pasakyti, jog ji buvo įsitikinusi, kad dėl misterio Kreilo mirties kalta misis Kreil?

Keletą sekundžių mis Viljams galvojo.

- Ne, vargu ar ji buvo įsitikinusi. Tai yra... tada dar nebuvo kilęs įtarimas. Mis Grir paprasčiausiai ėmė rėkti: "Štai ką jūs padarėte, Kerolaina. Jūs nužudėte jį. Tai jūsų kaltė". Ji nesakė: "Jūs nunuodijote jį", bet, man atrodo, dėl šito ji nė kiek neabejojo.

- O misis Kreil?

Mis Viljams neramiai sukrutėjo kėdėje.

- Ar verta veidmainiauti, mesjė Puaro? Nežinau, ką iš tikrųjų jautė ir galvojo misis Kreil tą akimirką. Arba ji išsigando, suvokusi, ką padarė...

- Taip jums atrodė?

- Ne, tikrai negaliu pasakyti. Ji buvo susijaudinusi ir, berods, išsigandusi. Taip, iš tikrųjų išsigandusi, o tai visai natūralu.

- Galbūt ir natūralu... - apmaudžiai pritarė Puaro. - Kaip ji aiškino vyro mirtį?

- Sakė - jis nusižudė. Ji nuo pat pradžių tvirtino, kad tai - savižudybė.

- Ir tą patį teigė, kai judvi kalbėjotės vienos dvi? O gal iškėlė kokią kitą versiją?

- Ne. Ji atkakliai įtikinėjo mane, kad jis pats save pribaigęs.

Iš mis Viljams balso Puaro aiškiai jautė - ji suglumo.

- O ką jūs atsakėte?

- Mesjė Puaro, nejaugi dabar tai svarbu?

- Taip.

- Nesuprantu kodėl...

Tarsi užhipnotizuota jo tylėjimo, nenoriai prisipažino:

- Rodos, aš pasakiau: "Žinoma, misis Kreil. Mes visi manome, kad jis nusižudė".

- Ar jūs tikite tais savo žodžiais?

Pakėlusi galvą, mis Viljams tvirtai pareiškė:

- Ne, netikiu. Bet prašau mane suprasti, mesjė Puaro, juk aš visiškai buvau misis Kreil pusėje. Aš padėjau jai, o ne policijai.

- Jūs būtumėte džiaugusis, jeigu ją būtų išteisinę?

- Taip, - iššaukiančiai atsakė mis Viljams.

- Vadinasi, jūs neabejinga ir jos dukters jausmams? - paklausė Puaro.

- Aš simpatizuoju Karlai.

- Ar nesutiktumėte smulkiai aprašyti visą tragediją?

- Kad ji galėtų perskaityti, jūs šitaip norėjote pasakyti?

- Taip.

- Prašom, - kažką sau mąstydama, sutiko mis Viljams. - Vadinasi, ji tvirtai nutarė sužinoti kas tada iš tikrųjų įvyko?

- Taip. Noriu tik priminti, kad būtų geriau nuslėpus nuo jos tiesą.

- Ne, - pertraukė mis Viljams. - Aš manau, kad geriau žiūrėti teisybei į akis. Tendencingai kraipydamas faktus, nuo likimo nepabėgsi. Sužinojęs tiesą, kartais patiri didelį sukrėtimą, tačiau... ji nori žinoti, kaip viskas buvo. Aš manau, drąsi jauna moteris taip ir turi elgtis. Sužinojusi detales, ji sugebės vėl viską pamiršti ir toliau gyventi savo gyvenimą.

- Gal jūs ir teisi, - sutiko Puaro.

- Aš tuo įsitikinusi.

- Bet yra dar viena aplinkybė. Ji ne tik nori žinoti, kaip viskas buvo, ji nori įsitikinti, kad jos motina nekalta.

- Vargšas vaikelis, - atsiduso mis Viljams.

- Taip manote?

- Dabar aš suprantu, kodėl sakėte, kad būtų geriau, jeigu ji niekada nesužinotų teisybės, - tarė mis Viljams. - Tačiau aš vis dėlto nekeičiu savo nuomonės. Žinoma, noras tikėti, kad motina nekalta, man atrodo, visai natūralus ir nors ji patirs, kad jos viltys bergždžios, sprendžiant iš jūsų žodžių, Karla gana drąsi ir nedrebėdama nori žiūrėti tiesai į akis.

- Jūs esate įsitikinusi, kad tai tiesa?

- Nesuprantu, apie ką kalbate?

- Jūs nė kiek neabejojate, kad mis Kreil kalta?

- Man atrodo, dėl šito net neverta diskutuoti.

- Nepaisant, kad ji atkakliai teigė savižudybės versiją?

- Vargšė juk turėjo ką nors pasakyti, - ramiai atsakė mis Viljams.

- Ar žinote, kad prieš mirtį misis Kreil parašė dukrai laišką, kuriame iškilmingai prisiekė esanti nekalta?

Mis Viljams įsmeigė į Puaro akis.

- Ji pasielgė be galo kvailai, - griežtai tarė ji.

- Taip manote?

- Taip. Bijau, kad jūs, kaip ir dauguma vyrų, esate sentimentalus žmogus...

- Aš nežinau, kas tai yra sentimentalumas, - nustebęs pertraukė ją Puaro.

- Egzistuoja ir toks dalykėlis, kaip melas vardan išsigelbėjimo. Bet ko meluoti mirties akivaizdoje? Kad palengvintum savo vaiko skausmą? Taip, taip elgiasi dauguma moterų. Bet misis Kreil, man atrodo, šitaip pasielgti negalėjo. Ji buvo drąsi ir labai nuoširdi moteris. Aš nenustebčiau išgirdusi, kad ji reikalavusi dukters priesaikos, jog pernelyg griežtai jos nesmerks.

- Vadinasi, jūs netikite, kad Kerolaina Kreil parašė tiesą? - kiek nusivylęs, paklausė Puaro.

- Netikiu.

- Ir tuo pačiu teigiate, kad ją mylėjote?

- Aš iš tikrųjų ją mylėjau. Aš buvau jai prieraiši ir jai simpatizavau.

- Tokiu būdu...

Mis Viljams kažkaip keistai pažvelgė į jį.

- Jūs manęs nesupratote, mesjė Puaro. Kadangi jau praėjo tiek laiko, galiu prisipažinti... Matote, atsitiktinai man pavyko įsitikinti, kad Kerolaina Kreil iš tikrųjų kalta.

- Ką?

- Taip. Gal ir negerai pasielgiau nuslėpdama tai nuo teismo. Tikėkite manimi, Kerolaina Kreil kalta, aš tą gerai žinau.

X skyrius

O PENKTAS PARŠIUKAS NAMO NUKRIUKSĖJO...

Andželos Voren buto langai žvelgė į Ridžentso parką. Tą pavasario dieną į kambarį veržėsi švelnus vėjelis ir jeigu apačioje nebūtų ūžusios mašinos, pamanytum esąs kažkur užmiestyje.

Puaro nuo lango atsigręžė tik tada, kai atsidarė durys ir kambarin įėjo Andžela Voren.

Jis jau buvo ją matęs. Pasinaudojęs proga, klausėsi jos paskaitos Karališkojoje geografų draugijoje. Puaro manymu, paskaita buvo nuostabi. Tiesa, skaitė pernelyg santūriai, bet dėlto nėra ko stebėtis - paskaitininkai trokšta, kad jų dėstomos mintys visiems būtų suprantamos. Mis Voren puikiai išmanė nagrinėjamą temą, neužsikirto, nesikartojo ir žodžio kišenėje neieškojo. Jos balsas skambėjo garsiai ir gana melodingai. Nesistengė sužavėti auditorijos savo profesijos romantika ar įskiepyti klausytojams meilę nuotykiams. Glaustai, neskandindama žodžių sraute, dėstė faktus, juos pailiustruodama puikiomis skaidrėmis, o paskui iš tų faktų darė gana įdomias išvadas. Sausai, pedantiškai, aiškiai, tiksliai ir aukščiausiu lygiu.

Erkiulis Puaro visa širdimi ja pasidžiaugė. Protinga moteris!

Dabar, matydamas ją iš arti, suprato, kad Andžela Voren galėjo tapti labai gražia moterimi. Taisyklingi, nors truputį griežto-

ki veido bruožai, lygūs juodi antakių brūkšniai, aiškios protingos rudos akys, balta matinė oda. Tiesa, pečiai kiek per platūs, o eisena priminė vyro žingsnius.

Ne, ji jokiu būdu nebuvo tas paršiukas, kuris verkdamas nukriuksėjo namo... Bet ant dešiniojo skruosto, žalodamas ir raukšlėdamas odą, raudonavo seniai užgijęs randas, šiek tiek tempiąs žemyn dešinės akies kamputį, - niekam nė į galvą neatėjo, kad ta akimi ji nemato. Erkiulis Puaro suprato, kad ji jau taip įpratusi prie savo fizinio trūkumo, kad jo net nepastebi. Be to, iš tų penkių, kuriais jis susidomėjo, didžiausios sėkmės ir laimės gyvenime pasiekė ne tie, kas, rodės, turėjo aiškų pranašumą. Elza, kurios rankose buvo visi koziriai - jaunystė, grožis, turtas, - pasiekė mažiausiai. Ji buvo panaši į šalnos pakąstą, nespėjusią išsiskleisti gėlę. Sicilija Viljams, regis, neturėjo ypatingų privalumų, kuriais galėtų pasigirti. Tačiau Puaro matė - ji nepuolė dvasia ir nesiskundė lemtimi. Mis Viljams patiko jos pačios gyvenimas - ji kaip ir anksčiau domėjosi žmonėmis ir įvykiais. Ji turėjo protinį ir moralinį potencialą, paremtą griežta Viktorijos laikų tradicijų dvasia, kurios mums dažnai trūksta, - ji vykdė savo pareigą tame gyvenimiškame poste, kuris jai buvo iš aukščiau skirtas, ir tai buvo jos šarvai, nepramušami nei akmenimis, nei pavydo strėlėmis, nei nepasitikėjimu, nei gailesčiu. Ji gyveno atsiminimais, mažais malonumais, kuriuos sau nedraudė, laikydamasi griežčiausios ekonomijos; tai leido jai, išsaugojusiai fizinę sveikatą ir energiją, kaip ir pirma domėtis gyvenimu.

O jeigu kalbėti apie Andželą Voren, nuo vaikystės subjaurotą ir turbūt dėl to kenčiančią, tai Puaro išvydo žmogų, apdovanotą dvasios stiprybe, kurią išugdė nuolatinė kova su savimi ir aplinkybėmis. Kažkada buvusi nedrausminga mokinė, tapo valinga, ambicinga moterimi, apdovanota guviu protu ir didele energija. Puaro jautė - tai buvo moteris, kuriai sekasi gyvenime ir kuri yra laiminga. Ji patirdavo didelį pasitenkinimą, panirdama į kunkuliuojančią veiklą.

Tiesa, ji buvo ne to tipo moteris, kurias Puaro mėgo. Nepaisant intelektualumo joje buvo kažkas *femme formidable**, o tai jį,

*Prašmatni moteris (pranc.).

kaip vyrą, dažnai gąsdindavo. Jam labiau patiko guvios ir ekstravagantiškos būtybės.

Paaiškinti savo vizito tikslą buvo visai nesunku. Puaro nereikėjo nieko išgalvoti. Jis paprasčiausiai perpasakojo pokalbį su Karla Lemaršan.

Rūstų Andželos Voren veidą nušvietė džiugi šypsena.

- Mažylė Karla? Ji čia? Mielai su ja pasimatyčiau.

- Ar judvi nepalaikėte ryšių?

- Labai nereguliariai. Kai ją išvežė į Kanadą, aš buvau mokinė ir maniau, kad po kelerių metų ji mane pamirš. O pastaruoju laiku aš kartais jai siųsdavau dovanų, štai tokie ir tebuvo mūsų ryšiai. Buvau įsitikinusi - ji taps tikra kanadiete ir savo gyvenimą susies su ta šalimi. Jai jai būtų buvę geriau...

- Taip, žinoma. Nauja pavardė, nauja gyvenamoji vieta. Naujas gyvenimas. Bet pasirodė, kad viskas ne taip jau paprasta.

Ir jis papasakojo Andželai apie Karlos sužadėtuves, apie tai, ką ji sužinojusi pilnametystės dieną ir kodėl grįžusi į Angliją.

Andžela Voren, ranka parėmusi sužalotąjį skruostą, tylėdama klausėsi. Kol Puaro kalbėjo, jos veidas buvo bejausmis. Bet kai baigė, ji tarė:

- Šaunuolė Karla!

Puaro nustebo. Pirmą kartą jis matė taip reaguojant.

- Jūs pritariate Karlos veiksmams, mis Voren? - paklausė.

- Žinoma! Ir linkiu jai sėkmės! Jeigu galiu kuo padėti, sakykite. Gaila, pati apie tai nepagalvojau.

- Jums atrodo, kad ji, ko gero, neklysta dėl savo motinos?

- Žinoma, ne, - tvirtai atsakė Andžela Voren. - Kerolaina nieko nepadarė. Aš visuomet šitą žinojau.

- Jūs labai mane stebinate, madmuazele, - burbtelėjo Puaro. - Visi kiti, su kuriais kalbėjausi...

- Pamirškite ką jums kas sakė, - pertraukė ji. - Aš žinau, kad netiesioginių įrodymų buvo su kaupu. O savo įsitikinimą remiu žinojimu - aš juk pažinau savo seserį. Aš paprasčiausiai žinau, kad Kero negalėjo nužudyti.

- Ar galima taip beatodairiškai pasitikėti kitu žmogumi?

- Iš tikrųjų, dauguma atvejų negalima. Iš žmonių gali tikėtis

ko tik nori. Bet Kerolainą aš geriau pažįstu už kitus.

Ji palietė sužalotą skruostą.

- Matote? Jūs apie tai tikriausiai jau girdėjote? - Puaro linktelėjo. - Tai padarė Kerolaina. Štai kodėl esu tvirtai įsitikinusi, kad ji negalėjo įvykdyti žmogžudystės.

- Vargu ar daug kas patikės jūsų žodžiais.

- Taip, žinau. Dauguma pagalvos atvirkščiai. Regis, ir teisme tai tapo argumentu, įrodančiu, kad Kerolainos būdas - pašėlęs ir nesutramdomas. Iš to, kad ji kažkada, dar vaiką, mane sužalojo, jūsų įstatymininkai padarė išvadą, jog ji galėjusi nužudyti ir savo neištikimą vyrą.

- Aš suprantu, - tarė Purao, - kad kažkada pasireiškęs staigus pykčio protrūkis dar ne įrodymas, kad žmogus, pavogęs nuodus, būtinai juos panaudos kitą dieną.

- Ne tai turėjau galvoje, - Andžela Voren sumojavo rankomis, - pabandysiu paaiškinti dar kartą. Sakykim, jūs, geras ir malonus žmogus, bet esate be galo pavydus. Ir būdamas tokio amžiaus, kai ypač sunku susitvardyti, jūs, įniršio apimtas, kone mirtinai sužalojate kitą. Kokį baisų smūgį, atgailą ir pagaliau baimę patiriate! Jaunoji Kerolaina neįstengė pamiršti tos baimės ir pergyvenimų. Žinoma, tuo laiku aš šito nesupratau, bet, atsigręždama į praeitį, aiškiai regiu - buvo kaip tik taip. Kero visą laiką nedavė ramybės ir kankino tas faktas, kad ji mane sužalojo. Ji atgailavo visą laiką. Atgailos pėdsakų paženklintas jos elgesys. Tuo galima paaiškinti ir jos santykius su manimi. Man ji nieko negailėjo. Jos akyse pirmiausia būdavau aš. Ginčai su Emiasu dažniausiai kildavo dėl manęs. Aš jo pavydėjau ir jam krėčiau įvairias šunybes. Nudžiovusi į alų įpyliau katžolės antpilo, o kartą pakišau po paklode ežį. Kerolaina visuomet mane užstodavo.

Mis Voren kiek patylėjo ir pasakojo toliau:

- Suprantama, aš elgiausi šlykščiai. Buvau be galo išlepinta. Bet svarbiausia ne tai. Juk dabar kalbame apie Kerolainą. Po to pykčio protrūkio ji visą gyvenimą šlykštėjosi panašiais veiksmais. Kero visuomet save stebėjo, gyveno nuolatinėje baimėje - kad tik neiškrėtus šunybės! Ji griebdavosi pačios sugalvotų atsargumo priemonių. Antai, mėgdavo palaidyti liežuvį. Manė (ir man atro-

do, kad psichologiniu požiūriu ji buvo visiškai teisi), jog išsikalbėdama išlieja viduje susikaupusį pyktį. Ir įsitikino, kad šitas metodas visai geras. Kartą nugirdau Kero sakant: "Aš su malonumu sudraskyčiau jį į gabalus ir kepčiau ant ugnies verdančiuose taukuose". O Emiasas man tėškė: "Jeigu gadinsi nervus, aš tave pribaigsiu". Ji dažnai pykosi su žmonėmis ir visuomet rėkaudavo. Ji žinojo esanti lengvai sudirginama ir sąmoningai leisdavo tam dirglumui išsiveržti. Tarp jos ir Emiaso kildavo fantastiškai karšti vaidai.

- Taip, apie tai daug girdėjau, - linktelėjo Erkiulis Puaro. - Kalba, jiedu gyvenę kaip katė su šunimi.

- Būtent, - patvirtino Andžela Voren. - Bet taip atrodė tik iš šono ir klaidino prisiekusiuosius. Žinoma, Kero ir Emiasas pykdavosi. Šaukdavo visu balsu, paskutiniais žodžiais įžeidinėdavo vienas kitą, bet niekas negali tvirtinti, kad šitaip elgdamiesi, jie patirdavo pasitenkinimą. Tikėkite manimi! Jiems abiems patiko tokios dramatiškos scenos. Dauguma žmonių labiau vertina taiką ir ramybę. Bet Emiasas buvo dailininkas. Jis mėgo šaukti, grasinti, jam patiko būti grubiam. Kaip sakoma, nuleisdavo garą. Jis buvo iš tų, kurie, pametę segtuką, rėkia, kad skamba visas namas. Suprantama, tai keistai atrodo, bet Emiasas ir Kerolaina savotiškai smaginosi gyvenimu su nepabaigiamais vaidais ir susitaikymais.

Ji nekantriai trūktelėjo ranką.

- Jeigu tik mane būtų įleidę į teismo salę, būčiau viską jiems paaiškinusi. - Ji gūžtelėjo pečiais. - Tiesa, nemanau, kad mano žodžiais būtų patikėję. Be to, tada aš dar visko neįsivaizdavau taip aiškiai kaip dabar. Aš visada tai žinojau, bet niekada rimtai nesusimąsčiau ir, žinoma, nesirengiau viešai skelbti.

Ji pažvelgė į Puaro.

- Tikriausiai jūs suprantate, apie ką aš kalbu?

Jis energingai palingavo galva.

- Žinoma, madmuazele. Yra žmonių, kuriems liūdna, kai visi pritaria. Tik tada jie jaučiasi gyveną pilnateisį gyvenimą, kai kas nors prieštgyniauja.

- Teisingai sakote.

- Leiskite paklausti, mis Voren, ką jūs tada išgyvenote?

Andžela Voren atsiduso.

- Sumaištį ir bejėgiškumą. Tai buvo kažkoks košmaras. Kerolainą netrukus, po kokių trijų dienų, areštavo. Iki šiol pamenu, kaip piktinausi, maištavau ir vaikiškai tikėjau, kad tai nelemta klaida, kuri beregint bus ištaisyta. Kero daugiausia pergyveno dėl manęs - ji reikalavo, kad mane kaip nors izoliuotų nuo viso to sąmyšio. Ji beregint privertė mis Viljams išvežti mane pas kažkokius giminaičius. Policija neprieštaravo. O paskui nutarus, kad man nereikės duoti parodymų, pasirūpino išsiųsti į užsienį. Baisiausiai nenorėjau važiuoti, bet man paaiškino, kad šito norinti Kero, ir jeigu aš išvažiuosiu, tuo pačiu jai padėsiu.

Patylėjusi ji pridūrė:

- Ir štai aš išvažiavau į Miuncheną. Ten būnant, paskelbė nuosprendį. Aš taip ir nebesusitikau su Kero. Ji nenorėjo manęs matyti. Man atrodo, tai buvo vienas vienintelis atvejis, kai ji atsisakė patenkinti mano norą.

- Ir aš būčiau nepritaręs jūsų įgeidžiui, mis Voren. Karštai mylimo žmogaus aplankymas kalėjime galėjo skaudžiai sužeisti jauną jautrią sielą.

- Galbūt.

Andžela Voren atsistojo.

- Paskelbus nuosprendį ir mano seserį pripažinus kalta, ji parašė man laišką. Niekada niekam jo nerodžiau. Bet dabar turbūt privalau parodyti jums. Laiškas padės suprasti, kas buvo Kerolaina. Jeigu norite, galite duoti jį paskaityti ir Karlai.

Ji žengė prie durų ir atsigręžusi pakvietė Puaro:

- Eikite su manimi. Mano kambaryje kabo Kerolainos portretas.

Kurį laiką Puaro stovėjo ir žvelgė į moters atvaizdą.

Nutapytas jis buvo gana vidutiniškai. Bet Puaro žiūrėjo susidomėjęs. Suprantama, mažiausiai jį domino meninė portreto vertė.

Jis regėjo kiek pailgą, ovalinį veidą, apvalią smakro liniją. Romi, net baugšti veido išraiška bylojo apie savimi pasitikinčią natūrą, emocionalumą ir sielos grožį. Motinos portrete nebuvo

tos energijos ir gyvenimiškos jėgos, kurios su kaupu turėjo duktė; jėgą ir gyvenimo džiaugsmą Karla Lemaršan paveldėjo iš savo tėvo. Portretas bylojo apie moters įnoringumą. Nepaisant to, Erkiulis Puaro žvelgdamas į jį suprato, kodėl turtingos vaizduotės Kventinas Fogas iki šiol nepajėgė jos pamiršti.

Andžela Voren padavė laišką.

- Dabar, kai ją pamatėte, - tyliai tarė ji, - perskaitykite.

Jis atsargiai išskleidė popierių ir perskaitė tai, ką parašė Kerolaina Kreil prieš šešiolika metų.

"Mano mylimoji mažyte Andžela!

Netrukus tu sužinosi baisią naujieną ir nuliūsi, bet nereikia verkti. Aš niekada tau nemelavau, nemeluoju ir dabar, sakydama, kad aš iš tikrųjų laiminga, nes patiriu tikrą džiaugsmą ir ramybę, ko nepatyriau iki šiol. Viskas gerai, mieloji, viskas gerai. Pasistenk pamiršti praeitį, nieko nesigailėk, gyvenk ir būk laiminga. Aš žinau, tu daug pasieksi. Viskas gerai, mano mieloji, aš iškeliauju pas Emiasą. Mes būsime drauge, šituo neabejoju. Be jo aš vis tiek negalėčiau gyventi... prašau tavęs - iš meilės man būk laiminga. O aš jau sakiau - esu laiminga. Skolas visuomet reikia grąžinti. Kaip gera, kai sieloje ramu.

Tave mylinti Kero"

Erkiulis Puaro dar kartą perskaitė laišką ir tik tada grąžino.

- Nuostabus laiškas, madmuazele, ir nepaprastas. Nepaprastas, - tarė jis.

- Kerolaina buvo nepaprasta moteris. - Aidu atsiliepė Andžela Voren.

- Taip, ji mąstė originaliai... Ar manote, kad šis laiškas byloja, jog dėl žmogžudystės ji nekalta?

- Žinoma.

- Tiesiai nerašo.

- Kero buvo įsitikinusi - aš neabejoju jos nekaltumu.

- Aišku... Bet laišką galima suprasti ir kaip bylojimą apie kaltę: atgailaudama ji randa ramybę.

O tai atspindi ir jos elgesį teismo salėje, dingtelėjo jam. Ko

gero, tą minutę Puaro rimtai suabejojo, ar gerai padarė, ėmęsis tirti šios bylos. Iki šiol visi be išimties kalbėjo apie Kerolainos Kreil kaltę. O dabar net jos pačios laiškas buvo įkaltis prieš ją.

Kitoje svarstyklių lėkštėje kol kas tebuvo tik tvirtas Andželos Voren įsitikinimas. Andžela, neabejojo jis, gerai pažino Kerolainą, bet jos įsitikinimas galėjo būti tik fanatiškas paauglės, dievinusios savo karštai mylimą seserį, ištikimybės paliudijimas.

Tarsi perskaičiusi jo mintis, Andžela Voren tarė:

- Taip, mesjė Puaro, aš žinau - Kerolaina nekalta.

- Dievas regi, kaip aš nenoriu teigti priešingai, - gyvai atsakė Puaro. - Bet būkime realistai. Sakote, kad jūsų sesuo nekalta. Tai kas, jūsų manymu, įvyko?

- Suprantu, kitaip manyti sunku, - atsakė Andžela. - Bet man dingojas, kad Emiasas, kaip ir teigė Kerolaina, nusižudė pats.

- Ar jūs tuo tikite?

- Ne, netikiu.

- Bet ir neteigiate, kad taip negalėjo būti?

- Dauguma žmonių elgiasi labai keistai, dažnai visiškai ne pagal savo charakterį. Bet aš darau prielaidą, kad, gerai pažįstant žmones, galima rasti ir jų poelgių paaiškinimą.

- Ar gerai pažinote savo sesers vyrą?

- Gerai, bet ne taip, kaip Kero. Man sunku patikėti, kad Emiasas nusižudė, bet manau, kad jis galėjo taip pasielgti. Ir tikriausiai taip pasielgė.

- Kitų paaiškinimų nerandate?

Andžela papurtė galvą, bet šis klausimas ją kažkuo sudomino.

- Suprantu, ko klausiate... Apie tokią prielaidą, tiesą sakant, aš niekada nesusimąsčiau. Norite pasakyti, kad jį galėjo nužudyti kas nors kitas? Kad tai buvo apgalvota šaltakraujiška žmogžudystė...

- Galėjo taip būti ar ne?

- Taip, galėjo... Bet vargu ar tai panašu į tiesą.

- Mažiau panašu, negu versija apie savižudybę?

- Sunku pasakyti... Lyg ir nebuvo pamato ką nors įtarti. O ir dabar tai atrodo absurdiška.

- Tačiau, nepaisydami nieko, panagrinėkime ir šitą versiją. Kas iš tų žmonių, kurie susieti su byla, labiausiai tinka į žudikus?

- Leiskite pagalvoti. Aš jo nenužudžiau. Ir Elza, suprantama, nenužudė. Jam numirus, ji pyko ir kone ėjo iš proto. Kas dar ten buvo? Mereditas Bleikas? Jis visuomet Kerolainai jautė didelę pagarbą, sekiojo iš paskos lyg katinas paskui mylimą šeimininkę. Ko gero, tai būtų galima vertinti kaip motyvą. Sakykim, jis norėjo pašalinti iš kelio Emiasą, o paskui pats vesti Kerolainą. Bet šito jis galėjo pasiekti padėdamas Emiasui vesti Elzą, o paskui vaizduodamas ramintoją. Be to, niekaip negaliu įsivaizduoti Mereditą žudiko vaidmenyje. Labai jau švelnus ir atsargus. Kas dar?

- Mis Viljams. Filipas Bleikas, - pasufleravo Puaro.

Niūrų Andželos veidą trumpam nušvietė šypsena.

- Mis Viljams? Nė už ką nepatikėsiu, kad guvernantė įvykdė žmogžudystę. Mis Viljams - aukštos moralės žmogus.

Kiek patylėjusi, ji tęsė:

- Ji buvo atsidavusi Kerolainai. Vardan jos viskam pasiryžusi. Ir neapkentė Emiaso. Ji buvo karšta feministė ir niekino vyrus. Bet nejaugi vardan šito griebiamasi žmogžudystės?

- Ko gero, ne, - tarė Puaro.

- Filipas Bleikas? - Anždela, vėl patylėjusi, ramiai tęsė: - Žinote, jeigu kalbėsime apie tai, kas labiausiai tinka žudiko vaidmeniui, tai jis.

- Labai įdomu, mis Voren, - pasakė Puaro. - Leiskite paklausti - kodėl?

- Nieko konkrečiai negaliu pasakyti. Bet prisimindama koks jis buvo ir darydama išvadas, Filipą Bleiką pavadinčiau ribotos vaizduotės žmogumi.

- O argi tai būdinga žmogžudžio savybė?

- Ne, bet ribotos vaizduotės žmogus, norėdamas išbristi iš keblios padėties, dažnai griebiasi prievartos. Tokiems žmonėms žiaurumas suteikia pasitenkinimą. O juk žmogžudystė - tai žiaurumo pasireiškimas, ar ne?

- Taip, žinoma... Šiaip ar taip, toks požiūris irgi vertas dėmesio. Tačiau, mis Voren, tai dar ne priežastis. Kokį motyvą galėjo turėti Filipas Bleikas?

Andžela Voren atsakė ne iš karto. Stovėjo susiraukusi, akis nuleidusi ir galvojo.

- Jis buvo artimiausias Emiaso Kreilo draugas, ar ne? - paklausė Puaro.

Ji linktelėjo.

- Jūs dar ką nors turite galvoje, mis Voren? Dar kažką, ko man nepasakėte? Ar šitie bičiuliai buvo dar ir varžovai? Sakysim, dėl Elzos?..

Andžela Voren papurtė galvą.

- O ne, tik jau ne Filipas!

- Tai dėl ko susimąstėte?

Andžela tarė:

- Žinote, kaip būna, kai nei iš šio, nei iš to prisimeni kokį seną, visai nereikšmingą įvykį? Tuoj paaiškinsiu, ką turiu galvoje. Kartą, kai man tebuvo vienuolika, išgirdau vieną istoriją. Tuo metu jokios prasmės joje nemačiau. Tas pasakojimas manęs nesujaudino ir aš beregint jį pamiršau. Man net į galvą neatėjo, kad kada nors ir vėl jį prisiminsiu. Bet prieš porą metų, būdama kažkokiame koncerte, staiga prisiminiau ir taip nustebau, kad net garsiai pasakiau: "Štai dabar aš perpratau prasmę tos kvailos istorijos apie ryžių pudingą", nors aktoriaus replika - kažkoks pajuokavimas, balansavęs ant padorumo ribos, - su ta istorija neturėjo jokio ryšio.

- Suprantu, madmuazele, - tarė Puaro.

- Vadinasi, jūs suprasite ir tai, ką ketinu pasakyti. Kartą aš apsistojau viešbutyje. Einant koridoriumi, atsidarė vienos durys ir iš kambario išėjo pažįstama moteris. Tai buvo ne jos numeris, ir šitą aš iš karto supratau, žvilgtelėjusi į jos veidą.

Lygiai tokia veido išraiška buvo ir Kerolainos, kai kartą ji išėjo iš Filipo Bleiko kambario Olderberyje.

Andžela Voren palinko į priekį, gestu užčiaupdama Puaro burną, bijodama, kad jis nepasakytų kokį nereikalingą žodį.

- Tada, žinoma, nieko blogo nepamaniau. Aš jau daug ką suvokiau - tokio amžiaus mergaitės viską žino, - bet susieti tai su tikrove - nesugebėjau. Kerolaina, išėjusi iš Filipo Bleiko kambario, paprasčiausiai buvo Kerolaina, išėjusi iš Filipo Bleiko kam-

bario, ir viskas. Lygiai taip ji galėjo išeiti iš mano kambario. Bet įsidėmėjau jos veido išraišką, nes ji buvo baisi - niekada jos tokios nebuvau mačiusi ir todėl nieko nesupratau. Aš nieko nesupratau iki tol, kol, kaip jau sakiau, naktį Paryžiuje išvydau visai kitos moters tokią pat veido išraišką.

- Tai, ką jūs man papasakojote, mis Voren, - susimąstęs tarė Puaro, - savaime stebina. Pats Filipas Bleikas leido man suprasti, kad jūsų sesers jis niekada nemėgęs.

- Žinau, - tarė Andžela. - Bet šiaip ar taip, aš tai mačiau savo akimis.

Puaro neskubėdamas linktelėjo. Juk klausydamasis Filipo Bleiko pasakojimo, jis pajuto kažkokią netikrą gaidą. Perdėtas priešiškumas Kerolainai atrodė nenatūralus.

Jis prisiminė Meredito Bleiko žodžius: "Labai buvo nepatenkintas, kai Emiasas vedė, nelankė jų daugiau kaip metus..."

Vadinasi, Filipas seniai mylėjo Kerolainą? O kai ji ištekėjo už Emiaso, jo meilė virto atšiaurumu ir neapykanta?

Taip, Filipas buvo pernelyg griežtas, labai jau viską perlenkė. Puaro išvydo jį tarsi šalia - guvų, veiklų vertelgą golfo aikštelės ir ultramodernaus stiliaus namo savininką. Kokius jausmus Filipas Bleikas patyrė prieš šešiolika metų?

- Gal aš kai ko nesuprantu, - kalbėjo Andžela Voren. - Matote, neturiu patirties meilės reikaluose - man nieko panašaus nėra atsitikę. Pagalvojau, gal mano pasakojimas apie Kerolainą ir Filipą jums bus naudingas? Gal tai irgi svarbus faktas šioje byloje?

II KNYGA

FILIPO BLEIKO PASAKOJIMAS

Lydimasis laiškas

"Gerbiamasis mesjė Puaro!

Tesėdamas pažadą, siunčiu Jums aprašymą įvykių, susijusių su Emiaso Kreilo mirtimi. Turiu įspėti - kadangi praėjo daug metų, galėjau kai ką ir pamiršti, nors stengiausi aprašyti viską, kas tik liko mano atmintyje.

Nuoširdžiai Jūsų
Filipas Bleikas"

APIE ĮVYKIUS, SUSIJUSIUS SU EMIASO KREILO NUŽUDYMU

Rugsėjo 19...

Su velioniu draugavau nuo vaikystės. Mes gyvenome kaimynystėje, ir mūsų tėvai labai gerai tarpusavyje sutarė. Emiasas Kreilas už mane buvo vyresnis dviem metais ir penkiais mėnesiais. Nors mokėmės skirtingose mokyklose, atostogaudami kartu žaisdavome.

Kadangi nuo mažens pažinojau nužudytąjį, manau turįs teisę duoti kvalifikuotus liudytojo parodymus apie jo charakterį ir apskritai apie požiūrį į gyvenimą. Todėl pirmiausia turiu pareikš-

ti, jog manyti, kad Emiasas Kreilas nusižudė pats - didžiausias absurdas. Kreilas nė už ką nebūtų pasikėsinęs į savo gyvybę. Jis pernelyg mylėjo gyvenimą. Gynybos teiginys teisme, kad Kreilą kankinusi sąžinės graužatis ir kad užėjus atgailos priepuoliui jis išgėrė nuodus, atrodo juokingi visiems, kas jį pažinojo. Sąžinės perviršiumi Kreilas, sakyčiau, nepasižymėjo, lygiai kaip ir polinkiu į melancholiją. Dar daugiau, jo ir jo žmonos tarpusavio santykiai buvo prasti, todėl nemanau, kad jis būtų kankinęsis ir abejojęs - skirtis ar ne, nes savo santuoką laikė absoliučiai nenusisekusia. Jis buvo pasiryžęs finansiškai aprūpinti žmoną ir kūdikį, ir esu įsitikinęs, tikrai nebūtų buvęs šykštus. Apskritai, jis buvo dosnus žmogus, o taip pat atjautus ir minkštaširdis. Jis buvo ne tik didis menininkas, bet ir žmogus, turėjęs daug ištikimų draugų. Kiek žinau, priešų jis neturėjo.

Su Kerolaina Kreil aš irgi buvau pažįstamas daugelį metų. Susipažinome, kai ji dar buvo netekėjusi ir atvažiuodavo pasisvečiuoti į Olderberį. Tuo laiku ji buvo gana patraukli mergina. Truputį neurasteniško būdo, nesusivaldanti ir, be abejo, sunki šeimyniniam gyvenimui.

Kad Emiasas ją domina, neslėpė nuo pat pradžių. Jis, man atrodo, nebuvo ypatingai ją įsimylėjęs. Bet jie dažnai drauge leido laiką, o kadangi ji, kaip jau sakiau, buvo gana patraukli, tai galų gale jie paskelbė apie sužadėtuves.

Artimi Emiaso Kreilo draugai į jo vedybas žvelgė šiek tiek sunerimę, nes manė, kad Kerolaina jam ne pora.

Per žmoną šiek tiek įtemptesni pasidarė Kreilo santykiai su draugais, bet Emiasas bičiuliams liko ištikimas ir nesirengė su jais nutraukti ryšių. Po kelerių metų su Kreilais mes atnaujinome pirmykščius santykius, ir aš vėl buvau nuolatinis Olderberio svečias. Turiu pridurti, kad net sutikau būti jų dukters Karlos krikštatėviu. Manau, tai įrodo, kad Emiasas laikė mane savo geriausiu draugu, ir duoda man teisę kalbėti vardu žmogaus, kuris jau nebegali pasipasakoti pats.

Jeigu kalbėsime apie įvykius, apie kuriuos prašėte manęs parašyti, tai štai ką galiu pasakyti. Aš atvažiavau į Olderberį, kaip byloja mano senas dienoraštis, prieš penkias dienas iki tos nelai-

mės. Tai yra rugsėjo tryliktąją. Tuoj pat pajutau, kad atmosfera tenai įtempta. Pas juos taip pat svečiavosi mis Elza Grir, kurios portretą tuo metu Emiasas tapė.

Mis Grir aš išvydau pirmą kartą, nors apie ją jau buvau girdėjęs. Emiasas visą mėnesį džiūgaudamas man apie ją pasakojo. Jo žodžiais tariant, jis sutikęs nepaprastą merginą. Emiasas pasakojo apie ją su tokiu entuziazmu, kad aš juokaudamas perspėjau: "Saugokis, seni, o ir vėl pamesi galvą". Emiasas atrėžė - netaukšk niekų! Jis paprasčiausiai tapąs jos portretą. O asmeniškai ji mažai dominanti. "Sek pasakėles kitiems! - atsakiau aš. - Ne pirmą kartą girdžiu šitaip tave kalbant". "Šį kartą viskas bus kitaip", - prieštaravo jis, ir aš truputį ciniškai pasakiau: "Tau kiekvieną kartą kitaip". Tada Emiasas kažkodėl sudirgo, susijaudino ir tarė: "Tu nesupranti. Ji dar visai jauna. Beveik vaikas". Ir pridūrė, kad ji esanti šiuolaikinių pažiūrų ir kad jos netinka sprausti į senoviškų įvaizdžių rėmus. "Ji atvira, natūrali, nežino, kas tai yra baimė", - kalbėjo jis.

Aš pagalvojau, bet garsiai nepasakiau - šį kartą Emiasas įklimpo kaip reikiant. Po kelių savaičių išgirdau maždaug tokį pokalbį. "Ta Grir visai neteko galvos", - teigė vienas Kreilų svečias. Kitas pridūrė: Emiasas nepaiso jaunyvo merginos amžiaus ir elgiasi neprotingai. Trečias juokaudamas tarė: Elza Grir puikiai žino, ką daro. Girdi, ji maudosi piniguose, moka pasiekti, ko trokšta ir kad "iniciatyva visada jos rankose". Kažkas paklausė: o ką galvoja Kreilo žmona? Ji turbūt jau priprato prie tokių dalykėlių, paaiškino jam, bet kitas paprieštaravo: girdėjau, ji velnioniškai pavydi ir verčia Kreilą gyventi nepakenčiamą gyvenimą. Esą, kiekvieną vyrą galima pateisinti, jeigu, turėdamas tokią žmoną, užmezga romaną su kita.

Aš aprašau visa tai, nes manau - labai svarbu parodyti bendrą būklę, kokia buvo prieš man atvykstant į Olderberį.

Smalsiai žiūrėjau į tą merguželę - ji iš tikrųjų buvo labai įdomi ir žavinga, - ir prisipažinsiu - visa širdimi, net su tam tikra piktdžiūga pasidžiaugiau, kad Kerolaina pateko į labai komplikuotą būseną.

Pats Emiasas Kreilas šį kartą išrodė labiau susirūpinęs, negu

paprastai. Žmogui, mažiau jį pažįstančiam, Kreilo elgesys tikriausiai nekėlė rūpesčio. Bet aš, senas jo bičiulis, tuojau pastebėjau nervingumo požymius, karščiavimąsi, nesusivaldymą ir dirglumą.

Nors apskritai visuomet tapydamas naują paveikslą jis būdavo prastos nuotaikos, šį kartą toli gražu ne darbas buvo jo dirglumo piežastis. Jis apsidžiaugė, mane išvydęs, ir kai tik likome dviese, tarė: "Ačiū Dievui, kad atsiradai, Filai. Iš proto gali išsikraustyti, kai namuose keturios bobos. Per jas aš tuoj tuoj pakliūsiu į beprotnamį".

Ir iš tikrųjų, atmosfera namuose buvo slogi. Kerolaina, kaip jau sakiau, į viską reagavo be galo liguistai. Nors ji buvo mandagi, manieringai elgėsi ir neištarė nė vieno šiurkštaus žodžio, bet sugebėjo išreikšti Elzai tokią neapykantą, kad net sunku įsivaizduoti. Elza savo ruožtu elgėsi atvirai šiurkščiai. Pamiršusi gero tono taisykles, ji aiškiai davė Kerolainai suprasti esanti padėties šeimininkė. Todėl Kreilas, kai netapydavo, didžiąją laiko dalį kivirčydavosi su Andžela. Šiaip jie vienas kitam buvo labai geri, nors ir dažnai riedavosi ir nesutardavo. Bet šį kartą viskas, ką Emiasas kalbėjo ir darė, mergaitei varė siutą, ir ji tiesiog nebesusitvardydavo. Pas juos dar gyveno guvernantė. "Rūgščios fizionomijos furija, - Emiasas šitaip ją apibūdino. - Taip ir jaučiu nuo jos sklindančią neapykantą. Sėdi, sučiaupusi lūpas, visa išvaizda smerkdama mane".

Štai tada jis ir tarė:

- Tegu velniai rauna visas tas bobas! Jeigu vyras nori gyventi taikiai ir ramiai, tai turi pamiršti moteris!

- Kam vedei? - pasakiau aš. - Ne tau šeimyniniai varžtai. Jis atsakė, kad dabar, girdi, jau vėlu apie tai kalbėti. Ir pridūrė, jog Kerolaina būtų net laiminga, galėdama juo nusikratyti. Štai tada aš pirmą kartą ir pajutau, kad vyksta kažkas nepaprasta.

- Apie ką tu kalbi? - paklausiau. - Ar jau su gražuole Elza nuėjai taip toli?

- Su gražuole... - kone vaitodamas išspaudė jis. - Kaip būtų gerai, jeigu nebūčiau jos sutikęs.

"Klausyk, seni, - tariau aš, - susiimk ir daugiau nesusidėk su jokia moterimi". Jis pažiūrėjo į mane ir nusijuokė. "Tau lengva kalbėti, - tarė, - o aš negaliu moterų palikti ramybėje, paprasčiausiai negaliu, o jeigu ir galėčiau, jos man neduotų atokvėpio!" Paskui, gūžtelėjęs plačiais pečiais, nusijuokė ir tarė: "Tikiuosi, viskas galiausiai grįš į savo vietas. O tu turi pripažinti, kad paveikslas nusisekė, ar ne?"

Jis kalbėjo apie Elzos portretą, kurį tuo metu tapė, ir, nors aš ne ką teišmanau tapyboje, bet supratau - tai tikrai neeilinis kūrinys.

Kai Emiasas imdavosi darbo, jis tapdavo visai kitu žmogumi. Nors staugdavo, stenėdavo, raukydavosi, keikdavosi paskutiniais žodžiais ir kartais sviesdavo ant žemės teptukus, tomis akimirkomis jis iš tikrųjų būdavo laimingas.

Bet kai grįždavo namo, prie stalo, nesutarimai, kurie vis labiau ir labiau įsidegė tarp moterų, jį gniuždydavo. Apogėjus buvo pasiektas rugsėjo 17 dieną. Per pietus vyravo ypač nejauki atmosfera. Elza elgėsi be galo įžūliai - kito žodžio negaliu rasti. Nekreipdama nė mažiausio dėmesio į Kerolainą, ji tyčia vis kalbino Emiasą, tarsi kambaryje jie būtų tik dviese. Kerolaina lyg niekur nieko linksmai šnekučiavosi su kitais, sugebėdama pasakyti ką nors tokio, kas skambėdavo visiškai nekaltai, bet iš tikrųjų gėlė kaip vapsva. Ji nerodė tokio atviro priešiškumo, kaip Elza Grir. Viskas, ką Kerolaina kalbėjo, labiau priminė užuominą nei siautulingą jausmų protrūkį.

Įvykiai kulminaciją pasiekė svetainėje, kai po pietų suėjome išgerti kavos. Aš pasakiau savo nuomonę apie biustą, išskaptuotą iš buko ir nupoliruotą iki veidrodinio žvilgesio, - tai buvo gana įdomus daiktelis, - ir Kerolaina tuoj paaiškino: "Čia jauno norvegų skulptoriaus darbas. Mudu su Emiasu žavimės jo kūryba ir kitą vasarą ketiname pas jį nukakti".

Ramiai klausytis gana taikiai pasakytų Kerolainos žodžių Elza nepajėgė ir neketino nuleisti patykom jai mesto iššūkio. Po kelių minučių ji garsiai ir pabrėžtinai aiškiai tardama kiekvieną žodį, pareiškė: "Šis kambarys būtų labai gražus, kitaip jį apstačius. Čia pernelyg daug baldų. Kai aš čia gyvensiu, išmesiu visą

šlamštą ir tepaliksiu tik kelis padorius daiktus. Pakabinsiu aukso spalvos užuolaidas - tegu jose žaidžia besileidžiančios saulės spinduliai". Ir, atsigręžusi į mane, paklausė: "Kaip jums atrodo, ar bus gražu?"

Nespėjau nė išsižioti - prabilo Kerolaina. Tylus jos balsas taip švogždėjo, kad bemat pajutome besitvenkiančią audrą.

- Elza, ar jūs ketinate pirkti mūsų vienasėdį? - paklausė ji.

- Ne, pirkti nereikės, - atsakė Elza.

- Tai apie ką čia kalbate? - paklausė Kerolaina, ir jos balsas jau skambėjo kaip geležis.

- Kam apsimetinėti? - nusijuokė Elza. - Nevaidinkite, Kerolaina, jūs puikiai žinote, apie ką aš kalbu.

- Net nenutuokiu, - atrėžė Kerolaina.

- Nebūkite strutis ir nekiškite galvos į smėlį. Kam vaizduoti, kad nieko nematote ir nežinote. Mudu su Emiasu mylime vienas kitą. Čia ne jūsų namai. Čia jo namai. Ir po mūsų vestuvių aš čia gyvensiu su juo!

- Ar tik neišsikraustėte iš proto? - tarė Kerolaina.

- O ne, mieloji, ir jūs tai puikiai žinote, - atšovė Elza. - Būtų kur kas geriau, jeigu mes viską dorai darytume. Emiasas ir aš mylime vienas kitą, jūs šitą žinote. Ir jums telieka viena: duoti jam laisvę.

- Netikiu nė vienu žodžiu! - tarė Kerolaina.

Jos žodžiai skambėjo neįtikinamai. Elza užklupo Kerolainą iš pasalų.

Tuo metu į kambarį įėjo Emiasas Kreilas.

- Jeigu manimi netikite, paklauskite jo, - nusijuokė Elza.

- Paklausiu, - tarė Kerolaina. Ir tučtuojau kreipėsi į vyrą: - Emiasai, Elza sako, kad tu ruošiesi ją vesti. Ar tai tiesa?

Vargšas Emiasas! Man buvo jo gaila. Vyras, priverstas dalyvauti tokiame vaidinime, virsta kvailiu. Kreilas išraudo, užsirūkė ir apšaukė Elzą, kad ji nelaikanti liežuvio už dantų.

- Vadinasi, tai tiesa? - paklausė Kerolaina.

Jis nieko neatsakė, stovėjo ir murdė pirštą už apykaklės, stengdamasis ją atsegti. Nuo pat vaikystės, pakliuvęs į nemalonią padėtį, jis visuomet taip elgdavosi. Stengdamasis kalbėti oriai,

prieštaravimo nemėgstančiu balsu - šį kartą, vargšeliui, nieko doro neišėjo, - jis tarė:

- Aš nenoriu apie tai šnekėti.

- Už tai aš noriu, - pareiškė Kerolaina.

- Man atrodo, su Kerolaina mes turime elgtis padoriai ir viską jai pasakyti, - čirškė Elza.

- Ar tai tiesa, Emiasai? - Kerolaina visai tyliai pakartojo klausimą.

Jam buvo gėda. Kaip paprastai būna gėda vyrams, kai moteris įvaro į kampą.

- Prašau atsakyti. Aš turiu žinoti.

Jis átlošė galvą lyg arenoje ir atšovė:

- Tiesa, bet aš nenoriu dabar apie tai kalbėti.

Apsisuko ir išėjo iš kambario. Aš išsekiau iš paskos. Nenorėjau likti vienas su moterimis. Terasoje jį pasivijau. Emiasas keikėsi. Dar niekada nebuvau girdėjęs tokio keiksmų srauto.

- Kodėl ji negali prikąsti liežuvio? - niršo jis. - Kodėl, velniai rautų, ji negali patylėti? O varge, juk aš dar turiu baigti paveikslą, girdi, Filai? Tai - geriausia, ką aš kada nors nutapiau. Geriausia mano gyvenime. O tos dvi kvailos moterys nori viską sugadinti.

Paskui, kiek ataušęs, jis pasakė, kad moterys neturinčios saiko jausmo.

Neištvėriau nenusišypsojęs.

- Velniai rautų, seni, juk tu pats dėl visko esi kaltas, - tariau.

- Lyg nežinočiau, - sudejavo jis. Ir pridūrė: - Bet sutik, Filai, jeigu vyras dėl moters pameta galvą, negalima jo kaltinti. Net Kerolaina turi šitą suprasti.

Aš paklausiau, kas bus, jeigu Kerolaina užsiožiuos ir nesutiks skirtis.

Jis tarsi neišgirdo. Tada aš pakartojau šį klausimą ir jis gana abejingai atsakė:

- Kerolaina niekada nestos man skersai kelio. Tu šito nesuprasi, seni.

- Nepamiršk, jūs turite vaiką, - priminiau.

Jis suspaudė mano ranką.

- Filai, seni, aš suprantu - tu šitaip elgiesi geriausių norų skatinamas, bet nekark kaip varna. Aš pats sutvarkysiu savo reikalus. Viskas bus gerai, pamatysi. - Emiasas jau buvo toks kaip visuomet - šauniai nusiteikęs optimistas. - Tegu visi eina po velnių, - linksmai baigė jis.

Neatsimenu, ar mes dar apie ką nors kalbėjome, bet po kelių minučių terasoje pasirodė Kerolaina. Ji buvo su skrybėlaite - paika, plačiais kraštais, tamsiai rudos spalvos, bet vis dėlto gana patrauklia. Kaip visuomet ramiai ji tarė:

- Nusivilk tą dažais ištepliotą striukę, Emiasai. Mes einame pas Mereditą arbatos, juk nepamiršai?

Jis išsprogino akis ir, truputį užsikirsdamas, atsakė:

- Iš tikrųjų pamiršau! Taip, taip, žinoma.

- Tai eik persirengti, nes atrodai kaip skudurininkas.

Ir nors tuos žodžius ji ištarė labai ramiu balsu, bet į jį nepažiūrėjo. O paskui nulipo prie jurginų klombos ir ėmė skinti kupliausius žiedus.

Emiasas neskubėdamas įėjo į vidų.

Kerolaina ėmė kalbinti mane. Tarškė nesustodama. Apie tai, ar dar ilgai išsilaikysiąs geras oras, ar įlankoje nepasirodysianti skumbrė, o jeigu pasirodysianti, tai galbūt Emiasas, Andžela ir aš eisią pažvejoti. Nuostabi moteris, nieko nepasakysi!

O tuo pačiu, man atrodo, tai bylojo apie jos charakterį. Ji turėjo nepaprastą valią ir mokėjo valdytis. Nežinau, kada Kerolaina nutarė jį nužudyti, bet nė kiek nesistebėčiau, jeigu kaip tik tuo metu. Mokėdama šaltakraujiškai ir negailestingai mąstyti, ji sugebėjo smulkmeniškai ir šaltai apsvarstyti savo planą.

Kerolaina Kreil buvo labai pavojinga moteris. Jau tada aš privalėjau suprasti, kad į Emiaso ir Elzos meilę ji nenumos ranka. O aš, idiotas, pamaniau, kad ji nutarė susitaikyti su neišvengiamybe arba bent jau vylėsi, kad jeigu elgsis lyg niekur nieko, Emiasas apsigalvosiąs.

Pagaliau į sodą išėjo ir kiti. Elza elgėsi įžūliai kaip nugalėtoja. Kerolaina nekreipė į ją jokio dėmesio. Padėtį švelnino Andžela. Ji ėmė ginčytis su mis Viljams, nenorėdama persivilkti sijono. Girdi, tas, kurį vilkinti, visiškai tiksiąs mielajam gerajam Mere-

ditui, jis vis tiek niekada nekreipiąs nė mažiausio dėmesio į tokias smulkmenas.

Pagaliau mes iškeliavome. Kerolaina ėjo šalia Andželos. Aš - su Emiasu. O Elza žingsniavo viena ir šypsojosi.

Man ji nelabai patiko - labai jau atkakli, - bet turiu pripažinti - tą dieną ji išrodė nepaprastai graži. Tokios būna moterys, kai pasiekia, ko nori.

Nelabai gerai atsimenu kitus tos dienos įvykius. Juos tarsi stelbia rūkas. Tik pamenu - mus pasitiko senis Meris. Rodos, pirmiausia apėjome sodą. Taip pat pamenu - mudu su Andžela ilgai ir paikai svarstėme, kaip dresiruoti terjerus, kad jie gaudytų žiurkes. Andžela be perstojo kramtė obuolius ir prievarta kišo man į burną.

Prie namo, po didžiuliu kedru, jau buvo padengtas stalas. Meris, kiek pamenu, išrodė labai sutrikęs. Turbūt Kerolaina arba Emiasas jau buvo spėję jam kažką pasakyti. Jis vis nerimastingai žvilgčiojo čia į Kerolainą, čia į Elzą. Taip, jis aiškiai nekantravo. Žinoma, Kerolainai patiko laikyti Mereditą ant pavadėlio - senas ištikimas draugas, tegu visiems laikams toks ir lieka! Tokia jau ji buvo.

Po arbatos Mereditas atskubėjo pasikalbėti su manimi.

- Klausyk, Filai, - tarė jis. - Emiasas negali šitaip padaryti!

- Ir dar kaip gali, net neabejok.

- Mesti žmoną ir vaiką dėl tos mergužėlės? Juk jis gerokai už ją vyresnis. Jai dar nėra nė aštuoniolikos.

Aš atsakiau, kad mis Grir jau dvidešimt.

- Vis tiek dar nepilnametė. Ji nesupranta, ką daro, - tarė jis.

Vargšas Mereditas! Jis visuomet tematydavo tik gerąsias žmonių savybes.

- Nesijaudink, seni. Ji žino, ką daro, ir jai patinka tai daryti.

Štai ir viskas, ką mes spėjome vienas kitam pasakyti. Pagalvojau, Meris tikriausiai bijo net įsivaizduoti, kad Kerolaina taps pamesta žmona. Po skyrybų ji imtų puoselėti viltį apie ištikimojo riterio piršlybas. O man atrodė, kad Mereditas buvo labiau linkęs vaidinti vaidmenį žmogaus, praradusio paskutinę viltį. Ir, turiu prisipažinti, ta situacija mane labai linksmino.

Kažkodėl blogai prisimenu lankymąsi Meredito laboratorijoje. Jis be galo mėgdavo pasakoti apie savo pomėgį. Jo tarškalynė visuomet man varydavo nuobodulį. Tada, rodos, drauge su kitais klausiausi jo pasakojimo apie konijino savybes, bet ką būtent jis kalbėjo, nebeatsimenu. Aš nemačiau, kada Kerolaina apsivogė. Kaip jau sakiau, ji buvo mikli moteris. Tiesa, dar atsimenu - Mereditas mums deklamavo Platono kūrybos ištrauką apie Sokrato mirtį. Irgi nuobodulybė. Kvailiai visuomet man nuobodūs.

Ką nors daugiau apie tą dieną negaliu papasakoti. Emiasas ir Andžela ėmė baisiausiai tarpusavyje ginčytis, o mums, visiems kitiems, dėl to buvo tik lengviau, nors nuo sunkių minčių atitrūkome neilgam. Galiausiai Andžela išrėkusi, kad Emiasas dar pasigailėsiąs dėl savo žodžių ir palinkėjusi jam mirti nuo raupų - taip, tu šito nusipelnei, rėkė ji, ir pagaliau dar pridūrusi, kad būtų visai smagu, jeigu jam prie nosies prikibtų dešrigalis, kaip visiems žinomos pasakos herojui, ji nubėgo miegoti. Mes negalėjome ištverti nenusijuokę - tai buvo tikrai įstabi scena.

Netrukus miegoti susiruošė ir Kerolaina. Mis Viljams dingo tuoj po savo mokinės. Emiasas ir Elza patraukė į sodą. Supratau, mano draugystė jiems buvo nereikalinga. Vaikštinėjau vienas. Buvo nuostabus vakaras.

Kitą rytą apačion nulipau vėlai. Valgomajame nieko nebuvo. Tiesiog keista, kad atmintyje liko visai nereikšmingos detalės. Sakysim, gerai atsimenu inkstų ir bekonienos, kurią valgiau, kvapą. Puikūs buvo inkstai. Su pipirais.

Paskui klaidžiojau po sodą, ieškodamas pokalbininko. Nieko nesutikau. Rūkiau, mačiau mis Viljams, bėgiojančią ir ieškančią Andželos, kuri ir vėl kažkur šlaistėsi, nors privalėjo sutaisyti perplėštą suknelę. Paskui įėjau į holą ir išgirdau bibliotekoje savo santykius besiaiškinančius Emiasą ir Kerolainą. Jiedu kalbėjosi labai garsiai.

"Tu ir tos tavo moterys! - šaukė ji. - Reikėtų pribaigti tave! Kada nors aš šitaip ir padarysiu!" O Emiasas atsakė: "Nebūk kvailė, Kerolaina". Ji atrėžė: "Aš rimtai kalbu, Emiasai".

Paslapčiom klausytis nenorėjau, todėl vėl išėjau į terasą. Išvydau Elzą.

Ji sėdėjo šezlonge kaip tik prie bibliotekos lango, o langas buvo atdaras. Manau, ji girdėjo viską, ką kalbėjo bibliotekoje. Išvydusi mane, Elza atsistojo ir, nutaisiusi be galo abejingą miną, priėjo prie manęs.

- Koks nuostabus rytas! - tarė, įsikibdama mano parankės.

Taip, jai rytas iš tiesų buvo nuostabus. Vis dėlto kokia žiauri mergina! Ne, ko gero, tiesiog sąžininga ir be vaizduotės. Sugebėjo matyti tik tai, ką tą akimirką norėjo matyti.

Mes stovėjome terasoje ir kalbėjomės kokias penkias minutes. Trinktelėjo bibliotekos durys ir išėjo Emiasas Kreilas. Jo veidas degė.

Be jokių ceremonijų nutvėręs Elzą už peties, jis pasakė:

- Gana slankioti. Einam padirbėti.

- Gerai, - sutiko ji. - Tik palipsiu į viršų ir pasiimsiu pulovelį. Labai jau šaltas vėjas.

Ir įėjo vidun.

Aš laukiau, kad Emiasas ką nors pasakytų, bet jis tylėjo. Teišspaudė tik vieną frazę:

- Jau tos moterys!

- Laikykis, seni! - atsakiau.

Ir mes tylėdami stovėjome, kol terasoje vėl pasirodė Elza. Jiedu patraukė į Ginklų sodą, o aš įėjau į vidų. Hole buvo Kerolaina. Turbūt ji manęs nė nepastebėjo. Taip dažnai atsitikdavo. Rodės, ji buvo kitame pasaulyje. Kažką suburbėjo. Ne man, pati sau. Tesupratau tik tiek:

- Tai labai žiauru...

Štai ką ji pasakė. O paskui praėjo pro šalį, regis, manęs taip ir nepastebėjusi, visiškai panirusi savo mintyse, ir palipo į viršų. Manau (jūs suprantate, teigti, jog iš tikrųjų taip buvo, aš neturiu teisės), - ji nuėjo nuodų ir kad kaip tik tą akimirką ji nusprendė padaryti tai, ką padarė.

Tuo metu suskambo telefonas. Kai kuriuose namuose įprasta laukti, kol ragelį paims tarnai, bet aš taip dažnai buvodavau Olderberyje, kad beveik tapau šeimos nariu. Aš pakėliau ragelį.

Skambino mano brolis Mereditas. Jis buvo labai susijaudinęs. Pasakė savo laboratorijoje aptikęs pustuštį konijino butelį.

Dabar jau po laiko atgailauti, kad tada nepadariau, ką turėjau padaryti. Ta naujiena mane apstulbino, ir aš sutrikau. Kitame laido gale susijaudinęs spygavo Mereditas. Išgirdau kažką lipant laiptais, todėl paliepiau jam kuo skubiausiai pribūti į Olderberį.

Ir išėjau jo pasitikti. Jeigu nežinote abiejų vienasėdžių padėties, tai turiu jums paaiškinti, kad trumpiausias kelias iš vieno į kitą - valtimi per nedidelę įlanką. Aš nusileidau takeliu į mažytę prieplauką, kurioje plūduriavo valtys. Eidamas pro Ginklų sodo tvorą, girdėjau besikalbančius Elzą ir Emiasą. Jų balsai buvo linksmi, nerūpestingi. Emiasas sakė, kad diena esanti nuostabiai karšta (ji iš tikrųjų buvo karšta, nors ir rugsėjis), o Elza atsakė, kad, sėdėdama ant akmeninės sienos, jaučianti šaltoką jūros vėją. Paskui ji tarė: "Aš pavargau pozuodama. Ar negalėčiau pailsėti, mielasis?" Emiasas šūktelėjo: "Jokiu būdu. Sėdėk. Juk esi ištvermingas žmogus. O man, galiu pasigirti, gerai sekasi". "Koks tu žiaurus!" - susijuokė Elza. Ir viskas - daugiau nieko negirdėjau.

Tuo tarpu Mereditas jau atsistūmė nuo kito kranto. Aš laukiau. Atplaukęs jis pririšo valtį ir palipo laipteliais. Buvo labai blyškus ir aiškiai sunerimęs.

- Tavo galva geresnė už manąją, Filipai. Ką daryti? - paklausė jis. - Tai labai pavojingi nuodai.

- Ar tikrai esi įsitikinęs, kad jie dingo? - paklausiau. Turiu pasakyti, Mereditas - išsiblaškęs žmogus. Galbūt kaip tik todėl aš elgiausi gana abejingai.

- Neabejoju, - atsakė jis. - Vakar butelis buvo pilnas.

- Nenujauti, kas galėjo paimti? - paklausiau.

- Ne, - atsakė jis ir pasidomėjo ką, mano manymu, galima įtarti. Ką nors iš tarnų? Galbūt, atsakiau, bet abejotina. Juk laboratorija visuomet užrakinta, ar ne? Taip, atsakė jis, ir pridūrė, kad langą radęs truputį pravertą. Gal pro jį kas nors buvo įlindęs?

- Atsitiktinis vagišius? - susijuokiau aš. - Jeigu taip, Mereditai, tai tuščiai ieškotume.

Ką tu iš tikrųjų galvoji, paklausė jis. Aš atsakiau: jeigu esi įsitikinęs, kad nuodai pavogti, vadinasi, juos pavogė Kerolaina, ketindama nunuodyti Elzą, arba atvirkščiai, juos pavogė Elza, norėdama pašalinti iš kelio Kerolainą ir duoti laisvę meilei.

Mereditas iščirškė, kad aš tauškiąs sentimentalius niekus, nes tai nesąmonė. "Bet nuodai dingo, - prieštaravau. - Kaip šitą paaiškinsi?" Suprantama, nieko paaiškinti jis negalėjo, Mereditas galvojo lygiai tą patį, ką ir aš, tik nenorėjo prisipažinti.

"Ką daryti?" - vėl paklausė jis. "Pirmiausia reikia viską kaip reikiant apgalvoti, - atsakiau, padarydamas nedovanotiną klaidą. - O paskui visiems paskelbk apie vagystę, arba slaptai pasakyk tik Kerolainai ir tuo pačiu ją išbandyk. Jeigu pamatysi, kad apie dingusius nuodus ji nieko nežino, tą patį pasakyk ir Elzai". - "Tokia žavinga mergina! - tarė jis. - Netikiu, kad ji galėtų šitaip pasielgti". Aš atrėžiau - nesu taip tvirtai įsitikinęs.

Besikalbėdami mudu žingsniavome takeliu namų link. Kaip tik beeinant pro sodo tvorą, trumpam nutilome ir aš išgirdau Kerolainos balsą.

Pamaniau - dabar jie ginčijasi trise, bet pasirodė, kad jie nesiginčijo, o kalbėjosi apie Andželą. "Negerai darai", - priešgyniavo Kerolaina. Emiasas kažką neaiškiai sumurmėjo. Tuo tarpu mes priėjome prie sodo vartelių. Emiasas, mus išvydęs, truputį sutriko. Iš sodo išėjo Kerolaina. "Sveikas, Mereditai! - tarė ji. - Kalbėjome apie Andželos išsiuntimą į mokyklą. Abejoju, ar ten jai bus gera". "Nepergyvenk dėl jos, - tarė Emiasas. - Nieko neatsitiks. Aš pats ją palydėsiu".

Kaip sykis tą akimirką pasirodė Elza - ji atbėgo takeliu nuo namų. Rankoje turėjo kažkokį daiktą.

- Greičiau! - šūktelėjo Emiasas. - Sėskis į savo vietą. Aš nenoriu gaišti.

Ir nuėjo prie molberto. Pastebėjau, žengė kažkaip netvirtai ir pamaniau - ar tik neišgėręs? Kilus tokiam sąmyšiui ir skandalui, lengva žmogų suprasti ir pateisinti.

- Alus kažkoks šiltas, - burbtelėjo jis. - Kodėl niekas neatneša ledo?

- Aš atnešiu alaus iš šaldytuvo, - pažadėjo Kerolaina.

- Ačiū, - burbtelėjo Emiasas.

Kerolaina uždarė vartelius ir mes kartu ėjome namų link. Aš su Mereditu pasilikome terasoje, o Kerolaina įėjo vidun. Po kokių penkių minučių pasirodė Andžela su dviem alaus buteliais ir

stiklinėmis. Diena iš tiesų buvo karšta, ir mes apsidžiaugėme. Tuo tarpu pro mus praėjo Kerolaina. Rankoje ji turėjo alaus butelį, kurį, kaip buvo žadėjusi, nešė Emiasui. Mereditas jau buvo besistojąs ją palydėti, bet Kerolaina sudraudė. Pagalvojau - koks vis dėlto buvau kvailas! - šitaip ji elgiasi iš pavydo. Ji nenorėjo, kad dar kas nors sode matytų tuos du žmones. Nors pati jau tik ką ten buvo, sugalvojusi gana paiką priežastį: ar nevertėtų atidėti Andželos kelionę į mokyklą?

Ji ėjo vingiuotu takeliu, o mudu su Mereditu lydėjome ją akimis. Mudu taip nieko ir nenutarėme, o dar prikibo Andžela, reikalaudama, kad aš eičiau su ja maudytis. Priversti Mereditą veikti vieną buvo neįmanoma, todėl pasakiau tik tiek: "Po pietų". Jis linktelėjo.

Mudu su Andžela patraukėme prie jūros. Puikiai paplaukiojome - skersai įlanką ir atgal, - o tada pasikaitinome uolose. Andžela kažkodėl buvo paniurusi, bet man tai net patiko. Nutariau tuoj po pietų pasivedėti Kerolainą nuošalesnėn vieton ir tiesiai pasakyti apie nuodų vagystę. Tuščias darbas įkalbinėti Mereditą - jis per minkštas ir šitokių žodžių nepajėgtų ištarti. O aš priremsiu ją prie sienos, ir viskas! Ji turės grąžinti nuodus, arba bent jau neišdrįs jų panaudoti. Viską apsvarstęs, padariau išvadą - niekas kitas, tik ji paėmė nuodus. Elza pernelyg atsargi ir racionali, nerizikuos. Elzos galva dirbo kaip reikiant, ir labiau už viską ji drebėjo dėl savo kailio. Kerolaina be galo lengvai užsidegdavo - ji be pusiausvyros, nerimastinga, tikra psichopatė! Ir vis dėlto kažkur sąmonės gilumoje dar vyliausi - Mereditas apsiriko. Gal koks tarnas įsisuko į laboratoriją, nukniaukė ir bijo prisipažinti? Juk nuodai - melodramos atributas ir sunku patikėti, kad jie naudojami realiame gyvenime.

Iki to laiko dar nieko nebuvo atsitikę.

Aš pažiūrėjau į laikrodį. Nustebau - jau gana vėlu, ir mudu su Andžela bėgte nubėgome pietauti. Kaip sykis visi jau sėdo prie stalo - visi, išskyrus Emiasą, kuris liko dirbti Ginklų sode - šitaip jis elgdavosi beveik visuomet. Protingai padarė ir šiandien negrįždamas pietų, pamaniau, nes pietautume nesmagūs.

Kavą gėrėme terasoje. Negalėčiau tiksliai apibūdinti, kaip

elgėsi ir kaip atrodė Kerolaina. Lyg ir nebuvo susirūpinusi. Greičiau susitvardžiusi ir pritilusi. Tikras šėtonas su sijonu!

Juk reikėjo turėti šėtonišką valią taip šaltakraujiškai nunuodyti žmogų! Jeigu ji būtų griebusi revolverį ir šovusi - šitą dar būčiau supratęs. Bet apgalvota, šaltakraujiška, sąskaitas suvedanti žmogžudystė... Ir toks ramumas...

Ji atsistojo ir be galo natūraliai pasakė nunešianti jam kavą. O juk jau žinojo - negalėjo nežinoti, - kad ras jį mirusį. Su ja pasišovė eiti ir mis Viljams. Neatsimenu, ar Kerolaina paprašė ją eiti drauge, ar ji pati pasisiūlė. Gal Kerolaina ir pakvietė.

Moterys išėjo. Po kelių minučių jas nusekė Mereditas. Aš karštligiškai galvojau, kokią čia pasakius priežastį, kad irgi galėčiau išeiti. Staiga Mereditas risčia pardūmė atgal. Jo veidas buvo pilkas kaip pelenai.

- Daktarą... greičiau, Emiasas... - dusdamas aiškino jis.

- Ar susirgo? - pašokau. - Miršta?

- Ko gero, jau numirė... - atsakė Mereditas.

Tą akimirką mes pamiršome Elzą. O ji kad suriks! Tai buvo širdį stingdanti aimana.

- Numirė? Numirė?.. - ir ji išbėgo. Net nenumaniau, kad žmogus gali šitaip bėgti - kaip elnias, kaip sužeistas žvėris. Ir kaip trokštanti atkeršyti furija.

- Dumk paskui ją, - dūstelėjo Mereditas. - Aš paskambinsiu. Dumk paskui ją. Dar ką nors iškrės...

Dėjau į kojas iš paskutiniųjų. Tikrai, ji galėjo nužudyti Kerolainą. Niekada jos veide nebuvau matęs tiek skausmo ir tokios siaubingos neapykantos. Kultūros ir gero tono regimybė, kurią ji mokėdavo sukurti, ištirpo kaip rūkas.

Iš karto tapo aišku, kad jos tėvas, o taip pat senelis ir močiutė iš motinos pusės buvo tik fabriko juodadarbiai. Jai atėmė meilužį ir ji tapo prasčioke. Jai nieko nereiškė nagais išvagoti Kerolainos veidą ir, nutvėrus už plaukų, permesti per parapetą. Kažkodėl Elza pamanė, kad Kerolaina jį nudūrusi. Elza buvo tarsi pamišusi.

Nutvėręs laikiau ją, o paskui Elzą ėmė daboti mis Viljams. Turiu pripažinti, mis Viljams elgėsi labai sumaniai. Ji privertė

Elzą atsikvošėti, liepė tylėti, nes riksmas ir triukšmas nieko nepadės. Mis Viljams buvo tikra ragana, bet sugebėjo padaryti viską, kaip dera. Elza nurimo - stovėjo kūkčiodama ir drebėjo.

O Kerolaina... Pamenu, kaukė nuo jos veido beregint nukrito. Ji stovėjo absoliučiai rami, sakyčiau, šoko ištikta. Tik akys išdavė, kas dedasi jos viduje. Kerolainos akys buvo budrios - atidžiai ir ramiai visus sekė. Man rodosi, ji ėmė baimintis...

Priėjau prie jos ir užkalbinau. Nemanau, kad mano žodžius būtų girdėjusios kitos dvi moterys.

- Prakeikta žudikė! Tu nužudei patį artimiausią mano draugą! - tyliai sušnibždėjau.

- Ne... O, ne... Jis... pats... - atšokusi į šalį, tarė ji.

Pažiūrėjau jai į akis.

- Pasakyk tai policijai, - patariau.

Ji paklausė mano patarimo. Bet jos žodžiais nepatikėjo.

Filipo Bleiko pasakojimo pabaiga.

MEREDITO BLEIKO PASAKOJIMAS

Mielasis mesjė Puaro!

Kaip buvau žadėjęs, aprašau visa tai, ką atsimenu apie tragiškuosius šešiolikos metų senumo įvykius. Pirmiausia norėčiau pabrėžti, kad kruopščiai apmąsčiau viską, ką jūs sakėte per neseniai įvykusį mūsų susitikimą. Ir bemąstydamas labiau nei anksčiau įsitikinau, kad Kerolaina Kreil buvo nekalta. Ir anksčiau sunku buvo patikėti, kad ji būtų ryžusis nunuodyti savo vyrą, bet kadangi nebuvo kitų versijų ir jos asmeniškas elgesys privertė mane, neilgai galvojus, prisidėti prie visuotinės nuomonės: jeigu ne ji, tai kas? Po mūsų susitikimo ilgai mąsčiau apie Kreilo savižudybės versiją, kurią teisme iškėlė gynyba, ir nors ši versija tuo metu man atrodė visai nelogiška, dabar manau, kad laikas pakeisti savo

nuomonę, pirmiausia remiantis tuo be galo svarbiu faktu, kad Kerolaina pati šituo tikėjo. Jeigu sutiksime, kad šita žavinga ir tauri moteris neteisingai buvo pripažinta kalta, tai jos ne kartą pareikštas įsitikinimas turi rimtą pamatą. Ji pažino Emiasą kur kas geriau nei kas nors iš mūsų. Jeigu ji manė, kad savižudybė buvo įmanoma, vadinasi, jis nusižudė, nepaisant visų jo draugų skeptiškos pažiūros į tokią versiją.

Aš pabandysiu paaiškinti šią teoriją, darydamas prielaidą, kad Emiasas Kreilas turėjo tik žmonai žinomų kažkokių sąžinės nuodėmių, slapta nuo kitų atgailaudavo dėl savo nuklydimų, į kuriuos puldavo tik per audringą temperamentą. Manau, tokia nuomonė turi teisę egzistuoti. Galimas daiktas, ši jo charakterio pusė buvo matoma tik žmonai. Nors tai ir nesuderinama su jo paties ne kartą man girdint pareikšta mintimi, tačiau dauguma vyrų iš tikrųjų turi niekieno neįtariamą ir kartais net jų būdą neatitinkantį bruožą, kurį pastebėję dažnai sutrinka net artimi pažįstami. Būna, garbus rimtas žmogus, pasirodo, patykom elgiasi be galo nedorai. O vulgarus vertelga paaiškėja esąs subtilus meno žinovas. Nekantrūs, negailestingi žmonės ne taip jau retai patys nustemba, radę savyje ir gerumo krislelį. O atlapaširdžiai, bendrauti mėgstantys tipeliai kartais pasireiškia niekšiškai lyg kokios padugnės.

Todėl visai galimas daiktas, kad Emiasui Kreilui užeidavo ir atgailos priepuoliai, ir kuo labiau jis siautėdavo, rodydamas savo egoizmą, demonstruodamas teisę daryti, ką nori, tuo stipriau jį kankindavo sąžinė. Kad ir kaip sunku tuo patikėti, bet dabar aš manau, kad kaip tik taip ir buvo. Dar kartą kartoju - juk pati Kerolaina atkakliai laikėsi kaip tik šitos versijos. O tai labai svarbu.

O dabar aptarsime faktus, arba, teisingiau sakant, tai, kas liko mano atmintyje žvelgiant iš dabarties perspektyvų.

Ko gero, čia vertėtų prisiminti mano ir Kerolainos pokalbį, įvykusį prieš kelias savaites iki tragedijos. Tai atsitiko Elzai Grir pirmą kartą atvykus į Olderberį.

Kerolaina, kaip jau jums sakiau, žinojo, kad aš jai jaučiu nuoširdžią simpatiją ir pagarbą. Todėl mane ji laikė žmogumi, kuriuo visiškai galima pasitikėti. Tada toli gražu ji buvo nelinksma. Ta-

čiu aš vis dėlto nustebau jai staiga paklausus, ar aš manąs, kad Emiasas rimtai susižavėjęs mergina, kurią pasikvietė?

- Man atrodo, jam įdomu ją tapyti, - atsakiau. - Juk žinai - imdamasis naujo darbo, Emiasas visas degte dega.

Ji papurtė galvą:

- Ne, jis ją įsimylėjęs.

- Gal truputį.

- Man atrodo, stipriai.

- Žinoma, ji labai graži, - tariau. - O mudu juk žinome, kad Emiasas nėra abejingas moterų burtams. Bet tu jau seniai turėtum suprasti, mieloji, kad Emiasas tikrai myli tik tave. Jam būdinga susižavėti, bet ši aistra gyvuoja neilgai. Jam egzistuoji tiktai tu, ir nors kartais jis elgiasi šlykščiai, jis myli tave po senovei.

- Kaip tik taip aš visuomet ir maniau, - tarė Kerolaina.

- Kero, patikėk manimi, - prašiau aš, - tai šventa tiesa.

- Bet šį kartą, Meri, mane ima baimė, - tęsė ji. - Ši mergina baisiai... baisiai atvira. Ji tokia jauna, tokia atkakli. Jaučiu, šį kartą jis rimtai susižavėjo.

- Bet tai, kad ji jauna ir tokia, kaip sakai, atvira, - prieštaravau, - ir yra tarsi jos skydas. Apskritai, Emiasui moterys - tai medžiojami paukščiai ir žvėrys, bet jeigu kalbėsime apie šią merginą, tai jis prašaus pro šalį.

- Šito aš ir bijau, - prisipažino Kerolaina. - Bijau, kad šį kartą jis pats taps medžiojamu žvėrimi. - Ir tęsė: - Man, Meri, kaip žinai - trisdešimt ketveri. Dešimt metų mes vedę. Gerai suprantu, savo išore aš negaliu varžytis su ta Elza.

- Bet juk tu žinai, Kerolaina, - tariau aš, - tu puikiai žinai, kad Emiasas yra tik tau atsidavęs.

- Argi gali tikėti vyro jausmais? - prieštaravo ji. O paskui, niūriai nusijuokusi, baigė pradėtą mintį: - Aš primityvus žmogus, Meri. Norėčiau paimti į rankas kirvį ir susidoroti su ta mergužėle.

Aš pasakiau, kad Elza tikriausiai pati nesupranta, ką daranti. Ji žavisi Emiasu ir dievina jį, bet kažin ar suvokia, kad Emiasas ją įsimyli.

- Mano mielasis Meri! - tik tiek teatsakė Kerolaina ir nukreipė kalbą apie sodą. Aš tikėjausi, kad ji nusiramins.

Netrukus po to Elza išvažiavo į Londoną. Emiaso irgi nebuvo keletą savaičių. Tiesą sakant, aš juos net pamiršau. O paskui sužinojau, kad Elza ir vėl atvykusi į Olderberį, nes Emiasas norįs baigti paveikslą.

Ši naujiena mane kiek suneramino. Bet kai aš vėl susitikau su Kerolaina, ji nenorėjo tęsti pokalbio šia tema. Kerolaina atrodė kaip visuomet - nei sunerimusi, nei nuliūdusi. Turbūt viskas gerai, pamaniau.

Štai kodėl aš taip apstulbau sužinojęs, kaip toli nueita.

Aš jau jums pasakojau apie pokalbius su Kreilu ir Elza. Pasikalbėti su Kerolaina man taip ir nepavyko. Mes tespėjome pasikeisti tik vienu kitu sakiniu, apie ką jums taip pat esu sakęs.

Štai tarsi matau prieš save jos veidą su didelėmis tamsiomis akimis, ir sunkiai valdausi nesijaudinęs. Tarsi girdžiu ją sakant:

- Viskas baigta...

Aš neturiu jėgų aprašyti tą begalinę neviltį, kuri slypėjo tuose žodžiuose. Ji konstatavo faktą. Emiasui išėjus, gyvenimas jai baigėsi. Štai kodėl esu įsitikinęs - ji paėmė konijiną. Tai buvo išeitis iš susidariusios padėties. Išeitis, pasufleruota mano kvailo pasakojimo apie to užpilo savybes ir ištraukos iš "Fedono", aprašiusios mirtį nuo nuodų.

Štai kaip aš dabar įsivaizduoju visa tai, kas įvyko. Ji paėmė konijiną, nutarusi nusižudyti, jeigu Emiasas ją pames. Galbūt jis pastebėjo ją vagiančią užpilą, arba vėliau nuodus aptiko pas ją.

Šis radinys jį nukrėtė. Jis pasibaisėjo - pats kaltas, savo elgesiu šitaip ją paveikęs. Bet nors ir pergyveno, ir atgailavo, netu-rėjo jėgų atsisakyti Elzos. Aš jį suprantu. Tas, kas ja susižavėdavo, nebeturėdavo jėgų jos pamiršti.

Jis neįsivaizdavo savo gyvenimo be Elzos. Ir suprato, kad Kerolaina negali gyventi be jo. Štai ir nutarė: vienintelė išeitis - pačiam išgerti konijiną.

Jis liko ištikimas savo gyvenimo būdui. Brangiausia jam buvo paveikslai. Jis ryžosi numirti su teptuku rankoje. O paskutinis daiktas, kurį matė jo akys - tai mergaitės, kurią taip beprotiškai mylėjo, veidas. Turbūt jis nutarė, kad jai irgi bus geriau, jei jo nebebus...

Ši teorija, tiesa, nepaaiškina kai kurių įdomių faktų. Pavyzdžiui, kodėl ant flakono, kuriame buvo konijinas, liko tik Kerolainos pirštų atspaudai. Turbūt Emiaso pėdsakai buvo nušluostyti minkštais skudurais, kuriuose rado suvyniotą flakoną po jo mirties, o Kerolaina paėmė flakoną, norėdama pažiūrėti, ar kas nors jį buvo lietęs. Man atrodo, toks paaiškinimas visiškai įtikinamas ir panašus į tiesą. O apie pėdsakus, likusius ant alaus butelio, gynėjai pareiškė tokią nuomonę: išgėręs nuodus, žmogus nebevaldo rankų, todėl butelį paėmė neįprastu būdu - štai kodėl atspaudai deformuoti.

Dar noriu aptarti Kerolainos elgesį per teismą. Man atrodo, galiu ją pateisinti. Ji pavogė nuodus iš laboratorijos, nutarusi nusižudyti, ir tuo pačiu pasufleravo vyrui savižudybės idėją. Galima spėti, kad ji, liguistai jausdama atsakomybę, kaltino save dėl jo mirties, įtikino save, kad ji - žudikė, nors tai buvo visai ne tokia žmogžudystė, už kurią ją teisė.

Visa, ką čia pasakoju, man atrodo gana logiška. Taigi ir jums turbūt bus nesunku mažajai Karlai papasakoti taip, kad patikėtų. Tegu ji išteka už savojo jaunikio tikėdama, kad jos motina buvo kalta tik dėl vieno - noro pribaigti save (ir nieko daugiau).

Suprantu aprašęs visai ne tai, ko manęs prašėte, o būtent apie įvykius, kaip aš juos atsimenu. Leiskite dabar ištaisyti savo klaidą. Aš jau plačiausiai išdėsčiau kas įvyko Emiaso mirties išvakarėse. Dabar papasakosiu apie jo mirties dieną.

Miegojau labai blogai, nes pergyvenau dėl nemaloniai susiklosčiusių įvykių mano bičiulių namuose. Ilgai varčiausi lovoje, bergždžiai sukdamas galvą, ką daryti, kad būtų galima užbėgti katastrofai už akių. Apie šeštą valandą ryto užmigau giliu miegu. Net negirdėjau, kaip man atnešė rytmetinę arbatą, ir atsibudau maždaug pusę dešimtos sunkia galva. Netrukus tarsi išgirdau kažkokį krebždesį po mano miegamuoju - ten buvo laboratorija.

Čia, ko gero, dera paminėti, kad laboratorijon, matyt, buvo įlindusi katė. Pastebėjau - langas truputį pakeltas. Per savo išsiblaškymą lango neuždariau, ir katė puikiausiai galėjo įlįsti. Apie tai rašau todėl, kad suprastumėte, kodėl tą rytą vėl atsidūriau laboratorijoje. Apsirengęs tuoj nuėjau žemyn ir, žvilgsniu apmetęs

lentynas, pastebėjau, kad konijino užpilo butelis stovi ne savo vietoje. Atidžiai pažvelgęs, su baime konstatavau, kad trūksta nemažai skysčio. Išvakarėse butelis buvo beveik pilnas, dabar kone tuščias.

Uždariau langą ir išėjęs užrakinau duris. Be galo sunerimau ir, prisipažinsiu, nebeišmaniau, ko griebtis. Kai kas nors išmuša iš vėžių, mano smegeninė visai nebeveikia.

Iš pradžių pajutau paprasčiausiai užduotą širdį, paskui pajutau kažką negera ir pagaliau pradėjau nujausti artėjant baisų pavojų. Apklausiau visus tarnus - nė vienas neprisipažino buvęs laboratorijoje. Nerasdamas ramybės, paskambinau broliui, norėdamas paklausti patarimo.

Filipas supratingesnis už mane. Jis bemat suvokė, koks iškilęs pavojus, ir liepė man tučtuojau atsirasti Olderberyje.

Pakeliui sutikau mis Viljams, beieškančią iš pamokų pabėgusios mokinės. Aš jai pasakiau Andželos neregėjęs ir kad pas mane jos nebuvo.

Man atrodo, mis Viljams suprato, kad esu šiek tiek sutrikęs. Ji smalsiai žiūrėjo į mane. Bet aš nė nemaniau jai pasakoti tai, kas atsitiko. Patariau pasižvalgyti už namo - Andžela ten turėjo mylimą obelį, - o pats nudrožiau prie įlankos, sėdau į valtį ir nuplaukiau į kitą pusę.

Mano brolis jau laukė pakrantėje.

Mudu pasukome į namą tuo pačiu keliu, kuriuo aną kartą vedžiau jus. Jeigu pamenate, kaip išsidėstęs vienasėdis, vadinasi, suprantate, kad, praeidami pro Ginklų sodo tvorą, mes ir nesiklausydami šį bei tą girdėjome.

Kerolaina ir Emiasas dėl kažko ginčijosi, bet jų ginčo prasmė manęs nedomino.

Nepasakyčiau, kad Kerolaina būtų jam grasinusi. Jiedu kalbėjosi apie Andželą - Kerolaina prašė kol kas nevežti jos į mokyklą. Tačiau Emiasas tiesiog šaukė: nesuk man galvos, jau viskas nuspręsta ir aš pats ją palydėsiu.

Sodo varteliai atsidarė kaip tik tą akimirką, kai mes pro juos ėjome. Išpuolė Kerolaina. Ji buvo sudirgusi. Sutrikusi nusišypsojo ir paaiškino, kad jiedu kalbėjęsi apie Andželą. Tuo metu atbė-

go Elzą, ir kadangi buvo visiškai aišku, kad Emiasas nori tęsti darbą, o mes jam trukdome, tai patraukėme namų link.

Vėliau Filipas puolęs neviltin koneveikė save už neveiklumą. Aš buvau kitos nuomonės. Juk neturėjau nė mažiausio pamato manyti, kad sugalvota žmogžudystė. (Dar daugiau - dabar esu įsitikinęs, kad apie žmogžudystę nebuvo nė galvojama). Maniau, pirmiausia turime kruopščiai viską apsvarstyti ir nutarti, kaip veikti, tuo labiau, kad, prisipažinsiu, mane vis graužė dvejonės - o gal aš apsirinku? Ar iš tikrųjų vakar butelis buvo pilnas? Aš ne toks (tuo ir skiriuosi nuo brolio Filipo), kad visuomet viskuo būčiau tikras. Juk atmintis kartais žaidžia su žmogumi piktą žaidimą. Kaip dažnai, sakysim, esi įsitikinęs, kad daiktą padėjai kaip tik toje vietoje, o paskui randi jį visai kitur. Tuo labiau stengiausi prisiminti, kiek užpilo buvo butelyje, tuo daugiau abejojau ir nebepasiklioviau atmintimi. Tai labai dirgino Filipą ir jis galutinai nebeteko kantrybės.

Mudu taip ir nebaigėme pokalbio ir patykom sutarėme atidėti jį vėlesniam laikui. Turiu pridurti, kad aš panorėjęs galėjau be kvietimo ateiti papietauti į Olderberį).

Paskui Andžela ir Kerolaina atnešė mums alų. Aš paklausiau Andželą, kodėl ji praleidinėja pamokas; ir priminiau, kad mis Viljams pyksta. O ji atsakė, kad maudėsi ir pridūrė nematanti reikalo lopyti tą bjaurųjį senąjį sijoną, nes važiuojant į mokyklą ją aprengsią naujais rūbais.

Kadangi pasikalbėti su Filipu akis į akį progos taip ir nepasitaikė, be to, aš labai norėjau dar kartą viską pats sau vienas apmąstyti, nutariau pasivaikščioti ir patraukiau takeliu Ginklų sodo link. Kaip tik virš sodo - tą vietą aš jums rodžiau - aikštelėje tarp medžių stovėjo senas suolas. Atsisėdau, rūkiau pypkę, galvojau ir žiūrėjau į Emiasui pozuojančią Elzą.

Ji visiems laikams mano atmintyje liko tokia, kokią mačiau tą dieną. Sėdėjo nejudėdama - su geltona palaidine, tamsiai mėlynomis kelnėmis, ant pečių užmestu raudonu puloveriu.

Jos veidas spinduliavo gaivumu ir sveikata. Ir ji linksmai pasakojo apie ateities planus.

Atrodytų, kad aš tyčia klausiausi jų kalbos. Iš tikrųjų ne. El-

za mane regėjo. Ir ji, ir Emiasas žinojo, kur aš sėdžiu. Ji pamojo man ir šūktelėjo, kad Emiasas tą rytą elgęsis baisiai, neleisdamas nė minutėlės pailsėti. Ji vėl sustingo ir sėdėjo nekrutėdama.

Emiasas burbtelėjo, kad jis esąs dar labiau sustingęs negu ji. Kad visi jo raumenys kaip mediniai. "Vargšas senukas!" - nusijuokė Elza. O Emiasas pasakė, kad jai teksiąs invalidas, kuriam jau braška sąnariai.

Mane nustebino jų lengvabūdiška kalba apie ateitį. O juk jie vienas kitam suteikė tiek kančios! Tuo pačiu negalėjau jos smerkti. Ji buvo tokia jauna, tokia įsimylėjusi ir taip savimi pasitikėjo. Ji nesuvokė, ką daro. Ji nežinojo, kas yra kančia. Vaikiškai naiviai manė, kad Kerolainai "nieko neatsitiks" ir kad ji "netrukus viską pamirš". Ji nieko kito nenorėjo žinoti, tik viena - su Emiasu bus laiminga. Ji neabejojo, jos negraužė sąžinė, ji nežinojo, kas tai yra gailestis. Bet ar galima laukti pasigailėjimo iš jaunystės? Šį jausmą težino pagyvenę, patyrimo įgavę žmonės.

Jie kalbėjosi ne visą laiką. Joks dailininkas netarškia dirbdamas. Kas dešimt minučių ar panašiai kas tiek laiko Elza pataukšdavo, o Emiasas atsakydamas ką nors burbteldavo. Kartą ji pasakė:

- Ko gero, tu teisingai sakai - pirmiausia turime važiuoti į Ispaniją. Nuvesi mane į koridą. Turbūt tai nuostabus reginys. Tik aš norėčiu, kad jautis nudurtų žmogų, o ne žmogus jautį. Įsivaizduoju, ką patirdavo romėnai, matydami mirštančius gladiatorius. Žmonės nesupranta, kokie nuostabūs būna gyvuliai.

Ji pati buvo panaši į gyvulį - jauna pramuštgalvė, neturinti liūdnos patirties, nemokanti abejoti. Man atrodo, ji nesugebėjo nė mąstyti, ji tik jausdavo. Bet joje siautė gaivališkos jėgos, o tuo negalėjo pasigirti nė vienas mano pažįstamas...

Paskutinį kartą aš ją mačiau tokią linksmą, pasitininčią savimi - skrajojančią padebesiais. Tačiau po didelių linksmybių paprastai ištinka nelaimė.

Suskambo gongas, kviesdamas pietų. Aš pakilau ir pasukau Ginklų sodo link. Pro vartelius išėjo Elza. Saulė tiesiog akino. Emiasas sėdėjo atsišliejęs į suolo atkaltę ir nuleidęs rankas žiūrė-

jo į paveikslą. Aš dažnai jį matydavau tokioje pozoje. Argi galėjau žinoti, kad nuodai jį jau veikė?

Jis nekentė ir niekino ligas. Jis jų nepripažino. Turbūt pamanė, kad jį ištiko kažkas panašaus į saulės smūgį - simptomai labai panašūs, - bet kur tau jis skųsis!

- Jis neis pietauti, - tarė Elza.

Aš pamaniau - teisingai daro.

- Jeigu taip - iki pasimatymo, - tariau aš.

Jis atitraukė žvilgsnį nuo paveikslo, ir jo akys lėtai pasisuko į mane. Žvilgsnis buvo kažkoks keistas - kaip čia pasakius? - jo žvilgsnyje aš pastebėjau piktdžiugą. Akys spindėjo ne geranoriškai.

Žinoma, tada nesupratau, kas jam - jeigu nepavykdavo nutapyti taip, kaip norėdavo, jis visuomet pykdavo. Todėl pamaniau - štai dėl ko jis niršta! Man pasirodė, kad jis net kažką suburbėjo.

Nei Elza, nei aš visai nenustebome - toks jau dailininko temperamentas.

Mes palikome jį ir juokaudami, plepėdami nuėjome į namus. Jeigu ji, vargšas vaikelis, būtų žinojusi, kad paskutinį kartą Emiasą regi gyvą... Ačiū Dievui, šito ji nežinojo. Dar kurį laiką galėjo būti laiminga.

Pietaujant Kerolaina elgėsi visiškai normaliai, gal tik šiek tiek labiau buvo susirūpinusi. Ar tai nebyloja, kad ji neturėjo nieko bendra su tragedija? Juk ji negalėjo šitaip vaidinti?

Kerolaina su guvernante nuėjo į sodą ir rado Emiasą. Aš sutikau mis Viljams, beparbėgančią namo. Ji paliepė man iškviesti gydytoją, o pati puolė atgal pas Kerolainą.

Vargšas vaikelis. Aš kalbu apie Elzą. Ji liūdėjo taip skausmingai, taip atvirai, kaip tesielvartauja tik vaikai. Vaikai negali patikėti, kad gyvenimas būna toks neteisingas. O Kerolaina buvo absoliučiai rami. Taip, ji buvo rami. Žinoma, ji mokėjo tvardytis kur kas geriau už Elzą. Tuo metu ji neatrodė atgailaujanti. Tik pasakė - jis tikriausiai pats nusižudė. O mes negalėjome patikėti. Elza nesusivaldė ir tiesiog prie visų apkaltino ją žmogžudyste.

Žinoma, Kerolaina turbūt suvokė, kad įtarimas krenta ant jos. Taip, tuo, ko gero, ir galima paaiškinti tokį jos elgesį.

Filipas neabejojo, kad tai padariusi ji.

Guvernantė visiems mums suteikė didelę pagalbą - ji mokėjo nuraminti. Ji privertė Elzą prigulti, davė raminančių vaistų, o kai pribuvo policija, nuviliojo Andželą toliau nuo namų. Taip, ši moteris buvo jėgos citadelė.

Gyvenimas virto baisiu košmaru. Policija darė kratą, tardė, paskui kaip musės sulėkė reporteriai, čeksėjo kameromis, reikalavo interviu iš šeimos narių.

Žodžiu, košmaras...

Tas košmaras nesibaigė iki šiol, nors jau prabėgo daugybė metų. Jeigu jums pavyks paaiškinti mažąjai Karlai, kas tada įvyko iš tikrųjų, galbūt mes galėsime apie tai užmiršti visiems laikams.

Nors ir sunku patikėti, bet Emiasas nusižudė pats.

Meredito Bleiko pasakojimo pabaiga

LEDI DITIŠEM PASAKOJIMAS

Čia aš išdėstau visą mūsų santykių su Emiasu Kreilu istoriją - nuo mūsų pažinties iki tragiškos jo žūties.

Pirmą kartą jį pamačiau priėmime pas vieną dailininką. Prisimenu, jis stovėjo prie lango, ir aš, vos įėjusi kambarin, atkreipiau į jį dėmesį. Paklausiau, kas jis? Man paaiškino: “Kreilas, dailininkas”. Pasakiau, kad norėčiau su juo susipažinti.

Tą kartą mudviem pavyko pasikalbėti gal kokį dešimtį minučių. Bergždžias darbas bandyti pavaizduoti žmogų, jeigu jis padaro tokį įspūdį, kokį Emiasas Kreilas padarė man. Jeigu sakysiu, kad, išvydus Emiasą Kreilą, visi aplinkiniai man pasirodė esą menkystos ir niekuo neišsiskiriantys žmogeliai, tai, ko gero, bus teisingiausia.

Netrukus po mūsų pažinties nuėjau pasižiūrėti jo paveikslų.

Kaip tik tuo metu Bondo gatvėje veikė Kreilo paveikslų paroda, vienas jo paveikslas buvo eksponuojamas Mančesteryje, dar vienas - Lidse, o du - vienoje Londono galerijoje. Aš juos visus pažiūrėjau. Po to mudu vėl susitikome.

- Mačiau visus jūsų paveikslus, - tariau aš. - Jie nuostabūs.

Jam patiko mano žodžiai.

- O kas jums davė teisę spręsti apie tapybą? Vargu ar ką nutuokiate.

- Gal ir nenutuokiu, - nesiginčijau. - Bet paveikslai nuostabūs.

- Netaukškite niekų, - nusijuokė jis.

- Gerai, - atsakiau. - Aš norėčiau, kad mane nutapytumėte.

- Jeigu jūs bent šį tą nutuoktumėte, tai suprastumėte, kad aš netapau dailių moterų portretų.

- Nebūtinai tai turi būti portretas, ir aš ne šiaip sau daili moteris.

Jis nužvelgė mane tarsi pirmą kartą matytų.

- Gal ir tiesą sakote, - tarė jis.

- Vadinasi, sutinkate? - paklausiau aš.

Truputį pakreipęs galvą, jis nenuleido nuo manęs akių.

- Jūs nepaprasta būtybė, ar ne? - paklausė.

- Žinote, esu gana turtinga. Ir galiu prideramai apmokėti už jūsų darbą, - tariau aš.

- O kodėl taip norite, kad jus tapyčiau? - paklausė jis.

- Noriu, ir viskas, - atsakiau aš.

- Argi tai rimta priežastis? - paklausė jis.

- Taip. Aš visuomet pasiekiu, ko noriu, - atsakiau aš.

- O, vargše vaikeli, kokia vis dėlto jūs dar jauna! - sušuko jis.

- Tai ar nutapysite mane? - neatstojau aš.

Jis paėmė mane už pečių, pasuko į šviesą ir nužvelgė nuo galvos iki kojų. Tada atsitraukė žingsnį atgal. Aš stovėjau tylėdama ir laukiau.

- Kartą aš norėjau nutapyti spalvingą Australijos makakos skrydį nuo Šventojo Povilo ketedros. Nutapęs jus paprastame mūsų užmiesčio peizažo fone, man regis, pasieksiu to paties rezultato.

- Tai sutinkate? - paklausiau aš.

- Jūs - viena nuostabiausių kada nors mano matytų sutvėrimų, prisodrinta ryškių, saulėtų, egzotiškų spalvų. Aš jus nutapysiu!

- Vadinasi, sutarta, - apibendrinau aš.

- Bet turiu perspėti, Elza Grir, - tęsė jis, - tapydamas aš turbūt sieksiu jūsų artumo.

- Šito ir tikiuosi... - atsakiau aš.

Tuos žodžius ištariau aiškiai ir ramiai. Ir pamačiau, kaip jam užtraukė kvapą, kaip užsiplieskė jo akys.

Štai taip netikėtai viskas ir prasidėjo.

Po dienos kitos mudu vėl susitikome. Jis norėjo - pats sakė, - kad aš atvažiuočiau pas jį į Devonšyrą - ten jis turįs tokią vietą, kurios fone mane ir tapysiąs.

- Turbūt žinote, aš esu vedęs. Ir labai myliu savo žmoną.

Aš tariau: jeigu jūs labai mylite savo žmoną, vadinasi, ji laiminga moteris.

- Nepaprastai šauni, - tarė jis. - Tiesą sakant, - tęsė, - ji nuostabus žmogus, ir aš ją dievinu. Todėl turėkite šitą galvoje, mieloji Elza, ir elkitėsprideramai.

Aš pasakiau, kad puikiai jį suprantu.

Paveikslą tapyti jis pradėjo po savaitės. Kerolaina Kreil mane sutiko gana maloniai. Aš jai nalabai patikau - tiesą sakant, kodėl turėjau patikti? Emiasas buvo atsargus. Jis nepasakė man nė žodžio, kurio būtų neturėjusi girdėti jo žmona, aš irgi elgiausi su juo pagarbiai ir atsainiai. Bet abudu supratome - tai apgaulė.

Po dešimties dienų jis leido man grįžti į Londoną.

- Paveikslas dar nebaigtas, - tariau aš.

- Iš tikrųjų jis nė nepradėtas, - paaiškino jis. - Atvirai šnekant, aš negaliu jūsų tapyti, Elza.

- Kodėl? - paklausiau aš.

- Jūs pati žinote kodėl, - atsakė jis. - Ir todėl jums teks iš čia nešdintis. Aš negaliu susikaupti, nes galvoju tik apie jus.

Mudu kalbėjomės Ginklų sode. Buvo karšta saulėta diena. Čiulbėjo paukščiai ir ūžė bitės. Rodėsi, turime jausti tik laimę, kai aplinkui viešpatauja taika ir ramybė. Bet aš šito nejutau. Kaž-

kas... tragiško tvyrojo atmosferoje. Tarsi tai, kam buvo lemta įvykti, atsispindėjo toje dienoje.

Aš supratau, kad mano kelionė į Londoną nieko nepakeis, bet pasakiau:

- Gerai. Jeigu sakote, kad turiu išvažiuoti, aš išvažiuosiu.

- Šaunuolė, - pagyrė mane Emiasas.

Aš išvažiavau ir jam nerašiau.

Jis iškentėjo dešimtį dienų, o tada atvažiavo pats. Jis buvo toks sumenkęs, toks išvargęs ir nelaimingas, kad net išsigandau.

- Aš įspėjau jus, Elza, - tarė jis. - Nesakykite, kad neįspėjau.

- Aš jūsų laukiau, - atsakiau aš. - Aš žinojau, kad atvažiuosite.

Iš jo krūtinės išsiveržė lyg ir aimana:

- Yra dalykų, kurių vyrai nepajėgia įveikti. Aš negaliu nei miegoti, nei valgyti, nei ilsėtis, nes visą laiką galvoju apie jus.

Aš atsakiau tai žinanti ir kad patiriu tokius pat jausmus nuo tos akimirkos, kai jį pamačiau. Tai - likimas, ir nėra ko su juo kovoti.

- Bet juk jūs neypatingai ir kovojate, Elza? - paklausė jis. Ir aš atsakiau, kad visai nekovoju.

Jūs esate labai jauna, tarė jis. O aš atsakiau, kad tai neturi reikšmės. Keletą savaičių, turiu prisipažinti, mes buvome laimingi. Ne, laimingi - ne tas žodis. Tai buvo kur kas gilesnis ir rūstesnis jausmas.

Mes buvome gimę vienas kitam. Mes suradome vienas kitą, ir abudu jautėme, kad mums lemta amžinai būti drauge.

Bet tai ne viskas. Emiasą ėmė graužti sąžinė dėl nebaigto paveikslo.

- Dedasi keisti dalykai, - tarė jis man. - Anksčiau aš negalėjau tavęs tapyti - pati man trukdei. O dabar aš noriu tave tapyti, Elza. Aš noriu nutapyti tave, ir tas paveikslas bus geriausias iš visų mano paveikslų. Aš tiesiog netveriu, kaip noriu imti į rankas teptuką ir nutapyti tave, sėdinčią senoviškoje šaudymo angoje skaisčiai mėlyno dangaus, didelių Anglijos medžių fone... tu būsi tarsi disonuojantis triumfo klyksmas. Kaip tik tokią aš noriu tave nutapyti, - tęsė jis. - Tik netrukdyk man, kol dirbsiu. Kai paveiks-

lą baigsiu, Kerolainai pasakysiu visą tiesą, ir mudu paaiškinsime mūsų sujauktus santykius.

- Kerolaina turbūt pakels skandalą ir nenorės skirtis? - paklausiau aš.

- Manau, ji neprieštaraus, - atsakė jis. - Bet kas iš anksto žino, kaip pasielgs moteris?

- Gaila, jeigu ji liūdės, - tariau aš, - bet juk ji - nei tokia pirma, nei paskutinė.

- Labai gerai pasakei, Elza. Tačiau Kerolaina niekada nepaklauso, niekada nepaklausė ir niekada nepaklausys proto balso. Ji mane myli, supranti?

Suprantu, atsakiau aš, nes jeigu ji myli jį, tai visų pirma turi rūpintis jo laime ir jokiu būdu netrukdyti, jeigu jis nori atgauti laisvę.

- Gyvenimo problemos nesprendžiamos pasiremiant šiuolaikinės literatūros receptais. Gamta liepia žmogui pačiam už save kovoti.

- Bet argi mes nesame civilizuoti žmonės? - paklausiau aš.

- Civilizuoti? - nusijuokė Emiasas. - Kerolaina turbūt būtų patenkinta, jeigu galėtų kirviu nukirsti tau galvą. Ji neabejodama šitą padarytų. Nejaugi nesupranti, Elza, kaip ji sielosis? Ar žinai, kas yra sielvartas?

- Tai nieko jai nesakyk, - tariau aš.

- Ne, - spyriojosi jis. - Skyrybos neišvengiamos. Tu turi man atitekti pagal visas taisykles, Elza. Kad visas pasaulis apie tai žinotų.

- O kas bus, jeigu ji nesutiks su tavimi išsituokti? - paklausiau aš.

- Šito nebijau, - atsakė jis.

- Tai ko bijai? - paklausiau aš.

- Nežinau... - tyliai tarė jis.

Matote, jis pažino Kerolainą. O aš nepažinau.

Jeigu būčiau galėjusi įsivaizduoti...

Mudu grįžome į Oldelberį. Šį kartą aplinkybės buvo sudėtingos. Kerolaina ėmė įtarti. Man tai nepatiko... nepatiko... visai nepatiko. Aš niekada nepakenčiau apgaulės ir melo. Aš maniau,

kad mudu turime jai viską pasakyti. Emiasas apie tai nenorėjo nė girdėti.

Įdomiausia tai, kad jam iš tikrųjų viskas, kas vyko, neturėjo jokios reikšmės. Jis mylėjo Kerolainą ir nenorėjo jos skaudinti, bet jeigu kalbėsime apie garbingumą arba melą, tai jam buvo nei šilta, nei šalta. Jis buvo be galo susižavėjęs tapyba, o visa kita neegzistavo. Nebuvau jo mačiusi taip įsitraukusio į darbą. Dabar suprantu, kad jis buvo tikras genijus. Todėl nė kiek nesistebiu, kad tada jį visiškai buvo pavergusi kūryba, o jis neturėjo jokio supratimo, kas tai yra dora. Aš viską vertinau kitaip. Atsidūriau baisioje būklėje. Kerolaina negalėjo manęs pakęsti - ir už tai negaliu jos smerkti. Liko tik viena išeitis - pasakyti teisybę.

Bet Emiasas po senovei laikėsi savo - jos negalima trikdyti ir nieko nereikia dramatizuoti, kol nebaigs tapyti paveikslo. O gal jokios dramos nė nebus, paklausiau aš. Juk Kerolaina puikiai jaučia savo vertę ir yra išdidi.

- Aš noriu elgtis garbingai, - spyriau aš. - Mes turime būti garbingi.

- Velniop garbingumą! - prieštaravo Emiasas. - Aš tapau paveikslą, ir man nėra kada gaišti.

Aš jį supratau, o manęs suprasti jis nenorėjo.

Galų gale neištvėriau. Kerolaina užvedė kalbą apie kažkokius rudens planus. Ji kalbėjo apie save ir Emiasą taip užtikrintai, kad aš staiga pasišlykštėjau mūsų elgesiu - juk laikėme ją visiškoje nežinioje, o gal sunerimau todėl, kad ji absoliučiai mane ignoravo, bet elgėsi taip, kad prikibti prie jos negalėjau.

Todėl ir išrėkiau jai į akis visą teisybę. Apskritai, aš ir dabar manau pasielgusi teisingai. Nors, suprantama, nė už ką nebūčiau tam ryžusis, jeigu būčiau bent šiek tiek nutuokusi, kuo visa tai baigsis.

Kilo vaidas. Emiasas labai užpyko ant manęs, bet buvo priverstas prisipažinti, kad aš pasakiusi teisybę.

Vis dėlto Kerolaina man liko paslaptis.

Visi patraukėme pas Mereditą Bleiką arbatos. Kerolaina elgėsi nuostabiai - tauškėjo ir juokėsi. Aš kaip kvailė džiaugiausi - ji susitaikė su likimu. Jaučiausi be galo nesmagiai, likusi pas juos

gyventi, bet jeigu būčiau pabėgusi, Emiasas nebūtų galėjęs baigti darbo. Aš tikėjau - galbūt Kerolaina kur nors išvažiuos. Mums visiems būtų buvę geriau, jeigu ji būtų išvažiavusi.

Aš nemačiau, kaip ji pavogė konijiną. Negaliu tvirtinti, bet spėju - pavogė, ketindama nusižudyti.

Tačiau širdies gilumoje šitaip nemanau. Man atrodo, ji buvo be galo pavydi, savininkiškumo bacila apsikrėtusi moteris, kuri nė už ką neišleis iš rankų to, kas, jos manymu, priklauso tik jai. Emiasas buvo jos nuosavybė. Ko gero, jai buvo lengviau jį nužudyti, negu visiems laikams gyvą perleisti kitai moteriai. Galimas daiktas, kaip tik tada Kerolaina ir nutarė jį nužudyti. O Meredito pasakojimas apie konijino savybes paskatino apsirūpinti priemonėmis savo sumanymui įgyvendinti. Ji buvo pikta ir kerštinga moteris ir mokėjo suvesti sąskaitas. Emiasas žinojo, kad ji pavojingas žmogus. O aš šito nežinojau.

Kitą rytą tarp jos ir Emiaso kilo ginčas. Aš sėdėjau terasoje ir girdėjau didžiąją pokalbio dalį. Emiasas laikėsi puikiai - buvo kantrus ir ramus. Jis meldė jos būti protinga. Sakėsi mylįs ją, vaiką ir visuomet mylėsiąs. Padarysiąs viską, ką tik galėsiąs, rūpindamasis jų ateitimi. Paskui supyko ir pareiškė:

- Suprask, aš ketinu vesti Elzą, ir niekas man nesutrukdys įgyvendinti šį norą. O juk mudu visuomet buvome pasirengę vienas kitam suteikti laisvę. Atėjo laikas, kada laisvė man reikalinga.

- Elkis kaip nori, - atsakė Kerolaina. - Aš tave įspėjau.

Tuos žodžius ji ištarė tyliai, bet jos balsas skambėjo kažkaip keistai.

- Ką nori pasakyti, Kerolaina? - paklausė Emiasas.

- Tu priklausai man, ir aš tavęs nepaleisiu, - tarė Kerolaina. - Jau verčiau tave pribaigsiu, negu atiduosiu tai mergiščiai...

Kaip tik tuo metu į terasą įėjo Filipas Bleikas. Aš atsistojau ir žengiau jo pasitikti. Nenorėjau, kad jis išgirstų Kreilų ginčą.

Paskui terasoje pasirodė ir Emiasas. Jis pasakė - metas imtis darbo. Mudu kartu patraukėme į Ginklų sodą. Jis tylėjo. Tik pasakė: Kerolaina nė girdėti nieko nenorinti, bet, susimildama, dabar

apie tai nekalbėkime. Jis norėjo susikaupti prie darbo. Dar diena, sakė, ir paveikslas bus baigtas.

- Ir tai bus geriausias mano darbas, - pridūrė jis, - net jeigu už jį teks užmokėti ašaromis ir krauju.

Truputį vėliau aš nuėjau į namus puloverio. Pūtė šaltas vėjas. Kai grįžau sodan, ten buvo Kerolaina. Turbūt norėjo dar kartą pabandyti suminkštinti jo širdį. Filipas ir Mereditas Bleikai irgi ten buvo. Emiasas pasakė norįs gerti ir kad alus esąs šiltas.

Kerolaina pažadėjo atnešti alaus su ledu. Ji kalbėjo labai natūraliai, beveik draugiškai. Ji buvo aktorė, šita moteris. Tikriausiai jau apsisprendusi.

Po kokių dešimties minučių ji atnešė alaus butelį. Emiasas tapė. Ji pripylė stiklinę ir pastatė šalia jo. Mudu į ją nežiūrėjome. Emiasas buvo įsitraukęs į darbą, o aš privalėjau sėdėti nekrutėdama.

Emiasas kaip visuomet alų išgėrė vienu mauku. Susiraukė ir tarė, kad alus esąs šlykštus, nors ir šaltas.

Ir net kai jis šitaip pasakė, man nekilo nė menkiausias įtarimas. Aš tik nusijuokiau: “Gurmanas!”

Pamačiusi, kad jis išgėrė visą stiklinę, Kerolaina išėjo iš sodo.

Turbūt po kokių keturiasdešimties minučių Emiasas pasiskundė kaulų laužymu ir raumenų gėlimu. Matyt, reumatizmas, pridūrė jis. Emiasas nepakentė ligų ir apie negalias nemėgo kalbėti. Tuoj linksmai pridūrė: “Amžius duoda apie save žinoti, niekur nedingsi. Matai, Elza, tu sujungi savo likimą su seniu”. Aš nusijuokiau, nors pastebėjau, kad jis sunkiai kilnoja kojas ir porą kartų susiraukė iš skausmo. Man nė į galvą neatėjo, kad tai visai ne reumatizmas. Paskui jis pastūmė suolelį ir atsisėdo pusiaugulom, vis ištiesdamas ranką ir teptuku brūkšteldamas per drobę. Jis dažnai taip tapydavo. Sėdėdavo žvilgčiodamas čia į drobę, čia į mane. Kartais taip jis tapydavo net pusvalandį. Todėl aš nė kiek nesistebėjau dėl tokio jo elgesio.

Suskambo gongas, kviesdamas pietų. Jis pasakė neisiąs, liksiąs sode - nenorįs valgyti. Tai irgi buvo įprasta, be to, jis vengė sėdėti prie vieno stalo su Kerolaina.

Jis kalbėjo irgi keistai - tarsi murmėdamas. Bet ir tai nebuvo naujiena - taip jis kalbėdavo, būdamas nepatenkintas tuo, ką nutapė.

Mane pasitiko Mereditas Bleikas. Jis užkalbino Emiasą, bet Emiasas tik kažką neaiškiai burbtelėjo.

Palikę Emiasą sode, mes patraukėme į namus. Palikome jį vieną - numirti. Aš niekada nebuvau mačiusi sergančių žmonių, nesusigaudžiau, kaip jie atrodo, todėl pamaniau - Emiasas blogos nuotaikos. Jeigu būčiau žinojusi... Jeigu būčiau supratusi... Galbūt gydytojas dar būtų jį išgelbėjęs... O Dieve, kodėl aš ne... bet kas dabar iš aimanų? Aš buvau akla kvailė. Akla kvaila besmegenė.

Nebežinau, ką dar galėčiau papasakoti.

Kerolaina ir guvernantė po pietų nuėjo į sodą. Joms iš paskos išsekė Mereditas. Ir tuoj parkūrė atgal. Jis mums pasakė, kad Emiasas miręs.

Tą akimirką aš praregėjau. Supratau, kad tai padarė Kerolaina. Tik nieko nežinojau apie nuodus. Aš maniau, kad ji nuėjusi arba jį nušovė, arba nudūrė peiliu.

Norėjau pulti ir ją nužudyti...

Kodėl ji taip padarė? Kodėl? Jis buvo gyvenimo džiaugsmo kupinas, energingas, stiprus žmogus. Atimti visas šias savybes, paversti šaltu, negyvu kūnu... tik tam, kad man nekliūtų.

Baisi moteris...

Baisi, žiauri, kerštinga moteris, verta tik paniekos... Aš nekenčiu jos. Iki šiol nekenčiu.

O jos net nepakorė.

O derėjo...

Apskritai, ir kartuvių jai buvo per maža...

Aš jos nekenčiu, nekenčiu... nekenčiu...

Ledi Ditišem pasakojimo pabaiga

SICILIJOS VILJAMS PASAKOJIMAS

Gerbiamas mesjė Puaro!

Siunčiu Jums... rugsėjo 19 dienos įvykių, kurių liudininke buvau, aprašymą.

Viską aprašau labai nuoširdžiai, nieko nunuslėpdama. Mano laišką galite parodyti Karlai Kreil. Galbūt jis suteiks jai skausmo, bet aš tiesos šalininkė. Pusiau tiesa daro tik žalą. Žmogus privalo ištvermingai pakelti išbandymus. Be drąsos gyvenimas neturi prasmės. Patikėkite manimi, daugiausia žalos padaro žmonės, kurie saugo mus nuo negandų.

Nuoširdžiai Jūsų
Sicilija Viljams

Aš esu Sicilija Viljams. Misis Kreil mane pasamdė guvernante savo netikrai seseriai Andželai Voren 19... metais, kai man buvo keturiasdešimt aštuoneri.

Dirbau Olderberyje, labai gražiame vienasėdyje Pietų Devone, kurį valdė jau ne viena Kreilų giminės karta. Prieš tai buvau girdėjusi, kad misteris Kreilas - žymus dailininkas, bet su juo susipažinau tik atvažiavusi į Olderberį.

Vienasėdyje gyveno misteris ir misis Kreilai, Andžela Voren, kuriai tuo laiku buvo trylika metų, ir trys tarnai, toje šeimoje dirbę jau daugelį metų.

Mano auklėjamoji pasirodė esanti įdomi ir daug žadanti mergina. Ji turėjo ryškių gabumų, ir ją mokyti buvo malonu. Tiesa, šiek tiek nesantūri ir nedisciplinuota, tačiau šitos savybės paprastai būdingos žmonėms, apdovanotiems dvasios stiprybe, ir aš labiau vertinu neordinarias auklėtines. Pedagogas gali pagelbėti energijos perteklių skirti tikslui pasiekti.

Apskritai, aš pastebėjau, kad Andželą galima pripratinti prie disciplinos. Ji buvo šiek tiek išpaikinta - misis Kreil dėka, kuri nuolaidžiavo jai kiek tik galėdama. Misterio Kreilo įtaką vadin-

čiau neigiama. Jis būdavo tai pernelyg nuolankus, tai be jokio reikalo per daug griežtas. Jis buvo nuotaikos žmogus. Tai lėmė menininko temperamentas.

Nors aš niekada nesupratau, kodėl kūrybinėmis galiomis pateisinamas žmogaus nemokėjimas susivaldyti. Misterio Kreilo tapyba man nepatiko. Piešinys atrodė neišbaigtas, o spalvos pernelyg ryškios, bet, suprantama, mano nuomonė niekam nerūpėjo.

Per trumpą laiką aš labai pamėgau misis Kreil. Žavėjausi jos charakteriu, jos narsa, pakeliant gyvenimo sunkumus. Misteris Kreilas buvo neištikimas vyras, ir tai, man atrodo, buvo svarbiausia jos sielvarto priežastis. Kita, ne tokia valinga moteris, seniai būtų jį metusi, bet misis Kreil, man atrodo, tokia mintis net į galvą neateidavo. Ji labai pergyvendavo dėl jo neištikimybės, bet atleisdavo. Tiesa, negalėčiau pasakyti, kad ji tylėdavo. Ji protestuodavo - ir visu balsu!

Teisme buvo kalbama, kad juodu gyvenę kaip katė su šunimi. Aš šito nepasakyčiau: misis Kreil jautė savo vertę, bet jie iš tikrųjų pykdavosi. Ir aš manau, gyvenant tokiose aplinkybėse - tai visai natūralu.

Pas misis Kreil man išgyvenus truputį daugiau nei dvejus metus, pasirodė mis Elza Grir. Ji atvyko į Olderberį 19... metų vasarą. Anksčiau misis Kreil jos nepažinojo. Mis Grir buvo misterio Kreilo bičiulė. Mes sužinojome, kad ji atvykusi jam pozuoti, o jis tapysiąs naują paveikslą.

Buvo akivaizdu, kad misteris Kreilas susižavėjęs šita esybe, kuri tik ir skatino jo susidomėjimą. Man atrodo, ji elgėsi provokuojančiai, nes buvo atvirai priešiška misis Kreil ir viešai flirtavo su misteriu Kreilu.

Suprantama, misis Kreil man nieko nesakė, bet aš mačiau, kad ji sunerimusi ir prislėgta, ir aš dariau, ką galėdama, stengdamasi ją išblaškyti ir palengvinti širdies skausmą. Mis Grir kasdien pozavo misteriui Kreilui, bet aš pastebėjau, kad darbas jam nesiseka. Jiedu, be abejo, turėjo kuo užsiimti ir be tapybos!

Laimė, mano auklėjamoji beveik nepastebėdavo, kas vyksta. Andžela tam tikra prasme buvo atsilikusi nuo savo amžiaus vaikų. Nors jos intelektas buvo neblogai susiformavęs, bet nepa-

sakyčiau, kad ji buvo išsivysčiusi ne pagal metus. Andžela slapta neskaitė draudžiamų knygų, nebuvo nesveikai smalsi, nors paprastai tokio amžiaus mergaitėms šitos savybės yra būdingos.

Taigi misterio Kreilo ir mis Grir draugystėje ji nematė nieko smerktino. Be to, ji nemylėjo mis Grir ir vadino ją kvaile. Šia prasme ji buvo absoliučiai teisi. Mis Grir, man atrodo, buvo gavusi gerą išsilavinimą, bet ji niekada nepaimdavo į rankas knygos ir neturėjo jokio supratimo apie šiuolaikinę literatūrą. Dar daugiau, ji nemokėjo palaikyti pašnekesio intelektualia tema.

Jai terūpėjo tik išvaizda, tualetai ir vyrai.

Man atrodo, Andžela nesuprato, kad jos sesuo yra nelaiminga. Kaip sakiau, tuo metu, mergaitė nepasižymėjo ypatingu nuovokumu. Laiką leido išdaigaudama - karstydavosi po medžius arba beprotiškai greitai važinėdavo dviračiu. Be to, ji nepaprastai mėgo skaityti ir mokėjo pasirinkti knygas.

Misis Kreil visuomet stengdavosi nuslėpti nuo Andželos slogią nuotaiką ir mergaitės akyse bandydavo atrodyti žvali ir linksma.

Mis Grir vėl išvažiavo į Londoną. Turiu pasakyti - mes visi apsidžiaugėme. Tarnai jos nėmėgo kaip ir aš. Ji buvo žmogus, keliąs papildomų rūpesčių, o pamirštąs apie dėkingumą.

Netrukus išvažiavo ir misteris Kreilas. Savaime aišku, aš supratau - jis išlėkė jai iš paskos. Labai gailėjausi misis Kreil. Ji be galo skausmingai pergyveno vyro išvykimą. Aš labai nusivyliau misteriu Kreilu. Žmogus, turįs nuostabią kilniaširdę, protingą žmoną, neturi teisės blogai su ja elgtis.

Tačiau ir ji, iš aš vylėmės, kad šis romanas netrukus baigsis. Ne, mudvi apie tai nesikalbėjome, bet ji puikiausiai suprato, ką aš išgyvenau.

Gaila, po kelių savaičių toji porelė vėl parsirado. Pasirodo, jiedu nutarė tęsti darbą prie paveikslo.

Dabar misteris Kreilas dirbo susižavėjęs. Matyt, jo mintys jau daugiau sukosi apie portretą, negu apie tą būtybę. Nepaisant to, aš supratau - šito romano finalas skirsis nuo ankstesniųjų. Ta būtybė įkirto į jį savo nagus ir buvo nusiteikusi ryžtingai veikti. Jis visiškai bovo jos rankose.

Situacija apogėjų pasiekė jo mirties išvakarėse, tai yra rugsėjo 17 dieną. Pastaruoju metu mis Grir elgėsi ypač akiplėšiškai. Ji geidė būti visų dėmesio centre. O misis Kreil elgėsi taip, kaip ir dera elgtis kilniai moteriai. Ji buvo nepaprastai mandagi, bet mis Grir aiškiai davė suprasti, ką apie ją mananti.

Rugsėjo 17 dieną, po pietų mums susėdus svetainėje, mis Grir ėmė pasakoti, kaip ji ketinanti apstatyti tą kambarį, kai apsigyvens Olderberyje.

Suprantama, misis Kreil negalėjo tylėti. Ji reikalavo paaiškinimo, o mis Grir buvo tokia akiplėša, kad išdrįso prie mūsų pareikšti, jog rengiasi ištekėti už misterio Kreilo. Ji kalbėjo apie savo būsimą santuoką su žmogumi, kuris jau buvo vedęs. Ir ne kam kitam, o jo žmonai!

Aš labai supykau ant misterio Kreilo. Kodėl jis leidžia šitai būtybei įžeidinėti savo žmoną, ir dar jos pačios namuose? Jeigu jis jau ryžosi susidėti su ja, tai tegu pas ją ir keliauja. Kam reikėjo atsivesti į savo žmonos namus merginą ir duoti jai valią?

Kad ir ką misis Kreil būtų išgyvenusi tą akimirką, ji liko išdidi. O kai į svetainę įėjo vyras, ji tuoj pat pareikalavo pasakyti, ar tai teisybė.

Savaime suprantama, jis negalėjo neužpykti ant mis Grir už tai, kad ji karštakošiškai komplikuoja situaciją. Jau nekalbant apie visa kita, jis mūsų akyse pasirodė esąs visai kitoks, negu norėjo atrodyti, o vyrai šito negali pakęsti. Juk jie baisūs savimylos.

Šitas augus stambus vyras stovėjo tarpduryje, droviai žvalgydamasis kaip prasižengęs mokinys. O štai jo žmona laikėsi išdidžiai. Kreilas buvo priverstas burbtelėti maždaug taip: tai tiesa, bet, girdi, jis nenorėjęs, kad Kerolaina viską sužinotų tokiu būdu.

Aš dar nebuvau mačiusi tokio paniekinančio Kerolainos žvilgsnio. Ji tiesiog persmeigė vyrą ir išėjo iš kambario aukštai iškėlusi galvą. Ji buvo graži moteris, kur kas gražesnė, negu toji išsidažiusi būtybė. Ir žengė ji kaip karalienė.

Visa širdimi tikėjau, kad Emiasas Kreilas bus nubaustas už žiaurumą, kurį parodė, ir už nuoskaudą, kurią suteikė tai kenčiančiai ir tauriai moteriai.

Aš pirmą kartą pabandžiau pareikšti misis Kreil savo atjautą, bet ji mane sudraudė.

- Mes turime pasistengti elgtis taip, tarsi nieko neįvyko. Šitaip bus geriausia, - tarė ji. - Mes visi eisime arbatos pas Mereditą Bleiką.

- Atrodo, tokių romių, kaip jūs - labai reta, misis Kreil, - tariau aš.

- Jūs nežinote... - sumurmėjo ji.

Ji jau buvo beeinanti iš kambario, bet staiga grįžo ir pabučiavo mane.

- Jūs man esate didelė paguoda, - tarė ji.

Kerolaina nuėjo į savo kambarį, ir man atrodo, ten paverkė. Paskui išvydau ją, kai jie visi patraukė į kelią. Ji buvo su skrybėle - platūs kraštai dengė jos veidą, - tą skrybėlaitę ji labai retai dėvėdavo.

Misteris Kreilas jautėsi nejaukiai, bet stengėsi laikytis lyg niekur nieko. Misteris Filipas Bleikas irgi dėjo jėgas elgtis kaip paprastai. Mis Grir priminė katę, išlaižiusią visą grietinėlę. Ji tiesiog murkė iš pasitenkinimo.

Jie išėjo. O grįžo apie šeštą. Daugiau tą vakarą su misis Kreil vienos dvi nebebuvome. Vakarieniaujant ji buvo labai rami ir anksti nuėjo miegoti. Man atrodė, niekas nė nepastebėjo jos sielvarto.

Visą vakarą misteris Kreilas kivirčijosi su Andžela. Daugiausia dėl mokyklos. Jo nuotaika buvo prasta, o mergaitė - be galo įkyri. Mokyklos klausimai senų seniausiai buvo išspręsti, jai jau buvo nupirkę visus reikalingus daiktus ir nebebuvo prasmės vėl iš naujo tai svarstyti, bet Andžela staiga ėmė reikšti visokiausias pretenzijas. Ji pajuto šeimoje atsiradusią įtampą, neabejojau aš, ir tai veikė ją, kaip ir kitus. Deja, aš pernelyg buvau pasknedusi savo mintyse ir laiku jos nesudraudžiau, nors paprastai tai darydavau. Baigėsi tuo, kad ji sviedė į misterį Kreilą prespapjė ir išėjo iš kambario.

Išėjau jai iš paskos ir pabarusi pasakiau, kad man gėda dėl tokio vaikiško elgesio. O ji ėmė priešgyniauti, ir aš nutariau, kad bus geriausia, jeigu paliksiu ją ramybėje.

Ketinau nueiti į miegamąjį pas misis Kreil, bet persigalvo-

jau - kam vėl ją trukdyti? Ir labai dėl šito gailiuosi: reikėjo dar kartą su ja pasikalbėti. Jeigu būčiau pas ją užsukusi, gal viskas būtų buvę kitaip. Ji neturėjo nė vieno žmogaus, kuriuo galėjo pasitikėti. Nors aš didžiuojuosi žmonių savitvarda, su kartėliu turiu prisipažinti, kad kartais savitvarda tik kenkia. Kur kas geriau išlieti savo jausmus.

Eidama į savo kambarį, sutikau misterį Kreilą. Jis palinkėjo man labos nakties, bet aš neištariau nė žodžio.

Kitos dienos rytas buvo nuostabus. Pabudusi pamaniau: kai aplinkui tokia ramybė, net vyrai turi atsikvošėti ir atgauti protą.

Prieš nulipdama žemyn pusryčiauti, užsukau į Andželos kambarį, bet jos jau nebebuvo. Pakėliau nuo grindų sudraskytą sijoną ir pasiėmiau su savimi, ketindama po pusryčių priversti Andželą jį sutvarkyti.

Tačiau Andžela, pasiėmusi virtuvėje duonos su džemu, pasislėpė. Po pusryčių išėjau jos ieškoti. Pasakoju apie tai, norėdama paaiškinti, kodėl tą rytą nebuvau šalia misis Kreil, nors man vertėjo neišleisti jos iš akių. Tuo laiku aš, žinoma, maniau, kad svarbiausia - surasti Andželą. Ji visiškai nebeklausė ir nė už ką nenorėjo tvarkyti savo daiktų, o aš niekaip negalėjau susitaikyti su nepaklusnumu.

Įprastoje vietoje neradusi jos maudymosi kostiumėlio, patraukiau į paplūdimį. Bet nei jūroje, nei uolose jos neužtikau. Pamaniau - nuplaukė į misterio Meredito Bleiko vienasėdį. Jiedu buvo geri draugai. Valtimi perplaukiau užutėkį ir tęsiau paieškas. Jos neradusi, grįžau namo. Terasoje sutikau misis Kreil, misterį Bleiką ir misterį Filipą Bleiką. Rytmetys buvo labai karštas, karšta buvo ir viduj, ir terasoje. Misis Kreil paklausė vyrų, ar jie nenorėtų šalto alaus.

Prie namo buvo nedidelis šiltadaržis, pastatytas dar karalienės Viktorijos laikais. Misis Kreil jis nepatiko, todėl ji nieko ten neaugindavo ir pavertė šiltadaržį savotišku baru: lentynose stovėjo džino, vermuto, limonado, imbierinio alaus ir kitokių gėrimų buteliai. Šaldytuve, kurį kiekvieną rytą pridėdavo ledų, irgi laikė alų ir elį.

Misis Kreil nuėjo į šiltadaržį paimti alaus. Aš nusekiau iš

paskos. Prie šaldytuvo užtikome Andželą, kuri ką tik buvo išėmusi vieną butelį.

Misis Kreil, mane aplenkdama, tarė:

- Noriu nunešti Emiasui alaus.

Jau tą akimirką aš turėjau kažką negera įtarti. Tiesa, jos balsas kaip visuomet buvo ramus. Tačiau prisipažįstu - tuo metu didesnį dėmesį kreipiau į Andželą nei į ją. Andžela stovėjo prie šaldytuvo, ir aš likau patenkinta, pamačiusi, kaip ji, pasijutusi kalta, išraudo.

Pabariau ją ir labai nustebau, - ji nešoko ginčytis. Paklausiau, kur buvusi. "Maudžiausi", - atsakė ji. "Nemačiau tavęs plaukiojant jūroje", - tariau. Ji nusijuokė. Tada paklausiau, kur jos vilnonis megztinis. Ji atsakė - tikriausiai pamiršau pakrantėje.

Rašau apie šias smulkmenas, norėdama paaiškinti, kodėl leidau misis Kreil nunešti alų į Ginklų sodą.

Kas dar įvyko tą rytą, nebepamenu. Andžela, paėmusi siuvimo reikmenų dėžutę, be priminimo ėmė taisyti savo sijoną. Aš, rodos, irgi adžiau baltinius. Misteris Kreilas pietų negrįžo. Gerai, kad bent šį kartą jis pasielgė taktiškai.

Po pietų misis Kreil pasakė eisianti į Ginklų sodą. Aš norėjau paplūdimy paieškoti Andželos megztinio, todėl mudvi išėjome kartu. Ji pasuko pro vartelius, aš ėjau toliau, bet jos šauksmas privertė mane grįžti. Kaip jau jums pasakojau, kai pas mane lankėtės, ji paprašė pakviesti gydytoją. Bėgdama namo, sutikau misterį Mereditą Bleiką. Pasakiau jam apie nelaimę, o pati grįžau pas misis Kreil.

Visa tai aš papasakojau tardytojams, o vėliau ir teisme.

Dabar ketinu aprašyti tai, apie ką niekada neprasitariau nė vienai gyvai dvasiai. Į visus užduotus klausimus aš atsakiau teisingai, tačiau jaučiuosi kalta, nuslėpusi kai kuriuos faktus, nors dėl to nesigailiu. Aš ir vėl elgčiausi lygiai taip pat. Puikiai suprantu, kad prisipažinusi būsiu verta pasmerkimo, bet nemanau, kad praėjus tokiai daugybei metų, mano prisipažinimą kas nors palaikytų labai svarbiu, tuo labiau, kad Kerolaina vis tiek buvo pripažinta kalta.

O įvyko štai kas.

Kaip jau sakiau, aš sutikau misterį Mereditą Bleiką ir paprašiau, kad jis iškviestų gydytoją. Pati kiek tik kojos nešė dūmiau atgal į sodą. Mūvėjau sandalais, o ir šiaip visada vaikščiodavau tyliai. Įbėgusi pro pravirus vartelius, štai ką išvydau.

Misis Kreil, nosine nušluosčiusi alaus butelį, paėmė vyro ranką ir prispaudė prie stiklo. Tai darydama, ji buvo atsargi ir budri. Mačiau iš baimės persikreipusį veidą ir viską supratau.

Dabar aš žinojau ir neabejojau, kad Kerolaina Kreil nunuodijo savo vyrą. Bet jos nesmerkiau. Jis pats privedė ją iki tokios būsenos. Kerolaina nebeturėjo jėgų daugiau kentėti. Tuo pačiu Kreilas nulėmė savo likimą.

Nė vienu žodžiu misis Kreil apie tai neužsiminiau, ji mirė, taip ir nesužinojusi, kad aš viską mačiau.

Kerolainos Kreil duktė neturi pradėti savo gyvenimą nuo melo. Kad ir kaip skaudu jai bus sužinoti tiesą, tik tiesa gali jai padėti.

Perduokite jai nuo manęs - tegu nesmerkia motinos. Mylinčią moterį priveikė taip, kad nebeturėjo jėgų ilgiau kentėti.

Duktė turi ją suprasti ir atleisti.

Sicilijos Viljams pasakojimo pabaiga

ANDŽELOS VOREN PASAKOJIMAS

Gerbiamasis mesjė Puaro! Tesėdama pažadą, stengiausi prisiminti tragiškus šešiolikos metų senumo įvykius, ir tik tada supratau, kaip mažai iš tikrųjų atsimenu. O tai, kas įvyko pirmiau, apskritai mano atmintyje neliko.

Miglotai prisimenu vasaros dienas, padrikus epizodus, bet negaliu tvirtai teigti, kad tikrai tai įvyko tais metais. Emiaso mir-

tis man buvo kaip griaustinis iš giedro dangaus. Jokios nelaimės nuojautos - matyt, visos priežastys, dėl ko tai atsitiko, praslinko pro mane, nepalikdamos ryškesnių pėdsakų.

Aš stengiausi prisiminti, ar tikėjausi nelaimės? Nejaugi visos penkiolikmetės mergaitės tokios aklos, kurčios ir kvailos, kokia buvau aš? Galbūt. Man atrodo, aš gana mikliai pagaudavau žmonių nuotaiką, bet nė į galvą neatėjo susimąstyti dėl to, kodėl žmonės vienokios ar kitokios nuotaikos.

Be to, kaip tik tuo metu aš staiga ėmiau žavėtis žodžiu. Knygos, kurias skaičiau, poezija, Šekspyro sonetai aidu atsiliepdavo mano mintyse. Prisimenu, klajodavau sodo takeliais ir vis susižavėjusi kartodavau: "...šypsnį siunčia pievoms žalioms..." Šie žodžiai atrodė tokie nepaprasti, kad aš juos kartodavau ir kartodavau.

O be šitų jaudinančių atradimų buvo dalykų, kuriuos aš mėgau kaip save pamenu: plaukioti ir karstytis po medžius, valgyti vaisius, erzinti tvarte dirbantį berniuką ir šerti arklius.

Be Kerolainos ir Emiaso neįsivaizdavau savo gyvenimo. Jiedu buvo centrinės mano pasaulio figūros, bet aš niekada nemąsčiau apie juos, apie jų reikalus ir apie tai, ką jie manė ar jautė.

Aš net neatkreipiau dėmesio į Elzos Grir išsišokimą. Laikiau ją kvailoka ir nelabai patrauklia. Man ji atrodė turtinga, bet grizli moteris, kurią Emiasas tapė, ir viskas.

Pirmą kartą jų istoriją sužinojau iš ginčo, kurį nugirdau po pietų slapstydamasi terasoje. Tada Elza pareiškė ištekanti už Emiaso! Man tai pasirodė nesąmonė. Atsimenu, aš užsipuoliau Emiasą ir stačiai paklausiau, ar tai tiesa.

- Kodėl Elza sakosi už tavęs tekėsianti? - spyriau jį. - Kaip čia gali būti? Dviejų žmonų juk negalima turėti. Už tai sodina į kalėjimą.

- Ką čia, po velniais, tauški nesąmones! - supyko Emiasas.

Pasakiau terasoje nugirdusi Elzos žodžius.

Jis dar labiau supyko ir pareiškė, kad seniai derėjo mane atiduoti į mokyklą. Tenai būtų atpratinę klausytis svetimų kalbų.

Iki šiol prisimenu - baisiausiai įsižeidžiau, išgirdusi tokius

žodžius. Tačiau vis dėlto paklausiau, kodėl Elza šneka kvailystes.

- Tai tik juokai, - atsakė Emiasas.

Aš turėjau tuo pasitenkinti ir nurimti. Ir aš nurimau, bet ne visiškai.

Pasakiau Elzai: "Aš klausiau Emiaso, ką jūs turėjote galvoje sakydama, kad už jo ištekėsite, ir jis man atsakė, kad tai - juokai".

Maniau, ji sutriks, bet Elza tik nusišypsojo.

Man nepatiko jos šypsena ir aš, nieko nelaukdama, nudrožiau pas Kerolainą. Ji kaip tik persirengė prieš vakarienę. Tiesmukai paklausiau - ar gali būti, kad Emiasas vestų Elzą?

Kerolainos atsakymą pamenu taip gerai, tarsi ji dabar sakytų tuos žodžius:

- Emiasas ves Elzą tik po mano mirties, - aiškiai tardama kiekvieną žodį, atsakė ji.

Aš besąlygiškai ja patikėjau. Mirtis nuo visų mūsų buvo toli toli. Tačiau nepaisant to, aš labai pykau ant Emiaso už tai, ką jis pasakė dieną, ir vakarieniaujant kibau prie jo: mes iš tikrųjų susivaidijome kaip reikiant, ir aš išbėgau iš kambario, parkritau lovoje ir verkiau, kol užmigau.

Blogai bepamenu kelionę pas Mereditą Bleiką, nors nepamiršau, kaip jis skaitė ištrauką iš "Fedono" apie Sokrato mirtį. Anksčiau tos ištraukos nebuvau girdėjusi. Man fragmentas atrodė pats gražiausias iš visų, kada nors girdėtų. Šitą aš pamenu. Bet kada tai buvo, negaliu pasakyti. Atrodo, tai galėjo būti bet kurią anos vasaros dieną.

Nors atkakliai rausiausi atmintyje, neatsimenu nieko, kas įvyko kitą dieną. Atrodo, maudžiausi, lyg per miglą atsimenu, kad mane vertė kažką susiūti.

Bet nuo tos akimirkos, kai terason uždusęs įbėgo Mereditas - jo veidas buvo pilkas ir svetimas, - imu viską puikiai ir aiškiai prisiminti. Atsimenu, kaip nuo stalo nukrito ir sudužo kavos puodelis - numetė Elza. Dar atsimenu nevilties apimtą jos veidą ir kaip ji bėgo kiek tik kojos nešė.

Aš kartojau savy: "Emiasas mirė", bet negalėjau patikėti.

Atsimenu, kaip atėjo daktaras Fosetas. Jo veidas buvo niū-

rus. Mis Viljams tupinėjo apie Kerolainą. Aš, niekam nereikalinga, trainiojausi jiems po kojomis. Mane pykino. Prie Emiaso neprileido. Paskui atvyko policija, kažką užrašinėjo ir pagaliau ant neštuvų išnešė paklode uždengtą kūną.

Vėliau mis Viljams nuvedė mane pas Kerolainą. Ji gulėjo ant sofos, buvo blyški lyg kreida ir atrodė nesveika.

Kerolaina pabučiavo mane ir pasakė, kad aš turinti kuo greičiau išvažiuoti, kad visa tai baisu, bet tegul aš nesijaudinanti ir kuo mažiau sukanti galvą. Aš privalanti važiuoti pas ledi Tresilian, kur jau buvo Karla, nes netrukus Olderberyje niekas nebegyvens.

Prisiglaudusi prie Kerolainos, pasakiau nenorinti išvažiuoti, nes trokštu būti su ja. Ji atsakė, kad tai žinanti, bet būsią geriau, jeigu išvažiuosiu ir liausiuosi nerimavusi.

- Andžela, labiausiai tu padėsi savo seseriai, jeigu neprieštaraudama įvykdysi, ko tavęs prašo, - įsiterpė mis Viljams.

Tada pasakiau, kad padarysiu viską, ko nori Kerolaina. "Štai kokia mano mylimoji Andžela", - Kerolaina mane apkabino ir pakartojo, kad aš neturinti dėl nieko graužtis ir bus geriausia, jei apie tai, kas įvyko, kuo mažiau kalbėsime ir galvosime.

Mane pakvietė žemyn pasikalbėti su policijos komisaru.

Jis buvo labai geras, klausė kada paskutinį kartą mačiau Emiasą ir uždavė dar daugybę klausimų, kurie tada man atrodė gana kvaili, bet dabar, žinoma, aš suprantu jų esmę. Įsitikinęs, kad iš manęs neišpeš nieko, ko dar nebuvo girdėjęs iš kitų, komisaras pasakė mis Viljams neprieštarausiąs dėl mano kelionės į Feribi Greindžą, kur gyveno ledi Tresilian.

Aš išvažiavau. Ledi Tresilian man buvo labai gera. Žinoma, netrukus išgirdau apie Kerolainos areštą. Taip išsigandau ir apstulbau, kad net sunkiai susirgau.

Vėliau sužinojau, kad Kerolaina labai pergyvenusi dėl manęs. Jai reikalaujant, mane išvežė iš Anglijos dar neprasidėjus teismui. Bet apie tai aš jau jums pasakojau.

Kaip matote, prisimenu nepaprastai mažai. Po mūsų pokalbio apmąsčiau tuos kuklius faktus, kuriuos prisimenu, - kaip kas

atrodė ir reagavo. Ir negaliu prisiminti nieko, kas liudytų apie kurio nors kaltę. Elzos sielvartas... Pilkas nuo jaudulio Meredito veidas... Filipo neviltis ir įniršis... Visi jie elgėsi natūraliai. Nebent kuris nors mokėjo vaidinti?

Aš žinau tik viena: Kerolaina šito nepadarė.

Šituo esu įsitikinusi visiems laikams, nors jokių įrodymų neturiu. Juk aš puikiai pažinau savo seserį.

Andželos Voren pasakojimo pabaiga

III KNYGA

I skyrius

IŠVADOS

Karla Lemaršan pakėlė akis. Jose atsispindėjo nuovargis ir skausmas. Mergina sunkia ranka nubraukė nuo kaktos plaukus.

- Mane tiesiog išmušė iš vėžių, - tarė ji, padėdama laiškus. - Kiekvienas aprašo vis kitaip. Kiekvienas mano motiną regi savaip. Bet faktai sutampa.

- Ar laiškai jus nuliūdino?

- Taip. O jūsų - ne?

- Ne. Man jie pasirodė esą labai įdomūs ir vertingi.

Puaro kalbėjo susimąstęs, neskubėdamas.

- Jau geriau būčiau neskaičiusi! - tarė Karla.

- Štai kaip? - Puaro atidžiai pažvelgė į ją.

- Jie visi įsitikinę, kad mama nužudė tėvą, - apmaudžiaudama konstatavo Karla, - visi, išskyrus tetą Andželą, o jos nuomonė bereikšmė, nes ji neturi jokių įrodymų. Andžela paprasčiausiai toks žmogus, kuris, nieko nepaisydamas, lieka ištikimas. Ji visuomet teigs tą patį: "Kerolaina negalėjo šito padaryti".

- Jums taip atrodo?

- O kaip dar man gali atrodyti? Aš taip pat supratau, kad jeigu ne mama, vadinasi, žmogžudystę įvykdė kažkas iš tų penkių. Aš net galiu paaiškinti kodėl.

- Tai įdomu. Ką gi, atskleiskite paslaptį.

- Bet tai tik teorija. Štai kad ir Filipas Bleikas. Jis biržos

makleris, buvo artimas mano tėvo draugas - tėvas turbūt juo pasitikėjo. Dailininkai paprastai nerūpestingai elgiasi su pinigais. Gal Filipas Bleikas pakliuvo į sunkią padėtį ir pasinaudojo tėvo pinigais. Galbūt privertė tėvą pasirašyti kokį dokumentą? Vėliau visa šita istorija buvo beiškylanti į viešumą, ir tik tėvo mirtis galėjo išgelbėti Filipą. Štai viena mano sugalvota versija.

- Regis, esate lakios vaizduotės. Kas dar?

- Sakykim, Elza. Filipas Bleikas teigia, kad ji buvusi pernelyg protinga, kad kištų nagus, kur nedera, tai yra prie nuodų, bet aš taip nemanau. Tarkim, mama jai pareiškė nesirengianti skirtis su mano tėvu ir kad niekas jos nepriversiąs šitaip elgtis. Galite sakyti, ką norite, o aš manau, kad Elza, taikanti į aukštąją visuomenę, būtinai norėjo ištekėti oficialiai. Todėl ji puikiausiai galėjo pavogti nuodus - tą dieną jai, kaip ir kitiems, atsirado galimybė tai padaryti, - ir pabandyti nunuodyti mano motiną, tokiu būdu pašalinant ją iš kelio. Man atrodo, šitaip Elza tikrai galėjo pasielgti. Tačiau visai atsitiktinai nuodai kliuvo Emiasui, o ne Kerolainai.

- Irgi neblogai sugalvojoje. Kas dar?

- O gal... Mereditas?.. - susimąstė Karla.

- Mereditas Bleikas?

- Taip. Man atrodo, šis žmogus puikiausiai gali nužudyti kitą. Jis nepaslankus, dažnai sutrikęs, iš jo šaipėsi ir turbūt jis jautėsi esąs užgautas. Be to, mano tėvas vedė merginą, kurią pats Mereditas Bleikas ketino vesti. Tėvui sekėsi, jis praturtėjo. Dar reikia turėti galvoje tai, kad Mereditas labai jau uoliai gamino visokius nuodus. Gal jis seniai puoselėjo mintį vieną gražią dieną ką nors nužudyti. Mereditas Bleikas tyčia paskelbė, kad dingę nuodai, norėdamas apsiginti nuo įtarimų, o tikriausiai pats nupylė. Gal net slapta troško, kad Kerolainą pakartų už tai, kad kažkada jį atstūmė. Žinote, man nepatiko laiške aprašyti samprotavimai, kad žmonės dažnai elgiasi nebūdingai. O gal, šitą rašydamas, jis turėjo galvoje kaip tik save?

- Štai šiuo atžvilgiu jūs teisi - negalima imti už tikrą pinigą tai, ką jie rašo. Tai, kas parašyta, gali būti parašyta tyčia, siekiant sumaišyti kortas.

- Aš žinau. Ir visą laiką šitą turėjau omenyje.

- Ar dar turite kokių versijų?

- Kol nebuvau skaičiusi mis Viljams laiško, - nekantraudama kalbėjo Karla, - įtariau ją. Jei Andžela išvyks mokytis, ji neteks darbo. O jeigu Emiasas staiga mirs, Andžela, galimas daiktas, niekur nebevažiuos. Suprantama, jeigu jis būtų miręs savo mirtimi ir Mereditas nebūtų pakišęs to savo konijino... Aš skaičiau apie konijiną - pasirodo, skrosdami lavoną, jo pėdsakų galėjo nė neaptikti: mirė nuo saulės smūgio, ir viskas. Suprantu, kad likti be darbo - ne priežastis pribaigti žmogų, bet žmogžudystės įvykdomos dėl labai įvairių priežasčių. Kartais dėl kelių svarų. O nebe jauna ir galbūt nelabai išprususi guvernantė bijojo likti be darbo ir uždarbio.

Kaip jau sakiau, tokios mintys man ateidavo į galvą iki perskaitant mis Viljams laišką. Ne, ji nepanaši į žmogžudę. Ir jokiu būdu jos nepavadinsi neišprususia...

- Žinoma. Ji labai dalykiška ir protinga moteris.

- Žinau. Iš karto matyti. Ir jos žodžiais visiškai galima tikėti. Kaip tik dėl to man liūdna. Juk jūs suprantate, ką turiu galvoje. Bet juk jums - vienas ir tas pats. Iš pat pradžių pareiškėte, kad jums svarbiausia - tiesa. Štai mes ir sužinojome tą tiesą! Mis Viljams absoliučiai teisi: tiktai tiesa - mūsų išsigelbėjimas. Sutinku, gyvenimo negalima kurti ant melo pamatų. Mano motina buvo kalta. Tą laišką man parašė silpnumo akimirką - norėjo mane paguosti. Ne man ją teisti. Galbūt jos vietoje ir aš taip pasielgčiau. Nežinau, ką iš žmogaus padaro kalėjimas. Negaliu jos kaltinti - jeigu taip beprotiškai mylėjo mano tėvą, turbūt buvo bejėgė save sutramdyti. Savo tėvo aš irgi nekaltinu. Suprantu - nors ir ne visai aiškiai, - ką jis pergyveno. Jis buvo optimistas ir kupinas noro viską turėti. Jis negalėjo susitvardyti - toks jau buvo sutvertas. O kadangi buvo talentingas dailininkas, tai daug ką galima pateisinti.

Jos veidas degė. Ji kalbėjo energingai, iškėlusi smakrą.

- Vadinasi, jūs patenkinta? - paklausė Erkiulis Puaro.

- Patenkinta? - perklausė Karla Lemaršan, ir jos balsas sudrebėjo.

Puaro pasilenkęs tėviškai paglostė merginos petį.

- Klausykite, - ėmė kalbėti, - jūs atsisakote nuo kovos kaip tik tą akimirką, kai kovą verta tęsti. Tą akimirką, kada aš, Erkiulis Puaro, pagaliau supratau, kas įvyko.

Karla įsmeigė į jį akis.

- Mis Viljams mylėjo mano motiną, - tarė ji. - Ji matė... savo akimis matė, kaip mano motina falsifikavo įkalčius, norėdama įrodyti, kad tai savižudybė. Jeigu jūs tikite tuo, ką ji rašo...

Erkiulis Puaro atsistojo.

- Madmuazele, kaip tik todėl, kad Sicilija Viljams tvirtina mačiusi, kaip jūsų motina bandė falsifikuoti Emiaso Kreilo pirštų atspaudus ant alaus butelio - atkreipkite dėmesį, ant butelio! - kaip tik todėl aš ir darau galutinę išvadą: jūsų motina nekalta!

Jis keletą kartų linktelėjo galva ir išėjo iš kambario, o Karla ilgai žiūrėjo jam pavymui.

II skyrius

PENKI PUARO KLAUSIMAI

I

- Klausau jūsų, mesjė Puaro. - Iš Filipo Bleiko balso aiškiai buvo galima suprasti - jis nekantravo.

- Noriu padėkoti už puikų ir aiškų įvykių, susijusių su Kreilų tragedija, aprašymą.

Filipas Bleikas truputį sutriko.

- Labai malonu girdėti, - burbtelėjo. - Ėmęsis aprašinėti, pats nustebau, taip daug atsimenąs.

- Tai nepaprastai tikslus pasakojimas, bet šis bei tai praleista, ar ne?

- Praleista? - susiraukė Filipas Bleikas.

- Sakysim taip - jūsų pasakojimas ne visai atviras, - Puaro balsas jau skambėjo griežčiau. - Misteri Bleikai, - aš sužinojau, kad mažiausiai vieną kartą tą vasarą gana vėliu laiku iš jūsų kambario išėjo misis Kreil.

Stojo tyla, kurią sutrikdė tik sunkus Filipo Bleiko alsavimas.

- Kas jums sakė? - pagaliau paklausė jis.

- Nesvarbu, - Erkiulis Puaro palingavo galva. - Svarbu tai, kad aš žinau.

Vėl abudu kurį laiką tylėjo. Tada Filipas Bleikas padarė išvadą:

- Matyt, jums kažkaip atsitiktinai pavyko prisilytėti prie mano asmeninio gyvenimo. Jums atrodo, kad tai niekaip nesisieja su tuo,ką parašiau. Tačiau iš tikrųjų siejasi kur kas labiau, negu manote. Ką gi, esu priverstas pasakyti tiesą.

Aš iš tikrųjų buvau priešiškai nusistatęs prieš Kerolainą Kreil, bet tuo pačiu jaučiau ir stiprų potraukį. Galbūt kaip tik ta trauka ir sukėlė priešiškumą. Ji kažkaip mane veikdavo, tai mane glumindavo ir aš bandžiau atsikratyti meilės jausmo, nuolat mąstydamas apie blogąsias jos savybes. Aš ja niekada nesižavėjau, jeigu suprantate, apie ką kalbu, bet aš mielai būčiau su ja suėjęs. Kažkada vaikystėje buvau ją įsimylėjęs, bet tada ji nekreipė į mane dėmesio. Šito atleisti aš negalėjau.

Kai Emiasas galutinai neteko galvos dėl tos panelės Grir, aš pajutau - vėl turiu šansą. Net gerai nepasvarstęs, ūmai prisipažinau meilėje. Ji ramiai atsakė: “Aš visada šitą žinojau”. Tik pamanykite, koks akiplėšiškumas!

Žinoma, supratau, kad ji manęs nemyli, bet tuo metu ji buvo išmušta iš pusiausvyros ir sudirgusi dėl pastarojo Emiaso romano. Moterį, pakliuvusią į tokią būklę, nesunku užkariauti. Tą naktį ji pažadėjo ateiti pas mane. Ir atėjo.

Bleikas nutilo. Nelengva jam buvo apie tai pasakoti.

- Ji atėjo pas mane. O paskui, kai aš ją apkabinau, ji ramiai pareiškė, kad iš to nieko neišeisią. Ji visą gyvenimą mylėjusi ir mylėsianti tik vieną žmogų. Kad ir kas atsitiktų, ji priklausanti tik Emiasui Kreilui. Ji prisipažino kvailai su manimi pasielgusi, bet

tikino nieko sau negalinti padaryti. Paprašė manęs atleidimo ir išėjo. Paliko mane. Tai ko stebėtis, mesjė Puaro, jeigu mano neapykanta jai išaugo šimteriopai? Ko stebėtis, jei aš niekada šito jai neatleidau? Neatleidau įžeidimo, o taip pat ir to, kad ji nužudė mano bičiulį, kurį mylėjau labiau už viską pasaulyje! - Ir virpėdamas visu kūnu, Filipas Bleikas sušuko: - Aš nenoriu apie tai daugiau kalbėti, girdite? Jūs sužinojote atsakymą. O dabar išeikite! Ir man niekada šito nebepriminkite!

II

- Misteri Bleikai, aš norėčiau žinoti, kokia seka jūsų svečiai tą dieną išėjo iš laboratorijos?

- Mano mielasis mesjė Puaro, - pasišiaušė Bleikas, - argi galima tai atsiminti po šešiolikos metų? Jau sakiau - paskutinė išėjo Kerolaina.

- Ar esate įsitikinęs?

- Taip. Bent jau... man atrodo...

- Eime į laboratoriją. Jūs neturite teisės abejoti.

Mereditas Bleikas labai nenoriai pasuko į laboratoriją, atrakino duris ir atidarė langines.

- O dabar, mano drauge, - griežtai tarė Puaro, - įsivaizduokite, kad jūs savo draugams demonstruojate žolių užpilus. Užsimerkite ir galvokite...

Mereditas Bleikas paklusniai užsimerkė. Puaro išsitraukė iš kišenės nosinę ir švelniai pamojavo ore. Bleiko šnervės vos pastebimai sukrutėjo, ir jis burbtelėjo:

- Taip, taip, tiesiog nuostabu, kaip viskas atgimsta atmintyje. Kerolaina vilkėjo baltintos kavos spalvos suknelę. Filipas aiškiai nuobodžiavo... Jis visuomet mano pomėgį vadino idiotizmu.

- O dabar prisiminkite, kokia seka išėjote iš laboratorijos. Jūs pakvietėte svečius į biblioteką, ketindamas perskaityti fragmentą apie Sokrato mirtį. Kas iš laboratorijos išėjo pirmas?

- Elza. Ji išėjo pirmoji. Po jos - aš. Mudu kalbėjomės. Aš stabtelėjau ir laukiau, kol išeis likusieji, norėdamas užrakinti du-

ris. Filipas... Taip, tada išėjo Filipas. Po jo - Andžela, klausinėdama Filipą apie lošimo biržos subtilybes. Jie nužingsniavo holu. Po jų - Emiasas. Aš stovėjau ir laukiau - žinoma, Kerolainos.

- Vadinasi, esate absoliučiai įsitikinęs, kad paskutinė išėjo Kerolaina? Ką ji likusi veikė?

- Nežinau, - Bleikas papurtė galvą. - Aš stovėjau nugara į laboratoriją ir kalbėjausi su Elza. Regis, pasakojau apie tai, kad kai kuriuos augalus, laikantis keistų prietarų, galima rinkti tik šviečiant mėnulio pilnačiai. Skubėdama išėjo Kerolaina, ir aš užrakinau duris.

Jis nutilo ir pažvelgė į Puaro, murdantį kišenėn nosinę. Mereditas Bleikas patraukė nosimi ir paniekinamai pagalvojo: "Šis žmogus vartoja kvepalus!"

- Štai dabar aš esu įsitikinęs, - tarė jis, - kad iš laboratorijos mes išėjome tokia seka: Elza, aš, Filipas, Andžela, Emiasas ir Kerolaina. Ar tai pagelbės jums tiriant šią bylą?

- Taip, situacija aiškėja, - atsakė Puaro. - Klausykite, aš norėčiau, kad jūs juos visus čionai pakviestumėte. Gal malonėtumėte išpildyti šį prašymą?

III

- Aš klausau.

Elza Ditišem tuos žodžius pasakė smalsaudama - kaip vaikas.

- Norėčiau užduoti vieną klausimą, madam.

- Prašom.

- Ar po to, kai viskas baigėsi, po teismo, ar tada Mereditas Bleikas jums piršosi?

Elza sužiuro į Puaro. Staiga jos akyse sužibo panieka, net nykulys.

- Taip, o kas?

- Ir jūs nustebote?

- Aš? Neatsimenu.

- Ką atsakėte?

Elza nusjuokė.

- Ką, jūsų manymu, aš galėjau atsakyti? Po Emiaso - Mereditas? Tai juokinga! Jis pasielgė kaip paskutinis kvailys. Apskritai jis niekada nepasižymėjo dideliu protu. - Ji nusišypsojo. - Suprantate, jis norėjo ginti mane, "rūpintis manimi" - taip jis išsireiškė! Jis, kaip ir visi kiti, manė, kad teismo procesas man buvęs sunkus išbandymas - reporteriai, besišaipanti minia ir tas purvas, kuriuo mane aptaškė! - kurį laiką ji sėdėjo ir kažką mąstė. O paskui tarė: - Vargšas Mereditas! Koks jis asilas! - ir vėl nusijuokė.

IV

Erkiulis Puaro iš naujo susidūrė su skvarbiu mis Viljams žvilgsniu, ir vėlek jam pasirodė, kad metai ištirpo nežinomybėje ir jis vėl drovus baugštus berniūkštis.

- Noriu užduoti vieną klausimą, - paaiškino jis.

Mis Viljams norėjo sužinoti, koks tas klausimas.

- Andželą Voren sužalojo vaikystėje, - lėtai, kruopščiai rinkdamas žodžius, ėmė kalbėti Puaro. - Savo užrašuose aš du kartus užtikau šį faktą. Vienoje vietoje minima, kad misis Kreil metusi į ją prespapjė. Kitoje - kad ji tvojusi mergaitei žarstekliu. Kuri versija tikra?

- Niekada negirdėjau apie žarsteklį, - tuoj atsakė mis Viljams. - Girdėjau tik apie prespapjė.

- Kas jums sakė?

- Pati Andžela. Papasakojo vos man atvykus į Olderberį.

- Būkite maloni ir pažodžiui pakartokite, ką ji sakė.

- Ji palietė savo skruostą ir tarė: "Tai padarė Kerolaina, kai aš buvau visai maža. Ji metė į mane prespapjė. Bet aš prašau apie tai niekada neužsiminti, nes Kerolaina labai sielojasi".

- O ar pati misis Kreil apie tai kada užsiminė?

- Tik netiesiogiai. Ji manė, kad aš viską žinau. Prisimenu, kartą ji pasakė: "Aš suprantu, jums atrodo, kad aš lepinu Andželą, bet, matote, aš visą laiką jaučiu niekada neišpirksianti savo kaltės". O kitą kartą ji pasakė: "Žinoti, kad visam gyvenimui su-

luošinai žmogų, - tai pati sunkiausia našta, kurios neįmanoma pakelti".

- Dėkoju, mis Viljams. Tik tiek aš ir tenorėjau sužinoti.

- Nesuprantu jūsų elgesio, mesjė, Puaro, - griežtai tarė mis Viljams. - Ar parodėte Karlai mano laišką?

Puaro linktelėjo.

- Ir nieko nepaisydamas, tęsiate... - Ji nutilo.

- Valandėlę susimąstykite, - paprašė Puaro. - Sakykim, jūs, praeidama pro žuvų pardavėją, matote ant prekystalio daugybę žuvų ir esate įsitikinusi, kad visos - tikros žuvys, ar ne? Bet juk viena gali būti ir netikra?

Mis Viljams karštai paprieštaravo:

- Vargu, tačiau šiaip ar taip...

- Taip, vargu, bet visai galimas daiktas, ir tai aš teigiu todėl, kad kartą bičiulis man parodė žuvies iškamšą (turiu pasakyti, jis puikiai jas darė) ir aš jos neatskyriau nuo tikros žuvies. Lygiai tas pats, jeigu jūs gruodyje išvystumėte gėlių vazą su magnolijomis. Pamanytumėte - tai dirbtinės gėlės, o jos gali būti ir tikros, lėktuvu atskraidintos iš Bagdado.

- Kam čia tauškiate tokius niekus? - supyko mis Viljams.

- Norėdamas paaiškinti, kad visuomet, kai kas nors rodoma, turite pagalvoti, kodėl tai daroma...

V

Daugiaaukštis namas šalia Ridženso parko jau buvo čia pat, ir Puaro truputį sulėtino žingsnį.

Atvirai šnekant, jis neturėjo jokio noro vėl kalbėtis su Andžela Voren. O tą vienintelį klausimą, kuris kirbėjo galvoje, galėjo užduoti ir vėliau...

Jį čia atvijo nenumaldomas tikslumo troškulys. Penki žmonės - vadinasi, turi būti ir penki klausimai? Tada pabaiga bus visiškai sklandi.

Tiek to, kaip nors...

Andžela Voren nekantraudama paklausė:

- Ar ką nors išsiaiškinote? Gal jau sužinojote teisybę?

Puaro lėtai pasukiojo galvą nelyginant kinų mandarinas.

- Šiokį tokį progresą, žinoma, pasiekiau, - tarė jis.

- Filipas Bleikas? - Ji labiau teigė, negu klausė.

- Madmuazele, kol kas nieko negaliu pasakyti. Ta valanda dar neatėjo. Nepasididžiuokite ir atvažiuokite į Hendkros Menorą. Visi kiti pažadėjo atvykti.

- O ką ten ketinate veikti? - truputį susiraukusi, paklausė ji. - Atkurti šešiolikos metų senumo įvykius?

- Ko gero, ne atkurti, bet pažvelgti į juos kiek kitu kampu. Ar atvažiuosite?

- Atvažiuosiu, - linktelėjo Andžela Voren. - Įdomu vėl pamatyti visus tuos žmones. Aš turbūt juos išvysiu kiek kitu, kaip jūs sakote - aštresniu kampu, negu pirma.

- Ir atsivešite laišką, kurį man rodėte.

- Tas laiškas skirtas tiktai man, - apniuko Andžela Voren. - Jums parodžiau geriausių norų skatinama, bet nepageidauju,kad jį skaitytų kiti, man nesimpatingi žmonės.

- Galbūt šiuo atveju neatsisakysite paklausyti mano patarimo?

- Atsisakysiu. Laišką aš pasiimsiu su savimi, bet, išsiversdama be jūsų patarimo, elgsiuosi taip, kaip manysiu esant reikalinga.

Puaro iškėlė rankas, parodydamas,kad susitaiko su likimu. Jis atsitojo, ruošdamasis išeiti.

- Ar leisite man užduoti vieną klausimą? - pagaliau paklausė jis.

- Kokį?

- Ar tuo laiku, kai įvyko tragedija, jūs skaitėte Somerseto Moemo “Mėnulį ir skatiką”?

Andžela išsprogino akis.

- Atrodo, taip. Tikrai, skaičiau. - Ir nekantraudama paklausė: - Kaip sužinojote?

- Aš tenorėjau jums priminti, kad tam tikra prasme esu stebukladarys ir sugebu aptikti net ir nereikšmingas detales. Yra dalykų, kuriuos aš žinau, net jeigu apie juos man niekas nepapasakoja.

III skyrius

KELIONĖ Į PRAEITĮ

Popiečio saulė savo spinduliais užliejo Hendkros Menoro laboratoriją. Į kambarį įnešė keletą kėdžių ir kanapą, tačiau šie daiktai labiau bylojo apie kambario skurdumą, negu jį puošė.

Mereditas Bleikas sutrikęs glostė ūsus ir trumpomis kapotomis frazėmis kalbėjosi su Karla.

- Dieve, - nebeištvėrė jis, - tu tokia panaši į motiną ir tuo pačiu visai kitokia!

- Kuo aš panaši ir kuo nepanaši? - parūpo Karlai.

- Tokios pat akys ir plaukai, ta pati eigastis, bet tu - kaip čia pasakius? - labiau pasitiki savimi, negu pasitikėjo ji.

Filipas Bleikas, suraukęs kaktą, žiūrėjo pro langą ir nekantraudamas beldė pirštais į stiklą.

- Bet sakykite - kokia vis dėlto prasmė? Tokia nuostabi šeštadienio diena...

Erkiulis Puaro atsiprašinėjo:

- O, prašau man atleisti! Puikiai žinau: sutrukdyti golfo žaidimą - nedovanotina. *Mais voyons**, mesjė Bleikai, štai jūsų geriausio draugo duktė. Jau vien vardan jos galima atsisakyti golfo.

- Mis Voren, - pranešė liokajus.

Mereditas nuėjo jos pasitikti.

- Ačiū, kad radai laiko atvažiuoti, Andžela, - tarė jis. - Aš žinau, esi labai užimta.

Jis nuvedė ją prie lango.

- Sveiki, teta Andžela, - pasisveikino Karla. - Šįryt skaičiau jūsų straipsnį "Taimse". Labai malonu turėti tokią garsią giminaitę. - Ji parodė aukštą jauną žmogų - kvadratiniu smakru, ramiomis pilkomis akimis. - Tai Džonas Reteris. Mudu rengiamės tuoktis.

- O aš ir nežinojau... - nustebo Andžela Voren.

*Bet pažiūrėkite (pranc.).

Mereditas žengė pasitikti naujo svečio.

- Mis Viljams! O, kaip seniai nesimatėme!

Liesa, smulki, bet kaip ir seniau energinga, į kambarį įėjo senutė guvernantė. Akimirką jos smalsios akys sustojo ties Puaro, po to ji pažvelgė į aukštą plačiapetę moterį, dėvinčią puikiai pasiūtą tvido kostiumą.

Andžela Voren nusišypsojo ir pasuko prie jos.

- Aš vėl jaučiuosi kaip mokinė.

- Labai tavimi didžiuojuosi, mano mieloji, - atsakė mis Viljams. - Darai man garbę. O tai turbūt Karla? Aišku, ji manęs neatsimena. Juk buvo dar visai maža...

- Kas čia per išmonė? - širdo Filipas Bleikas. - Niekas man nesakė...

- Aš siūlau mūsų susitikimą pavadinti kelione į praeitį, - prabilo Erkiulis Puaro. - Sėskime ir pasiruoškime sutikti paskutinę mūsų viešnią. Kai tik ji pasirodys, imsimės darbo - iškviesime dvasias.

- Kokia kvailystė! - sušuko Filipas Bleikas. - Ar tik neketinate surengti spiritizmo seansą?

- Ne, ne. Mes tik rengiamės atkurti kai kuriuos prieš daugelį metų buvusius įvykius, - atkurti ir galbūt patikslinti, kaip viskas vyko. O jeigu kalbėsime apie dvasias, tai vargu ar jos materializuojasi, bet kas gali teigti, kad jų čia, tarp mūsų, nėra, gal tik mes jų nematome? Kas gali teigti, kad Emiaso ir Kerolainos Kreil nėra šiame kambaryje ir kad jie negirdi, ką mes šnekame?

- Tikra kvailystė... - Filipas Bleikas norėjo kažką pasakyti, bet nutilo, nes durys atsidarė ir liokajus pranešė - atvyko ledi Ditišem.

Įėjo Elza Ditišem. Visa savo išvaizda ji bylojo, kad jai viskas įgrisę ir neįdomu. Ji vos vos nusišypsojo Mereditui, šaltu žvilgsniu perliejo Andželą ir Filipą ir atsisėdo prie lango ant kėdės, pastatytos kiek nuošaliau nuo kitų. Elza atsisegė prabangią šviesaus kailio goržetę ir permetė ją per petį. Kurį laiką žvalgėsi, paskui, išvydusi Karlą, įsispitrėjo į ją, o Karla savo ruožtu nenuleido akių nuo tos, kuri sugriovė jos tėvų gyvenimą. Mąsliame rimtame Karlos veide nebuvo priešiškumo, tik smalsumas.

- Atleiskite, kad pavėlavau, mesjė Puaro, - tarė Elza.

- Dėkoju jums, kad atvykote, madam.

Sicilija Viljams negarsiai prunkštelėjo. Elza abejingai metė į ją priešišką žvilgsnį.

- Aš nė už ką nebūčiau tavęs atpažinusi, Andžela, - tarė ji. - Kiek jau metų prabėgo? Šešiolika?

Erkiulis Puaro nepraleido šitos progos.

- Taip, praėjo šešiolika metų nuo to laiko, kai įvyko tai, apie ką mes šiandien ketiname pakalbėti, bet pirmiausia leiskite man paaiškinti, kodėl čia susirinkome.

Ir jis glaustai papasakojo apie Karlos prašymą ir apie tai, kad jis apsiėmęs įvykdyti jos pageidavimą.

Nekreipdamas dėmesio į tuoj kilsiančią audrą - tai buvo galima spėti iš Filipo veido, - Puaro skubėdamas tęsė:

- Aš sutikau su jos prašymu ir tuoj pat ėmiau ieškoti teisybės...

Šie žodžiai, tarsi atskridę iš tolybių, pasiekė Karlos Lemaršan, sėdinčios dideliame Voltero stiliaus krėsle, sąmonę.

Prisidengusi ranka akis, ji paslapčia žvelgė į penkių žmonių veidus. Kas iš jų galėjo įvykdyti žmogžudystę? Gražuolė Elza, raudonskruostis Filipas, geras šaunus misteris Mereditas Bleikas, rūsti niūri gyvernantė ar šaltakraujė veikli Andžela Voren?

Ar, sutelkusi visas pastangas, ji gali įsivaizduoti, kad kas nors iš jų nužudo žmogų? Taip, gali, bet juk tai buvo visai kitokia žmogžudystė. Ji gali įsivaizduoti, kaip Filipas Bleikas pykčio priepuolyje smaugia moterį - taip, šitą gali įsivaizduoti... Gali įsivaizduoti, kaip Mereditas Bleikas nutaiko į plėšiką revolverį ir netyčia nuspaudžia gaiduką... Gali įsivaizduoti, kaip Andžela Voren šauna iš revolverio, tik vargu ar netyčia, - ne dėl kažkokių asmeniškų paskatų, ne, na, pavyzdžiui, jeigu tai lemtų ekspedicijos likimą. Gali įsivaizduoti Elzą, kažkokioje fantastiškoje pilyje sėdinčią ant kanapos, dengtos rytietiškais šilkais, ir sakančią: "Nustumkite šitą bjaurybę nuo tvirtovės sienos!" Ir ateik tu man į galvą tokioms kvailoms mintims! Tačiau net kaip pačią didžiausią nesamonę ji negalėjo įsivaizduoti, kaip žmogžudystę įvykdo mažoji mis Viljams. "Ar jūs kada nors įvykdėte žmogžudystę, mis

Viljams?" - "Spręsk aritmetikos uždavinį, Karla, ir neuždavinėk kvailų klausimų. Nužudyti žmogų - tai didelė nuodėmė".

"Aš turbūt išsikrausčiau iš proto. Reikia atsikratyti tų minčių. Geriau pasiklausysiu, ką sako tas mažasis žmogus, tvirtinęs, kad viską žinąs", - sudraudė save Karla.

O Erkiulis Puaro kalbėjo:

- Mano uždavinys - įjungti atbulinį bėgį. Grįžti daugybę metų atgal ir sužinoti, kas iš tikrųjų atsitiko.

- Mes visi seniai žinome, kas atsitiko, - ginčijosi Filipas Bleikas. - Vaizduoti, kad įvyko kažkas kita - tai atviras šarlatanizmas. Jūs viliojate iš merginos pinigus ir tiek.

Puaro nesupyko.

- Teigiate puikiai žinąs, kas tada įvyko, - tarė Puaro, - bet šitaip kalbate, deramai nepagalvojęs. Versija, kuriai pritaria teismas, ne visuomet yra teisinga. Štai, misteri Bleikai, imkim kad ir tokį faktą. Visi manė, kad jūs esate priešiškai nusistatęs prieš Kerolainą Kreil. Bet žmogus, bent šiek tiek nusimanąs psichologijoje, tuoj pat pastebi, kad buvo kaip tik atvirkščiai. Kerolainai Kreil jūs jautėte aistringą simpatiją. Jūs neigėte šitą faktą ir bandėte kovoti su savo jausmais, vis primindamas sau jos trūkumus ir dirbtinai ugdydamas savyje priešiškumą. O jeigu kalbėsime apie misterį Mereditą Bleiką, tai juk visi manė, kad jis Kerolainai Kreil ištikimas visa siela. Aprašydamas tą įvykį, jis piktinasi Emiaso Kreilo elgesiu, bet jeigu labiau įsigilinsime į jo pasakojimą, tai tarp eilučių pastebėsime, kad toji ištikimybė seniausiai nebeegzistavo ir kad jo sielą ir protą visiškai buvo užvaldžiusi jaunoji nuostabioji Elza Grir.

Mereditas kažką burbtelėjo, o ledi Ditišem nusišypsojo.

- Šituos faktus aš primenu tik kaip iliustraciją, - toliau kalbėjo Puaro, - nors jie betarpiškai siejasi su tuo, kas įvyko. Taigi aš pradedu kelionę į praeitį, norėdamas išsiaiškinti visas įvykusios tragedijos smulkmenas. Bet pirmiausia pasakysiu, ką nuveikiau. Kalbėjausi su gynėju, kuris dalyvavo Kerolainos Kreil procese, su prokuroro padėjėju, su senuoju advokatu, gerai pažinojusiu Kreilų šeimą, su advokatų firmos klerku, nuolat buvusiu teismo posėdžiuose, su policijos karininku, kuris tyrė tą bylą, ir pagaliau

su penkiais liudytojais, kurie buvo betarpiški anų įvykių dalyviai. Iš visų tų pokalbių susidariau tam tikrą nuomonę apie moterį, kurią pripažino kalta, o taip pat man tapo žinomi štai tokie faktai:

Kerolaina nė karto nepareiškė esanti nekalta (išskyrus laišką dukrai); Kerolaina Kreil be mažiausios baimės davė parodymus, sakyčiau, ji laikėsi abejingai, iš anksto susitaikiusi su savo lemtimi; kalėjime irgi elgėsi ramiai ir kukliai; laiške, parašytame seseriai tuoj po bausmės paskelbimo, pareiškė susitaikiusi su jos daliai tekusia lemtimi. Ir visų, su kuriais kalbėjausi, nuomone (išskyrus vieną) - Kerolaina Kreil buvo kalta.

- Žinoma, kalta, - Filipas Bleikas linktelėjo galva.

- Bet aš neketinau pasikliauti kitų nuomone, - toliau kalbėjo Erkiulis Puaro. - Nutariau pats patikrinti visus įrodymus, abejoti kiekvienu faktu ir įsitikinti, kaip tie faktai atitinka įvykių dalyvių psichologiją. Todėl kruopščiai perskaičiau bylos dokumentus, o taip pat priverčiau penkis įvykio liudytojus aprašyti viską, ką jie matė ir žino. Tie laiškai pasirodė esą labai vertingi, nes juose užtikau daug medžiagos, neužfiksuotos policijos dosjė, o būtent: a) pokalbius ir įvykius, kurie, policijos nuomone, neturėjo jokios reikšmės; b) prielaidas, ką Kerolaina Kreil maniusi ir jautusi (jurisdikcijos požiūriu tai negalėjo būti traktuojama kaip įrodymai); c) tam tikrų faktų, kurie buvo sąmoningai nuo policijos nuslėpti.

Po viso to apie bylą jau galiu spręsti pats. Atrodytų, nekilo abejonių, kad Kerolaina Kreil turėjusi rimtų motyvų įvykdyti nusikaltimą. Ji mylėjo savo vyrą, jis viešai prisipažino kietinąs ją mesti dėl kitos moters ir, Kreilo teigimu, ji buvusi pavydi moteris.

Jeigu aptarę motyvus, imsime nagrinėti priemones, tai pirmiausia į akis krenta nepaneigiamas faktas: tuščias kvepalų flakonas, kuriame buvo konijinas, rastas jos biuro stalčiuje. Ant flakono tebuvo tik Kerolainos pirštų atspaudai. Policijai paklausus, ji prisipažino paėmusi konijiną iš kambario, kuriame dabar mes esame. Ant konijino butelio irgi buvo rasti jos pirštų atspaudai. Aš klausinėjau misterį Mereditą Bleiką, kokia seka penki žmonės išėjo iš šito kambario tą dieną, nes patikėti, kad kažkas visų akyse

galėjo pavogti konijiną, be galo sunku. Štai kokia seka jūs išėjote iš laboratorijos: Elza Grir, Mereditas Bleikas, Andžela Voren ir Filipas Bleikas, Emiasas Kreilas ir pagaliau Kerolaina Kreil. Dar daugiau, misteris Mereditas Bleikas, laukdamas misis Kreil, stovėjo nugara į duris ir todėl negalėjo matyti, ką ji ten darė. Tokiu būdu jai, kaip sakant, išpuolė proga viską padaryti niekieno nepastebėtai. Štai kodėl neabejoju, kad konijiną iš tikrųjų paėmė ji. Yra ir netiesioginių įrodymų. Misteris Mereditas Bleikas neseniai man sakė: "Štai kaip tik čia aš stovėjau, traukdamas į krūtinę žydinčių jazminų kvapą". Bet buvo rugsėjis, ir jazmino krūmas po langu tuo metu negalėjo žydėti. Jazminai paprastai žydi liepos mėnesį. O štai flakone, rastame Kerolainos kambaryje su konijino likučiais, prieš tai buvo jazminų kvepalai. Taigi seka išvada, kad misis Kreil, sumaniusi pavogti konijiną, slapta išpylė kvepalus iš flakonėlio, kurį turėjo savo rankinuke.

Dabar panagrinėkime kitos dienos įvykius. Iš pradžių visi faktai sutampa. Mis Grir netikėtai pareiškia, kad misteris Kreilas ir ji nutarę susituokti, Emiasas Kreilas tai patvirtina, labai įžduodamas širdį Kerolainai Kreil. Apie tai pasakoja visi liudytojai.

O štai tos lemtingos dienos rytą bibliotekoje susiginčijo vyras ir žmona. Pašaliniai pirmiausia išgirdo Kerolainos Kreil žodžius: "Tu ir tos tavo moterys!", o paskui "Kada nors aš tave pribaigsiu". Filipas Bleikas tai girdėjo hole. O mis Grir - terasoje.

Paskui ji išgirdo, kaip misteris Kreilas prašė žmonos būti protinga. Į tai misis Kreil atsakė: "Aš verčiau tave užmušiu, negu atiduosiu tai mergužėlei". Netrukus į terasą išėjo Emiasas Kreilas, ir be ceremonijų paliepė Elzai Grir eiti į sodą pozuoti. Ji paliро į viršų puloverio ir išėjo į sodą kartu su Kreilu.

Kol kas nėra nieko tokio, ką būtų galima kvalifikuoti kaip psichologinį neatitikimą. Visi elgiasi taip, kaip ir turi elgtis. Bet vėliau pastebime kai kuriuos veiksmus, kuriuos nepavadinsime logiškais.

Mereditas Bleikas aptinka pustuštį konijino butelį ir skambina broliui; jiedu susitinka prieplaukoje ir grįždami praeina pro Ginklų sodą, kuriame Kerolaina Kreil ginčijasi su vyru dėl Andželos išsiuntimo į mokyklą. Kaip tik tai man pasirodė gana keis-

ta. Tarp vyro ir žmonos buvo kilęs skandalas, Kerolaina atvirai grasino vyrui, o nepaisant to, po kokių dvidešimties minučių, ji eina pas Emiasą ir jiedu aptaria įprastinius namų reikalus.

Puaro atsigrįžo į Mereditą Bleiką:

- Savo laiške jūs rašote girdėjęs Kreil šūktelint: "Viskas nutarta - aš pats ją palydėsiu!" Ar taip?

- Taip, kažką panašaus jis sakė, - patvirtino Mereditas Bleikas.

- O ką jūs atsimenate? - Puaro kreipėsi į Filipą Bleiką.

- Aš prisiminiau šiuos žodžius jums pakartojus, - susiraukė Filipas. - Bet dabar - taip, aš juos prisimenu. Iš tikrųjų, juodu kalbėjosi apie palydėjimą.

- Kas tai pasakė - misteris Kreilas ar misis Kreil?

- Emiasas. Kerolaina sakė, kad mergaitei būsią sunku. Bet kokią tai turi reikšmę? Juk mes visi žinome, kad po kelių dienų Andžela turėjo išvykti į mokyklą.

- Jūs nesuprantate apie ką aš kalbu? Kodėl Emiasas Kreilas ketino palydėti mergaitę? Tai nelogiška, juk buvo ir misis Kreil, ir mis Viljams, pagaliau kambarinė. Palydėti mergaitę - moters pareiga, ne vyro.

- Argi tai svarbu? - sudirgęs pakartojo Filipas. - Argi tai turi kokį nors ryšį su nusikaltimu?

- Manote, ne? Tai buvo pirmas faktas, privertęs mane susimąstyti. O po jo sekė kitas. Misis Kreil, į neviltį puolusi, kraujuojančios širdies moteris, kuri tik ką grasino vyrui ir kuri galvoja apie žmogžudystę arba savižudybę, staiga gana noriai pasisiūlo atnešti šalto alaus.

- Nieko keisto čia nėra, juk ji nutarė jį nunuodyti, - neskubėdamas tarė Mereditas Bleikas. - Kaip tik taip ji ir turėjo elgtis - apsimesti gera.

- Taip manote? Ji nutarė nunuodyti vyrą, nuodais jau buvo apsirūpinusi. Ginklų sode jos vyras turėjo alaus atsargų. Jeigu ji būtų panorėjusi tai, nutaikiusi momentą, galėjo įpilti nuodus į ten pat buvusį butelį, ir viskas.

- Ji negalėjo šito padaryti, - prieštaravo Mereditas Bleikas. - Nes alų galėjo išgerti kas nors kitas.

- Taip, kad ir Elza Grir. Jūs norite mane įtikinti, kad, nutarusi nužudyti savo vyrą, Kerolaina Kreil kankinosi ir nerimavo, bijodama per klaidą padaryti galą savo varžovei?

Tuščiai nesiginčykime. Pasiremkime faktais. Kerolaina Kreil pažada vyrui atnešti alaus su ledu. Grįžta į namus, paima iš podelio butelį ir atnešusi pripila į stiklinę. Emiasas Kreilas vienu mauku išgeria ir sako: "Šiandien man viskas bjauraus skonio".

Misis Kreil vėl grįžta į namus. Pietauja ir elgiasi lyg niekur nieko. Kažkas sakė, kad ji atrodžiusi truputį sudirgusi ir išsiblaškiusi. Tai mums nieko nereiškia - juk nėra vienodų žudiko elgesio kriterijų. Vieni būna ramūs, kiti - suirzę.

Po pietų ji vėl eina į Ginklų sodą ir randa savo vyrą jau mirusį. Elgiasi, sakysim, taip, kaip ir turėtų elgtis: susijaudinusi pasiunčia guvernantę paskambinti telefonu ir iškviesti gydytoją. Dabar mes užtinkame faktą, kurio anksčiau nežinojome. - Jis pažvelgė į mis Viljams. - Ar jūs neprieštaraujate?

Mis Viljams išblyško.

- Aš nereikalavau prisiekti, kad mano pasakojimą laikysite paslaptyje, - atsakė ji.

Ramiai, bet reikšmingai Puaro perpasakojo tai, ką matė guvernantė.

Elza Ditišem sukrutėjo ir atidžiai ėmė žiūrėti į didžiajame krėsle sėdinčią moterį.

- Ar jūs iš tikrųjų matėte ją šitą darant? - netikėdama paklausė ji.

- Štai ir atsakymas! - pašoko Filipas Bleikas. - Štai ir galutinis atsakymas.

- Kažin, - tyliai paprieštaravo Erkiulis Puaro.

- Aš netikiu, - griežtai pareiškė Andžela Voren. Ji metė žvilgsnį į mažąją guvernantę ir tame žvilgsnyje blykstelėjo priešiškumas.

Mereditas Bleikas pešiojo ūsus, jo veidas buvo be galo sutrikęs. Rami tebuvo mis Viljams. Ji sėdėjo be galo tiesi, o skruostuose degė dvi raudonos dėmės.

- Taip, tai aš mačiau, - patvirtino ji.

- Suprantama, mes tegalime pasikliauti tik jūsų žodžiais... - kažkaip mąsliai tarė Puaro.

- Būtent. - Drąsus pilkų akių žvilgsnis susidūrė su jo akimis. - Mesjė Puaro, aš nepratusi, kad manimi netikėtų.

Erkiulis Puaro linktelėjo.

- Aš neabejoju jūsų žodžiais, mis Viljams, - tarė jis. - Jūs iš tikrųjų matėte tai, ką sakote, ir kaip tik dėl to aš darau išvadą, kad Kerolaina Kreil buvo nekalta - ji negalėjo būti kalta.

Pirmą kartą susijaudinęs prabilo aukštasis jaunuolis.

- Aš norėčiau žinoti, kodėl šitaip teigiate, mesjė Puaro? - paklausė Džonas Reteris.

- Mielai paaiškinsiu, - Puaro pasisuko į jį. - Mis Viljams matė, kaip Kerolaina Kreil apsižvalgiusi kruopščiai trynė alaus butelį, o po to prispaudė prie jo mirusio vyro pirštus. Prie alaus butelio, atsiminkite šitą. Bet konijino likučiai buvo rasti stiklinėje, o ne butelyje. Butelyje policija konijino nerado, nes jo ten nebuvo. O Kerolaina Kreil šito nežinojo.

Ji, kuri laikoma savo vyro žudike, nežinojo, kur buvo nuodai. Ji pagalvojo, kad nuodai buvo butelyje.

- Tai kodėl... - ketino prieštarauti Mereditas.

- Teisingai - kodėl? - tuoj pertraukė Puaro. - Kodėl Kerolaina Kreil taip atkakliai gynė savižudybės versiją? Atsakymas labai paprastas. Todėl, kad ji žinojo, kas jį nunuodijo, ir buvo pasiryžusi padaryti viską, ištverti viską, kad tik įtarimas nekristų ant to žmogaus.

Dabar jau nebetoli ir mūsų istorijos pabaiga. Kas gi buvo tas žmogus? Ar ji būtų slėpusi Filipo Bleiko kaltę? Arba Meredito? Ar Elzos Grir? Ar Sicilijos Viljams? Ne, buvo tik vienas žmogus, kurį ji buvo pasirengusi ginti, kad ir kas būtų.

Jis nutilo.

- Mis Voren, - tęsė jis, - jeigu atsivežėte paskutinį savo sesers laišką, tai aš norėčiau jį garsiai perskaityti.

- Ne, - atsakė Andžela Voren.

- Bet, mis Voren...

Andžela atsistojo.

- Aš puikiai suprantu jūsų užuominą. - Jos balsas skambėjo

kaip plienas. - Jūs norite pasakyti, kad aš nužudžiau Emiasą Kreilą ir kad mano sesuo apie tai žinojo, ar ne? Aš visiškai atmetu jūsų kaltinimą.

- Laiškas... - vėl prabilo Puaro.

- Laiškas skirtas tik mano akims.

Puaro pažvelgė į susiglaudusius du jaunus žmones.

- Prašau jūsų, teta Andžela, - tarė Karla Lemaršan, - padarykite tai, ko jūsų prašo mesjė Puaro.

- Pagalvok, ką kalbi, Karla? - su kartėliu atsakė Andžela Voren. - Nejaugi negerbi savo motinos atminimo?

- Taip, Kerolaina Kreil buvo mano motina, - tvirtai ir aiškiai tarė Karla. - Todėl turiu teisę jūsų prašyti. Aš kalbu jos vardu. Aš noriu, kad tas laiškas būtų perskaitytas.

Andžela Voren neskubėdama ištraukė iš rankinuko laišką ir padavė Puaro.

- Ir kam aš parodžiau! - apmaudžiai tarė ji.

Ir nusigręžusi ėmė žiūrėti pro langą.

Kol Puaro garsiai skaitė paskutinį Kerolainos Kreil laišką, kambario kampuose susitelkė šešėliai. Ir Karlai staiga pasirodė, kad kambaryje atsirado dar kažkas - klausosi, alsuoja, laukia. "Ji čia, - pagalvojo ji, - mama čia. Kerolaina Kreil čia, kambaryje".

Erkiulis Puaro baigė skaityti.

- Man atrodo, jūs visi sutiksite, kad tai nuostabus laiškas, puikus laiškas, bet labai keistas. Jame nėra svarbiausio: ji nepaneigia kaltinimo.

- Šito daryti nebuvo reikalo, - neatsigręždama tarė Andžela Voren.

- Taip, mis Voren, šito daryti nebuvo reikalo. Kerolainai Kreil nereikėjo įtikinėti savo seserį, kad yra nekalta, nes ji manė, kad jos sesuo puikiausiai tai žino. Tą akimirką labiau už viską Kerolaina Kreil norėjo nuraminti ir paguosti savo seserį ir sutrukdyti jai prisipažinti nužudžius Emiasą Kreilą. Ne šiaip sau ji keletą kartų pakartoja: "Viskas gerai, mieloji, viskas gerai".

- Apie ką jūs kalbate? - nusistebėjo Andžela Voren. - Ji paprasčiausiai norėjo, kad aš būčiau laiminga, štai ir viskas.

- Taip, ji norėjo, kad jūs būtumėte laiminga, tai absoliučiai

aišku. Apie tai ji tik ir tegalvoja. Ji turi savo vaiką, bet galvoja ne apie jį - apie jį pagalvos vėliau. Jos mintys sukasi tik apie seserį, ir daugiau jai niekas nerūpi. Seserį reikia paguosti, paskatinti ją žengti likimo skirtu keliu, išmokyti būti laiminga ir kad jai gyvenime viskas sektųsi. O kad Andželai būtų lengviau priimti dovaną iš sesers rankų, Kerolaina parašo jai be galo reikšmingus žodžius: "Skolas visuomet reikia grąžinti".

Ši vienintelė frazė paaiškina viską. Ji atvirai byloja apie tą sunkią naštą, kuri slėgė Kerolainos sąžinę nuo to laiko, kai, įniršio apimta, paleido prespapjė į savo seserį, suluošindama ją visam gyvenimui. Dabar pagaliau jai pasitaikė proga grąžinti skolą. Ir jeigu tai bus jums paguoda, galiu pasakyti: aš nuoširdžiai tikiu, kad, radusi galimybę išpirkti savo kaltę prieš seserį, Kerolaina Kreil·atrado nusiraminimą ir patyrė ramybę, o šito jai be galo trūko. Tikėdama, kad apmoka savo skolą, ji pakėlė sunkius išbandymus teisme ir klausydamasi prisiekusiųjų nuosprendžio. Keista sakyti apie žmogžudį, nuteistą sėdėti kalėjime iki gyvenimo galo, kad jis buvo laimingas. Taip, ji buvo laimingesnė, negu jūs galite įsivaizduoti, ir tai aš jums tuojau įrodysiu.

Tik susimąstykite - kaip po tokio paaiškinimo pasidaro suprantamas pačios Kerolainos elgesys. Vertinkite įvykius jos akimis. Pradėkite nuo išvakarėse kilusio ginčo, kuris jai priminė pačios nesitvardymą, kai dar buvo mergina. Andžela meta prespapjė į Emiasą Kreilą. Ji elgiasi lygiai taip, kaip elgėsi Kerolaina prieš daugelį metų. Andžela rėkia - būtų gerai, jei Emiasas numirtų. O kitą rytą, atėjusi į podelį, Kerolaina užtinka Andželą, darančią su alumi kažkokius eksperimentus. Prisiminkime mis Viljams žodžius: "Ten buvo Andžela. Ji atrodė tarsi nusikaltusi..." Mis Viljams nutarė, kad ji jaučia savo kaltę dėl to, jog aplaidžiai žiūrėjo į savo pareigas. O Kerolainai iš nejučių užkluptos Andželos persigandęs veidas reiškė visai ką kitą. Atsiminkite, kad Andžela jau vieną kartą kažką buvo įpylusi į Emiaso stiklinę. Štai šitą Kerolaina ir prisiminė.

Kerolaina paima iš Andželos rankų butelį ir eina į Ginklų sodą. Ten įpila alų į stiklinę ir paduoda Emiasui. Jis išgeria vienu atsikvėpimu, o paskui susiraukia ir sako žodžius, turinčius labai

svarbią reikšmę: "Šiandien man viskas bjauraus skonio".

Tą akimirką Kerolaina dar nieko neįtaria, bet po pietų ji eina į Ginklų sodą ir randa vyrą mirusį. Neabejoja, kad Emiasą nunuodijo. Ji šito nepadarė. Tai kas? Ir jai iš karto galvon dingteli Andželos grasinimai, iš nejučių su alaus buteliu užkluptos Andželos veidas. Ji! Bet kodėl mergaitė tai padarė? Galbūt norėdama atkeršyti Emiasui? Žinoma, neketindama nužudyti, paprasčiausiai trokšdama, kad jam pasidarytų bloga, kad jis vemtų. Arba ji šitaip pasielgė dėl jos, Kerolainos, sužinojusi, kad Emiasas norįs mesti seserį? Kerolaina prisimena, kuo puikiausiai prisimena pati nesugebėjusi susitvardyti, būdama Andželos amžiaus. Ir tik viena mintis sukasi jos galvoje: kaip išgelbėti Andželą? Andžela laikė tą butelį - ant jo bus Andželos pirštų atspaudai. Ji skubėdama švariausiai nušluosto butelį. Kad tik pasisektų įtikinti žmones, kad tai - savižudybė! Ant butelio tegu būna paties Emiaso pirštų atspaudai! Ji stengiasi prispausti jo pirštus prie butelio - veikia greitai, budriai klausydamasi, ar kas neateina...

Jeigu manysime, kad tokia prielaida teisinga, tai ir visa kita stos į savo vietas. Nuolatinis Kerolainos rūpinimasis Andželos likimu, noras kuo greičiau ją išsiųsti į mokyklą, pastangos, kad Andžela nieko nesužinotų... Kerolaina baiminosi - juk policija Andželą tardys! Pagaliau ji paprasčiausiai reikalauja, kad Andželą išsiųstų į užsienį dar prieš teismą. Nes ji visą laiką bijojo, kad Andžela nesusitvardys ir prisipažins.

IV skyrius

TIESA

Andžela Voren lėtai atsigręžė. Rūsčiu, paniekos kupinu žvilgsniu apžvelgė susirinkusiųjų veidus.

- Akli idiotai - štai kas jūs! Nejaugi nesuprantate: jeigu aš būčiau tai padariusi, tai tuoj pat būčiau prisipažinusi. Aš nė už ką nebūčiau leidusi Kerolainai kentėti už mane. Niekada.!

- Bet jūs atkimšote alaus butelį, - prieštaravo Puaro.

- Aš? Atkimšau butelį?

Puaro atsigręžė į Mereditą Bleiką.

- Klausykite, savo pasakojime jūs užsimenate, kad tos dienos rytą, kai buvo įvykdyta žmogžudystė, girdėjote kažkokius garsus čia, šitame kambaryje, kuris yra kaip tik po jūsų miegamuoju.

Bleikas linktelėjo.

- Landžiojo katė.

- Iš kur žinote, kad tai buvo katė?

- Aš... Aš neatsimenu. Bet tai buvo katė. Esu įsitikinęs, tai buvo katė. Langas tik šiek tiek tebuvo pravertas, ir pro tokį plyšį tegalėjo įlįsti tik katė.

- Bet juk kažkas galėjo langą plačiau atverti ir vėl pridaryti. Vadinasi, čionai galėjo įlįsti ir žmogus.

- Taip, bet aš žinau, kad tai buvo katė.

- Ar matėte?

- Ne... nemačiau, - sutrikęs sumiksėjo Bleikas. Jis nutilo ir susiraukė. - Ir vis dėlto aš žinau.

- Tuoj paaiškinsiu iš kur jūs žinote. O kol kas atkreipiu dėmesį štai į tokią aplinkybę. Tą rytmetį bet kas galėjo įlįsti į jūsų laboratoriją, paimti iš lentynos, kas reikalinga, ir nepastebėtas išeiti. Toliau. Jeigu tas kažkas atėjo čia iš Olderberio, tai jis negalėjo būti nei Filipas Bleikas, nei Elza Grir, nei Emiasas Kreilas, nei Kerolaina Kreil. Mes gerai žinome, kuo buvo užsiėmę šie keturi žmonės. Lieka Andžela Voren ir mis Viljams. Mis Viljams čia buvo - jūs ją matėte išėjęs iš namų. Mis Viljams jums pasisakė ieškanti Andželos. Andžela anksti rytą išbėgo maudytis, bet mis Viljams jos neaptiko nei vandenyje, nei uolose. Andžela puikiausiai galėjo perplaukti įlanką - šitą savo sugebėjimą ji parodė vėliau, nuėjusi maudytis su Filipu Bleiku, - prieiti prie šito namo, įlįsti pro langą ir ką nors paimti iš lentynos.

- Nieko panašaus nebuvo, - pasipiktinusi atrėžė Andžela Voren. - Bent...

- Aha! - triumfuodamas sušuko Puaro. - Jūs atsiminėte! Jūs man sakėte, kad, trokšdama iškrėsti Emiasui Kreilui piktą pokštą, nusipylėte šiek tiek vadinamosios "kačių trauktinės" ir įpylėte ją...

- Tai buvo valerijonai! - suprato Mereditas Bleikas. - Na, žinoma, valerijonai!

- Būtent! Štai kodėl jūs nutarėte, kad po laboratoriją slankiojo katė. Jūs esate labai jautrus kvapams, o pajutęs silpną valerijonų kvapą, nesąmoningai padarėte išvadą: katė! Katės mėgsta valerijonus ir lįs bet kur, jei tik užuos. Valerijonai gana nemalonaus skonio, o po išvakarėse girdėto jūsų pasakojimo išdykėlė mis Andžela sumanė įpilti valerijonus į alų, kurį, ji žinojo, Emiasas paprastai išgeria neatsikvėpdamas.

- Nejaugi tai buvo tą dieną? - nustebo Andžela Voren. - Taip, atsimenu - tikrai, aš įpyliau valerinojų. Taip, atsimenu ir tai, kad paėmiau alaus butelį, bet įėjusi Kerolaina nutvėrė mane nusikaltimo vietoje! Žinoma, atsimenu... Bet kodėl viso šito niekaip negaliu susieti su ta diena?

- Todėl, kad šitie įvykiai jūsų mintyse nesiasocijuojasi vienas su kitu. Vieną galime kvalifikuoti kaip išdaigą, kitą - kaip tragediją, kuri užgriuvo lyg sniego lavina ir iš jūsų atminties ištrynė menkesnės svarbos įvykius. O aš pastebėjau, kad jūs, apie tai kalbėdama, pasakėte: "Atsipyliau kačių trauktinės, ketindama šliūkštelėti Emiasui į alų..." Jūs nepasakėte, kad tai padarėte.

- Nepasakiau, nes nepadariau. Kerolaina įėjo kaip tik tuo metu, kai atkimšau butelį. Ak! - sušuko ji. - Vadinasi, Kerolaina nutarė... nutarė, kad tai aš...

Ji nutilo, apsižvalgė. Ir kaip visuomet tyliai tarė:

- Turbūt jūs visi taip manote? - Ji patylėjo. - Aš nenužudžiau, - tarė ji. - Nei iš padūkimo, nei dėl kokių kitų paskatų. Jeigu būčiau tai padariusi, nebūčiau tylėjusi.

- Žinoma, ne, mano mieloji, - ryžtingai pritarė mis Viljams ir pažvelgė į Erkiulį Puaro. - Tik kvailiui galėjo ateiti galvon tokia mintis.

- Aš ne kvailys, - ramiai atsakė Erkiulis Puaro, - ir aš taip pat nemanau, kad Andžela kalta. Nes puikiausiai žinau, kas nužudė Emiasą Kreilą.

Jis truputį patylėjo.

- Šitų faktų negalima laikyti įrodymu, nes jie nėra įrodymai. Panagrinėkime Olderberyje susiklosčiusią situaciją. Situacija ge-

rai pažįstama: dvi moterys ir vienas vyras. Mes visi įsitikinome, kad Emiasas Kreilas buvo pasiryžęs palikti žmoną dėl kitos moters. O aš jums sakau, kad jis niekada nieko panašaus daryti neketino.

Moterimis jis žavėjosi ir prieš tai. Jos valdė jį. Kol būdavo susižavėjęs, atrodydavo lyg pamišęs, bet greitai viskam ateidavo galas. Moterys, kurias jis įsimylėdavo, paprastai būdavo patyrusios ir nieko iš jo nereikalaudavo. Bet šį kartą moteris pareiškė savo reikalavimus. Ji buvo jauna ir, Kerolainos Kreil nuomone, nepaprastai nuoširdi... Iš žodžių Elza Grir atrodė visko mačiusi ir laisva nuo prietarų, bet meilėje buvo gana ryžtinga. Pati patyrusi didelę, viską nustelbiančią aistrą Emiasui Kreilui, ji tikėjo, kad ir jis atsiliepia tuo pačiu. Ji nedvejojo, kad jų meilė - tai meilė visam gyvenimui. Neklausinėdama apie tai, ji buvo įsitikinusi, kad Emiasas mes žmoną.

Bet kodėl, paklausite jūs, Emiasas Kreilas nebandė sugriauti jos įsitikinimų? Mano atsakymas toks - dėl paveikslo. Jis norėjo baigti paveikslą.

Kai kam tai atrodo menkai įtikinama, tik ne tiems, kas pažino dailininką. Mes juk apskritai sutikome su tokia nuomone. Dabar suprantamesnis ir Kreilo pokalbis su Mereditu Bleiku. Kreilas sutrikęs, jis paploja Bleikui per petį ir optimistiškai patikina, kad visa istorija baigsis sėkmingai. Atsiminkite, Emiasui Kreilui viskas atrodė labai paprasta. Jis tapo paveikslą, nors jam trukdo dvi pavydžios psichopatės - taip jis jas vadino, - bet nė vienai neleidžia trukdyti ir daro tai, ką laiko svarbiausiu savo gyvenime.

Jeigu jis būtų Elzai pasakęs tiesą, tai su paveikslu būtų buvę baigta. Galbūt kai jo jausmai tik buvo užsiplieskę, jis iš rimtųjų žadėjo mesti Kerolainą. Įsimylėję vyrai dažnai šitaip kalba. Bet negalima atmesti ir to, kad jis paprasčiausiai tik vaizdavo taip galįs pasielgti. Jis mažiausiai suko galvą dėl Elzos norų. Tegu mano, kas patinka, kad tik patylėtų dar bent porą dienų!

O paskui - paskui jis pasakys jai tiesą, paaiškins, kad jų romanas baigtas. Jis buvo vyras, kurio negraužsaid sąžinė.

Man atrodo, Kreilas nuo pat pradžių stengėsi labai nesuartėti su Elza. Įspėjo ją, sakydamas, ką manąs, bet ji neišgirdo jo per-

spėjimo. Ji bandė skubinti likimą. O tokiems vyrams, kaip Kreilas, moteris - tik geidžiamas grobis. Jeigu kas būtų paklausęs, ką jis manąs apie naująjį meilės romaną, Emiasas nesvarstydamas būtų atsakęs: Elza jauna ir netrukus viską pamirš. Štai toks buvo Emiasas Kreilas.

Jeigu ką nors jis ir mylėjo, tai tik savo žmoną. Nors nelabai ja rūpinosi. Jai teks dar pakentėti porą dienų - štai ir viskas. Jis labai niršo ant Elzos už tai,kad ji leptelėjo, ko nereikėjo, bet manė, kad viskas gerai baigsis. Kerolaina jam atleis, kaip jau ne kartą buvo atleidusi, o Elza... Elzai teks susitaikyti su savo dalia. Taip paprastai gyvenimo problemas sprendžia tokie žmonės, kaip Emiasas Kreilas.

Bet man atrodo, kad paskutinį vakarą jis iš tikrųjų ėmė pergyventi. Ne dėl Elzos, o dėl Kerolainos. Galbūt jis buvo nuėjęs į jos kambarį, o ji nepanoro su juo kalbėtis. Šiaip ar taip, po neramios nakties, papusryčiavus, nusivedė ją į biblioteką ir išklojo visą teisybę. Prisipažino, kad buvo susižavėjęs Elza, bet dievagojosi - jau viskas baigta. Kai tik baigs paveikslą, su Elza išsiskirs visiems laikams.

O Kerolaina Kreil maištaudama pasipiktinusi sušuko: "Tu ir tos tavo moterys!" Ši frazė, kaip regite, Elzą stato į vieną gretą su ankstyvesnėmis jo meilėmis, kurios dingo visiems laikams. Ir pridūrė: "Kada nors aš tave pribaigsiu".

Ji buvo įsiutusi, ją trikdė jo nejautrumas ir šiurkštus elgesys su mergina. Kai Filipas Bleikas išvydo ją hole ir išgirdo šnibždant: "Tai labai žiauru!", ji turėjo galvoje ne save, o Elzą.

O Kreilas, išėjęs iš bibliotekos, sutiko Elzą su Filipu Bleiku ir be jokių ceremonijų paliepė jai eiti į sodą ir pozuoti. Bet jis nežinojo, kad Elza, sėdėdama prie bibliotekos lango, girdėjo visą jo pokalbį su žmona. O pasakodama man, ką girdėjusi, ji melavo. Atsiminkite, juk girdėjo tiktai ji viena. Įsivaizduokite, kokia neviltis ją apėmė, išgirdus žiaurią tiesą!

Tikint Meredito Bleiko žodžiais, išvakarėse, laukdamas kol Kerolaina išeis iš laboratorijos, jis stovėjo nugara į duris ir kalbėjosi su Elza Grir. Vadinasi, Elza stovėjo į jį veidu ir galėjo matyti viską, ką veikė Kerolaina, - tik ji, ir daugiau niekas.

Ji matė, kaip Kerolaina paėmė nuodus. Niekam nieko nesakė, bet, sėdėdama po bibliotekos langu, tai prisiminė.

Kai terasoje pasirodė Emiasas Kreilas, ji pasakė eisianti paimti puloverio, o iš tikrųjų palipo į Kerolainos miegamąjį nuodų. Moterys paprastai žino, kur kitos slepia savo daiktus. Ji rado nuodus ir nepamiršusi, kad nieku gyvu negalima palikti ant flakono pirštų atspaudų, įtraukė truputį į automatinio kotelio pipetę.

Tada nulipo žemyn ir kartu su Kreilu nuėjo į Ginklų sodą. O ten įšvirkštė nuodus į alų, kurį jis kaip visuomet buvo pasistatęs prie savęs.

Tuo laiku Kerolaina Kreil niekur nerado sau vietos. Ji matė vėl Elzą parėjus namo (šį kartą iš tikrųjų pasiimti puloverio) ir, mikliai nuskuodusi į Ginklų sodą, ėmė ginčytis su vyru. Tu elgiesi gėdingai! Ji šito nepakęsianti. Šitaip elgtis su mergina - žiauru ir nežmoniška. Emiasas supykęs, kad trukdo dirbti, pasakė: viskas nutarta, kai tik baigs paveikslą, jis ją išvarys. Ne išlydės, o išvys. "Viskas nutarta - aš ją išvysiu, sakau tau".

Tada jie išgirdo Bleiko žingsnius, ir Kerolaina, truputį sutrikusi, kažką burbtelėjo apie Andželos išvežimą į mokyklą ir kad dėl to iškyla aibė rūpesčių. Broliai pamanė, kad pokalbis, kurio nuotrupas netyčia nugirdo, sukosi apie Andželą, ir frazė "aš išvysiu" virto fraze "aš "išlydėsiu".

Tuo metu ramiai šypsodamasi grįžo Elza su puloveriu rankose ir vėl atsisėdo pozuoti.

Ji, be abejo, buvo įsitikinusi, kad Kerolaina bus įtariama, tuo labiau, kad jos kambaryje ras flakoną su konijinu. O Kerolaina dar labiau jai pasitarnavo: atnešė vyrui šalto alaus ir pati pripylė stiklinę.

Emiasas vienu atsikvėpimu išgėrė, susiraukė ir tarė: "Šiandien man viskas bjauraus skonio".

Ar suprantate, kokia svarbi ši pastaba - "Šiandien man viskas bjauraus skonio"? Vadinasi, jau prieš tai jis buvo paragavęs kažką nemalonaus, nuo ko jo burnoje liko bjaurus skonis. Ir dar. Filipas Bleikas prisimena netvirtą Kreilo žingsnį. Jis net pagalvojo - "ar tik neišgėręs?" Tas netvirtas žingsnis buvo pirmas ženklas, kad konijinas veikia, ir tai bylojo, kad nuodus jis išgėrė dar

prieš Kerolainai atnešant alų su ledais.

Taigi Elza Grir, sėdėdama ant akmenų sienos, jam pozavo, ir kadangi jai derėjo iš paskutiniųjų stengtis, kad Emiasas Kreilas iš anksto nieko neįtartų, linksmai ir gana natūraliai su juo plepėjo. Išvydusi ant suolo Mereditą, pamojavo, tokiu būdu ir jam savo vaidmenį suvaidino.

O Emiasas Kreilas, kuris niekino visokias ligas ir neketino pasiduoti, atkakliai tapė ir tapė, kol jo rankos ir kojos sumedėjo, o kalba tapo nerišli, ir tada jis, bejėgis, atsišliejo į suolo atkaltę. Jo protas dar buvo šviesus.

Suskambo gongas, kviesdamas pietų. Mereditas atsistojo ir priėjo prie sodo vartelių. Elza staiga nušoko nuo sienos, pribėgo prie stalo ir į stiklinę, kurioje buvo alaus, įlašino paskutinius kelis nuodų lašus. (Eidama namo, pipetę sutrynė keliuko smėlyje).

Prie vartelių ji sutiko Mereditą. Iš po medžių šešėlio piktai žvelgė Emiasas. Mereditas jį matė neaiškiai - tik tai, kad jo bičiulis sėdi, atsišliejęs į suolo atkaltę, ir kad jo žvilgsnis piktas.

Erkiulis Puaro išraiškingu gestu parodė ant sienos kabantį paveikslą.

- Aš turėjau viską suprasti, pamatęs šį paveikslą, nes tai nepaprastas portretas. Tai portretas žmogžudės, nutapytas jos aukos, - portretas mergaitės, kuri žiūrėjo, kaip miršta mylimasis...

V skyrius

EPILOGAS

Įsivyravusioje tyloje - visi sustingo sukrėsti ir siaubo apimti - išnyko paskutinis lėtai už horizonto besileidžiančios saulės spindulys, apšvietęs prie lango sėdinčios, sidabriniu kailiu besisiauščiančios tamsiaplaukės moters galvą.

Elza Ditišem sukrutėjo ir prabilo.

- Visus išveskite, Mereditai. Aš noriu likti tik su mesjė Puaro.

Ir vėl sėdėjo sustingusi, kol visi išėjo ir uždarė duris.

- Turbūt manote esąs labai protingas, ar ne? - paklausė ji.

Puaro nieko neatsakė.

- Ko jums iš manęs reikia? Kad prisipažinčiau?

Jis papurtė galvą.

- Aš šito vis tiek jokiu būdu nepadarysiu! - pareiškė Elza. - Ir niekada neprisipažinsiu, kad jūs esate teisus. Tai, ką mes čia kalbėjome, neturi reikšmės. Liudytojų neturite.

- Teisingai.

- Noriu žinoti, ką dabar ketinate veikti?

- Aš padarysiu viską, ką galėsiu, kad Kerolaina Kreil būtų išteisinta po mirties.

- Kokia kvailystė! - nusijuokė Elza. - Išteisinti žmogų, kuris nepadarė nusikaltimo! O kaip bus su manimi? - paklausė ji.

- Savo samprotavimus aš pateiksiu kompetentingiems žmonėms. Jeigu jie padarys išvadą, kad jus galima patraukti atsakomybėn, tada tegu veikia. Tačiau man atrodo, įrodymų per maža - akivaizdūs tik išprotavimai, o ne faktai. Dar daugiau, teisinė valdžia jūsų padėties žmonėms labai nenoriai kelia kriminalines bylas.

- Man nei šilta, nei šalta, - atsakė Elza. - Jeigu sėdėčiau teisiamųjų suole ir ginčiau savo gyvybę, galbūt atkusčiau, imčiau jaudintis. Galbūt patirčiau pasitenkinimą.

- Vargu ar pasitenkinimą patirtų jūsų vyras.

- Nejaugi manote, kad mane domina vyro jausmai?

- Ne, nemanau. Esu įsitikinęs, kad visą savo gyvenimą buvote abejinga kitų žmonių jausmams. Kitaip būtumėte tapusi laiminga.

- Kodėl manęs gailitės? - nedraugiškai paklausė ji.

- Todėl, mano vaikeli, kad jūs daug ko nepatyrėte.

- Ko?

- Visų emocijų, kurias patiria suaugęs žmogus: gailestį, atjautą, kito žmogaus graužatį. Juk savo gyvenime tepažinote tik du jausmus: meilę ir neapykantą.

- Aš mačiau, kaip Kerolaina paėmė nuodus, - tarė Elza. - Pamaniau - ji nori nusižudyti. Tai, žinoma, būtų gerokai paleng-

vinę situaciją. O kitą rytą išgirdau Emiasą jai sakant, kad aš jam esanti nieko vietoje. Anksčiau, girdi, taip, jis žavėjęsis manimi, bet jau viskas baigta. Kai tik baigsiąs paveikslą, mane išvysiąs. Jai nesą ko jaudintis, kalbėjo jis.

O ji... Ji manęs gailėjosi... Suprantate, kodėl ėmiau gailėtis jos? Radau nuodus, įpyliau į alų, sėdėjau ir žiūrėjau, kaip jis miršta. Dar niekada nebuvau jautusi tokio gyvenimo džiaugsmo, tokio triumfo, tokios energijos. Aš žiūrėjau, kaip jis miršta...

Ji išmetė aukštyn rankas.

- Tomis akimirkomis aš nesupratau žudanti ne ją, o save. O ir vėliau, išvydusi ją mano paspęstose kilpose, irgi nejutau džiaugsmo. Aš negalėjau jos įskaudinti, jai buvo vienas ir tas pats - ji išėjo iš gyvenimo. Ji su Emiasu išėjo - išėjo, jie išsprūdo iš mano rankų. Ne jie numirė, numiriau aš.

Elza Ditišem atsistojo. Priėjo prie durų. Stabtelėjo ir pakartojo:

- Numiriau aš...

Hole ji praėjo pro du jaunus žmones, kurių bendras gyvenimas tik prasidėjo.

Vairuotojas skubiai atidarė dureles. Ledi Ditišem įsėdo į mašiną. Šoferis jos kojas apklojo kailiniu užklotu.

TURINYS

Prologas Karla Lemaršan 5

I KNYGA

I skyrius Gynėjas 12
II skyrius Kaltintojas 19
III skyrius Jaunasis juriskonsultas 25
IV skyrius Senasis juriskonsultas 28
V skyrius Policijos vyresnysis karininkas 34
VI skyrius Vienas paršiukas išėjo į turgų... 48
VII skyrius Kitas paršiukas įlindo į svirną... 58
VIII skyrius Trečias paršiukas puotą iškėlė... 82
IX skyrius Ketvirtam paršiukui pritrūko šaukštelio... 92
X skyrius O penktas paršiukas namo nukriuksėjo... 104

II KNYGA

Filipo Bleiko pasakojimas 115
Meredito Bleiko pasakojimas 130
Ledi Ditišem pasakojimas 139
Sicilijos Viljams pasakojimas 148
Andželos Voren pasakojimas 155

III KNYGA

I skyrius Išvados 160
II skyrius Penki Puaro klausimai 163
III skyrius Kelionė į praeitį 170
IV skyrius Tiesa 181
V skyrius Epilogas 187

Kristi A.

Kr-267 Penki paršiukai: Romanas / Iš anglų k. vertė K. Pečiulis. - K.: Europa, 1994. - 192 p.

ISBN 9986-436-73-7

Situacija paprasta: dvi moterys ir vienas vyras, meilė ir neapykanta... Regis, nėra kas veikti Erkiuliui Puaro. Tačiau...

UDK 820-3

Agata KRISTI
PENKI PARŠIUKAI

Romanas

Iš anglų kalbos vertė Kazys Pečiulis
Redaktorė Vėjūnė Inytė
Dailininkas Marius Skuodys
Korektorė Elena Laugalytė
Kompiuteriu maketavo Algis Balčius

SL 774. Pasirašyta spaudai 1994 05 25. 6 apsk. leid. l. Formatas 84x108/32. Tiražas 25 000 egz. Užsakymo Nr.

Kaina sutartinė

Išleido "Vasario" koncerno "Europos" leidykla,
Laisvės al. 101a, 3000 Kaunas
Rinko ir maketavo "Vasario" techninis centras
Spausdino valstybinė "Spaudos" įmonė, Laisvės pr. 60, 2019 Vilnius

ISBN 9986-436-73-7